

Del Collegio de la Comp^a de Jbi. de Juan^o B. R.
R. 18, 732

PARAPHRASIS
IN PSALMOS
DAVIDICOS,

ADDITIS BREVIBVS ARGV-
MENTIS ET EXPLANATIONIBVS,
IN QVINQVE LIBROS CONGESTA:

Auctore

IOACHIMO HOPPERO FRISIO, I. V. C.
Equestris ordinis viro, quondam rerum Status
Germaniæ inferioris apud Philippum Hispaniarum Regem Consiliario, & magni eius sigilli Præfecto.

*Cum libello De usu & diuisione Psalmorum,
& Indicibus.*

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Viduam.
ANNO M. D. XC.

Del Collegio de la Comp. de S. e. Gran. B. R.
PARAPHRASIS R. 18, 732

IN PSALMOS
DAVIDICOS,

ADDITIS BREVIBVS ARGV-
MENTIS ET EXPLANATIONIBVS,
IN QVINQVE LIBROS CONGESTA:

Auctore

IOACHIMO HOPPERO FRISIO, I. V. C.
Equestris ordinis viro, quondam rerum Status
Germaniæ inferioris apud Philippum Hispa-
niarum Regem Consiliario, & magni eius si-
gilli Præfecto.

*Cum libello De usu & diuisione Psalmorum,
& Indicibus.*

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Viduam.
ANNO M. D. XC.

SVMMA PRIVILEGII.

Regiæ Catholicæ Maiestatis auctoritate cautum est, ne quis intra sex annos proximos, citra Christophori Plantini eiusdem Maiestatis Architypographi voluntatem, *Paraphrasim in Psalmos Davidicos, additis breuibus argumentis & explanationibus, in quinque libros congestam; & Libellum de vsu Psalmorum, ac diuisione secundum eorum qualitates, auctore Ioachimo Hoppero Frisio, I. V. C. imprimat, vel alibi impressa in has regiones importet, vel vlllo modo distrahatur: qui secus faxit, præter librorum omnium, aliter quam ex dicti Plantini voluntate impressorum, confiscationem, pœna sex florenorum pro quolibet libro, quotiescumque id fecerit, multabitur. Vt latius patet in ipso diplomate dato Bruxellis, 26. Ianuarij, 1588.*

Subsig.

J. de Witte.

AMPLISSIMO
CONSULTISSIMOQ. VIRO
DOMINO GVILIELMO A PAMELE,
*Equiti aurato, Domino de Gotthem, secreti Consilij Regiæ Maiestatis Præsidi,
Gregorius & Gaius Antonius Hopperi.*

ATERNAM hanc Paraphrasim, quæ nunc primû se manibus hominum iudicioq; committit, tibi, Præsides amplissime, de more dono en damus, dedicamus. Quippe fuimus arbitrati, nihil nos nec voluntati patris nostri, si superstes esset, nec nostro officio facturos conuenientius. Nam intercessit tibi cum illo ius veteris amicitie, voluntates vestras vtrunque copulante

EPIST. DEDICAT.

virtute, sola verarum firmarumque
amicitiarum conciliatrice. Præterea
vel opinione aliqua boni, quam de
nobis ex paterna virtute fortè con-
cepisti, vel in defuncti memoriam
amorem hunc tuum ad nos vltro pro-
ducis. Quod vt tuæ naturæ est, tuæ-
que, quam omnes amant, & in ore
habent, singularis humanitatis; ita
nostri est officij (præter dignitatis tuæ
rationem) & hac ipsa de causa, ne ho-
mines ingrati; & ex patris voluntate
iudicioque, ne inobsequetes filij ha-
beamur, te obseruare, colere, ama-
re. Visum itaque fuit, opus hoc sub
amplissimo nomine tuo in lucem
dare, quo & obseruantia nostræ iu-
diciū præ se ferret, atque eadē ope-
ra aliàs gratum tibi faceremus. Cùm
enim sciamus, te nullis rebus æquè
ac iis quæ ad pietatem, omnemque
virtu-

AD GVIL. A PAMELE.

virtutem faciunt, delectari, ecquod
munus acceptius adferre potuimus,
quàm diuinos Dauidis hymnos, at-
que eos quidè explicatos Paraphrasi
optimi parentis nostri, viri tui in vi-
ta amantissimi, vt illa velut spectan-
da ac fruenda tibi offeramus, propter
quæ eum vicissim dilexisti, & fecisti
maximè? Elucet namq; in omnibus
quæ literis cōsignauit, viua quedam
& expressa effigies animi eius inge-
niique. Cuius hoc vberiorè & opta-
torem fructum retulerit, quo ad
plures illius pertigerit utilitas: ad
plurimos autem peruenturam, spem
facit, quòd solo pietatis studio &
amore, nullo verò ostentationis, vt
meditata hæc, ita etiam ab optimo
viro scriptis mandata sint, quodque
inter tam multos, quorum egregiæ
cōmentationes in Psalmos exstant,

EPIST. DEDICAT.

huic auctori inter primos eruditione locum fore confido. Sed quantum præstitit, quidue de republica Christiana hac in parte sit meritis, tu potiùs pro tua eximia prudentia existimabis: nobis vt facultas tantæ rei suppeteret, obstaret tamen affectio, auferretque opinio præiudicata iudicandi potestatem. Opus etiam non fuerit hîc referre quam viam in hac Paraphrasi scribenda secutus fuerit, quantaque dexteritate, quo & Ecclesiæ vetus constaret auctoritas, & veritatis Hebraicæ (quam vocant) ratio haberetur, vtriusque interpretationem in vnam sententiam coniecerit: id enim planum fit in ea præfatione quam huic epistolæ subiunximus. Nam cum animaduertemus operæpretium fore; à paterno quodam amico, viro doctissimo,

AD GVIL. A PAMELE.

mo, & linguarum admodum peritro, postulauimus, & quamuis erat occupator, & valetudinis parum firmæ, impetrauimus, vt ipse quædam de ea quæ in Psalmis hoc modo explanandis versatur difficultate conscriberet, quæ huic operi præposuimus. Etsi enim illi non omnino placebant, quòd ad accuratum suum iudicium exacta atque elaborata non essent: nobis tamen vehementer placuerunt, & Lectoribus similiter probatum iri censuimus. Reliquum est, vt hanc significationem nostræ tibi deditæ voluntatis æqui bonique cõsulas. Quam si exploratam tibi & certam facere occasione aliqua oblata possemus, optatò id nobis eueniret: nunc hoc in tua potiùs est manu. Ad nos quod attinet, hanc erga te obseruantiam,

EPIST. DEDICAT.

animumque paratum vsque tibi
seruabimus, & vetusta illa quæ tibi
cum patre nostro fuit amicitia, &
tuo fauore, beneuolentiæque, quam
ex factis ipsis iam pridem cognoui-
mus, deuincti.

Deus te, amplissime Domine Præ-
ses, omnibus bonis semper ornet,
augeatque. Bruxellis.

A D L E C T O R E M
P R Æ F A T I O.

Peræpretium fuerit, pie Le-
ctor, quæ peculiaris difficul-
tas in scribenda huius generis
Paraphrasi occurrat, quid-
que Paraphrasten nostrum
præstare oportuerit, & felicissimè præstite-
rit, hîc præmonere. Sciendum igitur est, de
hoc opere ipsi cogitanti, certissimò ab ini-
tio fuisse decretum, veterè, & hactenus sem-
per in Ecclesia receptam ac lectam Psal-
morum, iuxta septuaginta ex Græca lingua
interpretes, retinere, & Lectoribus propo-
nere translationem. Quamuis enim nemini
Ecclesia interdixerit, vel proprio eos iudi-
cio ex Hebræo conuertere atque explica-
re, vel ab aliis ex eadem lingua conuersos
Commentariis illustrare; ipse tamen ne in
dubitationem quidem vniquam vocandum
sibi censuit, receptam ne potius, an ex re-
centioribus aliquam explicandam sibi su-
mere deberet. Primum enim longè gratius
Ecclesie futurum intelligebat, ut eam ipse
quoque præferret, quam omnibus aliis illa

PRÆFATIO

prætulisset, quamq; in publicis & privatís Ecclesiasticorum precibus vbique retineri voluit, cuiusq; vnus in scholasticis disputationibus verba, ad quęcumque dogmata cõfirmanda, necessariam iussit habere auctoritatem. Deinde omnẽ quoque operę suę fructũ, quacũque alia versione proposita, iudicio suo auctor perdidisset, quando per quamuis aliã, vbicũque ea à nostra discreparet, Sacerdotes, neq; quos quotidie domi Psalmos recitat, neque quos in templis canunt, intelligere potuissent; cum tamen in illorũ præcipuè gratiã ad laborem hunc suscipiendum, animum primũ adiecisset. Cũ his igitur de causis ne cogitare quidem, sicuti dixi, de exhibenda alia translatione sibi permitteret; alia tamen ex parte à se impetrare non potuit, vt in ea ipsa, quã moliebatur, Paraphrasi, aliorum omniũ ex Hebræo interpretationes contemneret. Cur autem earum quoque rationem habendam crederet, satis graues, ni fallor, & iustas habuit causas. Neque enim Diui Hieronymi solũ, cuius propriam post septuaginta habemus Psalmorum interpretationem, vel doctissimorum quorundam virorum, qui nostra ætate in
 Psalmis

AD LECTOREM.

Psalmis potissimũ de Hebræo conuertendis & explanandis, à vulgata editione frequentissimè recedunt; verũ ipsius quoque Ecclesię manifestam secutus est auctoritatem. Nisi enim illorum etiam labores vtiles fidelibus existimasset, ne toleratura quidem fuisset, aliam vsipiam, præter vsitatam, legi, vel etiam existare translationem. Vtrũ autem Ecclesia, alias quoque legi permittens, idem sentiat quod Augustinus, qui aliud in Hebraica veritate, aliud apud Septuaginta haberi non negans, & propterea nouam Hieronymi versionem probans, Spiritum sanctum tamẽ, quo alia atque alia mysteria ex iisdem libris colligi possent, Græcæ quoq; editionis auctorem fuisse affirmare nõ dubitat; an potius quia idẽ Spiritus vel talia verba sacris scriptoribus dictauerit, vel talem esse voluerit quorundã Hebraicorũ verborũ in significando proprietatem, ac characterũ præterea talem in scribẽdo similitudinem, vt mirum videri non debeat, non eundem ex iisdem libris interpretes eruisse sensum: cum tãtę quæstionis difficultas nimis longè vires meas exsuperet, in præsentia nõ disputabo. Hoc ergo tãrũ dicam, cum auctori satis esse

P R Æ F A T I O

esse debuerit Ecclesie quoque iudicio has interpretationes non improbari; in illam dumtaxat curam ipsi fuisse incubendum, ne ullam præter usitatam translationem Paraphrasi sua illustrandâ suscipere aude-
ret, neue in ea verbû vllû veteris editionis prætermitteret, vel verborû eius ordinem vlla ex parte mutaret; & tamen ex ipsa elucidatione appareret, aliorû etiam ab ea dissidentium interpretationem ipsi fuisse probatam, ac non obstante vtriusque con-
uersionis diuersitate, in eandem tamê sen-
tentiâ in Paraphrasi eius vtrâque potuisse cõiungi, ac nõ infeliciter fuisse coniunctâ.
Quo pacto verò pulcherrimi huius voti compos per Dei gratiâ fuisse iudicâdus sit, hoc est, qua ingenij dexteritate Paraphra-
seos suæ verba, quamuis recentiorû inter-
pretum in ea sequeretur mentem, ita præ-
ponere, interserere, ac postponere veteris
interpretis verbis potuerit, vt omnibus
illius verbis ordine positis, vel idê appareat
vtriusque interpretationis sensus; vel nihil
saltê prohibeat, quò minùs idem esse pos-
sit; in vno dumtaxat Psalmo, Deo duce,
ostendere conabor. Delegi autê ex omni-
bus Psalmum sexagesimum septimum,
cuius

A D L E C T O R E M.

cuius initium est: Exsurgat Deus. Nullus enim inter omnes est, in quo frequentius vulgata editio à nouis istis translationibus dissidet. Quamobrem in hoc quoque præ-
cipuè Psalmo omnes diuersæ interpreta-
tionis causas animaduerti atque intelli-
gisse apparet. Sunt autê hæ causæ vel solæ,
vel præcipuæ, quòd eadê scriptoris verba
vel in eadem significatione non accipian-
tur, vel eiusdem numeri, vel casus, vel per-
sonæ, vel eodem modo distinguenda ab
interpretibus non iudicentur. Siue autem
id fiat quia diuersam singuli secuti sint le-
ctionem, siue verba iisdem scripta litteris,
ex lingue illius natura, varias illas interpre-
tationes admittant, siue quia ipsi etiam in-
terpretes aliquando errauerint; ad rem in
præsentia non pertinet. Vndecumque di-
uersitas illa proficiscatur, satis constat, eas,
quas dixi, proximas esse diuersæ interpre-
tationis causas. Notandum autê est, quan-
to vnus interpretationis sensus, ob ali-
quam ex his causis, longiùs ab alterius
mente decesserit, tâto maiore difficultate
vnam ex vtriusq; mente cõflari posse sen-
tentiam. Quamuis autem propter hæc, &
plures & grauiores quàm quisquam facillè
arbi-

PRÆFATIO

arbitretur, superare auctorem oportuerit in hac Paraphrasi difficultates: iudicatos tamen Lectores non dubitamus, felicissimè eum Dei beneficio ex omnibus euasisse. Id si in vno hoc Psalmo demonstrare poterimus, simul etiam vniuersum Psalterium eadem felicitate explanasse proculdubio conuincemus.

Ostendatur ergo in maxima parte versiculorum illius Psalmi tum quæ sit veteris & noui interpretis (nam ita eos appellabimus) diuersitas: tum quænam vtriusq; interpretationis in Paraphrasi sit cõiunctio siue conciliatio: deinde breuiter etiam indicetur conciliationis siue coniunctionis illius causa.

In tertio versiculo vetus interpres habet: Et iusti epulentur in conspectu Dei. Nouus: Et iusti lætentur. Paraphrasis: Et iusti lætantes epulentur. Coniunctio vtriusque verbi denotat explicari vel locupletari veterem editionem per nouam, in qua lætitiæ quoque mentio fiat, tamquam sequentium epularum causæ.

In principio quarti versiculi, vetus interpres habet: Iter facite ei. Nouus: Exaltate eum. Paraphrasis: Exaltate eum, & iter præ-

AD LECTOREM.

præparate ac facite ei. Præponitur hîc verbum nouæ interpretationis, & subiicitur quod habetur in veteri, tamquam species quædam & modus exaltationis, cuius noua editio meminit. In posteriore parte eiusdem versiculi, vetus interpres habet: Qui adscēdit super occasum. Nouus: Qui supremo cælo insidet. Paraphrasis: Qui orbibus cælorum, tâquam vehiculo, insidēs, ab oriente adscendit, & defertur super occasum. Eandē hîc vocem vetus interpres accepit pro occasu, nouus pro supremo cælo. Vt igitur vtrumque verbum locum habere posset, Paraphrastes Deum infidisse quidem cælo dicit, sed ab Oriente adscendere, & deferri super occasum.

In quinto versiculo vetus interpres sic habet: Exsultate in conspectu eius: turbabuntur à facie eius patris orphanorum, & iudicis viduarum. Nouus hæc solùm habet: Exsultate in conspectu eius, patris orphanorum, & iudicis viduarum. Paraphrasis: Exsultate in conspectu eius (nam id dum facietis, turbabuntur impij à facie eius) patris, dico, orphanorum, &c. Per verba illa parenthesi inclusa, indicauit Paraphrastes quid boni sequeretur ex iustorum

P R A E F A T I O

storum exultatione, quòd impij nimirum turbandi sint, quamuis id verbum neque apud novos interpretes, neque in Hebraico textu nunc exstet.

In sexto versiculo vetus interpres habet: Qui inhabitare facit vnus moris in domo. Nouus: Qui habitare facit solitarios in familia. Paraphrasis: Qui inhabitare facit vnus moris & instituti homines in vna eademque domo: sic vt qui prius solitarij vixerant, dulci propagatione sobolis in familiam excrefcât. Propter duas eiusdè vocis significationes, duos quoq; pios sensus Paraphrastes piè coniunxit, ac simul veteri editioni elegâter addidit, qua benedictione Deus prosequatur còcordes coniuges.

In septimo versiculo vetus interpres habet: Qui educit vinctos in fortitudine. Nouus: Qui educit vinctos in compedibus. Paraphrasis: Qui educit compedibus vinctos, in fortitudine brachij sui. Hic quoque propter eandè causam vtramque interpretationè videmus esse còiunctam, & simul adiectam causam, cur mirandum non sit, in compedibus vinctos è carcere liberari: quia nimirum Deo id facile sit, propter fortitudinem brachij sui.

Secun-

A D L E C T O R E M

Secundam versiculi partem sic reddidit vetus interpres: Similiter eos qui exasperant, qui habitât in sepulchris. Nouus sic: Rebelles autem habitabunt terrâ vastam. Paraphrasis: Rebelles & exasperâtes Deus habitare facit in desertis locis, ita vt viuentes sint quasi mortui, qui habitât in sepulchris. Coactus fuit Paraphrastes hac vti circuitiõne: quia quam vocem septuaginta acceperunt pro sepulchris, recentiores terram vastam significare credunt.

Decimum versiculum sic vertit vetus: Pluuiam voluntariâ segregabis Deus hæreditati tuæ. Nouus sic: Pluuiam voluntariâ eleuasti Deus super hereditatè tuam. Paraphrasis sic: Ac quemadmodum tunc faciebas, ita & nunc pluuiam voluntariam segregabis; & speciatim excitabis Deus hæreditati tuæ. Animaduertès enim non idem seruari in vtraq; interpretatione verbi tempus, prius quidem iuxta nouum interpretem ostèdit quid Deus olim fecerit; deinde verò veterem secutus, eadem verba ita exponit, quasi prophetiâ contineant rerum futurarû. Eleganter etiam duas illas voces, Segregabis, & Eleuabis, in eundem sensum hoc modo còiunxit, Speciatim excitabis.

**

citabis.

P R A E F A T I O

citabis. In secunda parte eiusdem versiculi Paraphrasis sic habet: Tu verò semper recreasti & perfecisti eam. Quorū verborum quod prius est, in nouo habetur interprete; posterius in vetero. Meritò autē præposuit vocem quę legitur apud nouum, quia amplificat & quodāmodo exponit veterem.

In duodecimo versiculo, vetus interpres habet: Dominus dabit verbum euangelizantibus virtute multa. Nouus: Dominus dedit sermonem laudatricibus exercitus magni. Paraphrasis docet, euangelizantes cum gaudio & laude denunciaſſe, quid in exercitu factum sit fortiter & virtute multa. Satis apparet in ea contineri, quod in vtraque legitur. Causa autem diuersarum interpretationum fuit, quod eandem vocem illo loco alij pro exercitu, alij pro virtute acceperunt.

In decimo tertio versiculo omnia penè sunt diuersa. Vetus sic habet: Rex virtutū dilecti, dilecti, & speciei domus diuidere spolia. Nouus sic: Reges exercitū fugerunt, fugerunt, & habitatrix domus diuisit spolia. Primò enim quod in altera interpretatione dicitur singulari numero de vno Rege, in altera dicitur de pluribus.

Secundò

A D L E C T O R E M.

Secundò, idem rursus verbum alteri interpreti virtutes significat, alteri exercitus. Tertio, quod magis mirandum est, sequens geminatum verbum in altera accipitur pro nomine singularis numeri, in altera pro præterito perfecto verbi pluralis numeri, & quidem in diuersissima significatione. Postremò idem quoq; verbum vetus interpres speciem significare credit, nouus habitatricem. satis igitur apparet, quanti negocij fuerit, vnam ex his omnibus contexi sententiam. Videamus ergo nunc quo artificio id Paraphrastes noster cōsecutus sit. Cū propter veterem interpretationem initio & ipse cogereſſet singulari numero Regem transferre, Regem illum hostem fuisse ponit alterius cuiusdā Regis Deo dilecti; à quo turpiter victus, in fugā se coniecerit. Has quippe duas voces, Dilecti, &, Fugit, ponere eum in Paraphrasi oportuit, cū tandem Hebraicam vocem vetus interpres illud, nouus hoc significare senserit. Rationē autē per hæc acutissimè inuenit, per quam tam longè à se distantes interpretationes in vnam periodum connecterentur. Nam quia in veteri interpretatione non dicitur quid ille

** 2

Rex

P R A E F A T I O

Rex virtutum atq; exercituum fecerit, id fugisse illum dicens, eleganter suppleuit ex noua. Et quia duæ illæ veteris interpretationis voces, Dilecti, Dilecti, ad laudem omnino pertinere videtur eius de quo dicuntur, dilectum illum à Deo dilectum esse significat. Præterea cum genitiuus ille Dilecti, regi nõ posset à voce exercituum, quia Rex ille exercituum fugisse ponendus erat; hostis nomen interposuit, atq; ita nullam prætermisit vtriusque interpretationis vocẽ, tum plures Reges inuenire potuit, quamuis vnus tantum in veteri interpretatione mentio fieret; tum piam quandam, ac præcedentibus & sequentibus versiculis optimè eõgruentem concinnauit sententiam, quod ille nimirum Regis Deo charissimi hostis, quantumuis magna virtute ac potentia, ac magnis exercitiis instructus, ex acie victus fugerit, quodque hoc ipsum euangelizantes illæ feminæ nunciarint. Iam verò cum posterioris quoque versiculi partis mutilus esset sensus, neq; appareret quid sibi illæ voces vellent, Speciei domus diuidere spolia; vel quo pacto cum superiore versiculi parte cohærerent: meritò earum

A D L E C T O R E M.

earum quoque interpretationem Paraphrasis petiuit ex noua translatione, quæ has quoque difficultates non incommodè tollere videbatur. Cum enim eadem vox alteri significaret speciem, alteri habitatricem; Paraphrasis vtramque significationem retinens, tantam indicat Regem illum fugientem accepisse cladem, vt in eo postea victores occuparentur, quo pacto vnusquisque eorum vxori suæ, quæ est habitatrix domus, & decor mariti, diuidere posset spolia. Apponemus hîc integrâ versiculi paraphrasim, vt hæc rectius intelligantur. Dicent enim hæ ipse mulieres: *Rex ille virtutum, & tot exercituum, hostis dilecti Dei, dilecti Regis nostri victus prælio fugit, fugit, & direptis bonis eius iam nostri occupati sunt, quoniam modo vnusquisque eorum vxori suæ, nempe habitatrici, & decori ac speciei domus suæ, diuidere possit spolia quæ accepit.*

In decimo quarto versiculo, vetus interpres habet: Si dormiatis inter medios ceros. Nouus: Si dormiatis inter ollas. Hîc tantum discriminis est inter vtramque interpretationem, vt altera alteri planè sit contraria. Vtramq; tamè Paraphrasis retinens,

ita cōciliauit, vt prius nouam poneret interpretationem, quo commodè in hunc modum locus esse posset veteri: Ac si hactenus ob paupertatem dormiuissis inter ollas fuligine obductas, post hac eritis, sicut si securi & nitidi dormiatis inter medios cleros, ac sortes quæ vobis obtigerint. Posteriolem versiculi partem sic vetus interpretatus est: Posteriora dorsii eius in pallorè auri. Nouus sic: Alæ eius in pallorè auri. Paraphrasis: Posteriora dorsii & alæ eius. Satis quidem apparet, hîc quoq; eandem vocem in eadè significatione nō esse acceptam: sed videtur tamen alterā interpretationem per alteram exponi, cum alæ auium dorsum earum tegant.

In decimo quinto versiculo vetus sic habet: Dum discernit cælestis Reges super eam. Nouus sic: Cum despereret omnipotens Reges propter eam. Paraphrasis hîc quoque præposita noua interpretatione, hoc modo locum dedit veteri: Etenim dum, profligatis hostibus, discernit ac constituit Dominus cælestis proprios Reges suos, quos regionibus inter se diuisos extendit super eam: tum sordibus, &c.

Quam enim vocem nouus interpret significare

care credidit, profligare ac despergere; vetus accepit pro eo quod est, discernit. Atq; ideo Paraphrasis intelligit, Dominum, post hostes suos profligatos, proprios hæreditatis suæ principes variis locis discreuisse ac veluti extendisse in hæreditate sua. In posteriore versiculi parte hoc tantum notandum videtur, quod vbi in veteri translatione est, Mōs pinguis, in noua legitur, Mons Basan. Paraphrasis igitur significare volēs, quæ pingue motem vetus interpret vocauit, fertilem quandam esse in locis illis regionem, sic habet: Erit mons Dei mons pinguis, tamquam Basan, quæ regio fertilissima est, & omnibus rebus abundans.

In decimo sexto versiculo vetus interpretatio sic habet: Mons coagulatus, mons pinguis. Noua: Mons excelsus, mōs Basan. Paraphrasis coagulati atq; excelsi significationes ea ratione cōiunxit, quia pinguis ille mōs tāquam caseus ex multis collibus coadunatus, in altū excreuisset. Pinguem autem iterum & Basan montem illum appellat, propter eandem, cuius paulo antè meminimus, causam. In postrema parte huius versiculi, magna est vtriusq; versionis differentia. Vetus sic habet: Vt quid suspicamini

P R Æ F A T I O

montes coagulatos. Nouus sic: Vt quid exsilitis montes excelsi. Duplex autem videtur in hoc loco interpretationis esse differentia. Altera, quod eandem, sicuti videmus, vocē in eadē significatione interpretes non acceperunt. Altera, quod in veteri trāslatione, Montes coagulati & excelsi, leguntur in casu accusatiuo, in altera verò in nominatiuo. Vtrāque igitur in vtraque parte interpretationem hoc modo Paraphrasis coniūxit, vt prius appellentur vicini Israëlitis principes, tamquam & ipsi sint montes excelsi: deinde interrogentur, cur suspectos habeant, ac bellum mouentes exsiliant aduersus coagulatos illos & excelsos populi Dei montes.

In decimo octauo versiculo, eandem vocē vetus interpres reddit: Decem millibus multiplex. Nouus: Viginti millia. Paraphrasis ita interpretatur, quasi idem sit viginti millia, quod multiplex esse ad decem millia. Atque ideo sic habet: Vnus currus Dei, decem millibus curruum vectorum, & eo amplius vsque ad duas myriades & in infinitum, quantumcumque multiplex sit. Sequitur in eodē versiculo verbum, quod vetus interpres vertit, Lætantium.

A D L E C T O R E M.

tantium. Nouus: Angelorum. Paraphrasis reddit: Lætantium Angelorum.

In vicessimo versiculo, quos nō credentes vocat vetus interpres, Nouus rebelles appellat. Paraphrasis prius vocat penitus rebelles, postea adiicit non credētes, quasi potissima contra Deum rebellio sit incredulitas.

Idem ferè accidit in versiculo yicesimo primo, quamuis eius vocis significatio, quæ veteri interpreti placuit, paulo magis differat ab ea quā Nouus probauit. Vetus editio habet: Prosperum iter faciet nobis. Noua: Onerabit nos. Paraphrasis nouam veteri adiiciens, ea ratione prosperum nobis à Domino iter fieri docet, quod onerare nos dignatur ingētibus beneficiis.

Vicesimo sexto versiculo, quam vocem vetus interpres reddidit, Principes, Nouus vertit, Cātōres. Paraphrastes elegāter posuit, Principes cātōrum: quia ex fine versiculi intelligi potest, non de principibus & cantoribus, sed tantūm de cātōribus egisse Prophetam. In posteriore parte versiculi vetus interpres habet: Coniuncti psallentibus. Nouus: Sequuntur psallentes. Paraphrasis vtrumque retinēs, coniunctionem

P R Æ F A T I O

illam in ordine ipsius pompæ sitam fuisse indicat, atque id conuenit cum prima parte versiculi, in qua principes cantorum præcedere dicuntur.

In vicesimi octauæ versiculi postrema parte magnum est vtriusque versionis in eadem voce discrimen. Vetus sic vertit: Benjamin adolefcētulus in mētis excessu. Nouus: Benjamin dominās eis. Paraphrasis duas illas tam diuersas voces in vnā sententiam ita redegit: Minima tribus Benjamin præsidēs cantoribus, in summa hilaritate & quasi mentis excessu versabatur.

Vicesimo nono versiculo vetus interpretis habet: Principes Iuda duces eorum. Nouus: Principes Iuda in vestibus acu pictis. Hic quoque diuersissima apparet eiusdem vocis interpretatio. Paraphrasis eleganter, postquam posuisset quod in veteri editione habetur, addidit id quod legitur in noua. Vtrumq; autem meritò dici à Propheeta potuit. Principes enim Iuda verè aliorum duces appellari poterant. & hos potissimum in vestibus acu pictis prodire decebat.

Tricesimi versiculi initio vetus interpretis habet verbū imperatiui modi, Mandanda.

A D L E C T O R E M.

da. Nouus præteriti perfecti indicatiui modi, Mandauit. Quoniam autem neque facile fuisset, neque magni intererat, vtriusque seorsum fieri mentionem, rectè Paraphrastes secutus est potiùs veterē translationem, quæ magis cōgruebat cum posteriore versiculi parte.

In priorè parte versiculi trigesimi secundi, vetus interpretis habet: Increpa feras arundinis. Nouus: Increpa turbam lanceis armatam. Causa diuersæ interpretationis est, quòd eadem vox & feras significare potuerit, & cœtum; quòdque veteri interpreti placuit lanceas arundinis vocabulo appellare, quia arundinum speciem præ se ferāt. vtrumq; igitur facile intelligi potest ex Paraphrasi, quæ sic habet: Increpa feras illas bestias, hostes tuos, qui magno numero congregati, & lanceis armati, arundinis speciem præ se ferūt. Longè difficilius fuit coniungere vtramque versionē posterioris partis. Vetus sic habet: Congregatio taurorum in vaccis populorum; vt excludant eos qui probati sunt argento. Nouus sic: Congregationem taurorum inter vitulos populorum, vt supple x veniat cum fragmentis argenti. Duæ voces in diuersa signi-

P R Æ F A T I O

significatione acceptæ sunt. Altera veteri interpreti significauit exclusionem, altera probationem: Nouo verò prior significat prostratum & supplicem, posterior fragmentum. Quod ad Paraphrastè verò attinet, cum videret vocem, quæ congregationem significat, veterem interpretem in nominatiuo, nouum verò in accusatiuo casu posuisse: veterè ea in parte editionem secutus, vtramque vtriusque vocis significationem ad vnâ ex vtrisq; sententiam efficiendam, quibusdam ab ipso verbis præpositis, aliis intersertis, hoc modo copulauit: Disturbetur abs te, & tributaria facta, cum frustis argenti supplex obuiâ tibi venire cõpellatur cõgregatio illa taurorum, qui populos cõcitant aduersum te ac tuos, vt perdât & excludât tributisq; exhauriât eos viros pios ac bonos, qui per multa experiméta probati sunt esse tales, haud aliter atque in argento fieri solet. Cur hoc modo propositam sententiam explicaret, hæc videtur fuisse causa. Cum non esset in veteri translatione verbû, cui iungeretur vox cõgregatio, præponi à Paraphraste oportuit hæc verba: Disturbetur, dico, abs te, &c. Illam autem disturbationem, iuxta nouum

A D L E C T O R E M.

nouum interpretè, in eo sitam esse ostèdit, vt tributaria facta illa cõgregatio, cum frustis argenti supplex Domino obuiam venire compellatur. Iuxta veterem deinde translationem, quidnam congregatio illa vitulorum & vaccarum contra pios moliantur, indicat. Conari enim eam docet, vt perdant, excludant, & tributis exhauriant pios & bonos, qui per multa experiméta probati sunt, sicut in argento fieri solet.

Versiculo tricesimo quarto, verbum quoddam à veteri interprete pro Oriente accipitur, à nouo, pro eo quod est, ab initio, Paraphrasis ergo sic, Qui cælo tâquam vehiculo, insidet ad Orientem, iam inde à primo rerum omnium initio.

Versiculo tricesimo sexto, vbi vetus editio habet, Date gloriam Deo: in noua legitur, Date fortitudinem Deo. Paraphrasis vtrumque habet in hunc modum: Date gloriam Deo, agnoscentes fortitudinem eius.

Hic igitur est Psalmus, in quo quia omnes ferè inueniuntur diuersarum interpretationum causæ, ipsi etiam recentiores interpretes sæpius quàm in vlllo alio, à veteri translatione recedunt. Operè precium ergo

PRÆFATIO

ergo fuisse videtur, in hoc potissimum à nobis ostendi, propositam auctori Paraphrasticæ explanationis rationem vbiq̃ esse seruata: hoc est, veterem & nouam translationem summo ingenio atque artificio ita fuisse coniunctas, vt vetus à noua in eodem contextu elegantissimè explicaretur. Sed dicet forsan aliquis, illas recentiorum interpretationes, à veteris translationis verbis, quibus accommodantur, & proinde à prioris quoque interpretis mente omnino videri alienas, atq; ideo Ecclesiasticos quoque scriptores nullam earum in Psalmorum cōmentariis facere mentionem. Ingenuè quidem confitemur, id aliquando, sed rarè tamē accidere. In aliis autem, in quibus id non accidit, innumerabilibus locis iure & meritò cōtendimus tam commodè, tam propriè, tam aptè per nouas translationes explanari veterem, vt, ipso disponente Domino, labor hic nouas cudendi ex Hebræo conuersiones, nostro potissimum sæculo à tam multis susceptus esse videatur. Etsi enim interpretes ipsi propter Hebrææ linguæ cognitionem crederent, id quod à veteri interprete iudicio ipsorum esset erratum, in sua translatione

emen-

AD LECTOREM.

emendari; ignari tamen & imprudentes, non errorum eius correctores, sed obscuriorum sententiarum enarratores mirabili Dei consilio fuisse deprehenduntur. Cùm autem primus omnium hic auctor hoc deprehenderit, & incredibili labore per omnes Psalmos ita sese habere ostenderit; dignissimus, ni fallor, haberi debet, qui nouo hoc inuento vtilem admodum Ecclesiæ operam suscepisse iudicetur. Quod ad alia tamen loca attinet, in quibus vel alienior, vel paulo longius petita videtur ex recentioribus scriptoribus interpretatio; ea quoque per easdem ex Hebræo translationes explanari, æquo animo æqui iudices ferre debēt. Certum quippe est, & illas ipsas explanationes per se esse pias & orthodoxas; & quantumuis cum veteris editionis verbis ad amissim non conueniant, cum ea tamen, de qua in Psalmis illis agitur, historia rectius proculdubio cōgruere. Quamobrem meritò quoque Auctoris nomine ab eisdem postulamus, vt æquo animo partiatur, ipsum propter pauca illa loca, atque ea in primum explicata sensum, à pulcherrimo suo instituto non discedere. Propositum ipsi fuit, Ecclesiæ iudicium per omnia sequenti,

P R Æ F A T I O

sequenti, veterem editionē tanto honore
afficere, vt nō modò vniuersam, nullo ver-
bo prætermissa, nullius etiam ordine mu-
tato, lectoribus in Paraphrasi sua legēdam
exhiberet, verū etiam vt eandem veluti
Prophetici scripti loco haberet; & quæ ex
aliis versionibus adiungebat, nullam aliam
præterquā famulantium illi cōmentario-
rum, postulare habere auctoritatem. Alia
deinde ex parte de recentium quoque in-
terpretum doctrina honorificè admodum
sentire cupiens, ac nullā eorum interpre-
tationem, si Ecclesiæ non improbaretur,
erroris alicuius arguere audens, quæcūque
apud eos legebat, ad lucem veteri inter-
pretationi afferendam seruire sibi voluit.
Quòd si id plurimis in locis, Deo iuuante,
felicissimè præstitit: meritò postulat, vt
huius quoq; modestiæ integra laus illi per
vniuersam Paraphrasim seruetur, hoc est,
vt illa quoque loca ad veterē trāslationem
explicandā, cum bona cunctorum venia,
accommodare illi liceat, quæ propter ma-
iorem vtriusq; translationis diuersitatem,
paulo quoque maiori vi ad eum, quem ve-
tus translatio requirit, sensum recipien-
dum se pertrahi patiuntur.

LIBER

LIBER

PSALMORVM,

sive

L A V D V M E T
P R E C A T I O N V M.

PSALMVS PRIMVS.

Argumentum.

I. Describit hoc Psalmo David, primū virum bonum ac
iustum: 2. Deinde summam eius felicitatem ac beatitudi-
nem: 3. Tum iniusti & impij eum eo comparationem.

I. *Eatus ille vir, & multa eius sunt
felicitates, qui a malo abstinens,
non abiit in consilio ac con-
gregatione, nec fecit secundam
suasione[m] impiorum, qui sine
intermissione erga Deum delin-
quunt, aurem praua suggestioni eorum præbēs; & in
via peccatorum, qui nullum amplius pudorem ha-
bent apud homines, non stetit, factis eorum delecta-
tus; & in cathedra pestilentiæ illorum, qui, quod
vltimum in malis est, diuina pariter & humana
omnia derident, idē publicè profitentur ac docent,
non sedir, consensum ei rei præstans.*

*Sed contrā, bonum appetens (nam non satis est
recedere a malo, nisi & fiat bonum) ita se comparat,*

A

vs

vt in lege ac doctrina voluntatēque Domini sit tota voluntas ac desiderium eius: & in lege ac doctrina eius meditabitur cum omni mente ac intelligentia sua die ac nocte; sic vt in ea sola omnem voluntatem, intelligentiam ac memoriam suam, perpetuò habeat collocatam.

2. *Beatus*, inquam, ille vir, quoniam florēs & rebus omnibus abundans, erit tanquam arbor palma sine lignum quod plantatum est secus decursus & riuulos aquarum, a quibus humectatur, quod fructum suum dabit non antè quidem quam oportet aut possit, sed in tempore suo.

Et folium eius perpetuò virens non defluet unquam, nec arefcet; sic vt nullis rebus aduersis concutiat, & omnia (quæcunque) faciet producendo fructus suos prosperabuntur, & feliciter eius opera cedent.

3. *Caterum*, non sic autem se habebunt impij, (non sic:) sed contrà tanquam leuis festuca sine gluma & puluis aridus quem proiicit ac dissipat ventus (à facie ac superficie terræ.)

Et ideo non resurgent in futura vita impij ad salutem, nec consistere poterunt in iudicio, cum corū ibi causa tractabitur: neque stabunt peccatores in concilio & congregatione iustorum à dextris, sed seorsum à sinistris.

Quoniam nouit & gratiam habet dirigendā, Dominus viam iustorum ad aeternam in celo beatitudinem, vbi vera vita est; iter autem impiorum, vti
Deo

Deo ingratum, vel sua sponte intermorietur & peribit in inferno, vbi mors est & infelicitas.

EXPLANATIO.

Beatus) Admirabilis gradatio, qua per tres quasi gradus à malo receditur: nēpe nō abeundo, quod suggestionis est; nō stando, quod delectationis; & nō sedendo, quod consensus; in consilio, quod principij est; in via, quod progressionis; & cathedra, quod perfectionis; impiorum, qui malè de Deo sentiunt; peccatorum, qui malè erga se agunt; & derisorum qui proximum lædunt. Omnia in prima parente Eua cum ab serpente deciperetur, si diligenter animum aduertas, reperiuntur.

Sed in lege Domini) Quæ via est hominis ad iustitiam Dei, nam quemadmodum terra, quæ infra est, Solis, qui supra, per radios eius medios interiectos sit particeps: ita homo, qui infra est, iustitiæ Dei, quæ supra, per legem eius mediam interiectam particeps efficitur.

Et in lege eius) Vim habet hæc repetitio, vt intelligatur non sufficere solam bonam voluntatem circa legem Domini, quanquam princeps est & caput iustitiæ, & ob id primo loco ponitur, nisi sit cum cognitione eius & exercitatione, quod verbū *Meditabitur* significat, coniuncta, sic vt omnes animi rationalis potentia, voluntas, intelligentia, & memoria concurrant, ita vt quemadmodum per tres gradus à malo recedi diximus: ita per tres quoque gradus ad bonū accedatur. Cur autem Lex doctrina dicatur, idoneo loco explicabitur.

Et erit tanquam lignum) Vitæ, quod in noua ciuitate Hierusalem, quæ ciuitas beatitudinis est, in Apocalypsi describitur. Quia enim iustitia in voluntate consistit, voluntas autem principium est actionis & vitæ: sequitur, effectum iustitiæ esse vitam beatam ac florentem circa fontes & flumina legis Dei, in qua verba vitæ aeternæ insunt.

Prosperabuntur] Iustus enim vt palma florebit, & sicut cedrus Libani multiplicabitur.

Sed tanquam puluis] Aridus; qui arbor ad fluminis ripam florenti, ex aduerso ponitur, vt quid inter iusti & iniusti exitum interfit, magis eluceat. Et quidem cum ille placide crescat & floreat: hic, contra moruum animi tanquam ventorum turbine dissipatur, & ad nihilum vt quilibet redigitur.

Peccatorum] Saepe iuuenies in Psalmis iustos & peccatores inter se opponit, vt intelligatur, quemadmodum peccati nomine omne vitium comprehenditur, ita iustitiae nomine omnem virtutem contineri.

Impiorum] Opponuntur quoque non infrequenter inter se in Psalmis iusti & impii; vt intelligatur quemadmodum omnis mali caput est impietas, ita omnis iustitiae caput esse pietatem erga Deum; & qui impium aliquem dicit, omnia dicere, quoniam omnis mali labes inde procedit.

PSALMVS II.

Titulum.

Psalmus Dauid.

Argumentum.

1. **C**onsequitur Prop. beta. de fremiru impioru contra Christum.
2. Sed mox ad ipsum sumens, irritos omnes conatus eorum fore ait; ipsum que Christum loquentem & is respondentem inducit.
3. Subiecta exhortatione de Christo recipiendo.

1. **Q**vare fremuerunt & turmatim cum tumultu concurrunt gentes paganorum, & populi potentes regni Israelitici, meditati sunt ac moluntur inania; iactantes vano sermone ea que nunquam poterunt perficere?

Consurgetes enim astiterunt & concurrant reges terræ

terre, & principes qui illis sunt a consilio, conueniunt in vnum, aduersus Dominum Deum patrem, & aduersus Christum filium & unctum eius.

Dirumpamus, inquam, ac dissoluamus vincula & leges eorum; & proficiamus a nobis iugum & fines iudiciorum ipsorum, quibus tanquam carbonis capiteos nos detinent.

2. Sed vt videas quam inanes hi sint conatus, ecce qui habitat in caelis Deus pater, irridebit (eos,) & Dominus meus Christus subscannabit eos.

Quin & cum tempus erit, tunc infabulatur & loquetur ad eos Christus in ira & indignatione sua, secundum seueritatem iustitiae; & in ira ac furore suo, secundum rigorem iudicij, conturbabit & terrebunt eos, irrita faciens omnia consilia eorum.

Ego autem, non vos, inquit, constitutus sum Rex; non quidem ab hominibus sed ab eo qui cuncta regit & gubernat, qui & ipse se me Regem constituisse ait super Sion montem sanctum eius, qui speciatim illi dedicatus est; praedicans & annuncians mundo praecipuum ac legem, decretumque & statutum eius.

Quod quidem est, vt sciatis quod Dominus Deus pater dixit ad me: Filius meus es tu, ego cum quidem ab aeterno, tum autem hodie nouo modo genuite a mortuis resurgentem.

Postula a me quodcumque volueris, & dabo (tibi) omnes ubique homines ac gentes, tanquam in hereditatem tuam, & in possessionem tuam

ipsos terminos vniuersæ terræ.

Ac si qui erunt qui parere recusabunt, reges & conteres eos, in sceptro & virga ferrea ostendens summam vim ac potentiam tuam: & tanquam vas figuli ac testam confringes ac comminues eos, demonstrans quam ipsi, contra fragiles sunt ac debiles.

3. Hac igitur cum ita se habeant, quasi attendite, & iam nunc o Reges, qui primi summiq; estis, sapite per vos, & intelligite, nec non alios intelligere facite ea qua dico; erudimini, inquam, per veram hanc doctrinam, & corrigimini vos secundi a regibus, qui indicatis terram.

Atque id quidem facientes, seruite Domino Deo, & colite eum cum timore reuerenter, & exultate ei latantes cum tremore; sic ut amor & reuerentia, letitiaq; & timor semper sint coniuncti.

Apprehendite dico disciplinam puram & sinceram Filij eius Christi, adorantes eum, tanquam subditi illi & subiecti, cum osculo obedientia & amoris, ne quando, si id non feceritis, irascatur forte (Dominus) ostendens vim iustitiae suae, & pereatis aberrantes de via iusta, quæ ad vitam ducit, & in solo Filio eius consistit, qui via est, veritas, & vita.

Quod certe vobis mox continget, cum exarserit in breui post paululum ira & furor eius; & vel minimam partem seueritatis iustitiae suae, etiam in puncto temporis, quod quasi pro nihilo est, ut fieri solet, ostenderit. Contra autem beati omnes, & multi eorum sunt felicitates, qui confidunt in eo, & spem suam in illo reponunt.

EXPLANATIO.

Aduersus Christum eius] Quoniam Dominus noster et maximus est, summus Rex; summus Sacerdos; & summus Propheta, qui omnes in veteri lege vngi solent: merito per excellentiam Vinctus Latine dicitur, quod Grece est Christus, Hebraice Messias. Ideo autem vngentur, ut a Deo munus suum accipientes, Spiritu eius sancto, qui per oleum significatur, implerentur. vnde infra in Psalmis, Spiritu sancto meo unxi eum. Ideo denique per oleum Spiritus sanctus significatur, quoniam verus cuiusque rei vegetarij spiritus, nihil est aliud (prout Chymiste tradunt) quam oleum.

Vincula eorum] Vti bonis iugum Domini suaue est, & onus eius leue; ita improbis contra, omnia grauius sunt & difficilia.

Irridebit subsannabit in ira sua, in furore suo] Hæ passionis animi apud homines, Deo, non solum per similitudinem tribuuntur, sed & reuera (non humana quidem, sed penitus diuina ratione) ei insunt. Nam cum in Deo non solum affirmationes insint, ut memoria eius quod est, scientia veri, voluntas boni; sed & negationes, ut non memoria eius quod non est, non scientia non veri, non amor non boni, (nam vtrique id quod est, non est ipsum verum, & verum non est ipsum bonum, & bonum non est ipsum quod est, & sic porro de aliis): fit vtilius progrediendo, non memoria, obliuio in diuinis dicitur, non scientia, ignorantia, non amor, odium, ira, furor, cum similibus. Quæ & ipsa viris bonis ad Dei imitationem tribuuntur, cum iniuriarum obliuisci, malum ignorare, peccatum odisse dicuntur.

Cum timore] Cum tres sint gradus bonæ voluntatis, metus offendendi Deum, spes placendi ei, & amor amplectendi ipsum: monet Vates, omnia miscenda, aliaque cum aliis coniungenda esse; ne solum metus illiberalem seruitutem, solum amor nimiam libertatem inducat; sola autem spes mercenarium pro filio, & homine libero faciat.

Apprehendere disciplinam] Puram disciplinam apprehendentem esse ait; quoniam omnis disciplina (quo nomine lex significatur) vel plus mali habet, minus boni, vel lex naturæ corruptæ; vel æquas quodammodo vtriusque partes, vt Moisaica secundum literam; vel plus boni quam mali, vt Christi, quæ tota pura putatur, & ob id sola apprehendenda.

PSALMVS III.

Titulus.

Psalmus Dauid cum fugeretur à facie Absalon filij sui.

Argumentum.

1. **C**onqueritur Dauid de multitudine deficientium ad Absalonem, qui eum persequeretur. 2. Cæterum mox restitutum animum, confidit in Deo, à quo semper se dicit adiutum. 3. Rogans vt idem nunc quoque fiat sibi & vniuerso populo; pro quo boni Regis est non minus quam pro se orare, vt sepe facit.

1. **D**omine, quid tantopere multiplicati sunt qui tribulant & in summis istas angustias redigunt me? multi insurgunt aduersum & super me. Multi dicunt animæ meæ, & cogitant apud se ipsos de me dicentes: Non est profectò salus ipsi in Deo (eius.) Sed, eia eia Sela, simus bono animo, efferramusq; vocem altius.

2. Etenim tu autem Domine susceptor meus es, & scutum ante & super me, gloria mea, in quo solo me effero, & à quo vno accipio omnia, & exaltans caput meum, dum per te cuncta aduersa supero, & ex humili & abjecto magnus fio.

Nam

Nam quotiescunque voce mea ad Dominum clamaui, semper inuit & exaudiuit me, votis meis respondens, de Sion monte sancto suo, vbi sanctuarium & arca est fœderis ipsius. Quin eia Sela dicam vobis amplius.

Ego olim, vel in grauissimis periculis constitutus præ summa fiducia & securitate in Deum accubui ac dormiui otiosus, & quod magis est, torporatus sum, altum dormiens; & tamè expectatus exsurrexi saluus & sanus. Quod non aliare mihi contigit, quam quia Dominus semper suscepit & sustentauit me.

3. Quare & nunc non timebo, ne decem quidem millia populi circumdantis, & vndeunque obsidentis me: tu modò exurge, Domine, & erige te in pedes, nam ad te reuertor, & saluum me fac Deus meus.

Quoniam tu sepe alias atque adeò semper percussisti in maxillam omnes inimicos meos aduersantes mihi sine causa; & colaphum ipsis grauius ac ignominiosè impingens, dentes peccatorum & impiorum contriuisisti, ne mordere me amplius, aut cibum conterere, & viuere possent.

Quippe vnus Domini, & in eo, & ab eo solo omnis est salus; & super populū tuum, o Deus, qui quemadmodum ego in te sperat & confidit, ostendat se benedictio & beneficentia tua: sic vt quemadmodum nunc à me deficit, mox ad me sit reuersurus! eia eia triumphè Sela.

EXPLANATIO.

Sela] Hæc interiectio ter hic reperita, propriè est animi retinentis, & vocem intendentis, sequè ipsum aut alium adhortantis, vt, eia, euge, & similes Interiectiones apud Latinos. accommodaturque etiam asseuerationi, lætitiæ, ac similibus.

PSALMVS IIIII.

Titulus.

In finem, sive ad summum præfectum chorumusci in instrumentis pulsandis & carminibus decantandis, vt ad instrumentum quod vocatur *Neginoth* cantetur hic Psalmus Dauid.

Argumentum.

1. **D**avid initio regni sui iauocat Dominum contra inimicos & inuidios. 2. Quos alloquitur, & vt odia deponant, hortatur quoniam à Deo, qui omnia bene fortunabit, constitutus est R. x. 3. Vnde rursum ad Dominum se conuertit hilatis, & bona spc plenus.

1. **Q**uoniam semper cùm inuocarem eum, exaudiuit me Deus, qui author & testis ac vindex est iustitiæ & innocentia meæ: & quia, ò Domine, in tribulatione & angustia semper dilatasti, & aperiri mihi fecisti viam salutis.

Etiam nunc quæso miserere mei; & audi, imò exaudi orationem meam, contra eos qui me odio & inuidia persequuntur.

2. *Nam vos filij hominum & principes viri, vsquequo graui & offenso eritis corde contra me, ac glo-*

ac gloriam & dignitatem meam regiam, quam in ignominiam deducere studetis? (vt quid) multa machinantes aduersum me, diligitis vanitatem, & res futiles ac inanes struitis, & queritis mendacium, molientes ea que nunquam ad exitum deduci poterunt? Certè ita res est Sela.

Etenim hoc vobis persuadete & scitote certò, quòd ego ad hanc dignitatem unctus sum, non humanum esse opus, sed diuinum, quoniam mirificauit Dominus, & admirabili ratione separauit me ab alijs, & selegit sibi in regem sanctum suum: cui ob vitia morumq; placabilitatem, bonitatem & misericordiam suam ostendit. Qui quidem ipse Dominus, siquidem molesti esse pergitis, sine dubio audiet atque adeò exaudiet me cùm clamaucro ad eum: ne plus vos quam ille posse videamini.

Irafcimini quidem: nam primus ille motus in potestate hominis non est; nec mirum est quoque, tanta & tam subita infimi & vilissimi hominis ad summa euertione, initio vos offendi. Sed tamen trementes, Deumq; metuètes, nolite peccare, consentiendo primo illi motui & offensionì: cui vtig; resistetis, si (q; e) irati dicitis in cordibus vestris, nò statim in publicum & apertum proferatis; sed porius in cubilibus vestris tacitè & secretò apud vos solos super his cogitetis, ac compungimini pœnitentes ea de re, & adnitentes iram vestram compescere, ne foras prorumpat. Ita profectò res est Sela.

Et ideo sic facientes, & in voluntate Dei voluntatem

tem vestram ponentes, sacrificate magnum illud sacrificium iustitiæ, parendo mihi Regi vestro à Deo constituto, & sperare ac confidite in Domino; quod condonatis peccatis præteritis, reliqua in futurum bene diriget, & me Regem, res omnes ex voto succedat.

3. Nam quod multi, quasi de republica desperantes, dicunt: Quis ostendet nobis bona? ut quidquam huiusmodi unquam videamus?

Equidem signatum est tanquam vexillum, & sol ipse levatus est super nos lumen faciendum tuarum, sine vultu tui Domine, (ut ad te revertar,) quo cuncta illustrans omnia, bona nobis tribuens, uti sole oriente fieri solet, iam nunc dedisti lætitiã in corde meo.

Idcirco postquam vidi quod populi isti, qui mihi subsunt, hoc tempore messis & vindemiæ, à fructu & copia frumenti, vini, musti (& olei) sui, multiplicati & planè divites facti sunt.

Quare in te fidens ut semper feci, & securè deges, tanquam in altissimã pace pariter in id ipsam & dormiam & requiescam, accubans tanquam in mollissimo strato, & ad quietem me componens.

Quoniam vique tu, Domine, singulariter & speciali quadam ratione in indubitata spe & confidentiã, tanquam in tantissimo quodam habitaculo, constituisti, & securè degere facies me.

EXPLA-

EXPLANATIO.

In finem] Difficilis est titularum expositio, nos id quod maximè verisimile videbitur, sequemur.

Deus iustitia mea] Plus est quàm quod auctorem testem & vindicem cum dicas, quod animo comprehendi quoquo modo potest, exprimi non potest, ut sæpe in sacris literis contingit.

Ira scimini & nolite peccare] Hinc vides iram & reliquas animi passiones per se non esse malas, sed indifferentes; fieri autem bonas vel malas pro re subiecta, ut & supra tactum est. quo quidem modo & diligere vanitatem, & querere mendacium, malum est.

Sacrificium iustitiæ] Istud est sacrificium illud sacrificiorum (ut sic dixerim) cuius infra quoque Vates meminit, cum ait: Tunc acceptabis sacrificium iustitiæ. Er est cum non oves, aut boues, sed seipsum, & quidem optimam sui partem, voluntatem, Deo quis offert, eamque in voluntate Dei collo car, quæ est vera hominis iustitia. Non ignoro & alias hinc esse interpretationes; sed hæc rei propositiæ maxime convenire videtur, ubi de obedientia, Deo, & eius vicario Regi, præstanda, agitur, quæ summa est totius iustitiæ.

Lumen vultus tui] Cum ad Solem iustitiæ nos convertertimus, & ipse nos illustrat, rerumque omnium copiam & tranquillum vitæ statum inducit. Quæ quidem iustitiæ præmia esse, & cum iustitiæ civitas particeps est, illa tanquam adiectitia sequi, partim ex iis quæ supra dicta sunt intelligi potest, partim infra latius tangetur.

PSAL-

PSALMVS V.

Titulus.

In finem, siue ad summum præfectum chori musici, vt pro ea quæ hæreditatem cōsequitur, ad instrumentum quod vocatur Hameloth, à bombo apum, decantetur hic Psalmus Dauid.

Argumentum.

1. Dauid à Saule, cui hæres siue successor designatus erat, vehementer exagitatus, orat Dominum; 2. Compellens eum prius n, vt osorem impiorum; 3. Deinde vt amicum bonorum, qui ab impiis calumnias patiuntur. 4. Precaturque ad extremum, vt auique pro meritis fiat, quæ sunt duæ contrariæ malorum & bonorum hæreditates; ad quas pertinet titulus Psalmi siue inscriptio.

1. Verba mea dilecta auribus foris percipe Dñe, in:llige intus clamorem cordis mei, & tacitam meditationē, & quasi murmur meum. Intende foris & intus voci clamoris & orationis meæ, ð Rex meus potentia, & Deus meus bonitate.

Quoniam ad te orabo, vii & re ipsa oro, Domine: manè, quod tempus aptissimū, & à Lege orationi destinatum est, non solum audies, sed & exaudies vocem meam.

Manè adstabo & totum me accommodabo tibi, præparans & instituens orationem meam, & obseruans oculis videbo, & expectabo misericordiam tuam, quoniam non Deus volens & approbās iniquitatem eorum qui me impiè persequuntur, tu es.

2. Neque habitabit iuxta te malignus verbo, neque

neque permanebunt iniusti & furibundè violenti facti ante oculos tuos.

Odisti in vniuersum omnes qui manu operantur iniquitatem, perdes omnes qui ore loquuntur mendacium.

Virum sanguinum, qui opere tyrannus est & homicida, & dolosum, qui corde hypocrisis fraudulentus, abominabitur Dominus.

3. Ego autem, qui nihil horum mihi sum conscius, confidens in multitudine misericordiæ tuæ, contrā introibo in domum tuam, adorabo, & me incuruabo, ad templum sanctum tuum, vbi tua sanctitatis est sedes, in timore tuo.

Tu modò Domine secundum benignitatem & iustitiam tuam deduc me quæso vt ambulem in iustitia & lege tua, ac vel propter inimicos meos, qui omnia dicta & ac facta mea insipientes, & curiosè obseruantes, quotidie tanquam iniustum & impium me calumniantur, dirige obsecro in conspectu tuo viam meam: sic vt iter quod ad te ducit, & à te paratum est, semper ob oculos habeam, vultumq; meum ad faciem tuam dirigam.

Nam quantum ad calumnias inimicorum meorum attinet, non sunt ipsi vlla fide digni: quoniam nõ est in ore eorum veritas, aut rectum quicquam, & cor ininum eorum vanum & futile est, meraq; prauitas & corruptio.

Vnde & tanquam sepulchrum patens, quod grauissimum ac pestiferum fœtorem cadaveris eructat, est

est guttur eorum, *mediū inter cor & os interpositum, quantumuis* linguis suis *lenificatis* blandè ac dolosè agebant.

4. *Iraque iudica & culpa reos perage ac declara, dissipāq; eos, mi Deus. Decidant frustrati à cogitationibus & consiliis tuis, secundū multitudinem impietatum & scelerum prauaricationumq; eorum expelle & elimina eos abs te, & hereditate tua; quoniam peccato adhaerentes, eiusq; hereditatem affectantes, irritauerunt & rebelles fuerunt erga te Domine.*

Et è contrā lætentur (omnes) qui te partem hereditatis nacli, sperant & fidunt in te: qui cerè in æternum exultabunt, vocem inbilationis edentes, & ad protegendum & cooperiendum eos tu habitabis in eis.

Et gloriabuntur *latantes* in te omnes qui diligunt nomen tuum: quoniam tu benedices, & *benignitatem tuam exhibebis* iusto.

Tu, inquam, Domine, vt scuto bonæ voluntatis ac gratia tuæ splendore coronabis ac circumdabis, protegesq; eum, & vnà etiam nos, ne à quoquam ladi & sancta illa hereditate tua spoliari possimus.

EXPLANATIO.

Auribus] Tribuuntur Deo aures, oculi & similia, non humana sed diuina ratione, quoniam ad ideæ illius exemplar, nostra omnia sunt expressa. vnde Dauid, Qui fecit aurem, non audiet? qui finxit oculum non considerat?

Nequa

Neque habitabit] Quemadmodū summum præmiū iustitiæ est habitare cu Deo, vt post dicit Vates, se intraturum in domū Dei; & alibi, Et habitabunt recti cum vultu tuo: ita præmiū iniustitiæ est, de ciuitate Dei expelli, in qua nihil inquinatum esse posse in Apocalypsi scribitur.

Templum sanctum tuum] Sanctum id proprie dicitur, quod ab omnibus rebus profanis separatum, vni Deo dedicatum est, & in eo acquiescit.

Deduc me in iustitia tua] Princeps causa iustitiæ nostræ, Deus est: concausa, liberum arbitrium; absque quo nemo fit iustus. Dicitur autem deduci in iustitia Domini, qui in lege Dei ambulat, per quā iustitiæ Dei homo fit particeps, haud aliter atque res inferiores splendoris solis participes fiunt per radios ab eo erumpentes, vt modò dictum est.

Iudica eos] Mihi vindictam, inquit Dominus, & ego retribuam. Vos autē nōlite condemnare, & nō cōdemnabimini: quia iudicium hominis fallax est, & periculi plenum.

Irritauerunt] Nam quemadmodū boni, legi Dei inhaerentes, voluntati Dei obtemperant; ira mali, eam contemnentēs, contra eius nituntur voluntatem.

Latentur, exultabunt, gloriabuntur.] Hæc iustitiæ præmia esse, suo loco latius dicitur.

Titulus.

In finem in carminibus, siue ad summum præfectum chori musici, vt ad instrumentum quod dicitur Neginoth, decantetur hic Psalmus David, secundum harmoniam siue concentum qui vocatur Pro octaua, siue Per omnia.

Argumentum.

D Blapsus David in morbum, & alias grauissimas calamitates ob peccatum circa Bersabeam & maritum eius commissum, impetum iræ Dei deprecatur: 2. Et mortem: 3. Et tandem per apostrophen, vel inuicis hostibus se iam exauditum ait.

1. Domine ne in furore tuo, secundum primum illum ac vehementem impetum zeli tui aduersum peccata mea, arguas ac reprehendas me; neque in ira tua, secundum summum æstum iustæ indignationis tuæ, corripas & castiges me.

Sed contra bonitatem tuam potius quam seueritatem respicies, quaeso, miserere mei, quoniam vides quam infirmus sum, non solum corpore, sed & animo. sana me quaeso Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea, sic vt agritudo corporis, & terror iræ tuæ, ad inuicem usque ossa penetrarit, & ad desperationem prope me adegerit.

Quin præter carnem & ossa corporis, & anima ipsa mea, qua interior pars est, turbata est & exterrita valde, tam mortis, quam iræ tuæ metu: sed tu Domine

Domine usquequo auersus à me, differes curatiōnem meam.

2. Conuertere amabo, & redi ad me Domine, & eripe animam meam à morte: saluum me fac, non dico ob merita mea, sed propter immensam illam bonitatem ac misericordiam tuam, qua cuncta creas ac conseruas, & à qua tantopere à mortalibus laudari optas.

Quoniam, quod me occidas, non est in morte apud vitam defunctos in peccatis, vlla tui memoria; aut quisquam etiam alius qui memor sit tui, sic vt hic percipiatur. In inferno autem & sepulchro quis confitebitur tibi, celebrando laudes illas tuas, & bonitatem tuam inter homines, quemadmodum nos facimus?

Enimvero Domine, vide obsecro quantopere laboraui, ita vt prorsus defatigatus sim, in gemitu meo, præ corporis & animi dolore. & si id nondum sufficit, insuper lauabo & madefaciam, sic vt natate videatur, per singulas noctes lectum meum, ad maculam adulterij eluendam: & quod amplius est, lachrymis meis etiam totum stratum & cubile meum rigabo, sic vt præ humore quasi dissoluatur.

Quinimo iam nunc corrosus & turbatus est & caliginosus factus à furore ac vehementia tristitia & amaritudinis meæ, propter indignitates quas patior, oculus meus. Inueteraui, & emarcuit præ dolore facies mea, dum sum inter inimicos meos, qui de morbo & aliis miseriis & calamitatibus meis la-

3. Sed quid ego me exercicio propter vos hostes meos? discedite à me omnes qui operamini iniquitatem, & mihi male vultis & machinamini, quoniam iam exaudiuit Dominus vocem fletus mei.

Exaudiuit Dominus deprecationem meam, Dominus, inquam, orationem meam suscepit.

Quare erubescant & conturbentur exterriti vehementer omnes inimici mei: qui iam propè mortuo insultabant; & ad sua reuertentes conuertantur in fugam, & erubescant valde velociter, dum subito & vno quasi puncto temporis seruatum me à Deo & pristina sanitati restitutum vident.

EXPLANATIO.

Pro octaua] Hic numerus est Iustitiæ, quæ non aliud est quam trium partium animi, rationalis, irascibilis, & concupiscibilis consensus per harmoniam, quæ Per omnia vocatur. Hinc octo sunt beatitudines, quæ à iustitia procedunt. Et Psalmus centesimus decimus octauus qui torus de lege & iustitia tractat, octonariis constat, & resurrectioni Domini, quæ plenitudo iustitiæ est, octonarius quoque tribuitur. Conuenit autem huic Psalmi, qui penitentialis est; quoniam penitentia, prima pars siue principium est iustitiæ.

PSAL-

PSALMVS VII.

Titulus.

Psalmus David compositus ad modulos cantilena que incipit Siggaim siue arcanum, aut indignatio vel ignorantia, quem cecinit Domino pro verbis & factis minacibus Chusi athiopsis, siue prognati Cis filij Iemini Beniamit a tritani Saulis.

Argumentum.

1. Aduersum Saulem & eius minas orat David: 2. Sibi ipsum malum imprecans, si vera sunt quæ imponuntur: 3. Sin autem falsa, rogat vt iusto Dei iudicio liberari possit, & perire nequitia aduersarij: 4. Inde ad aduersarios se conuertit, ostendens se rectè auxilium hoc à Domino petere, qui, nisi ad sanam mentem redeant, iam paratus est, eos perdere: 5. Ac speciatim ipsum Saulem: 6. De quo ad extremum gratias Deo agit.

Domine Deus meus, in te speraui ac confido semper: saluum me fac ex omnibus persequentibus me, & libera me.

Nequando prognatus ille femini, vita ac moribus niger vt athiops, rapiat vt leo animam meam, & dilaceret eam: dum non est qui eripiat me, vel redimat, neque qui saluum faciat.

2. Domine Deus meus, si feci istud quod ille mihi imponit: si vlla est iniquitas in manibus siue palmis & factis meis: Si reddidi pacificis & retribuentibus ac benefacientibus mihi mala pro bonis: vel si etiam, quod amplius est, eum qui me in angu-

stias redigere conatur, etiam vitro non inuenem & eripiam à malo gratis: decidam meritò & recedam ab inimicis meis inanis ac vacuus, sic vt nullam victoriam, nullaque spolia ab iis reportem.

Imò contrà persequatur omnibus modis inimicus me & animà meam, & quòd amplius est, affequatur ac comprehendat: & ubi comprehenderit prosternat & conculcet pedibus in terra me ac vitam meam: & quòd omnium vltimum est, gloriam & honorem, omnemq; memorià meam in puluerem & nihilum deducat, & tanquam in luto habitare me faciat. Sed eia eia Sela non ita fiet, non ita.

3. *Nam cum tu rem longè aliter se habere scias, exurge obsecro Domine in ira tua, & furore zeli iustitia tue, & exaltare eleuans te in finibus contra furores & commotiones inimicorum meorum, qui in has angustias me redigunt.*

Expergiscere, inquam, & exurge ad me iuuandum, Domine Deus meus, persistens in præcepto ac iudicio, quòd semel mandasti ac constituisti, cum reiecto Saule, me in Regem inungeres: & id cum fiet, mox omnis cœtus & synagoga populorù, ac regnorum potentium, circumdabit, & accurret ad te, & ad nomen tuum se conuertet.

Et quidem vel propter hanc ipsam synagogam & salutem populi tui, que so, in altum solium tuum, tanquam summus Index, regredere: vt omnes videant quòd Dominus iudicat populos, iustosq; & iniustos discernit.

Atque

Atque hoc faciens, iudica me Dñe secundum iustitiam meã in faciendo bonum; & secundum innocentiam integritatemq; meam in abstinendo à malo: que res vtraque tuo maximo beneficio in me est, & super me, quantum ad ea que mihi imponuntur.

Et contrà consumatur ac cesset tandem nequitia peccatorum, & consumat malitia ipsa impios, & dirige ac confirma iustum, ò tu scrutans & pernoscens corda, & cogitationes, & renes affectionesq; vniuscuiusque Deus.

4. *Et verò ne admiremini mortales quòd tam liberè Deum hoc modo compellem: quoniam iustum & quasi debitum est adiutorium meum, quòd tanquam clypeu protectionis mea peto à Domino: nam ille ex professò se illum esse ait, qui saluos facit rectos corde, qualem ego me agnosco.*

Deus enim iudex iustus, tribuens ius suum cuique quemadmodum oportet, & fortis, exsequens id nunquam statim cum seueritate, si quãdo sic est opus, & patiens, dissimulans subinde cum longanimitate, & differens executionem. nam nunquid autem putatis quòd irascitur & comminatur indignandus per singulos dies; sic vt simulatq; quis peccat puniatur; & si non puniatur, nihil videatur peccasse, pro vt vos affecla filij hominum vobis persuaderis.

Non sanè, non sic se se habet, sed accumulatis tandem peccatis vestris, & ad summum adductis, nisi statim ad meliorem mentem conuersi fueritis, iam Dominus gladium suum vibrauit, & acuit arcum

cum suum tetedit, & parauit, ac rebus omnibus in-
struxit illum, & in vos direxit.

Et in eo parauit ac posuit vasa mortis, & iacula
letifera, & sagittas suas ardentibus flammis & per-
secutoribus similes effecit, quas veneno tinctas in ini-
micas suas immittet.

¶ Nam quod ad filium illum siue progenitum
Ieremiæ attinet, ecce parturit & enstitur in lucem
proferre iniustitiam, quam me perdat, dum tanquam
mulier in utero concepit in animo suo dolorem &
inuidiam ex prospero rerum mearum successu: & si
quærat quidnam tandem prolis ediderit, peperit ini-
quitatem & mendacium, quo non solum me falso
accusat, sed & seipsum uanè eludit, dum frustra me
conatur perdere.

Nam lacum aperuit, & altè omnino effodit
eum, ut me caperet. & ecce incidit ipse in foueam
quam fecit.

Et sic conuerteretur dolor & inuidia eius, quem
in me concepit, in rotum caput eius: nam inuidus ipse
suis se conficit improbus, armis, & in supremum ver-
ticem ipsius, iniquitas & iniuria eius, quæ aduer-
sum me parturit & peperit, descendet.

6. Quæ quidem cum ita se habeant, Confitebor
Domino, agensque gratias celebrabo eum secundùm
iustitiam eius, quam in rebus hisce meis exercuit,
& psallam, ac laudet canam immortales, nomini
Domini altissimi.

EXPLANATIO.

Chusi] Aduersum Saulem, Deum Dauid orans, nomen
eius subtricer, quia rex erat, & locer, cui maledicere Lex ve-
ret. A Ethio pem autem vocat: quia vri à iustitia clari homi-
nes dicuntur & illustres, ob Solem iustitiæ: ita è contrà ab
iniustitia obscuri & turpes, ob tenebras iniustitiæ.

Iustitiam & innocentiam] Iustitiæ duas partes esse, vnâ
recedendi à malo, vnde innocentes & immaculati dicuntur;
alterâ faciendi bonum, vnde iusti, recti; iam antè tactû est.

Iustus, fortis, patiens] Tres sunt formæ iustitiæ: rectitu-
do, vnde iustus iudex dicitur: seueritas, vnde fortis: &
æquitas, vnde patiens.

Parturit iniustitiam] Vide peccatorum aliorum ex aliis
propagatione; nam peruersa hominis voluntas iniustitiam
parit, iniustitia inuidiam, inuidia iniquitatem, hoc est in-
iustam machinationem in dictis & factis; & iniqua machi-
natio, ruinam & interitum ipsius machinantis: nam vt ha-
bet vetus apud Græcos carmen: Inuidia ipsa suis se conficit
improba telis.

Dolorem] Sic vocatur inuidia, quoniam cum omnes
labe animi ex voluptate ac dolore, tanquam duobus fontibus,
procedant; in alijs plus prauæ voluptatis inest, quam
doloris, vt in luxuria, acedia, gula: in alijs plus doloris
quam voluptatis, vt in ira, superbia, inuidia: avaritia au-
tem æquas vtriusque partes continet.

Titulus.

In finem, siue ad summum prefectum chori musici, pro torcularibus & felici vindemia, Psalmus David, cantandus ad modulos carminis siue instrumenti Githit, quod à Gad ciuitate Palaestina primam aduectum est.

Argumentum.

1. Celebrat Propheta admirabilitatem nominis Dei, & Filij eius Christi, nõ ex maioris mudi contèplatione modo, sed & minoris, hoc est hominis. 2. Qui licet prima specie exiguus videatur, reuera tamen imago Dei est, & omnibus eius operibus præpositus.

1. **D**omine Dominus noster, qui trinus es & vnus, quàm admirabile & potens est nomen tuum, & Filij tui Christi, in vniuersa terra.

Quoniam eleuata, & posita, exaltatque est magnificentia tua, & confessio decoris, laudis, ac gloria tua, non solum super omnem terram, sed & super omnes cælos, qui nunquam desinunt tuam nobis maiestatem sua conuersione demonstrare.

Quin quod magis admirabile est, ex voce quoque & ore, ipsosq; ad eum adspèctum vultus vel minimorum in fantium & adhuc lactentium perfecisti, ac stabiluisti, & penitus manifesta laudem potentie ac glorie tuae, & Christi Filij tui: vt destruas, ac confundas, & cessare facias à maledictis suis inimicū, quite negat rerum omnium parentem ac conditorem esse,

esse, per Filium tuum vnigenitum hominem factum, & vltorem, qui non tuus, sed suis viribus confidens, tibi quasi bellum infert.

2. Quoniam tametsi quidem initio cū ab vna parte videbo cælos tuos, qui sunt maxima & admirabilia illa opera digitorum tuorū, item lunam & stellas, quæ tu preparasti ac fundasti:

Et ab altera minimum illum puerulū lactentem, ac vagiètem; dicam: Quid est homo quod memor es eius, aut puer iste filius primi hominis Adami, quoniam visitas eum? & illius causa Filius tuus carnem assumit?

At iam enim post deinde cū propius eum intuebor, animaduertens quo pacto ad imaginem tuam ac Filij tui factum minuisti eum paulo minus ab angelis, nec multum Deo ipso trino & vno inferiorem fecisti, cuius similitudinem gerit, quodq; gloria & honore, qui fructus virtutis est, coronasti & circumdedisti eum, & constituisti eum dominum super opera manuum tuarum.

Quod omnia subiecisti sub pedibus eius, oues, & boues vniuersas, insuper & pecora feræque campi.

Item volucres cæli, & pisces maris, & omnes qui perambulant femitas maris, quæ omnia haud paulo diuiniora sunt, quàm quæ mundi naturalis constitutio demonstrat.

Tum nõ minus hominis quantumcumq; exiguus sit, quàm totius mundi contèplatione cōmotus, dico

attoni-

attonitus, & quasi nouo uino nuper torculari expresso ebrius, Domine Dominus noster, qui trinus es & vnus, quam admirabile & potens est nomen tuum in vniuersa terra, dum non solum in spiritu te colimus, sed & oculis Filium tuum hominem factum contuemur!

EXPLANATIO.

Pro torcularibus] Quidam hæc verba ad vindemiam referunt, quidam ad instrumentum musicum: nos vtrumq; posuimus, vt & literali sensui (quem vocant) & mystico facta fiat; idque non modò secundùm Hebraicæ linguæ veritatem, sed & septuaginta Interpretum versionem: quam & ipsam non sine Dei numine factam inde inter cætera constare potest, quòd Christus ipse & eius Apostoli ea sunt vsi. Literalem sensum hęc accipimus, qui de instrumento loquitur: mysticum, qui de torcularibus vindemialibus. Nam cum sit Psalmus admiratiuus, vt primus & vltimus versus ostendunt; res perinde accipienda est, atque si ab eo decantentur, qui potu noui vini nuper torcularibus expressi sit ebrius, ea ebrietate, (diuina non humana) de qua dicitur in Psalmis: Inebriabimur in bonis domus tuæ. Nã vinum non solum ad corpus reficiendum, sed & ad animum diuino quodam calore accendendum prodesse, veteres sapientes tradunt: vnde inter quatuor diuinos liquores id numerant, qui sunt, oleum, vinũ, mel, & thus. Et in Psalmis, vinum ob id datum dicitur, vt lætificet cor hominis.

Admirabile] Admirationem principium esse omnis scientiæ, veteres sapientes tradunt.

Nomen] Per nomen Dei, ipse Deus in sacris literis significatur, de quo inter homines non nisi prolatione nominis agi potest. Nam cum tria sint, & non plura, quibus res inter homines exprimuntur; figura, veluti cum circulus pingitur;

rum; nomẽ, cum nominatur; & ratio, cum definitur; & confiter neque figura depingi Deum posse, quia corpore carẽ in sensum oculorum non cadit; neq; definitione per genus ac differentiam describi, quoniam supra omnia est generac ac differentias: non restat aliud quàm nomen, quod à substantia illius erumpens, se ore effereudum præbet ac pronuncian dum.

Ab Angelis] Hebræi habet, Diis: quod tum quidem de Angelis accipi potest; tum autem, & quidem verius, de Deo ipso; qui plurali numero hęc & aliis locis ponitur, vt trinus & vnus esse intelligatur.

PSALMVS IX.

Titulus.

In finem, siue ad summum præfectum chori musici, pro occultis incrementis filij Iesse, & morte insipientis Goliath, cantandus missus hic Psalmus Dauid.

Argumentum.

1. **A**git David gratias Deo de victoria contra Philisthos & Goliath parat: 2. Inuitans ad id etiam alios sanctos. 3. Tem ad Dominum se conuertens precatur, vt & in futurum populum suum conseruare, & hostes perdere velit. 4. Et quasi conquerens de tarditate Domini in vindicando, vitam & mores delictis impiorum, & auarorum hominum: 5. Concludens tandem, vt illos dignis suppliciis afficere, & pios tueri velit.

1. **C**onfitebor tibi Domine, & cum gratiarum actione, accepta tibi ferens cuncta, laudibus te celebrabo intus in toto corde meo: & narrabo verbis foris omnia mirabilia tua, quæ à communi hominũ captu longè remota sunt, & separata.

Læta-

Lætabor & exultabo in te, psallam ac canam
nomini tuo excelsi, altissime.

Dum in conuertendo ego inimicum meum re-
trorsum, & in fugam eos conijciendo, ipsi in firma-
buntur ac corruent, & penitus peribunt & absce-
dent à facie & presentia tua.

Quoniam hoc non alia re fit, quàm quòd tu feci-
sti ac suscepisti iudicium meum, & iudicasti cau-
sam meam, & sedisti super thronum tribunalis &
solij tui, tu, inquam, qui iudicas iustitiam.

At que hoc quidem faciens, increpasti & compe-
scuisti gentes Philistæorum, & periit per te impius
Goliath: nomen eorum deletti in æternum, & in
sæculum sæculi.

Eia iam dico tibi, ò inimice, inimici huius nostri
defecerunt, framee, quibus deuastare nos solet in fi-
nem & in perpetuum, & ciuitates (eorum) Do-
mine destruxisti.

Periit memoria eorum cum ipsis & (cum toni-
tu) ac transitu eorum; & contra Dominus in æter-
num permanet ac regnat.

Parauit in iudicio & ad iudicandum adscendet
thronum suum, & pro tribunali sedens, ipse iudi-
cabit orbem terræ in æquitate, iudicabit poten-
tes populos in iustitia & rectitudine.

Et hac quidē re factus est Dominus refugium
& tanquā asylum pauperi & arumnis attrito, refu-
giū dico & adiutor in oportunitatibus, & ipso qua-
si puncto necessitatis & articulo, cum maximè ver-
satur

satur in tribulatione & angustia.

Et hinc fit ut sperent ac confidant in te qui no-
uerunt admirabile nomen tuum, infinitis epithetis
bonitatis, clementiæ, misericordiæ, & similibus exor-
natum: quoniam non dereliquisti vnquam qua-
rentes te Domine.

2. Cuius quidem rei causa, vos autem sancti quis
hac non ignoratis, psallite & hymnos canite Do-
mino qui habitat in arce Sion, annūciate inter gen-
tes ac populos studia & beneficia, summaq; consilia,
& opera eius.

Quoniam requirens, & quasi inquisitionem in-
stituens, ad ulciscendum sanguinem eorum qui in-
iuste oppressi sunt, semper suo tempore ipsorum recor-
datus est. Non est vnquam oblitus, quanquam sub-
inde tardus videatur, clamorem pauperum ac hu-
milium.

3. Quòd cum ita sit, & nunc miserere mei Do-
mine, vide quæso ac respice humilitatem & affli-
ctionem meam, qua procedit de inimicis meis, qui
me odio persequuntur.

Tu, inquam, me respice qui exaltas, vindicas, ac
retrahis me de portis ac faucibus mortis, ut an-
nuntiem ac narrem omnes laudationes tuas in
portis & publicis conuentibus Hierusalē filia Sion.

Quòd quidem faciens, exultabo in salutari tuo,
quòd abs te accepi, enarrans, quo pacto per te infixæ
ac demersæ sunt gentes in fouea & interitu quem
ipsi fecerunt.

Et quomodo in reti & laqueo, quem ad nos capiendos absconderunt, captus & comprehensus est proprius pes eorum.

Quibus rebus enarrandis cognoscetur Dominus ab omnibus qui me audient, tanquam iudicia faciens, & iustitiam exercēs, & intelligetur quo pacto in propriis operibus manuum suarum comprehensus & illaqueatus est impius peccator. O rem perpetua memoria celebrandam! Higaion Sela.

Itaque convertantur ac descendant peccatores in infernum ac sineam, omnes dico gentes, qui obliuiscuntur Deum, trinum & unum.

Quoniam non in finem aut perpetuum obliuio erit pauperis apud Deum, ad vindicandum hostes eius: patientia pauperis ac miseri expectantis Deum non peribit, nec frustrabitur eum, in finem sempiternum.

Ad quam quidem rem exsurge Domine, erigeque te in pedes, & non confortetur ac praeualeat homo, qui tanquam futile quid & inane ante te est: iudicentur impia illae gentes Philistaeorum, & dent poenas scelerum suorum ante facies tuas, in conspectu tuo.

Constitu Domine legilatorem, & pone iugum domini ac magistrum super eos; ut terrore affecti (nam neminem nunc metuent) sciant gentes, quoniam omnes simul homines mortales sunt, & perire possunt. Ita sane res est, Sela.

4. Sed quam obrem tam diu quasi me pateris orare? ut quid Domine recessisti, & stas tanquam otiosus

otiosus à longè, & despicias nos, abscondēs te atque conuincens in ipsis oportunitatibus, & quasi punctis temporis, quibus maximè versamur in tribulatione & angustia?

Quia dum ab una parte superbit & fastu insolenter se effert impius, ab altera praegravissimis persecutionibus, quae ab illo & in ipsa superbia eius patitur, incenditur, & ardet, & miserè perit pauper; atque id quidem, dum comprehenduntur iam peccatores, in ipsis consiliis & congregationibus ac machinationibus suis manifestis, tanquam in presenti & flagrante crimine, quibus bonos ac pios cogitant pessundare.

Quoniam non solum non turpe apud eos amplius habetur peccatum, sed, quod magis est, laudatur impius peccator in turpibus desideris animae suae, & iniquus ac auarus, raptorque, & fraudator laudatur ac benedicitur, & mirifice beatus predicatur in iniquitatibus suis.

Quin & aperte exacerbauit & spreuit ac blasphemauit Dominum peccator, & secundum multitudinem altitudinemque irae & furibundae arrogantiae suae, quam nasi elatione, & reliquo vultu praese fert, non quaeret, nec quidquam pensi habet diuini aut humani.

Denique non est Deus in conspectu & cogitationibus eius, quae omnes ad hoc redeunt, ut semper secum dicat: Non est Deus, non est Deus, & ideo inquinatae, & ad bonos captandos paratae, planeque pestilens-

pestilentes & impura tanquam sanguis parturienti
sunt viæ illius in omni tempore, quantumcumque
bella ac pulchra foris videantur.

Auferuntur longè latèque tanquam in summa
altitudine iudicia tua, quibus in improbos animad-
vertere soles, à facie eius, nihil cogitans unquam tale
futurum, sed contra sibi persuadens, quod omnium
inimicorum suorum vel solo flatu dominabitur,
in eosq; præ contemptu quasi sufflabit.

Dixit enim in corde suo, secum ipse loquēs, non
mouebor, nec decidam de felici statu meo, vilo un-
quam tempore, à generatione in generationem, aut
atate in atatem: quoniam semper ero sine malo, nec
ulla mihi accidet calamitas.

Quin homo est planè perditus, quippe cuius ser-
mo & os maledictione ac perituro execrationeque
plenum est & amaritudine, ac fraude & dolo, qui-
bus auaritiā suam exercens, bonos specie recti cir-
cumuenit sub lingua eius, in corde nihil est aliud
quàm labor & afflictio, & dolor, ac iniquitas, qui-
bus rectos conficere studet.

Sedet enim in insidiis versans cum diuitibus,
quos fraudare vult in atris eorum, & collocans se in
occultis, quasi in angulis quibusdam, iuxta villas &
vicos eorum quibus inhiat, vt vsura & dolo interfi-
ciat virum bonum & innocentem.

Atque ita quidem dum sedet, oculi eius in præ-
tereuntem pauperem hunc & innocentem, quem in
re bona esse nouit, respiciunt, & insidiatur ei in lati-
bulo

bulo & abscondito suo, quasi leo in spelunca sua.

Insidiatur, inquam, vt rapiat ac corripiat pau-
perem illum: rapere autem studet hunc pauperem,
dum blandè attrahit eum.

Quinimo donec in laqueo & reti suo, quod tan-
quam auceps tendit, rapiet & humiliabit eum: si-
biq; subiiciet; ipsemet inclinabit se, quemadmodum
aucupes solent, & animalia, quæ dum prædam exspe-
ctant, contrahunt se, vt tanto magis lateant, & fortius
prædam inuadant; & vbi tempus esse viderit, subitò
irruet fortiter, & cadet super eum omnibus suis viri-
bus, nec prius finem faciet, quàm cum in dominatus
fuerit toti turbe & facultatibus omnibus pauperum.

Dixit enim in corde suo, tacitus apud animum
suum, oblitus est Deus, nec quicquā nouit, aut cu-
rat rerum humanarum; auertit ab iis & abscondit
faciem suam, ne unquam eos videat in finem &
perpetuum.

5. Hæc igitur cum ita se habeant, & tam ingentia
& manifesta sint eius scelera, exurge quasi Domi-
ne Deus, & opem nobis ferus, (&) exaltetur in altum
manus tua ad feriendum ac perdendū eum, ne obli-
uiscaris amabo pauperum & afflictorum.

Nam propter quid & quibus fretus putas irri-
tauit & blasphemare audet & contemnere impius
Deum, an alia de re, quàm spe impunitatis? dixit
enim in corde suo, non requiret Deus quidnam
ego faciam.

Tu ergo contrarium ostende, quod vides omnia,
C 2 nihilq;

nihilq; te latet, quoniam reuera ita res est: nam tu laborem & afflictionem, nec non indignationem & dolorem consideras, quibus pijs ab impijs afficiuntur, vt eadē tradas (eos) in manus tuas, ad supplicium sumendum, & iniuriam bonorum vindicandam.

Tibi enim derelictus est pauper, qui omni ope humana destitutus, se totum tibi committit, seq; ipse deserit: orphano & pupillo cui nullum in parentibus est auxilium, tu eris, prout semper fuisti, adiutor.

Contere igitur brachium & frange vires impij ac peccatoris & maligni: quod cum facies, queretur peccatum illius, quo tantopere se nunc extollit, quasi mirificè potens sit ac dives, & non inuenietur, neque res eius ulla, quoniam vana est & inanis, neque ipse, quoniam non audebit comparere, sed tenebris obrutus, peribit in æternum.

Et contra Dominus regnabit hic in æternum, omni tēpore, & apud superos in sæculum sæculi, sine mensura temporis: peribitis autem vos impia gentes de terra illius, quam ipse condidit; & non vos, sed alij inhabitabunt.

Nam desiderium pauperum & humilium exaudiuit Dominus, præparationem cordis eorum, cum, te sic dirigente, ad orandum se parant ac instituant, attentè audiuit, ð Domine, auris tua.

Et secundum hoc, venies iudicare pupillo & humili, quem omni ope humana destitutum, & mirificè oppressum, in isto iudicio tuo ab impiorum iniuria vindicabis: vt hoc videns, non apponat, nec addat,

ant

aut continnet vltra magnificare se, ac tanquam Deum extollere, & ceteris vim ac metum incutere, eosq; conterere ac confringere, homo viuens super terram, ex qua sumptus & prognatus est.

EXPLANATIO.

In aequitate, in iustitia] Ex tribus formis iustitiæ, vnam esse quæ in æquo bono consistit; alteram quæ in rectitudine, quæ iustitia propriè dicitur; suprâ tactum est.

De portis] Vide pulchram oppositionem portarū mortis, quæ sunt leges peccati; & portarum vitæ siue Hierusalem, quæ sunt leges Dei, per quas in iustitiam Domini homines intrant, quæ est ciuitas Dei: vbi omnia affluunt lætitia, qui fructus est iustitiæ, cum fructus iniustitiæ sit interitus, vt in toto hoc Psalmo videre licet.

Legis latorem] Lex Dei, iugum magistri, & terror dicitur malis, ob poenarum sanctionem. vnde suprâ: Dirumpamus vincula eorum, & proiciamus à nobis iugum ipsorum: bonis, dulcis supra mel & fauam, ob præmiorum exhortationem.

Laudatur] Summum malum est laudari in peccato, & derideri bonum, & putare nullam harum rerum curam esse apud Deum.

Sedet in insidijs] Pulcherrima descriptio, quo pacto auari foeneratores multos homines circumueniunt, & bonis evertunt.

PSALMVS X.

Titulus.

In finem, siue ad summum prefectum chori musici, cantandus missus, Psalmus Dauid.

Argumentum.

1. Colloquium est Davidis, & amicorum qui fugam illi suaderet, quod Saulus aduersum eum inimicitias. 2. Quibus ille respondet, in Domino se considerare, qui bonos videt & malos, & pro meritis quosque tractat.

1. **I**N Domino spero, & penitus confido, quomodo ergo o amici, dicitis mihi & animæ meæ, transmigra & fuge ocyus de monte in montem, sicut avis passer, ut veniantis insidias euitet.

Quoniam ecce, inquitis, peccatores & impij intenderunt arcum, parauerunt sagittas suas in pharetra, quas ad neruum iam positas & apratas habent, ut sagittæ in obscuro, è latebris suis, quemadmodum venatores solent, ipsos rectos corde.

Additis amplius, & dicitis mihi, quoniam iura omnia, legesque, & item fœdera pacis, quæ tanquam fundamenta salutis tuæ cum iis perfecisti, ipsa ad eò perfugia arcium quas condidisti, destruxerunt & confregerunt: 2. Sed ut ad hoc respondeam, unum solum quero a vobis: Iustus autem quid fecit, quidve operatus est mali, quod ita eum persequuntur? nihil omnino, profectò nihil.

Quod quidè cum ita sit, fretus sana conscientia mea, qua

que pro muro abeneo est, dico: Dominus in regia sua & templo sancto suo est, Dominus in cælo, ubi solum est & sedes iudicij eius.

Oculi eius non clausi sunt, sed vident omnia, & (in pauperem respiciunt) palpebræ eius interrogant & examinant probantque filios hominum ab Adamo descendentium, quales nam illi sint.

Dominus enim interrogat, & probat variis modis, rebusque secundis & aduersis, iustum & impium: & verò qui autem diligit iniquitatè, ipse odit animam suam, quam omni scelere contaminat, & item odio eum habet Dominus, ex toto animo suo.

Et ideo loco deliciarum pluet super tales peccatores & impios laqueos, quibus capiantur: ignis & sulphur, quæ de calis mittentur quemadmodum Sodomitis fiebat, & spiritus procellarum, turboque incensus pars erunt calicis, cibique & potus eorum, quibus pro meritis punientur.

Quoniam iustus Dominus, & iustitias, factaque & iudicia iusta semper dilexit: æquitatem, & vitæ rectitudinem semper libentissime vidit, & ad eam se conuertit, quemadmodum contra à malis se auertit vultus eius.

EXPLANATIO.

Odit animam suam] Quoniam omnis amor noster à Deo incipere debet, & inde ad nos descendere; sic vt amor nostri, qui secundarius est, per amorè Dei, qui primarius, dirigatur, vt benè se habeat. Si quis contra à Deo auersus, ad sui amorem totum se conuertit, vt mali faciant; inordinatè

natè se amat, sic vt non possit non malè se habere: vnde sequitur, licet amare se videatur, re ipsa tamen oderit, quoniam ipse sibi malè facit ac consulit.

Iustitias] Verbum iustitia subinde pro virtute ipsa accipitur, subinde pro iustis factis, subinde pro iustis legibus, subinde pro iustis iudiciis, vt hic.

PSALMVS XI.

Titulus.

In finem, siue ad summum præfectum chori musici, vt ad instrumentum Seminitib, quod octo chordis constat, & ad concertum qui dicitur Pro octaua, hoc est, Per omnia, cantetur hic Psalmus Dauid.

Argumentum.

1. **C**onqueritur vir sanctus, & opem Dei implorat, contra homines improbos, Saulis regis adulatorem, qui linguæ suæ volubilitate fidebant. 2. Quibus ipse Dei promissiones firmissimas sibi factas opponit.

1. **S**aluum (me) fac Dñe, quoniam malis omnibus obinentibus ac complentibus, defecit inter homines, nec est quisquam amplius sanctus & misericors, aut beneficus in factis suis; quoniam, inquam, diminutæ sunt, & penitus abscesserunt veritates & fides in dictis à filiis hominum, qui ab Adamo descendentes, in aula Saulis degunt.

Vana & mera mendacia locuti sunt vnusquisq; & loquuntur quotidie etiam ad proximum & amicum suum; labia & verba eorum blanda & dolosa sunt; duplici animo, aliud in vno corde, aliud in

alio corde locuti sunt: dum vnum ore proferre, alterum intus tegere meditantur.

Disperdat Dominus vniuersa labia dolosa, quæ fictè blandiuntur, & linguam magniloquam ac superbam, quæ cum fastu & contemptu loquitur.

Linguam, inquam, eorum qui dixerunt, linguam nostram magnificabimus & extollemus, per eamque autoritate præualebimus, labia nostra à nobis ipsis sunt, quibus quiduis liberè possumus efficere ac persuadere, quis noster Dominus est, aut quid quidquam potest aduersum nos?

2. Certè propter miseriam & vastitatem, eiulatūq; inopum & afflictorum, & gemitum miserorum pauperum, nunc exurgam, dicit Dominus, vt opem illis feram.

Ponam in salutari Dauid seruum meum, penitusq; salutem restituam, fiducialiter agam in eo; sic vt in me, qui loquor pro ipso. vera fiducia ei sit, & à persecutionibus respirare possit, & ab eis se eripere, qui laqueum ipsi iniicere, & deridendo quasi sufflare in eum student, quod contra ipse, & Messias meus in eos est factururus.

Quibus quidem verbis Domini vt penitus credam & fidem adhibeam fecit. quia eloquia & promissiones Domini, eloquia casta & munda sunt, in quibus nihil adulterinum aut impurum inest, suntq; tanquam argentum igne examinatum, quod probatum est in vasis fictilibus, optima & ei rei conuenientissima terra, & purgatū septuplum, per vn-

septem, sic ut nihil amplius scoria, vel terra, aut simile quippiam in se habeat, sed prorsus purum sit & purum.

Quod cum ita sit, tu Domine proculdubio secundum promissionem illam tuam seruabis nos pauperes illos, & inopes, & custodies nos ab hominibus istis falsis ac dolosis, & à generatione hac praua & adultera, vsque in aeternum.

Quod quidem eo etiam magis est necessarium, quoniam ecce in circuitu impij ambulant, oberrantes circumquaque, & se efferentes, insidiasq; bonis struentes, quandoquidem secundum altitudinem tuam, & immensam profunditatem iudiciorum tuorum, tibi sic nunc placuit, quòd multiplicasti, & principatum obtinere permisisti ad tempus perditissimos ac vilissimos quosque filios hominū: ita ut non virtus, sed vanitas & opprobrium inter mortales dominetur.

EXPLANATIO.

Septuplum] Perfectionis hic est numerus: vnde ter quaterque beati dicuntur, & in septenarij numeri Sabbatho quiescitur, & id plenè perfectèque purum habetur, quod septies purgatum est. cuiusmodi dicit Vates esse Verbum Dei in quo nihil re minimum quidem falsi vanive inest. quod fecus est in hominibus, quorum sermo quantumcumque purus, aliquid tamen semper vanitatis secum trahit. vnde omnis homo mendax, in Psalmis dicitur.

PSAL.

PSALMVS XII.

Titulus.

In finem, siue ad summum præfectum chori musici, cantandus missus hic Psalmus David.

Argumentum.

1. **Q**ueritur Vates, quis tandem finis erit malorum. 2. Vnde ad precationem dilabitur, vt libetari aliquando possit.

1. **V**squequo Domine obliuisceris me? an in finem & perpetuum? vsquequo auertis & tanquam iratus abscondis faciem tuam à me?

Quamdiu ponam & volutabo diuersa consilia in anima mea, vt euadam infinitas illas calamitates, in quibus versor? quamdiu circumferā dolorem hunc in corde meo, qui me exercet ac conficit quotidie per diem & noctem?

Vsquequo exaltabitur & superior erit, cristafq; eriget inimicus meus super me? respice, quæso, tandem oculos tuos ad me deorsum vertens, & non amplius auertens, & exaudi me, votis meis respondens & annuens, o Domine Deus meus.

2. Illumina oculos meos, vt videam qua parte mala hæc & insidias hostium effugere possim, ne vnquam, si id non fiat, obdormiam in morte, occisus ab hostibus, vel oppressus somnolentia in tenebris & caligine malorum, & ne quando dicat inimicus meus, quod sanè omnium indignissimum esset, præualui aduersus eum, & potui quod volui.

Certè Domine qui tribulans & in angustias istas redi-

redigunt me, exultabunt, & mirificè gestient, si qua parte nauauro, aut lapsus, vel loco morus fuero: verum, ego autè in misericordia & bonitate tua speraui, eaque totus nitor.

Et ideo nihil dubito, quin tandem exultabit cor meum in salutari tuo, quo ab omnibus malis me eripies, & cantabo carmen Domino qui (bona) tribuit ac rependit mihi, (& psallam nomini Domini altissimi.)

EXPLANATIO.

Misericordia] Plerumque in Psalmis hoc verbum usurpatur pro bonitate, quoniam totius bonitatis Dei maximum opus est misericordia. vnde infra: Suavis Dominus in vniuersis, & miserationes eius supra omnia opera eius. In cantico Zachariæ viscera misericordiæ dicuntur, quoniam ex intimis penetralibus bonitatis Dei depromitur. Et in Euangelio perfectio virtutis in misericordia ponitur, cum dicitur: Estote ergo perfecti & misericordes, sicut Pater vester caelestis perfectus & misericors est.

PSALMVS XIII.

Titulus.

In finem, siue ad summum praefectum chori musici, missus hic Psalmus Dauid.

Argumentum.

Conqueritur vir sanctus plerosque homines impios, & à Deo auertos esse, & quid inde mali consequatur: 1. Tam ad emendationem vitæ ac motum eos exhortatur. videturque positissimè scriptus hic Psalmus aduersus eos qui tyrannide populum opprimunt, & hypocrisis fallunt.

Dixit insipiens ac stultus, homoq; ferus & agrestis, in corde suo, id quod caput est omnium malorum, Non est Deus.

Quare consequenter omnes qui ita sentiunt, corrupti sunt aliq; ab aliis, talibus dictis, inter se, & abominabiles facti sunt in omnibus studiis & viis suis, non est ex iis qui faciat bonum (non est usque ad vnum.)

Quinimo Dominus de cælo prospexit super omnes filios hominum, Adami posteros, vt videat si est quisquam ex iis intelligens vero animi iudicio, quod prudentia est (aut) requirens Deum bona voluntate, quod iustitia.

Et inuenit quòd omnes declinauerunt deficientes à via & cognitione veritatis, & simul cuncti in vita ac moribus inutiles & foetidi facti sunt; sic quòd non est qui faciat bonum, non est usque ad vnum.

(Et quidem sepulchrum patens, vnde turpissimus foetor eructat, est guttur eorum, vnde linguæ suis dolosè agebant, & venenum aspidum est tub labiis eorum.)

Quorum os maledictione & amaritudine plenum est, veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem, dicto pariter & facto male agentes.

Quare cōtritio & infelicitas in viis eorum qua merces est iniustitia; & viam pacis, qua à iustitia procedit, non cognouerunt: quoniam nō est timor Dei, qui fons est iustitia, ante oculos eorum.)

2. Ceterum nonne vel tandem cognoscent, inquit Dominus, & per se ipsi sentient insipientiam suam, omnes qui operantur iniquitatem priuatum,

& qui publicè deuorant plebem meam comedentes eam sicut escam panis.

Certè vel solius conscientia terror admonere eos debet: nam quia Dominū non inuocauerunt, illum timentes, qui solus verè timendus est, sed ad alias vanitates se conuertentes, propria cōscientia terroribus agitati, illic trepidauerunt timore (vbi reuera non erat timor.

Quòd sanè non alia re accidit, quàm quoniam Dominus in generatione iusta est, stans à parte iustorum, iam inde à natiuitate ipsorum: qui quidem terrorem illum vobis incutit, propterea quòd consilium inopis, quem inuare deberetis, cōfudistis, indubrio illum quotidie habentes, & ignominia ob id afficientes: quoniam Dominus ipse eius est, quod vos planè ridiculum putatis, sed reuera res longe aliter se habet.

Nam quòd bonos illos contemntes per irrisionem inter vos dicitis, quis dabit ex arce Sion, vbi isti Deum habitare existimant salutare populo Israël? eice ego vobis respondeo: cūm auerterit Dominus & sustulerit captiuitatem plebis suæ, qua nunc per tyrannidem vestram, qui rebus Saulis fauetis, oppressa detinetur, quod equidem me ad regnum cuncto breui futurum est, tunc exultabit Iacob, & lætabitur Israël.

EXPLA-

EXPLANATIO.

Sepulchrum patens] Hi tres versus neque in Hebraicis neque Græcis sunt exemplaribus, sed in veteribus Latinis dumtaxat. Et quidem quemadmodū ex sepulchro, & ventriculo hominis corrupto, turpis fœtor per os eructat: ira ex animo deprauatō, turpia dicta & facta procedunt. vnde Dominus in Euangelio, ex vitioso corde, furta, latrocinia, adulteria, mendacia, & alia eiusmodi procedere ait.

Venerum aspidum] Ad tria nobis profunt animalia; ad vitam, quoniam eorū lacte viuimus, & pellibus vestimur, cum similibus; ad artes inueniendas, quoniam artem nauticā naupilus, architectonicam nidī auium, venæ sectiōnem ceruus, & alia alias artes monstrauerunt: & ad exempla vitæ in iis quæ prosequenda sunt & fugienda. vt in Euangelio: Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. & in Psalmis, Nolite fieri sicut equus & mulus, in quibus non est intellectus. Potest addi, quòd in sacrificiis veteris legis eorum quoque erat vsus.

PSALMVS XIII.

Titulus. Psalmus Dauid.

Argumentum.

1. **Q**Uærit Dauid, quis in tabernaculo Domini sic habitaturus. 1. Respondet, qui recedens à malo, & faciens bonum, verūque in cogitatis, dictis & factis circa Deum, se, & proximum circa bonā animi, corporis, & externā, in dando, accipiendo, & faciendo præstat. 3. Et secundū hoc concludit.

1. **D**OMINE quis habitabit & versabitur in tabernaculo ac tentorio tuo, aut quis requiescet & morabitur in monte sancto tuo?

2. **Q**ui alienus à malo ingreditur & ambulat in lege

lege Domini sine macula peccati, & ornatus virtute, operatur iustitiam.

Qui, inquam secundum hoc, ad singula porrò procedens, loquitur & meditatatur veritatē in corde suo intus, qui non egit dolum nec detraxit cuiquam, aut falso accusavit quemquam in lingua sua foris.

Et quantum ad facta attinet, nec fecit proximo suo malum, &, quod magis est, opprobrium non accepit, dum non conuitiatur ipse, nec alios quidem conuitiari patitur aduersus proximos suos.

Sed contra ad nihilum deductus est in conspectu & oculis eius, & tanquam nullius momenti despicitur, abominabilisq; habetur ab eo malignus ille obrectator & impius, non propria quidem gloria (nam & se quoque pre modestia grauissimum peccatorem estimat) sed honoris Dei causa, & ideo timentes autem Dominum, glorificat, & in summo pretio habet & honore,

Denique qui iurat proximo suo, vouetq; Deo quod pietatis causa corpus suum affliget, & non decipit, nec fallit insurandum erga Deum & proximū tametsi dānosum & molestū ei sit, & qui pecuniam suam non dedit ad vsuram, ut proximum faenore grauet, & munera super innocentem non accepit, ut forribus corruptus, falso iudicio aut testimonio eū premat, aut etiam iusta sententia liberet.

Qui facit hæc, non mouebitur, nec deiicietur de tabernaculo & monte Domini, sed è contrā firmus & immotus manebit in æternum.

EXPLA-

EXPLANATIO.

Habitabit] Vitium ac summum iustitiæ præmium est, habitare in ciuitate, ipsaque adeò domo Dei: quod illis solum contingit qui hic describuntur.

Qui iurat] Tres hęc coniunguntur res sacræ: Iusurandum, mutuum, & iudicium: quæ, cum in illis mala fides, vel corruptela pecuniaria interuenit, ex sacris execrabiles efficiuntur: nam quo res perse sanctior est, eo, si corruptio interueniat, fit detestabilior.

Non mouebitur] Quoniam quaternarius numerus, qui numerus iustitiæ est, immobilis est; & ipsa iustitia firma est & immobilis. vnde definitur iustitia constans & perpetua voluntas. & David in Psalmis: Non dabit, inquit, in æternum fluctuationem iusto. Dominus etiam in Evangelio similem illam esse ait domui fundatæ super petram, quâ pluuie, venti, & impetus aquarū nō possunt euertere.

PSALMVS XV.

Titulus.

Tituli inscriptio, siue corona aurea, & columna erecta ipsi David, vt decantetur hic Psalmus ad modulus & numeros insignis carminis, cuius initium Michan, siue aurum, vel aureola, & delicia.

Argumentum.

1. **O**rans narrat vir sanctus, se bonis benefaciendo, & ab impiis & eorum execrationibus recedendo, Deum sortem hæreditatis nactum esse. 2. **Q**ua de re gratias illi agit, immortalemque se fore prædicit. Sub persona autem Davidis loquitur hęc Chastus de vita: lux ratione, & resurrectione à mortuis, quæ est corona & aureola totius vitæ, passionis & mortis eius.

1. **C**onferua me Domine & custodi me, quoniam speravi in te: ecce dixi Domino, Deus

Deus meus es tu, quoniam tibi ipsi sufficis, & bonorum meorum non egēs, sed contra, bonum meum non est nisi à te.

Ex quo quidem sanctis, & pietate præstantibus viris, qui sunt in terra eius, & ope humana indigēt, tanquam ipsi simillimis, quicquid possum opis & officij confero, ad quam rem Dominus ipse mirificauit & admirabiliter accendit omnes voluntates meas in eis omni beneuolentia complectendis.

Et è contrario, quantum ad malos & impios attinet, quoniam multiplicatæ sunt infirmitates & vitia atque adeo falsæ idola eorum, & post ea currentes accelerauerunt, colentes & donariis ornantes Deos alienos :

Non congregabo nec intrabo in conuenticula eorum, neque libabo libamina eorum, qua offerunt de sanguinibus, & cadibus, ac execrationibus suis: imò nec memor quidem ero nominum eorum, aut assumam ea per labia mea.

Nam non præda & cades, sed Dominus pars est & portio hæreditatis ac substantiæ meæ, & calicis mei: unde abunde mihi suppetunt, quæ ad vitam, cibumque, & potum sunt necessaria: tu, inquam, Domine es qui restitues ac sustentabis hæreditatem meam, & dabis inde fructus (mihi) cum tu sis fundus ipse hereditarius, qui sorte mihi obuēnit.

Equidem funes diuisionis hæreditatis & agri inter me & impios, ceciderunt mihi in præclaris, & locis longè amoenissimis: etenim hæreditas mea præclara

clara & speciosa, omnibusque modis clara est mihi.

2. Quare benedicam & laudabo Dominum, gratiasque illi agam, qui tribuit mihi intellectum & consilium, ut ipsum pro hæreditate eligerem: nam non de die solum, sed insuper & usque ad noctem, & per totam adeo noctem, increpauerunt me, & quasi castigando erudierunt ad pietatem, non dico meliores animi partes, sed & ipsi tenes mei, à quibus alioqui varij affectus, & turbulenti animi motus exsistere solent.

Atque hæc tanta bona mihi contigerunt, quia prouidebam & propositum habebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi ne commouear, aut aliqua in parte nutem & vacillem.

Et propter hoc primum letatum est cor meum, & exultauit lingua, & se extulit gloria & anima mea, tum insuper & caro mea, cum anima ab ea discedet, requiescet confidenter, & quasi habitabit, suauis somno ac sapore (qui mors iustorum est) circumfusa, in certissima spe resurrectionis.

Quoniam quantum ad priorem partem attinet, non derelinques o Domine animam meam in inferno, quò descendendum mihi est, nec dabis, quantum ad corpus, sanctum tuum, quem in te uno acquiescentem omni beneficentia & misericordia semper complexus es, videre corruptionem.

Sed contra, ad omnia hæc uadeda, notas mihi fecisti uias iustitiæ ac uitæ, per quas redibo à mortuis: eod,

52. IOACHIMI HOPPERI
*facto, adimplebis & satiabis me letitia, omnig³ ge-
 nere gaudiorum, cum vultu tuo, quando conspectū
 & contemplationem sanctissimæ faciei tuæ, mihi ad
 te ascendenti exhibebis: nam infinitæ delectationes
 ac suavitates cum decore coniunctæ sunt in te ac
 dextera tua vsque in finem & perpetuum, quæ est
 vera immortalitatis corona.*

EXPLANATIO.

Tituli inscriptio] Ideo autem hic Psalmus à corona au-
 rea & columna ad perpetuam rei memoriam erecta nomen
 habet: quoniam est carmen victoriæ Christi contra mor-
 tem; qui resurgens & ascendens in cælum, intrauit in volu-
 pratem ac delicias Dei Patris, à quibus & ipsis titulus est
 Psalmo impositus.

Non egēs] Hoc propriè vnus Dei est, nullius rei in-
 digum esse, & largiri omnia omnibus.

Dominus pars hereditatis] Cùm Dominus sit omnia in
 omnibus; non potest certiorē substantiam ac heredita-
 tem quis habere quàm Deum. Et meritò conuenit hoc
 Christo, quia cùm sit Filius, ergo hæres.

Via vitæ] Immortalitatem, lætitiā, conspectum Dei,
 & perpetuam voluptatem, præmia iustitiæ esse, suprà ta-
 ctum est: & inde etiam sequitur quòd iustitia, tuā naturā
 perpetua est, pacemque inducit: de qua re in Euange-
 lio: Beati pacifici, quoniam ipsi Deum videbunt.

PSAL-

PARAPHR. IN LIB. PSAL. 53

PSALMVS XVI.

Titulus. Oratio David.

1. Implorat David auxilium Domini contra vim & insidias Sau-
 l, & aliorum. 2. Enarrans primùm innocentiam suam, &
 operi quam semper habuit à Deo, & adhuc implorat: 3. Et deinde
 pericula, in quibus circumuentus ab hostibus vesatur: 4. A quibus
 denuo orat vt liberati possit, ponens ob oculos infirmitatem eorum,
 & pietatem suam.

1. Exaudi Domine iustitiam, & innocentiam,
 Eius tamq̃ orationem (meam,) intende in de-
 precationem, & vociferationem meam.

Auribus percipe orationem meam, quam ad te
 facio, non in labiis dolosis, & verbis mendacibus, sed
 verè & ex animo sincero ac simplici.

De vultu tuo quem iudicem huius cause, quam
 cum Saule habeo, facio, iudicium meum, & sen-
 tentia qua in ea reddenda est, prodeat; oculi tui
 videant, examinentque & expendant æquitatem
 cause.

2. Iam enim probasti cor meum, & visitasti
 me nocte, quando maximè homines indulgere solent
 cogitationibus, igne calamitarum me examinasti,
 & excoxisti, sicut argentum quòd probatur utrūm
 purum sit nec ne, & non est inuenta (in me, vlla vel
 cogitata iniquitas) quantum ad hanc crem qua de
 agitur attinet.

Sic vt non transgrediatur & aberret nec loqua-
 tur os meum aliud quàm mens ipsa cogitat, secun-
 dum communem consuetudinem, & opera vanorum

hominum, à quorum factis cupio quam maximè esse alienus, propter verba labiorum tuorum, quibus hoc prohibetur: & ideo ego dereliqui viam peccati, quæ facilis est, & custodiui vias virtutis duras, obseruauitq; semitas grassatorum ac latronum, aliorumq; destructorum, ut ab illis me retraherem.

Ad quod semper urgendum, perforce, quæ so, ac conserua sustentatq; gressus meos in semitis tuis, ut non moueantur pedes, aut labantur, nec aberrent vestigia mea à mandatis tuis.

Quod quidè ego semper petij, & clamaui ob id, & clamo etiam nunc ad te: quoniam semper cum hoc feci, votis meis respōdisti, & exaudisti me Deus: quare & iam quoque inclina, obsecro, aurem tuam mihi, & exaudi verba mea, quæ loquor.

Atque hoc faciens, mirifica, sic ut stupeant omnes, misericordias tuas, & bonitatem tuam, tam longè ab aliis separatam, & supra omnia positam, tu qui manu tua saluos facis sperantes in te, quoties ab aduersariis opprimuntur.

Atque abstrahens misericordias illas tuas, à resistētib; dextera & voluntati tuæ, custodi me ab illis non vulgari modo, sed ut pupillā oculi, quæ tanquam filia clara esse solet.

Et ut gallinā pullos, sic & tu, sub vmbra alarum tuarum protege & absconde me à facie impiorum qui me afflixerunt ac deuastarunt.

3. *Iam enim ecce inimici mei, ad auferendam animam & vitam meā circumdederūt me pauperem*

rem & egenum, corporeq; infirmum, cum ipsi contrā rerum omnium copia affluentes, adipem suum præ pinguedine per totum corpus diffuderint, in eorū se quasi concluderūt, atque hoc modo bono fortuna successu elati, os eorum locutum est superbiam, frustumque & arrogantiam.

Proiicientes enim me, & aduersum me incedentes, omnesq; adeo gressus meos & itinera obseruantes, nunc iam circumdederūt, inquam, me, & oculos suos statuerunt, inque hoc intenderunt, ut videant vbinam retia sua potissimum expandant, ut me declinare ac prosternere possint in terram.

Susciperunt, dico, & obseruauerunt me ad eum modum, ut similitudo eorum sit, sicut leo paratus & inhians ad prædam, & sicut carulus leonis habitans in abditis, vti ex occulto insidietur.

4. *Quod quidem cum ita sit, exurge Domine, & præueni eum, qui princeps est horum omnium, & anteuerte faciem eius, & supplantā, ac incuruatū prosterne eum in terrā, & sic eripe animam meam ab impio illo, & aufer gladium & frameam tuam, qui nos soles castigare, ab inimicis illis & malis hominibus, quibus vti soles pro instrumēto manus tuæ, & sunt quasi ipse gladius & manus tua.*

Atque ita Domine, à paucis de terra, qui piè ac iustè in hoc mundo inter mortales viuentes, pauci admodum sunt numero, diuide impios illos, ac fecerne eos: quoniam cum seculo huic, & rebus temporalibus sint addicti, & quasi in profundum immersi, pars

ipforum & hereditas non in te est, sed in vita eorum voluptatibus affluente, & de absconditis tuis & penus tua edulus, quibus solis delectantur, adimpletus est venter eorum, qui ipforum est deus.

Saturati sunt & referti opibus ac deliciis, non sibi solùm, sed & filiis suis, quibus abundantes amplissimas illas opes suas reliquerunt, & quod vel in potissima parte felicitatis ponunt, dimiserunt reliquias suas paruulis ac nepotibus suis, quibus hoc modo egregie putant prospectum, in diuitiis suis, non in te spem suam ponentes.

Quod quidem quàm vanum & inane sit, nō ignorans, ego autem contra qui te hereditatem elegi, non in multitudine diuitiarum, sed in iustitia & innocentia apparebo conspectui tuo, & videbo faciem tuam: fatiabor non quidem edulis, sed cū apparuerit & semibi ostenderit gloria, & vera species ac forma tua, & exurgens a somno mortis, exurrexerit imago & similitudo tua, quam in me circumfero.

EXPLANATIO.

Semitis tuis] Hoc est, legibus ac præceptis, in quibus homines ambulantes, iustitiæ Dei participes efficiuntur.

Manus tua] Cū nullum peccatores ipsi vsūm de se præbeant, sed omnibus noceant; Deus malum hoc, quoad eius fieri potest, in bonum conuertens, vtitur malefactorum, in castigationem bonorum qui peccarunt; vt resipiscant vel ipsi, vel alij eorum exemplo.

Satiabor] Quemadmodum enim effectus iustitiæ est, videre Deum, vt supra traditum est; ita & eiusdem est, plenam

nam in Deo satietatē inducere, cū nimirum per Eudociam in Deo quis acquiescit, qui supremus est gradus iustitiæ: Vnde Dominus in Evangelio, Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.

Cū apparuerit gloria tua] Ostendit hanc societatem contingere, cū quis tota mente sua, quæ imago Dei est, exemplari suo Deo penitus adhæret, & de facie ad faciem eum cōtemplatur, quod in hac vita non nisi per vmbra, in futura autem demum verè fiet.

PSALMVS XVII.

Titulus.

In finem, siue ad summum profectum chori musici, missum siue carmen, à puero siue seruo Domini Dauid, qui locutus est ac cecinit Domino verba cantici huius, in die qua eripuit eum Dominus de manu omnium inimicorum eius, & præsertim de manu Saul. Et dixit:

Argumentum.

1. **G**ratias agit Rex Deo, de cunctis hostibus suis ope & auxilio ipsius delectis. 2. Quod quo pacto factum sit, sub magnæ tempestatis specie narrat. 3. Addens e contra, quantis ipse bonis à Deo fuerit affectus. 4. Et quis qualisque, & quantus ille sit Deus. 5. Cui rursus ad extremum de omnibus supra dictis gratias agit. Refertur autem mysticè ad Christum.

1. **D**iligam te Domine, fortitudo mea, & robur meum; tu Dominus quasi rupes, firmamentum meum, & refugium meum, & tanquam arx & propugnaculum, & liberator meus, qui ab omnibus malis me eripuit.

Deus meus, *fortis*, adiutor meus, & *petra mea*, & sperabo in eum, protector meus, *tanquam scutum ad tegendum*; & cornu salutis mee, *ad pugnandum*; & susceptor meus, *ad quem refugiens tanquam ad excelssimam ac tutissimam arcem* & *asylum me recipio*.

Laudans, & *debitas gratias agens*, simul inuocabo Dominum, *qui supra cuncta omni laude dignus est*, & ab inimicis meis saluus ero.

Quoniam circumdederunt me dolores, & *funes mortis*, & torrentes iniquitatis, *hominum malignantium* & *perditissimorum*, *qui more fluminum rapidissimorum in me ferebantur*, conturbauerunt & terruerunt me.

Dolores, *inquam*, & *funes inferni*, *qui in foueam*, & *ad mortem hominem trahunt*, circumdederunt me; præoccupauerunt, & *anteuerterunt* me laquei mortis.

Atque ita in *summis malis constitutus*, in tribulatione & *angustia mea* inuocaui Dominum, & ad Deum meum clamaui.

Et exaudiuit de *summo calo*, templo (sancto) suo vocem meam, & clamor meus, *quem edideram* in conspectu eius, introiuit in aures eius.

2. *Quod quidem ut ostenderet*, & *de hostibus meis me vindicaret*, ecce commota est *continuo*, & contremuit terra, *præ vi tempestatis futurae*, & *fundamenta montium conturbata sunt*, & commota *concussaque* sunt, quoniam iratus est eis, & *toti terræ eorum*,

eorum, *demonstrans zelum iustitiæ suæ contra peccata ipsorum*.

Ascendit *præ calore* & *concitatione animi*; fumus in ira ac *furore eius*, & vorans ignis à facie & ore eius exarsit, *sic ut carbones succensî sunt ab eo*, & vapores è terra exhalarent.

Inclinavit ac demisit cælos, *quos in nubes inducbar*, & descendit, & caligo densa sub pedibus eius.

Et ascendit, *ut tanquam equo veheretur*, super Cherubim, & volavit, volauit, *inquã*, super pennas sue alas ventorum, *qui è nubibus ferebantur*.

Et posuit tenebras, *quas gravis tempestas periebat*, latibulū suum, *ne ab oculis mortalibus ipse immortalis conspiceretur*, eratque in circuitu eius tabernaculum eius, *nimirum tenebrosa aqua in nubibus æris*, in quibus in celo pendentibus, *tanquam in tabernaculo latebat*.

Atque ita constitutus, *præ fulgore*, *qui in conspectu eius est* (nam inhabitat Dominus lucē inaccessibilem, *quæ propter iram tanto magis tunc emicabat*) *nubes eius quibus circumfusus erat*, transierūt, & *summa vi ferebantur contra hostes meos*, & cum his grando & carbones ignis, *quibus fulminabat*.

Et intonuit de cælo Dominus, & altissimus dedit vocem suam, *tonitru*, *cum qua ferebatur grando*, & carbones ignis, & *fulguris*.

Et, *hoc modo*, misit sagittas suas, & dissipavit eos, *fulgura multiplicauit*, *alia super alia eiactans*, & conturbauit ac consternauit eos.

Et

Et apparuerunt, *terra motu*, fontes, ac profundissime *origines* aquarum, & reuelata ac *discooperata* sunt fundamenta orbis terrarum, quem *super fluminibus & aquis* Deus fundauit.

Idq; ab increpatione tua Dñe, qua malos illos reprehendisti, & ab inspiratione, ac *statu* spiritus & *uenti iræ* tuæ, qua eos in *furore tuo* castigasti.

3. Atque hac quidem cum aduersus *hostes meos* perpetrasset, misit Dominus *Angelum*, & *manum suam* de summo, & *arripiens* accepit me, & *assumpsit & extraxit* me de aquis multis, & *vndis calamitatum*, in quibus *versabar*.

Eripuit me de iniuriis meis fortissimis, & ab his qui oderunt me, quonia confortari sunt super me, & *me facti* erant numero & *viribus superiores*.

Præuenerunt me, & *incautum iam* propè *obruerant*, in die afflictionis meæ: & ecce subito factus est Dominus protector meus, *præbens se* mihi *sulcrum* sine sustentaculū & *certissimum firmamentum*.

Et ex angustiis, in quibus *versabar*, me eripiens, eduxit me in *latitudinem*; saluum me fecit, quoniam *uoluit & dilexit* me.

Et quemadmodum *tum* fecit, ita etiam in posterum retribuet mihi Dominus secundum *iustitiam & bonam animi voluntatem* meam, & secundum *puritatem manuum* mearum, qui in *sceleribus* meis ab omni *iniuria & turpitudine* semper *abstinui*, retribuet mihi.

Quia nimirum custodiui *vias & mandata* Dñi, nec

nec impiè gessi *aut defeci* à Deo meo, *malè de illo sentiens*: in quibus duobus *vera hominis iustitia consistit*.

Quoniam, inquam, ad hanc *iustitiam* assequendam, omnia iudicia eius, quibus *bonos præmio, malos* pœna afficit, in conspectu meo *semper habui*: & *iustitias eius ac leges* (nam hac duo, *lex & iudicium* à *iustitia illius* procedunt, quibus *inbet ea que facienda sunt, & prohibet contraria*) non repuli nec *abieci* à me.

Et hoc modo, ero, & *versabor* semper *plene perfectèq;* immaculatus cum eo, & *obseruabo* me, & *canebo* ab iniquitate mea, in qua olim *sum versatus*, & *que mihi* penitus est *instita*.

Et, sic dico, retribuet mihi Dominus secundum *iustitiam meam*, qua *bene uolui ac feci*; & secundum *puritatem manuum* mearum, qua ab omni *malo abstinui*, in conspectu oculorum eius, qui *omnia videt ac nouit*.

Que quidem retributio in eo consistet, quod tu Domine *par pari* mihi *rependes*, & *iuxta rectissimū morem tuum*, cum sancto & *bono misericordique* sanctus & *bonus misericorsq;* eris; & cum *uero innocente & integro* innocens & *integer* eris, *talentū* faciens & *illi præbens*, qualis ipse est.

Et secundum hoc, cum *electo & candido* electus & *candidus* eris, & cum *prefracto ac tortuose* peruerso *peruerteris*, dum pro *meritis ipsius*, ex *benigno patre*, *iustus index* illi *efficeris*.

Quoniam

Quoniam *iuxta illum ipsum morem, ac consuetudinem tuam*, tu populum humilem, ac pauperem spiritu, saluum facies, & extolles, & elatos oculos superborum humiliabis, ac deprimes.

Quoniam, *inquam*, tu, *vitae meae innocentiam, & amorem erga te videns*, ut id rependus, illuminas gratia tua tanquam Sole, lucernam & intelligentiam meam Domine: *ut te cognoscam & colam*, o Deus (meus) illumina *quasi etiam tenebras meas, quae ut turbulentarum affectionum, & calamitatum externarum, meliorem animi partem saepe obscurat, & à sede sua dimouent.*

Quoniam *id si facias*, quemadmodum certo scio te *facturum*, in te eripiar à tentatione tenebrarum & calamitatum, & frangā acies & cuneos hostium, & expugnans ciuitates eorum, in Deo meo, & in nomine sancto eius transiliam, & transgrediar murū.

4. Ipse Deus meus est, & impolluta via eius, quam mihi praescribit: eloquia & mandata Domini pura sunt, & pura, & ab omni sordē aliena, tanquam ea quae igne examinata sunt & repurgata, protector & scutum est, omnium sperantiū in se.

Quoniam, quis verè Deus praeter Dominum? aut quis Deus fortis & omnipotens, praeter Deum nostrum?

Deus verus & omnipotens est, qui instruxit, & quasi praecinxit me fortitudine ac virtute, & posuit immaculatā & perfectam viam & vitam meam.

Qui siue fugientium, siue hostis insequendus est,
seleci-

celeritate instruxit & perfecit pedes meos tanquam ceruorum, & ceruarum, quibus eos aequauit, & super excelsa & praerupta montium meorum, quò me salutis, vel hosti nocendi causā recipere soleo, statuens & firmiter stare faciens me, ne labar.

Qui peritia rei militaris me instruens, docet manus meas ad praelium; & animum virescens addens posuisti, ac fecisti ut arcum aereum brachia mea; sic ut non solum pro arcu aereo sint, sed & eum ipsum arcum constringam & conteram, si est opus.

Et super haec omnia dedisti mihi protectionem & scutum salutis tuae, quo me seruas, & dextera tua suscepit ac suffulsiit sustentauitque me, ne quo modo corruam.

Sed & secundum mansuetudinem animi tui, & benignitatem qua me complecteris, disciplina ac doctrina tua correxit & meliorem reddidit me semper in finem, & porro etiam ea disciplina tua, ipsa in futurum me docebit, & virtute auctum ac multiplicatum, maiorem ad rem gerendam reddet.

Nam dilatasti, & grandiores fecisti gressus meos subtus me; sic ut sublimior incedere mihi videar quam prius, & tamen non sunt infirmata nec vacillauerunt vestigia & crura mea, uti serè fieri solet, si quis altior quam debet incedat.

Atque ita rebus omnibus paratus & instructus, persequar inimicos meos, & appropinquantes comprehendam illos, & non conuertar retrò, donec omnes illi consumpti ac deleti deficiant.

Constrin-

Confringam ac concidam illos, nec poterunt stare aut resurgere, sed cadent subtus pedes meos.

Nam & præcinxisti me virtute ac robore tanquam gladio ad bellum, prostrasti & supplantasti hostes insurgentes in me, subtus me.

Et inimicos meos dedisti mihi dorsum, dum terga vertunt, & cervicem præbent, & odientes me disperdidisti.

Clamauerunt pro hominum auxilio, nec erat qui saluos faceret: ad Dominum quoque, & nec ipse exaudiuit eos, aut votis eorum respondit.

Et ita omni ope diuina & humana destitutos comminuam, ac confusos dissipabo eos vt puluerem ante faciem venti, vt lutum platearum delebo ac proteram eos.

Et sic eripies me de contradictionibus populi, qui hætenus aduersum me tumultuatus est, & constitues me in regem & caput multarum gentium.

Etenim populus exterus, quem nõ cognoui, seruiuit mihi, & in solo auditu auris fama qua de me ferebatur, obediuit mihi, conuenienterque in vnum, ad me se receperunt.

Filij, dico, alieni & extranei mentiti sunt sibi ipsis, & aliis in gratiam meam, mihi, dum scilicet sperata victoria, quam ipsi sibi promiserat, frustrati, pacta qua inter se habebant, deserere, & mihi vel vltro odedire, si non ex animo, verbis certè præ se ferre coguntur; filij alieni inueterati sunt, & spe sua cadentes, amisso omni vigore animi, emarcuerunt, & despondentes

spontentes animum, claudicauerunt à veteribus semitis, & virtutibus suis, dum vel in intimis penetrabilibus suis, tanquam carceribus, conclusi, ac benemuniti, degentes, tamen trepidant & expauescunt.

Viuit Dominus, qui hæc omnia tribuit mihi, & benedictus sit, omnibusque laudibus cumulatus: Deus meus, qui mihi pro rupe & forti petra est, & exaltetur omnium prædicatione Deus, qui Deus est & auctor salutis meæ.

Deus, tu es qui das vindictas mihi, quibus ab hostibus meis me vltiscor, & subdis populos sub me: tu es liberator meus, de inimicis meis grauibus & (iracundis.)

Et ab insurgentibus in me, tu exaltabis me, illisq; me facies superiorem, & à cuncto viro iniquo, qui vim & iniuriam intentat, eripies me.

Propterea confitebor, & cum gratiarum actione celebrabo te, & laudes feram tibi in nationibus per omnes vbique gentes, Domine, & nomini tuo cantans, Psalmum dicam.

Prædicans te illum esse, qui quotidie magnificas est, & mirificè adaugens salutes, & prosperos successus regis eius, quem sibi elegit, & facies misericordiam, benignitatemq; suam ostendens christo suo Dauid, quem in Regem vnxit, & semini eius vsque in sæculum sempiternum.

EXPLANATIO.

Commota est] Hæc omnia hyperbolicè dicuntur ad vim iræ diuinæ ostendendam, latentque in iis permulta & maxima mysteria.

Super Cherubin] Sunt sancti spiritus, qui semper Deo adsunt, quorum ministerio ipsum usum canit Vates, quemadmodum & ventorum; ut tam ea quæ superioris mundi inaspectabilis sunt, quàm inferioris aspectabilis, illi parere intelligatur. Ac cum inter superiora & inferiora sit quedam analogia, quod in superiore regione sunt sancti spiritus, hoc in inferiore sunt flatu & venti.

Posuit tenebras latibulum suum] Est enim Deus non modo supra omnem sensum humanum, sed & supra intellectum positus, sic ut à nobis cognosci non possit, nisi depositio sensu, & intellectu, caliginem eius, quam in circuitu eius esse David canit, cum Moyse intremus.

Retribues] Hic ordine enumerantur præmia iustitiæ, de quibus non se iactat vir sanctus; sed cum prius præmia iniustitiæ enumerasset, opponit illis præmia iustitiæ, ut cõtraria iuxta inuicè (ut vulgo dicitur) posita, magis elucescant.

Cum sancto sanctus eris] Qua quisque enim mensura mensus fuerit, eadè remerietur ei. Sed cum Deus sanctus, innocens & electus dicitur, & item homo: hoc inter utrūque interest, quod ille simpliciter & absolute, & per se est talis; homo autem per participationem dumtaxat.

Cum peruerso peruerteris] Non modo speciem quãdam præfractionis humanæ, propter iræ magnitudinem præ se ferens, sed & re ipsa se peruertens, non quidè humano more à bono ad malum, sed penitus diuino, & abstruso, à benignitate quæ bonis debetur, ad seueritatem quæ malis. Adde pro ut quisque erga Deum affectus est bene vel male, ita & Deum sibi videri amicum vel inimicum.

Illuminas lucernam meam] Lucerna in homine ea pars est, quæ ratione & intelligentia constat, quæ tamen non cernit,

cernit, nisi à Deo illuminetur. nam quemadmodum oculus non nisi in sole, & per solem, & cum sole videtur: ita nec mens nisi in Deo, cum Deo, & per Deum intelligit.

PSALMVS XVIIII.

Titulus.

In finem, siue ad summum præfectum chori missi, missus Psalmus Dauid.

Argumentum.

1. **D**emonstrat in hoc suauissimo cantico vir sanctus duobus modis ad Dei ac rerum diuinarum cognitionem nos excitari ac deduci, nempe contemplatione cæli ac siderum per quam à rebus corporalibus ad incorporeales ascenditur: 2. Et cognitione legis ac iustitiæ diuinæ, per quam ab intelligentia ad vitam & mores conformandos descenditur: 3. Addens, quantum utrumque boni homini adferat, & orans, ut quoad eius fieri potest, id sibi contingat. Mysticè regnum Christi & Apostolorum hic describitur, per quod à rebus aspectabilibus ad inaspectabilia, & ab inaspectabilibus ad Deum ascenditur.

1. **C**æli enarrant gloriam & omnipotentiam Dei: & quanam sint opera manuum eius annunciat & ostendit firmamentum, quod per omnia patet, & tanquam pellis extenditur.

Etenim dies vnus, qui firmamenti conuersione efficitur, diei alteri eructat verbum, dum dies diem abundè omnia docet, & nox vna nocti alteri indicat scientiam rerum diuinarum, dum per numerorum & contrariorum cognitionem, cuius hic origo naturalis est, animus res separat, ac coniungit, & ad opificem ipsum se attollit.

Non sunt vlla apud mortales loquelæ siue forma

loquendi, neque sermones verborum, quātumcumque diuersi sint, quorum non audiantur voces in sermone eorum, calorū dico & siderum; sic ut ab omnibus intelligantur, quanquam reuera neque loquantur, neque audiantur.

Quoniam dum à cunctis conspicitur pulcherrima illa & ad amissim facta structura, & secundum certam regulam tanquam filum semper progrediens conuersio eorum: reuera dici potest, quod in omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis (terrarum) verba eorum.

Sed & in Sole fabricando, posuit illi Dominus in his ipsis calis tabernaculum suum, & ipse Sol, cum pulcherrimus sit omnium siderum, tanquam sponfus procedens de thalamo suo,

Exultauit lætus ut gigas & athleta aliquis robustissimus ad currendam viam, dum manè oriens à summo & extremo cælo egressio est eius.

Et occurfus ac circuitio eius vique ad alterum summum & extremum eius dum vespere occidit, nec est qui se interrim abscondat à calore eius, quod omnia viuificantur, & ad fabricatoris ipsius gloriam excitantur.

2. Sed & præter magnifica hæc opera, quæ oculis conspiciuntur, insuper lex est, & doctrina Domini perfecta & immaculata, quæ auribus percipitur, conuertens animas ad cognitionem & admirationem ipsius, & quasi ipsas sibi restituens, quoniam testimonium est Domini firmum & fidele, ostendens & Deum

Deum esse, & rerum humanarum curam gerere, & sapientiam, quæ in vna Dei cognitione consistit, præstans paruulis, qui animo simplici eius dictum sequuntur.

Iustitiæ & mandata Domini recte, non tortuose & contraria sunt, lætificantes corda ad eum amandū, & bene agendum: præceptū Domini clarū & lucidum est, illuminans oculos animi ad intelligendū.

Timor Domini, qui ex legibus illius profuscens, primam hominis iustitiam constituit, sanctus est & mundus ab omni face, & omnia non incansans & temporarius est, sed permanens in sæculum sæculi; iudicia Domini quæ ad leges æsequandas inducta sunt, vera & cum summa ratione conuenientia sunt, & iustificata in semetipsa, per omnes sui partes, & rationes interiores, quod secus est in iudiciis humanis, quæ sæpe aliqua parte iniusta sunt, & exteriori ratione non interiore constant.

3. Et idè desiderabilia sunt super aurum fulgens, & lapidem qui ex auro obrizo nascitur, preciosum multū, quo in bonis externis nihil est maius, & dulciora super mel & fauum distillantem, quo in rebus ad bona corporis pertinentibus nihil est delicatius.

Etenim seruus tuus eorum præceptis admonitus, & animo illustratus ac edoctus, cum summa solitudine custodit ea, & in custodiendis illis diuina retributio est, & merces multa, quæ bona æterna & corporis longè superat.

Nā quod aliquis mihi obiiciat, Delicta quis intelligit? ut non errore & ignorantia iuris aut facti scpe labatur, & contra Legem Dei peccet, & consequenter retributione illa careat: certè, quantum ad hoc prius attinet, tu Domine ab occultis peccatis meis, qua dum committo, ignoro me committere, aut certè peccata esse nescio, munda & purga me; & ab alienis, qua vi exteriore, aut casu fortuito committo, vel inspiratione diaboli leniter in animo concipio, dum ob iustitiam ipse mihi placeo, eaq; re quodammodo videor superbior, parce, quaeso, seruo tuo, & prohibe ne in ea incidat.

Nam sic omnino mihi persuadeo, licet hostes illi exteriore scpe peccatum mihi suggerant, si tamē, te iuuante, mei non fuerint dominati, ita ut sciens prudensq; illis consentiam ac succumbam, quod tunc immaculatus ero, & emundabor à delicto, si non omnino; nam quo pacto id fieri queat? certè ab illo maximo, in quo manifesta prauaricatio Legis tuae, & plenus in diabolicam illam superbiam consensus inest.

Et sic erunt omnino illo statu res meae, ut complacent eloquia oris mei foris, & meditatio cordis mei intus, in conspectu tuo (semper.)

Quod ut ita fiat, rogo te, o Domine, qui in bonis petra mea es & fortitudo, in malis autem adiutor meus; ad liberandum me ab hostibus, & redemptor meus, ad vindicandum me de illis.

EXPLANATIO.

Cali enarrant] Quoniam omnis cognitio à numeris existit: vno nempe per quod ea quæ specie diuersa sunt, in vnum genus coniunguntur, & duobus, per quæ ea quæ genere vna & eadem sunt, in diuersas species deducuntur: horum numerorum cognitio à cali conuersione capitur, dum dies & nox vnum & duo significant. Et Sol, & reliqua sidera in admirationem hominem rapiunt, & ad Dei fabricatoris contemplationem extollunt.

In Sole] Solis nominatim fit mentio, quoniam solus cum reliquis sideribus comparatur, & claritate omnia superat. Et quidem quod in mundo aspectabili est Sol respectu siderum, hoc in mundo intelligibili est Iustitia, respectu reliquarum virtutum, quas vna omnes in se continet, & fulgore suo longè excedit.

Lex] Per hanc tanquam medium instrumentum homo ad Solem iustitiæ conuertitur, quæ dat lumen sapientiæ in animo, quod intelligentiæ est; & sanctum timorē Domini, qui volūtatis; & lætitiā, quæ memoriæ. Nomina eius, quæ hic ponuntur; sunt Lex, quod nomē generale est: testimoniū quia Dei voluntatem nobis testatur: iustitia, quia res iustas describit: præceptum, quia iubet ea quæ faciēda, & prohibēdā: iudicium, quia pœna malè facientibus, præmia bene facientibus proponit. Potest etiam dici, cum Legis nomen generale sit, & testimoniij vocabulum Epitheton eius generale: iustitiam superiorem partem, hoc est, præceptum esse legis: præceptū mediā partem, quæ constitutionem ipsam continet: & iudicium infimā, quæ sanctionem pœnarum, & exhortationē præmiorum; vnde retributio multa in ea custodienda esse dicitur. Porro Epitheta quæ Legi Dei hic tribuntur, & vim eius, & effectum naturamque ostendunt, & ab humana eam distinguunt.

PSALMVS XIX.

Titulus.

In finem, siue ad summum præfectum chori musici, missus Psalmus Dauid.

Argumentum.

1. **I**ntroductit rex populum pro se orantem, qui tum quidem ipsum alloquitur, omniaque ei bona à Deo operat: 2. Tum autem ad Deum paulatim se conuertit, eiusque præsidium (spectata humana ope) implorat.

1. **E**xaudiat te, ô Rex, & respondeat votis tuis Dominus in die tribulationis & angustie, protegat & eleuet muniatque te nomen & maiestas Dei Iacob.

Mittat tibi auxilium de templo sancto suo, & de arce Sion tueatur ac suffulciat te.

Memor sit omnis muneris & sacrificij tui, sic ut odor eius in nares ipsius adscedat, & holocaustum tuum pingue fiat & opimum, sicut gratum id sibi esse Dominus ostendens, igne de celo misso, in cinerem hoc conuertat. Eia eia Sela, efferamus vocem altiùs.

Tribuat tibi Deus, secundùm cor tuum, & omne consilium tuum confirmet & impleat.

Quod videntes lætabimur nos populus tuus in salutari tuo, quod tibi præstabit, & in nomine Dei nostri vexilla extollentes in signis victoriæ magnificabimur.

Impleat, dico, Dominus omnes petitiones tuas:
iam

iam nunc enim saepe cognoui, quoniam saluum fecit Dominus regem christum vnctum suum, pro quo nos populus eius oramus.

2. Ergo & nunc exaudiat illum de cælo sancto suo, & in viribus ac potentatibus ipsius sit illi salus, quæ procedat à firmitudine dexteræ eius.

Hi enim in curribus suis fidunt, & hi in equis: nos autem in nomine Domini Dei nostri spem omnem reponentes, eius semper recordabimur, & inuocabimus eum.

Et ob id ipsi capti ab hostibus vincti compedibus, & obligati sunt, & succumbentes, in prælio ceciderunt: nos autem surreximus ac perstitimus firmiter, & sumentes robur, erecti sumus super hostem nostrum.

Quod quidem cum ita sit de præterito, & nunc in præsentibus, O Domine saluum fac regem nostrum, & quantum ad futurum, exaudi nos semper in die qua inuocauerimus te, rogantes te verum regem ac principem nostrum, pro eo qui vices tuas gerit.

EXPLANATIO.

Christum] Ita rex vocatur ab vnctione, vt supra tactum est, quæ regibus adhiberi solet. Nam vti vinum ab inferioribus ad superiora hominem excirat, ita oleum à superioribus ad inferiora gratiam Dei deducit.

PSALMVS XX.

Titulus.

In finem, siue ad summum prefectum chori missi, missus Psalmus Dauid.

Argumentum.

1. ¶ Introducitur & hic Rex populum loquentem, qui pro felici regis successu Deo gratias agit. 2. Et deinde ad ipsum regem se conuertit, omnia bona illi optans. 3. Quod ut ita fieri possit, ad extremum Deo supplicat. Tam hic quam superior Psalmus de Christo quoque accipitur: pro quo Ecclesia in superiore rogat, in hoc autem Deo gratias agit.

1. **D**omine in virtute ac fortitudine tua, quam illi dabis, lætabitur rex, & super salutare tuum quod inde sequetur (exultabit) vehementer.

Desiderium cordis eius tribuisti ei, & voluntate labiorum eius, ut nimirum quod corde desideraret, ore proferret, non prohibuisti, nec fraudasti eum, sed dedisti omne quod postulauit. Eia eia Sela tollamus vocem altius.

Quoniam, quod amplius est, preuenisti eum, antequam peteret, in benedictionibus & beneficiis dulcedinis ac bonitatis tuæ, posuisti in capite eius coronam auream, & de obrizo & lapide pretioso.

Vitam petiit à te ad resurgendum à mortuis, & dedisti ei longitudinem dierum post resurrectionem, & dedisti æternam beatitudinem in sæculum, & in sæculum sæculi.

Magna est gloria eius in salutari tuo, quod tu ei tribuis:

tribuis: gloriam ac honorem & (magnum) decorem splendoremque impones super eum.

Quoniam dabis ac pones eum in benedictionem in sæculum sæculi, dum immortalibus beneficiis tuis cumulatus, quasi exemplar erit aliis tuorum benedictionum; qui & beatum eum predicabunt, & inter se simile optabunt: lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo, quæ illi clarè videndæ ostendes.

Quod quidem illi continget, quoniam rex sperat ac confidit in Domino, & ob id in misericordia ac bonitate Altissimi, qui sperantes in se complectitur, non commouebitur, nec decidet spe sua.

2. Hæc cum ita se habeant, inueniatur, d rex, & sit sufficiens manus tua omnibus inimicis tuis, ad perdendum eos: dextera tua inueniat & sufficiat aduersum omnes qui te oderunt.

Quod cum fiet, pones & efficies eos ut clibanum ignis: nam sic astuabunt præ metu ac terrore in tempore irascetis vultus tui: Dominus qui tibi assistit, in iusta ira sua conturbabit ac dispellet eos, & deuorabit eos ignis de calo missus.

Frustrum eorum de terra perdes, vastatis agris illorum; & semine prolium eorum à filiis hominum exterminabis, sic ut nulla stirps eorum inter mortales remaneat.

Quoniam enim ipsi malè tibi volentes in hoc declinauerunt, ut struerent in te mala: varia inter se cogitauerunt, & scelerata consilia, sed quæ non poterunt nec poterunt stabilire nec perficere.

Quoniam

Quoniam *vel primo statim impetu*, tu pones eos dorsum, sic ut dissipati terga vertant, & si qui iterum se tibi obiciunt, in reliquiis tuis arcuum & nervorum quibus arcus intenduntur, qui post primam pugnam adhuc supererunt, præparabis & impones sagittas, & diriges eas in vultum eorum.

3. *Quæ quidem ut ita fiant, exsurge quæso*, & exaltate Domine in virtute ac fortitudine tua: & cum hoc facies, cantabimus & celebrantes psallemus virtutes tuas, & fortia facta tua, quibus præcunctis præuales.

EXPLANATIO.

Domine] Præter cætera, etiam quæ virtutis & iustitiæ præmia sint, & è contrâ, quæ peccati & iniustitiæ, pulcherrimè in hoc Psalmo describitur.

PSALMVS XXI.

Titulus.

In finem, siue ad summum præfectum chori musici, ut ad modos cantilenæ, quæ est pro siue de susceptione ac venatione matutina in aurora, cervæ, quæ prius in indagata erat, cæterur hic Psalmus David.

Argumentum.

1. **D**avid tum quidem occasione calamitatum suarum, tum verò maxime personam Christi in cruce pendens induens, Deum ardentissimis verbis precatur, primum desperanti similis: 2. Deinde ad orandum se conuertens, & enumerans in quantis malis sit constitutus: 3. Tum quid post liberationem à malo, & resurrectionem, tam ipse quam alij, circa laudes Dei prædicandas facturi sint, cum iterata oratione commemorans.

1. **D**eus meus, Deus meus (respice in me) quare me dereliquisti? etenim, ut video, longè

longè adhuc à salute mea, quæ tantopere tardat, ab sunt verba hæc rugitus mei, quantumvis intenta, & quam præsentissimam liberationem postulantis. à pænis delictorum meorum, quas, totam hanc gentem peccatricem ego solus representans, suffero.

O Deus meus, clamabo per totum diem, & tamè, quantum, inquam, video, non exaudies, nec respondebis mihi, sed & tota nocte clamabo, & non erit silerium, etiam si ad insipientiam usq; clamandum sit mihi, & nihilo magis proficiam.

Et tamen tu autem Domine, quantumvis durus nunc mihi sis, tu, inquam, ille es, qui in sancto hoc loco habitas, & ab omnibus malis semper nos liberare soles: tu, dico, es laus Israël, auctor eorum omnium à quibus populus Israëliticus tantopere laudatur, & ille ipse quæ populus Israëliticus ob beneficia accepta omnibus semper laudibus extollit, in quibus tanquam medius sedes & inhabitas.

Nam in te semper sperauerunt & confisi sunt patres nostri, sperauerunt, inquam, & liberaisti eos.

Ad te clamauerunt, & erepti è malis, salvi facti sunt, in te fidentes sperauerunt, & non sunt confusi, nec pudore affecti.

Quæ omnia ego autem planè contraria in me experior, sum enim vermis, & nō homo, opprobrium & fabula hominū, & abiectio ac contemptio plebis.

Omnes videntes me deriserunt & subsannauerunt me, locuti sunt distantis labiis, & mouerunt caput.

Sperauit

Sperauit, inquit, in Dño, & retulit ad eum omnes res suas: eripiat igitur eum, saluū faciat eū, quoniam tantopere vult, vt dicit, & amat eum.

2. Verūm hæc, Deus, quantūuis acerba sint, & desperationis plena, nō tamē possum orare te quin ad te denuo confugiā, & auxiliū tuum implorem, quoniam tu utique es qui extraxisti me de vētre, quique es spes mea, iam inde ab vberibus matris mee, quibus me sustentabas: nam in te tanquam expositiuus proiectus sum, simul ac egressus sum ex vtero, vt quemadmodū ibi prius, nunc in te sim ac viuā.

Imo de ventre matris meæ, cū adhuc in eo cōclusus haberer, Deus meus es tu, quod quidem cū ita sit, ne, quāso, nunc, tempore hoc tam necessario discesseris, neque elonges te à me.

Quoniam post tot mala in quibus versor, iam summa tribulatio, & vltima angustia proxima est, quoniam, inquam, non est qui adiuuet.

Ecce enim circumdederunt me vituli, & tauri multi inimici mei, tauri, dico, pingues & prauales, diuinosque, quales in pascuis Basan nutriuntur, obsederunt, & instar corona cinxerunt me.

Aperuerunt super me os suum ad me duorandum, sicut leo rapiens & rugiens, qui iam praeda inhiat.

Sicut aqua effusus sum, sanguine & sudore totus diffluens, & dispersa ac soluta dissociataque sunt omnia ossa mea.

Factum est cor meum, prae animi deliquio, tanquam

quam cera liquecens in precordiis & intestinis, ipsaque medio ventris mei.

Aruit tanquam testa figulina ad Solem posita, omnis vigor & virtus mea, deficiente humido vitali, & lingua mea, prae extrema siti, adhæsit faucibus meis, & denique in totum me derelinquens, in puluerem mortis deduxisti me, dum reddendo spiritum, non aliud restat, quàm vt corpus humo tegatur.

Quoniam circumdederunt me canes (multi) rabidi inimici mei: concilium pessimorum & malignantium, qui etiam rectissime facta, pessime interpretantur, obsedit & cinxit me.

Foderunt & clavis transfixerunt manus meas & pedes meos, dinumerauerunt omnia ossa mea, rigide distenta ac distracta.

Ipsi verò, in his grauissimis doloribus meis, tamen cum voluptate quadam hæc considerauerunt, & subsannantes toruū inspexerunt me: diuiferunt sibi vestimenta mea exteriora, quibus me exuerat, ne quicquam reliqui maneret, & super vestem meam internam miserunt sortem, in quemnam ea caderet.

3. Hæc tu autem Domine videns, ne te, quāso, elongaueris, vt dixi, nec auxilium tuum à me: tu, qui fortitudo mea es, & robur meum, ad defensionem & opem meam conspice ac festina.

Erue à framea (Deus) animam meam, ne gladio ictus peream, & de manu canis, rabiosique inimici mei, vnicam illam caelestem mentem meam, qua in domo carnis lutea habitans sine te solitaria,

litaria, & omni ope destituta est.

Salua me ex ore leonis *rugientis*, & à cornibus indomitorum vnicornium; nam tales sunt omnes inimici mei, exaudi me, & respōde votis meis, ut eripias humilitatem meam, qui ad infimam vilitatem sum redactus.

Quod vbi feceris, & à morte ad vitam me reuocaueris, narrabo maiestatem ac nomen tuum fratribus meis, qui se mihi adiunxerunt; in medio Ecclesiæ, & congregationis populi, laudabo te.

Dicam, à vos qui timeris Dominum, eumq; reueremini, laudate eum; omne semen Iacob, qui non tam carnis, quam spiritus eius successores estis, glorificate eum.

Timeat & reuerenter colat eum omne semen Israel, quoniam non spreuit neque abominatus est ac despexit deprecationem pauperis afflicti, nec humilitatem & vilitatem ipsius.

Nec auertit aut auertet faciem suam à me, ut multi solent cum aliquem miserum & oppressum vident; & quod magis est, cum clamarem ad eum, exaudiuit me.

Apud te est Domine, & à te profisciscitur laus mea, qui summis beneficiis tuis causam mihi das, ut te laudem ac predicō in Ecclesia magna; vota mea, que pro salute promissi, reddam ac persoluam in conspectu timentium eum.

Edent de pane meo, quem ego illis dabo, pauperes spiritu, qui esuriunt & sitiunt iustitiam, & saturabuntur,

buntur, (&) laudabunt Dominum omnes qui requirunt eum; viucent corda eorum de pane illo, perpetuo, in læculum sæculi.

Prædicatione mea admoniti homines, qui in terra obliuionis degunt, reminiscuntur Dei conditoris, & antiqui status sui, vnde exciderunt; & cōuertentur ad Dominum omnes fines terræ.

Et adorabunt eum, prosternentes se in conspectu eius vniuersæ familiæ gentium.

Quoniam reuera vnius Domini est regnum, & ob id merito ipse dominabitur gentium.

Quin iam nunc sacrificantes manducauerunt coram illo de hostiis suis, & adorauerunt eum omnes quicumque sunt pingues ac potētes, & principes terræ, in conspectu eius incuruabunt se, & cadent, prostrati in genua honoris exhibendi causa, omnes qui à Deo creati descendunt in hanc terram, & post mortui puluere obruuntur.

Et quidem dum nemo eorum per se animam suam in vita conseruare aut viuificare potest, anima mea, quæ uiuis ad inferos descenderit, illi uiuet, & semen meum, eorum qui in me regenerati erunt, & ad me nomenq; meum se conuertent, seruiet ipsi.

Atque hoc modo annunciabitur Domino, & quasi annumerabitur ei generatio illa ventura, in qua vera religionis professio fiet, & porrò ipsi qui de illa erunt generatione, annuntiabunt, & una cum iis (cæli) quoque ipsi predicabunt iustitiam eius, propterea quod secundum promissa me de mortuis

*resuscitavit, alij populo qui postea nascetur, quem
iam apud animum suum fecit Dominus qui iudicat
iustitiam.*

EXPLANATIO.

Profusceptione matutina] Ideo venationis ceruę hic fit
mētio, quia quemadmodū cerua à canibus (à quibus etiam
pōst obfessum se Dominus queritur,) ita Christus in
passione sua à Iudæis dilaniatus fuit à summo mane vsque
ad vesperam. Describiturque ad eum modum hic passio
Domini in cruce, vt res non narrari, sed agi videatur.

In te] Quemadmodum infans in ventre matris corpo-
raliter; ita vir bonus & iustus ob innocentiam infanti simi-
lis, in Deo vivit spiritualiter.

Vnicam meam] Ita vocat nobilissimam illam sui partem,
quę, reliquis morientibus, sola est immortalis.

PSALMVS XXII.

Titulus. Psalmus Dauid.

Argumentum.

1. **G**ratulatur sibi vir sanctus de Dei erga se beneficiis, à quo tan-
quam pastore suo, omnibus corporis & animi bonis se au-
ctum ait. 2. Et contra hostes defensum. 3. Et tandem fore, vt per-
petua vita cum eo fruatur. Est quoque hæc gratulatio Ecclesię de
beneficiis à Christo vero pastore acceptis.

1. **D**ominus pastor meus regit & pascit me, &
ideo nihil mihi deerit, in loco enim pascuę
vbi herbarum ad cibum vber prouentus est, ibi me
collocauit, & me fecit accubare.

*Et quantum ad potum attinet, super aquam re-
fectionis,*

*fectionis, qua placidè suauiterq; fuit, educauit ac
deduxit me, & animam meam his rebus reficiens
conuertit, meq; mihi restituit.*

*Quin præter corporis & vite bona qua contulit;
deduxit me quoque super semitas iustitię, & viam
mandatorum suorum; idq; non alia de re, quam pro-
pter nomen suum bonitatis & misericordię, vt sã-
cta nomini conueniant.*

2. *Sed & ampliùs in me contulit* : nam etsi am-
bulauero in ima valle & quasi medio umbre mor-
tis, vbi cuncta mortem minitari, eiusq; imaginem præ
se ferre videntur, non timebo mala, quoniam tu
mecum es.

*Virga enim tua, qua nocentes auertis; & pedum ac
baculus tuus, quo me dirigis ac sustentas, ipsa me
consolata sunt, & certissimam præbent fiduciam, ne
quid sit timendum.*

*Quin non solùm non timebo hostes, sed & instrues
ante me aciem, parasti in conspectu meo mensam,
qua me recreem, vel in ipsis oculis inimicorum
meorum, & aduersus eos qui tribulant & in angu-
stis cogunt me, vt ringantur ac doleant.*

*Insuper dum ad mensam sedeo, ne quid mihi non
ad necessitatem modò, sed nec ad voluptatē, desit; non
dico, vnxiſti, verùm penitus impinguaſti in oleo cap-
put meum; & præter hæc, calix meus saturans me, &
hilaritate quasi inebrians, quam præclarus bonusq;
est & abundans, & ad summum vsque plenus.*

3. *Et ultra hæc, quod omnium maximum est,*

84. IOACHIMI HOPPERI
*bonitas ad beneficiendum, & misericordia tua ad
 parcendum mihi, subsequetur me omnibus die-
 bus vitæ meæ.*

*Et id omne, vt cursu vitæ parabo, tandem apud
 superos inhabitem, & acquiescam in domo Domini
 in longitudinem dierum, qui nunquā finientur.*

EXPLANATIO.

Vmbra mortis] Quoniam mundus partim supercaelesti
 regione consistat, quæ tota lucida est, & vitæ plenas partim
 ad spectabili, vbi lucis & tenebrarum, vitæq; & mortis sunt
 vicissitudines; partim subterrestri, tota tenebrosa & mortis
 plena: ideo vmbra & mors inter se coniunguntur. Vnde in
 cantico Zachariæ: Illuminare his qui in tenebris & in vmbra
 mortis sedent.

In oleo, inebrians] Oleum & vinum, non solum natu-
 raliter duo sunt liquores præstâtissimi, illud foris ad mem-
 bra roboranda, & hoc intus ad sanitatem: sed & supernatu-
 raliter, diuina quadam ratione, vt antea diximus. Nam
 quemadmodum per oleum gratia Dei à superis ad infe-
 riora deducitur, ita per vinum inferiora, hoc est, cogitatio-
 nes humanæ, ad supera euehuntur. & hæc est diuina illa
 ebrietas, quam mysticus Christi calix noui Testamenti, &
 rerum diuinarum contemplatio inducit.

PSALMVS XXIII.

Titulus.

Psalmus Dauid de (prima die Sabbathi) Pa-
 schalis.

Argumentum.

Docet Vates, vnius Dei esse omnia quæ sunt: 1. Quo quidem
 qui frui veli, innocens manibus & mundo corde vt sit necesse
 est, quæ est vera generatio filiorum Iacob. 2. Ad quos se conuertit
 Propheta,

PARAPHR. IN LIB. PSAL. 85

Propheta, per eas ipsas aperire iuber, ad Christum regem, qui so-
 lus innocens est, recipiendum, ipsumque, deuicto diabolo, à mor-
 tuis resuscitatum, in cælis ascendente, sequenti, vt in eò tanquam
 sanctissimo Sabbatho conquiescant.

1. **D**omini est terra, & plenitudo eius, rerum
 omnium quæ in ea existant; ipsius est orbis
 terrarum & vniuersi homines qui habitant in eo.

Quia ipse super maria, quibus quasi innatare
 videtur, fundauit eum, & super flumina, quibus
 distinguitur irrigatur, preparauit ac stabiluit eum.

2. Cuius quidem tanti opificis fruendi causa;
 Quis ascendet in montem Domini, vbi templum ei est,
 aut quis stabit in loco sancto eius, vbi requiescit?

Certe non quisuis, sed qui innocens est manibus,
 quantum ad facta exteriora attinet, & mundo corde:
 quantum ad interiora: & qui non accepit nec
 extulit in vano ad res futiles & inanes animam
 suam, sed contra omnibus virtutibus eam ornauit,
 nec frustra nomen Domini & animam eius in os ac-
 cipiens, iurauit in dolo, vt per iurium fraudem frueret
 (proximo suo,) sic vt neque dicto, neque facto, neque
 cogitato, peccet erga Deum, se, vel proximum.

Quis quidem qui est (hic accipiet) benedi-
 ctionem, & rerum omnium prosperum successum à
 Domino, & misericordiâ ac iustitiâ cum equi-
 tate coniunctam à Deo salutari suo, qui enim omni
 bonitate completetur, omniaque iusta illi prebebit,
 atque adeo iustum ipsum efficiet.

Hæc enim est generatio hominum quarentium
 eum; quarentium, inquam, faciem Dei Iacob.

nam qui te verè colit, Domine, solus populus Jacob est; & tu Jacob soluses, qui Deum verè colis. Eia eia Sela.

3. *Vt igitur id verè facere possitis, attollite, & altiores capacioresq; facite portas, ò principes Israel, vestras, & vos porta templi eleuate capita vestra; eleuamini, inquam, & in totum aperimini vos portæ æternales, per quas in eum locum est aditus, ubi perpetuò Dominus commoratur, & introibit eo magnus & inclytus ille Rex gloriæ; ut cum Deo commoretur, & in eius Sabbatho conquiescat, ipse, & totus exercitus eius.*

De quo quidem quod queritis: Quis est iste Rex gloriæ? respondeo: Dominus fortis & potens, Dominus potens in prælio, qui morte & resurrectione sua omnes hostes suos fregit ac vicit.

Igitur iterum dico: eleuate portas, ò principes, vestras, & vos porta templi Israëliti, eleuate capita vestra; eleuamini, dico, portæ æternales, ubi diuina est sempiternitas, & introibit verus ille Rex gloriæ diuina, & honor domus Israëliti.

De quo si iterum queritis: Quis est iste Rex, quis iste rex gloriæ? respondeo denuo: Dominus virtutum ac fortitudinum, cui omnes parent exercitus caelestes ac terrestres, ipse est Rex gloriæ. Eia eia triumphæ Sela.

E x-

EXPLANATIO.

Prima Sabbathi] Sic inscribitur hic Psalmus, quoniam agit de vero Sabbatho Christo, in quo vno homo iustificatur ac conquiescit: describitque Vates primò ipsum rerum omnium opificem Deum; deinde quo pacto ad eum perueniri possit, nempe per vitæ innocentiam; tum quo modo quis possit esse innocens, nimirum in vno Christo.

Portas principes vestras, portæ æternales] Quatenus princeps Vates alloquitur, vt portas suas aperiant; homines hortatur, vt animi sui sensa aperiant, ad Christum recipiendum, per quem solum innocētia, qua opus est vt ad Deum ascendantur, acquiritur. quatenus autem ipsas portas; ad cælum se conuertit, vt Christum victorem ab inferis redeuntem recipiant.

PSALMVS XXI III.

Titulus.

Dauid, siue in finem, hoc est, ad summum præfectum chori musici, cantandus missus hic Psalmus Dauid.

Argumentum.

1. **P**recatur Deum ne ab hostibus superetur ac irrideatur: Et vt à peccatis liberetur: 3. Narrat omnes vasa Domini, veritatem esse in seruandis promissis suis, & misericordiam in condonandis peccatis aliorum. 4. Quare rursum precatur, vt à peccatis & hostibus liberari possit ipse, & totus populus Israël.

1. **A**D te Domine leuauim animam meam, Deus meus in te confido, non permittas, obsecro, vt pudore affectus erubescam, quemadmodum nec faciam.

Neque irrideant me inimici mei, aut latentur super me, quasi superiores existerint: etenim vni-

uerſi qui ſuſtinent & ſidunt in te, auxilium tuum expectantes, non confundentur pudore, nec fruſtrabuntur exſpectatione ſua.

Imò vero confundantur, & deſtituti exſpectatione ſua pudeſcant omnes iniqua agentes, & qui legi tuæ fraudè facientes, eam præuertiuntur, non opinionis errore, ut ſi, aut cupiditate, & infirmitate aliqua, ſed ſola malitia, & penitus ſuperuacue ſineq; vlla vel putatiua cauſa.

2. Quod ne mihi contingat, nèue vel aliquo modo à mandatis tuis recedam, vias tuas Domine maiores, quibus ad te itur, & per quas vis ut ambulemus, demonſtra & natas fac mihi, & ſemitas tuas, etiam minorum legum tuarum ne quidquam mihi deſit edoce me: ut tum quidem ſciam ea qua facienda ſunt, tum autem qua non omittenda.

Quinimo non ſolum demonſtrando intelligentiam meam inſtrue, ſed & reipſa manu me præhendens, dirige voluntatem meam, & deduc, & aſſueſc me fideliter ut ſoles, ita ut ambulem in lege ac veritate tua, & ſic plene perfectèq; doce me, quia tu es Deus ſaluator meus, & ea re fretus, te ſuſtinui & exſpectaui tota die.

Scio equidem me his tantis beneficiis ob grauiſſima peccata mea, indignum eſſe: ſed tu, quaſo, remiſcere non ſeueritatis inſtitia, ſed bonitatis & miſericordiarum tuarum Domine, & benignitatum ac miſericordiarum tuarum quæ à ſæculo ſunt in te, & quibus tu ſemper es uſus.

Delicta

Delicta iuuentutis meæ, in vita & moribus, & ignorantias meas ac errores, & qua inde ſecuta ſunt tranſgreſſiones, ne, quaſo, pro inſtitia tua memineris.

Sed ſecundum miſericordiam tuam memento mei, qui ad tuam imaginem factus ſum, tu idque propter bonitatem tuam, unde illa eſſluit ò Dñe. 3. Enimvero hæc duo habet, quod dulcis bonusq; & rectus, inſtuſq; eſt Dominus: & propter hoc miſertus peccatorum, quod bonitatis eſt, legem dabit delinquentibus per ignorantiam, & docebit eos quo pacto rectè hic ambulare debeant in via virtutis, quod eſt inſtitia.

Sed & reipſa diriget ac deducet manſuetos, qui commonſtrantibus faciles ſe præbent in iudicio, ut qua iuſta ſunt exequantur: & docebit mites ac humiles (nam in cor maleuolum non intrat ſapientia) vias ſuas, ut legem eius norint & intelligant, eique aſſueſcant.

Et enim vniuerſæ viæ Domini, quibus ipſe nobis præit, & vult ut ipſi inſiſtamus, ſunt bonitas & miſericordia erga alios, & veritas ac inſtitia in propriis dictis ac factis; qua duo ſemper ipſe præſtat omnibus requirentibus teſtamentum, & cuſtodientibus pactum ac fædus legis eius, quod cum hominibus fecit, & teſtimonia præceptorum eius, quibus ſuam voluntatem eſt teſtificatus.

Et ideo non dubito, quin propter nomen tuum Domine, ut facta tua cum eo congruant (nam bonus diceris & miſericors) propitiaberis, ut dixi, &

F 5 parceſ

parces peccato meo: nam ut ipse id eluam, nequam sufficio; nimis multum est enim.

Quinimo si quis est homo quantumcunque ille ante peccauerit, qui timet Dominum, & eius misericordiam auxiliūq; implorat, nihil est dubium quin legem statuit ei, & docebit eum quo pacto recte progredi & gerere se debeat in instituto vite, & via, quam ipse vel potius Dominus pro ipso elegit.

Et sic anima eius in bonis & rerum omnium prospero successu demorabitur, & quasi secure dormies, rota nocte quietet, & semen eius continua posteritatis successione hereditabit terram.

Nam firmamentum est Dominus, & arcanum eius intelligitur à timentibus eum, & testamentum ac fœdus legis ipsius vult & facit ut manifestetur illis.

Quod cum ita se habeat, oculi quoque mei semper ad Dominum intenti sunt, quoniam ipse proculdubio euellet & extrahet de reti & laqueo pedes meos.

4. Ad quod efficiendum, conuertens te, respice in me, quasi, Domine, & miserere mei: quia omni ape destitutus, solus, & vnicus, & pauper sum ego.

Tribulationes & angustia cordis mei multiplicatæ sunt, & longè latèq; se sparserunt, de necessitatibus & angustiis meis educ & erue me.

Vide afflictionem & humilitatem meam, & laborem meum, & aufer à me ac dimitte vniuersa delicta erratæque mea.

Et

Et è contrà, respice inimicos meos, quoniam multiplicati sunt, & odio iniquo capitaliter & sceleratè oderunt me.

A quibus custodi, obsecro, animam & vitam meam, & erue ac libera me de manibus eorum: non confundar, rogo te, pudore, nec erubescam ob id, quoniam speravi in te.

Sanè quia innocentes à malo & recti in bono semper adhæserunt mihi, vidètes innocentiam meam; non dubito quin ea res, ipsaq; adeo simplicitas & innocentia, rectitudoq; & aquitas custodiant me: quia secundum hoc sustinui & expectaui semper cum patientia sperans in te Domine.

Quare libera me, quaeso, Deus, vnaq; populum tuum Israël, cui me regem præposuisti, innocentèq; illos & rectos erue ex omnibus tribulationibus & angustiis suis, in quibus ob persecutiones quas patior, versantur.

EXPLANATIO.

Ad te Domine] Singuli versus huius Psalmi à singulis literis Alphabeti Hebraici incipiunt: quod signum est de Lege Domini eam agere, nam literæ Legis sunt hieroglyphicum: quoniam Lex ipsum Dei est verbum, quod literis constat.

Misericordia & veritas] Hæc duo frequentissimè in Psalmis coniunguntur: quoniam neq; iudicium debet esse sine misericordia, neque zelus sine scientia, sed tanquam vinū & oleum semper cōiungi, vnde Christus plenus dicitur gratiæ & veritatis. Et est animaduersione dignum, cum misericordiæ & veritatis frequēs in Psalmis, vt dico, inuictim sit mentio, semper misericordiæ priorè, veritatem posteriorè

posteriori loco ponit, vno dumtaxat versu excepto. Ac est quidem misericordia iustitiæ; veritas prudentiæ; misericordia benignitatis; iustitia rectitudinis; misericordia condonare aliis; veritas, sua promissâ præstare.

Israhel] Regis ac principis est, non pro se tantum; sed & pro toto populo suo orare, cui tanquam pastor præest.

PSALMVS XXV.

Titulus.

David, sive in finem, hoc est, ad summum profectum, ubi chorus musicantandus missus Psalmus David.

Argumentum.

1. **F**alsis criminibus ab hostibus impetrus David, Deum inuocat testem ac iudicem: 2. Dicens relique illam inuenturâ, quam amans iusti & regi, & à facinorosorum hominû consuetudine alienus sit. 3. Quare vt ab eorum persecutione liberari possit, orat.

1. **I**udica me Domine, & cognosce me, ac vias meas, quoniam ego vtique in innocentia ac simplicitate mea, semper ambulavi & ingressus sum: & in Domino sperans, quod in eo vita cursu me conseruabit, non infirmabor, nec deficiam, aut vacillabo.

Imò amplius, proba me Domine, & tenta me, vt, & tanquam metallum fundendo & excoquendo explora tenes meos, in quibus inferior & imbecillior pars animi inest, & cor meum, in quo superior & robustior.

2. Quoniam vtique inuenies quod misericordia & bonitas tua, qua me & omnes mortales afficis, ante oculos meos est, vt eo nomine gratias tibi agâ,

&

& ipse te imitando idem faciam, & complacui ac delectatus sum, & sequens vestigia tua, respisa ambulavi in lege ac veritate tua, secundum quam dicta & promissa reuerentissime præstas.

Non sedi cum concilio nec inter sui congregatos eorum hominum qui vanitatis & mendacij vias in sermone suo persequuntur, & cum iniqua gerentibus, qui superbia & fastu elati seorsum ab aliis viuunt, aut callidi & versuti se occultat, vt alios decipiant, vel denique ob malefactorum conscientiam in publicum prodire non audent, cum his, inquam, non introibo, tantum abest vt conuenticulis eorum intersim.

Imò quod plus est, Odiui cerum & ecclesiam malignantium, qui ore maledicentes amara in pestiferam partem interpretantur, & cum impiis, qui facti male agentes, nulla certa lege viuunt, non sedebo.

Sed contra, lauabo inter innocentes, cum omni puritate animi manus & actiones meas humanas externas, & sic purgatus foris circumdabo & amplectar ac circuibo altare tuum Domine, rebus diuinis interioribus dans operam.

Vt ibi coram te consistens, & nomen tuum prædicans, de proprio ore meo audiam, aliosq; audire & intelligere faciam vocem confessionis laudis tuæ, & enarrem vniversa mirabilia tua, quæ à communi hominum intelligentia planè sunt separata.

Nam tu scis, Domine, quod semper dilexi decorem & habitaculum domus tuæ, & locum habitationis ac tabernaculi gloriæ ac maiestatis tuæ,

3. Quo

3. *Quæ quidem cum ita sint; ne perdas, quasi, nec coniungas cum impiis illis, qui à Deo auersi recti eunt ad interitum, ò Deus, animam meam internam: & cum viris sanguinum, qui se homicidiis & latrociniis inter homines polluerunt, ne ponas vitam meam externam.*

Cum iis, dico, in quorum manibus, & omni vita aditione iniquitates & mala cogitationes sunt, nec nõ prævaricationes & legum contempiones: cuius rei causa, dextera eorum repleta est muneribus; dum largitione corrupti, iusta Dei iudicia peruerunt.

Nam tu vixique scis, quòd ego autem contra in innocentia & simplicitate mea, semper ingressus sum, quemadmodum & in posterum semper ambulabo: quare redime me, quasi, & miserere mei; ut à malo liberatus, boni particeps effici possim.

Pes enim meus, semper ut scis, stetit in directo, nec unquam aberrauerunt actiones meæ à via & reuerentia iustificationum, tuarum: & si tibi placet mihi auxilio esse palam in ecclesiis, & publicis conuentibus, benedicam, atque omnibus laudibus predicabo (te) Domine.

EXPLANATIO.

Vanitas] Tameñ ipsum vanum & inane per se non est malum, quoniam procedit ab eo quod non est, quod etiam in diuinis reperitur, ut dictum est: ferè tamen in malam partem accipitur, cum quis nimirum id quod non est, perinde ac si esset amplectitur, nebulam pro Iunone colens, vel ipse apud alios præ se fert, ut solent hypocritæ.

Repleta

Repleta est muneribus] Quæ suâ naturâ pulcherrima & diuinissima sunt, ut iudicia, sacra, opera misericordiarum & pecunia, hoc est, mammona iniquitatis inquinantur, fiunt pessima acturpissima.

PSALMVS XXVI.

Titulus.

David, siue Psalmus David, quem cecinit Domino (priusquam secundo in regem liniretur.)

Argumentum.

1. Liberatus sæpe vir sanctus à periculis, & pro instantibus cogitatur: in Domino se fidere ait, nec quemquam metuere.
2. Quia de re gratias ipsi agens, orat ut & nunc auxilio esse velit.
3. Quod ad extremum planè se confidere ait, ita futurum.

1. **D**ominus illuminatio mea, qui vel in medijs tenebris calamitatum pro clara luce mihi est, & salus mea, qui in ipsis rerum periculis auxilium præstat: quem igitur timebo?

Dominus protector & robur ipsum ac fortitudo vite meæ: à quo trepidabo? à nemine certè, à nemine.

Nam dum prodeunt in aciem & appropinquant ac præliantur super me homines nocentes ac maligni, ut quasi deuorent me, & edant carnes meas.

Reipsa compertum est, quòd, qui tribulant me hostes & inimici mei, ipsi impingentes infirmati sunt, & destituti viribus ceciderunt.

Quod quidè cum ita sit; & si consistant ac figantur aduersum me castra, & integri exercitus, non timebit cor meum.

Et

Et si exurgat & committat aduersum me prelium, in hoc ipso ego sperabo, certo confidens, quod tuum Deus maxime mihi aderit, & me tuuabit.

Etenim vnā rem dumtaxat semper petij à Domino, securus de cæteris, hanc solum requiram & indefinenter petere pergā, quæ est, vt pace parta, & republica bene constituta confideam & inhabitem requiescamq; in domo Domini, omnibus diebus vitæ meæ.

Vt quæ ibi videam ac contempler voluptatem, & immensum decus, ac pulchritudinem Domini cum summa iucunditate ac amenitate coniunctam, & manè consurgens, nihilq; aliud quam ipsum querens, visitem templum eius.

Quoniam abscondit me in tabernaculo & umbraculo suo, vt ibi tutus ac securus lateam, in die malorum & calamitatum protexit & occultuit me in abscondito, & intimis penetralibus tabernaculi & tentoriij sui.

In petra & rupe inaccessa exaltauit me, quod hostes non possunt peruadere, & iam nunc exaltauit caput meum, & me fecit superiorem super inimicos meos, qui me undique circumuallant.

2. *Quare circuiui, gratias ipsi agens, & immolauī in tabernaculo eius hostiam vociferationis, quæ cum iubilo fit, & clangore tubarum, pro victoria parta, cantabo ipse, & Psalmum dicam ac conscribam Domino, dicens:*

Exaudi Domine vocem meam, qua te inuoco

& clamaui ad te, ostendens beneficentiam tuam: miserere mei, & exaudi me, respondens votis meis.

Tibi enim, hoc est, tam per te, & propter te, quam ad te, & de te dixit, & ex intimis penetralibus locutus est cor meū his verbis: Exquisiuit te facies mea, prout tu ipse iubes debere fieri, faciem tuā Domine requirā, vt placido & benigno vultu me adspicias.

Ne auertas, quæso, nec abscondas faciem tuam à me, & ne declines aut auerferis in ira à seruo tuo; nec ipsi subtrahendo misericordiam tuam, ira ac doloris causam prabeas.

Sed contra, adiutor meus esto, vt semper fuisti, & ne derelinquas me, neque despicias aut dimittas me, tu qui es Deus salutaris meus.

Quoniam olim pater meus & mater mea dereliquerunt me, Dominus autem assumpsit & collegit me, & curam mei suscepit.

Quare legem pone mihi Domine, & doce me quo pacto ambulem in via tua, & factò ipso dirige me in semitā rectam, qua ad te iur, idque propter inimicos meos, qui oculos suos in me & actiones meas intentos habentes, mihi insidiantur, vt aliò me auertant.

De quibus rogo te, ne tradideris me in animas, & desiderio ac voluntati illorum hostium, tribulationium me: quoniā quæ de me dicunt mala, non sunt vera, insurrexerūt in me testes iniqui, qui me falsis criminibus in inuidiam trahere student, & mentita est iniquitas sibi ipsi, dū falsa inter se de me dicunt,

& consequenter falso sibi persuadent, me à te derelictum esse, & continuo ad inferos, & terram oblivionis descensurum.

3. *Etenim, quod planè contrarium est, credo firmiter, & sine ulla dubitatione confido, brevi videre bona Domini, quibus me certò aucturus est, in terra viventium, tam hac presenti, quam quæ apud suos expectatur.*

Quod cum ita se habeat, eia anima mea infractè expecta Dominum, viriliter age quod oportet, & confortetur ac toto robore firmetur cor tuum, & cum omni patientia sustine Dominum: qui licet tardare videatur, procul dubio tamen venturus & opem tibi laturus est.

EXPLANATIO.

Vnamperij] Vera salus non in multis, sed in vno magno, hoc est, amore Dei consistit, vnde reliqua porro manant ac profluunt. Quare Dominus in Euangelio: Martha Martha, sollicita es circa plurima; porro vnum est necessarium: Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab illa.

Hostiam vociferationis] Quicquid Deo offertur, hostia dicitur, siue sacrificium, vt sacrificium laudis, sacrificium iustitiæ, cum similibus.

Legem pone] Legem Dei, viam esse, per quam homo ad iustitiam peruenit, iam supra dictum est.

PSAL-

PSALMVS XXVII.

Titulus.

Dauidi, siue, Psalmus conscriptus huic eidem Dauid, cui precedens scriptus est, ad implorandam opem Dei contra hostes.

Argumentum.

1. **C**onstitutus Dauid in graui periculo, inuocat Dominum petens exaudiri, & non perire cum impiis: 2. Quibus dignas factus penas precatur, certoque ita fore sibi promittit: 3. Vnde Deo grauas agit, quem pro toto populo (vt regem decet) orat.

1. **A**D te Domine clamabo: tu, quæso, qui Deus ac creator meus, rupesq; ac fortitudo mea es, ne obsurdescas penitus, aut silicas, non respondens votis meis; sed contra, auertens te à me: ne, si quando taceas, & planè obsurdescens obmutescas auersus à me, totus periero, & assimilabor mortuis descendencibus in lacum sepulcri.

Exaudi, *obsecro*, Domine vocem deprecationis meæ, dum oro & clamo ad te, dum extollo manus meas ad intimè adytum & tèplum sanctū tuum.

Ne simul tradas aut trabas me ad interitum, vel reputes me cum impiis peccatoribus, & cum operantibus iniquitatem (ne perdas me.)

Qui *simulatores & hypocritæ* (quod grauissimè est in malis) loquantur foris ea quæ ad pacem & amicitiam pertinere videntur, cum proximo & socio suo: ceterùm, mala autem sunt intus in cordibus eorum.

2. Da igitur illis secundum opera eorum, & secundum nequitiam studiorum & adiuventionum ipsorum, quas non à Deo acceperunt, sed ipsi pro turpi libidine sua excogitauerunt.

Secundum opera, inquam, manuum eorum tribue illis, ut dignas factis poenas luant: reddere tributionem eorum, quam aliis prestant, ipsis, ut quemadmodum aliis faciunt, ita fiat & illis.

Quoniam enim non intellexerunt, nec considerarunt opera Domini, & in opera manu eius non intenderunt animum, ut ex iis ipsum cognoscerent & colerent: digni sunt qui iustas poenas luant, & secundum hoc, in procul dubio destrues illos funditus, & non ædificabis nec restitues illos unquam in æternum.

3. Ergo benedictus Dominus, omniq; laude & gratiarum actione celebrandus, quoniam exaudiuit vocem deprecationis meæ.

Dominus quippe fortitudo mea est, & adiutor meus, & tanquam scutum protector meus, & in ipso sperauit cor meum, & reipsa adiutus sum.

Unde subsiliit præ gaudio cor meum, & refluuit caro mea, quæ emarcuerat, & ex intima voluntate mea, canticis & carminibus meis confitebor ei, & testatum faciam, quantis me beneficiis affecerit.

Dominus nempe robur & fortitudo est illorum qui mecum sunt, & vniuersæ plebis suæ, & protector & robur saluationum regis Christi sui est, prebens illi omnem salutem.

Secun-

Secundum quod, saluum fac, obsecro, populum tuum (Domine) & benedic, rebusq; omnibus benefac genti hereditati tuæ, quam tanquam filium heredem elegisti, & ex qua verus tuus filius, & haeres nascetur: atque uti pastor ouium rege eos, pascendo, & extolle illos de die in diem, magis ac magis, usque in æternum.

EXPLANATIO.

Adiuventionum] Adiuuentiones humanæ dicuntur, quæ non Legis Dei, aut naturæ sunt, nec ex illa per consequentias aut similitudines deductæ, sed quas homo peccator, mentis errore ac cupiditate ad libidines suas expendas excogitat. vnde tales non ex Dei, sed suo ore loqui dicuntur.

PSALMVS XXV III.

Titulus.

Psalmus Dauid, quem cantauit (in consummatione tabernaculi) quod pro arca Domini extruxerat.

Argumentum.

1. **D**avid perfecto Dei tabernaculo, quod exstruxerat, inuitat principes populi, & a ius, ut ibi Deo sacrificet, & gratias agat, ut in quo sedem sibi fixerit. 2. Cuius rei signum est, quoniam de celo tonuit, ostendens admirabilem suam in eo potentiam. 3. Quis fulsum, perpetuo in eo tabernaculo regnaturum ipsum ait, omniaque bona populo suo inde daturam.

1. **Q**uoniam tabernaculum Dei iam exstructum est, afferte ibi Domino, ô vos filij Dei, qui virtute ac potentia principatum in populo tenetis,

G 3 (affer-

(afferte & sacrificato Domino filios arietum.)

Afferte, inquam, Domino gloriam & honorem, eiq; omnem fortitudinem & potentiam quam habetis tribuite: afferte Domino, & tribuite gloriam nomini eius, & prout adorare Dominum in hoc tabernaculo & atriō sancto (eius,) ubi summum illius decus resplendet ac quiescit.

2. In cuius rei signum, ecce vox Domini super aquas in aëre pendentis fertur & auditur; Deus, inquam, maiestatis & gloria plenus, intonuit: Dominus imperium suum ostendit super aquas multas, quae toto caelo ac pelago diffunduntur.

Vox Domini tonantis in virtute ac potentia audiri se facit: vox Domini fulminantis in magnificentia & splendore videndam se praebet.

Vox Domini tonantis & fulgurantis, est Domini confringentis cedros: & confringet Dominus non vulgares tantum, sed & ipsas cedros Libani, quae omnium altissime ac robustissime sunt.

Et, quod magis est, comminuet eas in partes infinitas, cum terrae motu concussas, subsilire eas faciet tãquam vitulū Libani: & quod amplius est, ipsum Libanum & montem etiam Sirion, quantumcumque magnus & dilectus ei sit, subsilire faciet, quem admodū saltitare solet filius suae pullus vnicornium.

Vox enim Domini cum tonat, est Domini intercidentis & in multos radios disseccantis flammam ignis ac fulguris: vox Domini, est Domini concutientis ac tremere facientis desertum, quod quasi partu-

parturire facit, cum fera tonitru perterrita, inde effluunt: & hoc modo, commouebit Dominus, & tremere ac parturire faciet etiam magnum illud desertum Cades.

Quippe vox tonitru Domini, est Domini praeparantis & praemetu parturire facientis ceruus, quantumcumque difficilis sint partus, & deiectis arboribus siluarum vi ventorum & imbrium, reuelabit condensata: & homines his rebus exterriti & reuerentia commoti, in hoc templo sancto eius, omnes ipsi dicent gloriam in eluione illa aquarum.

3. Nam Dominus praesidens caeli ac maris tempestatibus, homines diluuium inhabitare facit, dum aquis undique cinguntur: & hoc modo regnans & principatum super omnia tenens, sedebit in hoc tabernaculo Dominus Rex in aeternum.

Dominus, inquam, virtutem ac fortitudinem populo suo inde dabit, ut hostes suos, omneq; adeo malum superet, quod primum munus iustitiae est: Dominus benedicet populo suo, omnibusq; benefactis eum complectetur, & augebit, ut in pace ac tranquillitate viuat, quod alterum.

EXPLANATIO.

Tabernaculi] Mystice, tabernaculū hoc, sacrosanctam Dei Ecclesiam accipe, in qua vox Christi verum verbum ipsius regnat, & mirabilia illa quae hic dicuntur perpetrat, veramque pacem populo suo praestat.

PSALMVS XXIX.

Titulus.

Psalmus cantici Davidis, quod cantatum est in dedicatione cedrina domus Dauid, eo tempore quo à graui morbo conualuerat.

Argumentum.

1. **D**edicans vir sanctus siue domum suam quam sumptuosissimam adificasse scribitur, siue tabernaculum Dei, cuius superior Psalmus meminit, gratias agit Deo de liberatione à morbo quo grauissimè laborauerat. 2. Inuitat ad eam rem & alios sanctos vt idem faciant, dicens, iram Dei breuem esse, misericordiam autem perpetuam. 3. Quod ostendit suo exemplo, commemorans se ob peccatum in morbum incidisse, sed mox liberatum: qua de re perpetuam gratiarum actionem se Deo debere profiteretur.

1. **E**xaltabo & laudibus efferam te Domine, quoniam suscepisti, & tanquam è fouca extraxisti & eleuasti me, nec delectasti aut letari permisisti inimicos meos super me, dum, me graui morbo laborante, mortem meam quotidie expectabam.

Etenim Domine Deus meus, clamaui ad te, cum ad desperationem vsque iam egrotarem, & continuo sanasti me.

Tu, inquam, Domine eduxisti ab inferno, & quasi ab orco reuocasti animam meam, saluasti ac uiuificasti me, eripiens me à descendentibus in lacum, & foueam sepulchri.

2. Quod cum ita sit, psallite mecum Domino omnes sancti eius, qui experti estis misericordiam & bonitatem eius, & confitemini cum celebritate & gratiarum

PARAPHR. IN LIB. PSAL. 105
gratiarum actione memorie sanctitatis & bonitatis eius, qua me & vos afficit.

Quoniam si quando irascitur, momentanea duraxat est ira in indignatione & furore eius; & è contra quantum ad beneuolentiam & amorem, vita est integra in bona voluntate eius, qua per totam vitam nos complectitur, illamq; ipsam nobis tribuit.

Atque ita, ad uesperum demorabitur aliquando, & pernoctabit ad tempus, fletus ob peccata nostra: & mox ad matutinum, aderit rursum cantus & letitia.

3. Cuius quidem rei exemplum ego autem ipse esse possum: nam cum in summa tranquillitate degerem, & rerum omnium circumfluentibus copiis abundarem, dixi tacite mecum, in illa abundantia mea, non mouebor, nec decidam de felici hoc statu in æternum.

Nam tu Domine, in bona voluntate tua, qua me complecteris, præstitisti ac dedisti, decori meo, & dignitati regie, quam gero, virtutem ac fortitudinem, que tanquam mons firmata est.

Vix hæc dixeram, nimium confisus rebus illis secundis, & ecce, auertisti protinus, & abscondisti paululum faciem tuam (à me) & factus sum conturbatus, ager corpore & animo, nesciens quid consilii caperem.

Sed respiciens & colligens me paululum, dixi, Non fidam meis uiribus amplius, sed, ad te Domine clamabo, & ad Dominum Deum meum deprecabor, vt ab hoc morbo me liberet.

Nam quæ utilitas in vita & sanguine meo, dum descendo in corruptionem, & foueam sepulcri, multis rebus præclare gestis, quibus nominis tui gloria propagetur?

Nunquid confitebitur tibi puluis, gratias agens de felici rerum successu, eumq; tibi acceptum ferens, aut annüciabit ille inter homines veritatem & constantiam tuam in promissis præstandis?

Iterum vix sic dixeram; & ecce mitigata breui illa ira, audiuit me statim Dominus, & misertus est mei; Dominus, inquã, factus est adiutor meus, liberans me à graui morbo illo & aegritudine.

Et sic conuertisti planctum & gemitum meum in gaudium, & chorum mihi: cõcidisti ac soluisti saccum meum, quo tristitia ac pœnitentia causa indutus eram; & circumdedisti me, & tanquam zona cinxisti lætitia.

Idque omne, vt cantet ac psallat tibi inter viuos gloria (mea) qua de ore, & intima mente mea procedit, & vt non compungar ac fileam. Enimvero scilicet hoc, ð Domine Deus meus, in æternum confitebor tibi, tibiq; soli cum omni celebritate & gratiarum actione salutem meam acceptam feram, in sancta domo hac quam nomini tuo dedicauit.

EXPLANATIO.

Psalmus cantici] Quidam distinguunt inter Psalmum, canticum, canticum Psalmi, Psalmum cantici.

In indignatione eius] Hoc inter rigorem iustitiæ, quæ ira dicitur, & æquitatem & misericordiam quæ bona vol-

untas,

PARAPHR. IN LIB. PSAL. 107
iustas, interest; quòd illa breuis est, ad malum, quod per se nihil est, castigandum, hæc autem longa, ad bonum, quod perpetuum, exercendum.

PSALMVS XXX.

Titulus.

In finem, siue ad summum præfectum chori musici, decantandus missus Psalmus David (pro eccliali) ac mentis excessu; qui partim præ pauore illi accidit, ob persecutionem inimicorum; partim præ lætitia, quòd ab iis esset liberatus.

Argumentum.

1. Constitutus vir sanctus in grauissimis periculis, erit Deum, & ab illis ipsum eripiat, cõmemorans quantis beneficiis eum semper. ffeceit. 2. Vnde & nunc idẽ sibi fieri oprat. ostendẽ. quantis in malis versetur. 3. A quibus denuo petit liberari, & hostes impies perdi, quos odio Dominus profiquit, & cum cenã bonæ ac pios amet ac defendat. 4. Quare his omnibus de rebus Deo gratias agit, & ad pios se conuertens. Dominum diligere & bono animo semper esse iubet. Gerit autem hic David personam Domini pendens in cauce, quasi ille hæc profereat, & in manus Dei Patris (vt in Euangelio proditum est) spiritum suum commendat.

1. **I**N te Domine speraui; non permittas, que sò, vt pudore affectus, confundar in æternum; sed contrã in iustitia tua, quã promissa inconcusè seruas, libera & eripe me.

Inclina ad me aurem tuam, accelera vt eruas citò me.

Esto mihi in Deum protectorem, tanquam rupes fortissima & inaccessa hostibus, & in domum refugij, qua bene munita, tanquam propugnaculum

mibi

mibi sit, vt hoc modo saluum me facias.

Quoniam *rupes & fortitudo mea, & arx munita, ac refugium meum es tu solus, & propter nomen tuum, quod bonitatis est, & gloriam tuam deduces me, & enutries me, ubicumque locorū fuerō.*

Educes, *inquam, me de reti & laqueo hoc quem absconderunt mihi, vt me capiant, quoniam tu es protector meus, & robur meum, absque quo nihil possum.*

Et ideo in manus tuas commendo quotidie & item nunc spiritum meum, & tu semper redemisti me Domine, qui es Deus ipsius veritatis, quam fecisti, perstans fidelissimè in promissis exhibendis iis qui in te confidunt.

Et contra, odisti obseruantes vanitates falsas ac superstitiosas, quae non sunt, & in quibus ob id frustra ac superuacue spem suam reponunt, quibus, tanquam abs te auersis, nullum prestas auxilium: ceterum ego autem in Domino speraui, qui solus reuera est: & ideo abs te adiutus, exultabo & lætabor in misericordia ac bonitate tua.

Quoniam respexisti *semper humilitatem & afflictionem meam: & cognoscens tribulationes & angustias meas, saluasti de necessitatibus animam meam.*

Nec concludisti *aut passus es cadere me in manibus inimici, sed contra statuisti in loco spatio solo pedes meos, quo liber essem ab hostibus.*

2. *Quae quidem cum de praeterito ita se semper habuerint, & nunc quoque miserere mei Domine,*

&

& pro summa beneficentia tua adiuuame, quoniam tribulor, & in angustiis versor: conturbatus est & contabuit ac caligauit in mœstitia & ira, propter frequentes lachrymas, oculus meus: contabuit & anima mea, & venter meus, dum neque quietem unquam, neque cibum aut potum sumere possum.

Quonia, *inquam, defecit & cōsumpta est in dolore tota vita mea, & omnes anni mei in gemitibus.*

Infirmata est, *& propè tota corrui in paupertate ac calamitate, quam ob iniquitatem & peccatum meum suffero, virtus mea; & ossa mea, in quibus est fundamentum vitae, conturbata sunt, & tabida facta putruerunt.*

Sed &, super omnes inimicos meos, qui ei rei causam dant, & in has angustias me cogunt, magis quam quisquam eorum, tamen si perditissimi sint, factus sum opprobrium, non vulgo modo, sed & proximis vicinis meis, idque valde vehementer, sic vt & timor factus sim etiā notis & familiaribus meis, qui propter obloquia quae patior, non audent mecum versari.

Quinimo qui videbant me, foras fugerunt à me, *derelictus scilicet ab omnibus, obliuioni datus sum tanquam mortuus, qui non solum è vita excessit, sed & à corde, & omni memoria hominum abscessit.*

Denique factus sum tanquam vas *sigillatū, quod perditum ac confractum foras eicitur, quod quidem ita esse certò scio, quoniam audiui vituperationem & contumelias ac criminationes multorum com-*

moran-

morantium, & inter se conuenientium in circuitu meo, ut pauorem circumquaque mihi incutiant.

Nam in eo ipso dum conuenirent, & consilium inirent, simul aduersam me accipere animam meam, & vitam mihi auferre consiliati sunt, ac constituerunt.

Ceterum, ego autem, tot ac tantis malis circumuentus, in te tamen speraui, ô Domine: dixi, machinentur illi quidquid velint, solus Deus meus es tu, qui mihi vitam & mortem tribuis: in manibus tuis, non autem illorum, fortes sunt, & tempora mortis & vita meæ.

3. Quare eripe me, quasi, ac libera me de manu illorum inimicorum meorum, & à persequētibus me.

Illustra faciem tuam super seruum tuum, & vultu sereno ac benigno eum respice: saluum me fac in immensa benitate ac misericordia tua.

Domine, inquam, non patiaris ut pudore affectus confundar, quoniam inuocaui te: quasi vero hoc probatum sit, ut mali illi mihi obiciunt.

Sed contra, erubescant impij, quod te non agnoscant, & silentes deducantur in sepulchrum & infernum; compescantur ac muta fiant labia dolosa ac mendacia.

Quæ loquuntur aduersus iustum dura admodum & graua, meramq; iniquitatem, idq; in superbia cum magno fastu, & in abusione cum contemptu: quod quidem quam tu graniter oderis, vitæque non ignoro.

Et vice versa, etiam illud scio, quam magna multitudo ac copia sit dulcedinis ac bonitatis tuæ, ô (Domine) quam abscondisti, & tanquam secretum thesaurum reseruasti timentibus te.

Quæquam semper perfecisti, & opere ipso ostendisti eis qui sperant in te, in conspectu filiorum hominum.

Abcondes eos in abscondito faciei tuæ, gerēs eos semper in oculis, & lumine vultus tui ipsos comprehendens, ut tuti sint à conturbatione, & superbis minis hominum, quicunque tandem illi sint.

Abcondes, inquam, & proteges eos in tabernaculo & umbraculo tuo, ut immunes sint à contradictione & superba contentione virulentarum linguarum.

4. Quare benedictus Deus, & omni predicatione & gratiarum actione dignus, quoniam mirificauit & singulariter exhibuit misericordiã suam mihi, protegens me, tanquam in ciuitate munita.

Nam, ego autem dixi in consternatione & excessu mentis meæ, cum præceps fugerem, pressus ab hostibus certè proiectus & tanquam abscissus sum à conspectu & facie oculorum tuorum, nec meam plius respicis.

Verum tu continuo contrarium ostendere voluisti, & ideo exaudiisti vocem orationis meæ, dum clamarem ad te.

Quæ quidem cum ita sint, diligite Dominum omnes sancti eius, quot quot misericordiam & boni-

tatem illius experti estis, quoniam fideles, & qui veritatem sequuntur, eos requirit, ac diligit, tueri que Dominus; & contra retribuet ac rependet abundanter & cumulatè faciētibus superbiam, qui fastu supra alios se extollunt.

Ac quanquam quidem tardare nonnunquā videatur, tamen constantes vos monstrate, & viriliter agite, & confortetur cor vestrum, ipsumq; robur vobis additurum certò confidite, & vos omnes qui speratis in Domino, eiusq; auxilium expectatis.

EXPLANATIO.

Deus veritatis] Deus non solum veritas est, sed & auctor veritatis. nam quemadmodum à Deo patre omnis paternitas, quæ in cælo & in terra est, secundum Apostolum, proficiscitur: ita & à Deo omnis veritas promanat. Vnde Dominus in Euāgelio, Ego sum via, inquit, veritas & vita.

In excessu] Ab hoc excessu, & consternatione mentis titulus huius Psalmi maxime ductus videtur.

PSALMVS XXXI.

Titulus.

Psalmus scriptus ipsi David, ut sit ei intellectus & eruditio, decantandus ad modos carminis, cuius initium est *Majchil*.

Argumentum.

1. **A**lt David beatos illos esse, quorum peccata sunt remissa, quod non alia re quam libera eorum confessione contingit: quod postquam fecit, dicit se continuo exauditum: 2. Vnde & omnes bonos idem facturos narrat, ut Dei gratiam, qui vnicum omnium resu-

refugium est, consequantur. 1. Qua de triumphum agens, Deum loquentem introducit, qui se intellectum illi daturum ait, dummodo docilem se præbeat, addens, si qui eorum à faciant, ut eos vel vi ad virtutem cogat. 4. Nam ad hoc pœnas & præmia constituta esse, ut mali malo ad rectam doctrinam cogantur, boni autem bono iumentur, quos ob id lætari in Domino & exultare jubet.

1. **B**eatī quorum expressè remissa sunt iniquitates, prevaricationesq; ac transgressionēs Legi Domini, & rebellionēs contra eum: & quorum tacitè per dissimulationem ac committentiam reata sunt peccata.

Beatus vir cui verè penitenti non imputavit Dominus peccatum, sed contra ex immensa bonitate suâ reputavit eam ipsam penitentiam ad iustitiam, propterea quod verè penitens est: nec est in spiritu eius dolus; sic ut resiceat delicta sua, sed libere confiteatur omnia.

Enimvero quoniam ego hac non feci, sed tacui peccata mea, inueterauerunt & attrita sunt ossa mea, & vires corporis mei, dum clamarem, & rugitum meo infremebam præ dolore tota die.

Quoniam enim die ac nocte ob hoc ipsum magis ac magis grauata est super me manus tua, conuersus sum & immutatus, totusq; alius factus in miseria & erumna mea, adeo ut humor & vires succus meus haud secus exaruerit, atque sit media estate, dum radius solis cõfigitur & arefit spina vel arista. Sic sanè se res habet, Scia.

Verùm ego hac animaduertens, planè aliam insti-

delictum meum cognitum tibi feci, *ô Domine*, & iniustitiam meam non abscondi.

Dixi, confitebor aduersum me *ipsam*, & aperiam iniustitiam & transgressionem, rebellionemq; meam Domino, & ecce, simulatque hoc feci, tu continuo, nulla interposita mora, remisisti impietatem criminis, & culpam peccati mei, ita profectò factum est, Sela.

2. Atque idcirco me imitantes, pro hac ipsa misericordia orabit ad te pronus omnis sanctus, quicumque tuam benignitatem vnquam expertus est, & precabitur te in tempore oportuno, quo maxime te pateris inueniri.

Quod cum faciet, nullis vnquam malis opprimetur: veruntamen in contrarium etiam in plenissimo diluuiò & inundatione aquarum & tribulationum multarum, ad eum non pertingent fluctus, nec appropinquabunt.

Etenim, *ô Domine*, tu es refugium meum, in quo tanquam in loco quodam arcano abscondor: tu, à tribulatione & angustia quæ circumdedit me, custodies me: tu, inquam, exultatio mea es, dum latis orationibus, quas ob liberationem ab hostibus tibi cano, me circumdas: quare & nunc erue me à circumdantibus me. euge euge triumpha Sela.

3. Triumphum, dico, canamus: quia dum hoc loquor, ecce iam nunc respondet mihi Dominus, dicēs: Intellectum tibi dabo, & instruam te in via hac, qua gradieris, ne erres; & consulēs rebus tuis, firmabo

bo super te oculos meos, ne à quoquam offendaris.

Tu modò docilem te prabe, & nolite vos populus meum culpa vestra fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus.

Sed contra, tu qui Rex eorum es, ad similitudinem equorum ac mulorum in chamo & freno maxillas eorum constringe, si qui erunt qui indociles se prabentes non vltro approximant ad te; ut si non sponte, qui summus gradus est virtutis, saltè malo coacti, qui infimus, officium faciant, & à peccato abstineant.

4. Etenim multa sunt flagella peccatoris & impij, quibus non solum pœna, sed & disciplina ac doctrina causa afficitur, dum non vltro virtutem sequitur: sperantem autem in Domino, & vltro docilem se prabentem, misericordia & omnis omnino bonitas circumdabit.

Quod quidem cum ita sit, lætami in Domino, quòd talem patronum, ac Deum tam propitium habetis, & exultate iusti, & inbalantes gloriamini non in vobis, sed in eo, omnes recti corde.

EXPLANATIO.

Sicut equus & mulus] Quemadmodum qui virtutem sequuntur, Angelis similes fiunt, & dii in sacris literis vocantur: ita contra, qui ad vitium se applicant, bestiæ fiunt, non oris quidem specie, sed vitæ ac morum turpitudine. vnde Dominus in Evangelio Herodem vulpem vocat.

Iusti, recti] Iusti & recti vocabula sæpe coniunguntur, quoniam vti à Lege Domini, quæ nos iustos facit, aberrantes, præuaricatores dicuntur; ita recta via in ea incedentes, merito recti appellantur.

Titulus.

In finem, siue ad summum præfectum chori missi, missus Psalmus Dauid.

Argumentum.

1. **E**xuscitat vir sanctus iustos ad Dei laudes prædicandas. 2. Quoniam bonitate ac iustitia plenus Dominus omnia condidit ac creauit, nec quisquam illi potest resistere, aut voluntatem eius impedire. 3. Quare beatam illam gentem esse ait, quæ Dominum habet Deum suum, qui suorum curam gerit, & per quem solum, non autem per proprias vires nostras, conseruamur. 4. Quæ omnia considerans, in vno Deo se confidere ac lætari dicit, orans vt quem admodum sperat, ei contingat.

1. **E**xultate iusti in Domino, celebrantes nomen eius: rectos enim decet, non verò iniustos & impios Dei collaudatio.

Confitemini Domino, publicè decantantes laudes eius, in cithara: & pulsantes bene nablū in psalterio decem chordarum psallite illi.

Cantate ei canticum nouum, quod non vetus & tritum, sed recens factum sit: bene psallite ei in vociferatione, suauitatem vocis & inbilationis cum instrumentis bene pulsatis coniungentes.

2. Quia rectum est, & iusti aequè plenum omne verbum factumq; Domini: & omnia opera eius in fide ac veritate firma sunt & indubitata.

Diligit misericordiam, qua bonitatis est; & iudicium, quod veritatis: misericordia & gratia Domini, qua exuberans bonitate, supra omnia est opera

opera eius, plena est vniuersa terra.

Nam secundum hanc bonitatem verbo Domini celi facti & firmati sunt: & spiritu oris eius omnis virtus & exercitus ac ornatus eorum, qui tum quidem in Angelorum choris, tum autem in sole & luna, & reliquis sideribus consistit.

Congregans in cumulum sicut in vtre aquas maris, qua suis littoribus continentur: & ponens ac recondens in intimis penetralibus ac cauernis tanquam in thesauris abyffos & voragines aquarum, ne exundantes terram obruant.

Hæc contemplan's, timeat Dominum omnis terra: ab eo autem comoueantur ac paucant omnes inhabitantes orbem.

Quoniam ipse dixit vno verbo (ecce tanta est illius potentia,) & continuo fecit quod dixit, & facta sunt omnia: ipse mandauit, & mox exstitit quod precepit, & creata sunt firmiterq; steterunt vniuersa.

Nec valet vlla vis humana aduersus eum, quoniam Dominus dissipat & irrita facit omnia consilia gentium: reprobatur autem & auertit cogitationes integrorum populorum, (& quod magis est, reprobatur consilia ipsorum regum ac principum.)

Et è contrà, consilium autem Domini in æternum stat ac manet, & cogitationes cordis eius durant perpetuò in generatione & generationem, vt tum perficiantur cum ipse voler.

3. Quare beata gens cuius est Dominus, qui celum ac terram creauit, Deus eius: beatus populus quem

quem ipse elegit in hereditatem sibi, ut sint heredes regni eius.

Nam diligentem semper gerens curam suorum, de celo respexit Dominus, & vidit omnes filios hominum, considerans quid quisque eorum agat: de firmiter, inquam, constituto ac preparato folio & habitaculo suo, ubi sessio eius est, respexit super omnes qui habitant terram.

Ipse, dico, qui finxit ac formavit sigillatim omnia pariter corda eorum, nullis omnino exceptis, & qui intelligit ac cognoscit omnia opera eorum.

Nam quod aliunde quam ab illo salutem nobis venire putemus, certe non saluatur ne rex quidem per multam virtutem, & exercitum suum magnam, & gigas, quantumcumque fortis ac viribus preestans sit, non saluabitur, nec eruet se in multitudine roboris ac virtutis suæ.

Sed & fallax equus ad prestandam salutem, ac quantumcumque celer sit & viribus excellens: in abundantia autem illa roboris ac virtutis suæ non saluabitur tamen nec ipse, nec sessor eius.

Ceterum, si vere consideres unde omnis salus nascatur, ecce oculi Domini intenti sunt, ut dixi, super metuentes & reuerenter colentes eum; & infixi sunt in eis qui sperant super misericordia & bonitate eius, eamque solum expectant.

Idque ad hoc, ut tempore belli ac pestilentie eruat ac liberet à morte animas eorum, & tempore penuria & caritatis annona alat ac vivificet

nificet eos in ipsa media fame.

4. Quod quidem cum ita sit, & anima nostra sustinet, & plena bona spe expectat Dominum, quoniam ipse adiutor, & tanquam clypeus, protector noster est.

Quia, inquam, in eo lætabitur cor nostrum, cum positi erimus victoria ab omnibus malis & adversis: quod ob hoc nobis continget, quoniam in eo confidimus, & in nomine sancto eius speravimus.

Secundum quod sit, quaeso, & fiat ac ostendat se bonitas ac misericordia tua, ô Domine, super nos, quemadmodum certo speravimus in te.

EXPLANATIO.

Decem chordarum] Hæc res iustis convenit, quoniam ipsa iustitia non aliud est quam musicus cœtus novem partium animi sub numero denario, ut suo loco latius tradetur.

Misericordiam & iudicium, misericordia] Sæpissime observare licet, cum semel in Psalmis iustitia vel iudicium ponitur, bis poni misericordiam.

Ipse dixit, mandavit] Substantia legis in dicendo, hoc est, iubeo & prædicato consistit, virtus in iubendo & victando.

Verbo Domini & spiritu] Hic nota divinam Trinitatem, nempe Dominum Patrem, Verbum, & Spiritum sanctum. Ad hæc cæli nomine, mundus; virtutis, anima mundi significatur.

PSALMVS XXXIII.

Titulus.

Psalmus David, siue à Davide cantatus, cum simulans furorem & morbum comitalem, immutauit vultum suum coram Abimelech, Rege Palastrinorū, & sic Rex dimisit ac eiecit eum, & ipse abiit, euadens periculum mortis in quo erat.

Argumentum.

Ratias agit Deo, quod ab Ache, qui Abimelech, hoc est, rex erat Palastrinorum, eum liberauerit. 1. Inuitaque adhibet omnes pios, quibus ostendit quam bonus sit Deus his qui recto sunt corde, & in eo, non autem in diuitiis suis, confidunt. 2. Inde ad filios se conuertit, quos timorem Dei, omnemque virtutem in deo, & factus se docturum ait, demonstrat per anathem, quæ honorum sint premia, & quæ pœnæ maiorum.

Benedicam & predicatione extollam Dominum in omni tēpore, siue res secunda sint siue aduersa: semper versabitur laus eius in ore meo.

In Domino, non verò in se laudabitur & se iactabit anima mea: audiant hoc afflicti homines & mansueti, qui nihil sibi arrogat, sed omnia Deo tribuunt, & lætentur.

2. Magnificate vos, inquam, mansueti & laudibus extollite Dominum mecum: & exaltemus ferentes in calū nomen eius unā omnes in idipsum.

Nam exquisini Dominum, & exaudiuit me, precibus meis respondens: & ex omnibus pauperibus & tribulationibus meis eripuit me.

Quare

Quare & vos accedite, & respicite ad eum; & recipientes in vos splendorem eius, illuminamini; & proculdubio facies vestræ non confundentur pudore: quoniam quot quot ad eum accurrunt & confluunt, illustrantur, nec poenitet aut pudet eos unquam eius quod fecerunt.

Etenim iste pauper & afflictus, qui sum ego, clamauit, & Dominus exaudiuit eum: & de omnibus tribulationibus & angustiis eius saluauit eum.

Imò immittet exercitum, & castra sua figet Angelus Domini in circuitu timentium eum: & erigetur in circuitu timentium eum.

Imò immittet exercitum, & castra sua figet Angelus Domini in circuitu timentium eum: & erigetur in circuitu timentium eum.

Imò immittet exercitum, & castra sua figet Angelus Domini in circuitu timentium eum: & erigetur in circuitu timentium eum.

Imò immittet exercitum, & castra sua figet Angelus Domini in circuitu timentium eum: & erigetur in circuitu timentium eum.

Imò immittet exercitum, & castra sua figet Angelus Domini in circuitu timentium eum: & erigetur in circuitu timentium eum.

Timete & reueremini Dominū (omnes) sancti eius: quoniam in quantacumque necessitate versentur, non est unquam inopia, nec deest quidquam timentibus eum.

Diuites & potentes homines, qui rāquam leones, & eorum catuli, omnia diripere solent, pauperes facti, egerunt & esurierunt: inquit êtes autem Dominum, non minuentur omni bono, sed cunctis felicitatibus augebuntur.

3. Quare venite filij, audite me, non diuitiarum quidem conquesti quē, sed timorē Dñi docebo vos.

H S Nam

Nam dicite mihi, quis est homo qui vult vitam longam, & qui diligit dies videre bonos ac felices, ane omnes hoc exoptant?

Vt igitur hoc tibi contingat, prohibe linguam tuam à malo, cohibens eam à maledicentia, & labia tua ne loquantur dolum, ita ut neque fictus sis, neque maledicus in sermone.

Et quantum ad vitæ actiones attinet, diuertere à malo, & fac bonum; quo ad te ipsum, & quantum ad proximum: inquire pacem, & persequere eam, firmiter in ea persistens.

Quod si facias, certo sperare potes, id quod dicite affecurum: nam oculi Domini benigne intenti sunt super iustos, ad eos custodiendos; & aures eius arrepta in clamores & preces eorum, ad illos exaudiendos.

Contrà vultus autem Domini toruus ac iratus super faciètes mala, ut perdat ac penitus exscindat de terra non ipsos modo, sed & memoriam eorum.

Enimvero clamauerunt (iusti,) & Dominus exaudivit (eos,) & ex omnibus tribulationibus & angustiis eorum liberavit eos.

Iuxtà enim est Dominus, & propè adest his qui contrito ac tribulato subactoque sunt corde; & humiles spiritu, qui nihil magnum de se sentiunt, saluabit.

Multæ quidem sunt tribulationes iustorum, ob mala quæ patiuntur ab impiis, & tamen de omnibus his liberabit eos Dominus.

Nam

Nam custodit Dominus omnia ossa eorum, vnum ex his non conteretur, nec confringetur.

Sed contrà, quantum ad impios attinet, mors peccatorum pessima, dum per ipsam malitiã suam merentur: & qui oderunt iustum, præterquam quòd delinquent, tum desolati ac destituti ab omnibus denastabuntur.

Quod longè aliter se habet, ut dico, in piis ac sanctis: quoniam redimet ac saluabit Dominus animas seruorum suorum, & non delinquent aut peccabunt, neq; ad eò desolati denastabuntur omnes qui sperant in eo.

EXPLANATIO.

Benedicam] Hic Psalmus ex eorum est numero, quorum versus à literis alphabeti Hebraici incipiunt, quoniam agit de Lege & iustitia, cuius literas Hieroglyphicum esse, iam antè diximus.

Mansueti] Mansuetudo, siue pudor & verecundia principium est iustitiæ: sic ut nusquam inueniatur iustitia, nisi præcesserit pudor.

Diuertere à malo, & fac bonum] Hæc tota iustitia est, cuius præmium est pax firma & perpetua.

PSALMVS XXXIII.

Titulus.

Psalmus scriptus huic ipsi David cui superior.

Argumentum.

1. Implorat vir sanctus auxilium Dei contra hostes, ut illis perennibus, ipse in Domino lætetur. 2. Narrans quàm se illis amicis semper præstitit, sic ut eorum malis non minus quàm suis doleret,

doleret, eum contra ipsi de rebus illius aduersis: non solum non dolerant, sed & misericorditer 3. Quare rursus Dominum precatur, addens, licet foris amicos se simulent, intus tamen grauisimos esse inimicos. 4. Quamobrem tertio ad Deum se conuertent, orat ut ab ipsis liberari, illi que pudore affici, & omnes boni de hoc letari, & Deo gratias agere possint, quemadmodum & ipse est facturus.

I. *V*idica Domine, & suscepta causa mea, eaque tractata ac cognita, puni nocetes me, qui falsa specie iustitia iniuste mecum contendunt, meque indicant ac condemnant: expugna impugnantes me, qui facto ipso me aggrediuntur.

Apprehende fortiter arma, hastam, dico, & scutum: & exsurge in adiutorium mihi, protegendam me scuto, & hasta inimicos inuadendo.

Effunde & educ e vagina frameam, & transuersam ponens lanceam tuam, conclude ac obstrue viam aduersus eos qui persequuntur me, ne ulterius progredi, & me assequi possint: dic animæ meæ, salus tua ego sum.

Confundantur pudore, & erubescetes reuertantur, quærentes animam meam, dum quod volunt non possunt perficere.

Auertantur retrorsum, & confundantur ignominia, vel cogitantes mihi mala.

Fiant tanquam puluis & leuis stipula ante faciem venti, qui in omnes partes dissipatur, nec usquam potest consistere: & sit Angelus Domini coartans & impellens ac vrgens eos.

Fiant via illorum obscura sicut ipsa tenebræ, ne videant quò fugiendum sit; & lubrica sicut ipsum lubri-

lubricum, ne effugere possint: & sit Angelus Domini persequens eos.

Quoniam gratis sine vlla causa & merito meo, absconderunt & latenter intenterunt mihi interitum, defodiendo foueam, circa quam tetenderunt insidias retis & laquei sui: superuacue, inquam, & sine vlla causa iusta, exprobrauerunt ac probro habuerunt animam meam, dum foueam illam ad capiendam ac perdendam eam defodiunt.

Ergo veniat illi, & vicuique eorum, laqueus calamitatis quem ignorat, sic ut de improviso comprehendatur; & captio retis, quam abscondit in perniciem meam, apprehendat eum, omni ope amicorum ac bene consulentium destitutus: & in laqueum cum fragore dilapsus, cadat in eum ipsum lacum, ad foueam, quam mihi parauerat.

Quod cùm fiet, anima autem mea exultabit & latabitur in Domino: & delectabitur ac gaudebit super salutari suo, quod ei prestitit.

Sed & omnia ossa mea virescent, corporis dicent: Domine quis similis tibi?

Qui eripiens es inopem & afflictum de manu fortiorum eius, qui viribus illis sunt superiores; & egenum & pauperem mendicum à diripientibus eum, qui per fraudem ac dolum omnia auferunt.

2. Surgentes mihi falsi testes & iniqui, quæ ignorabam, nec vnquam cogitaram, obiciebant, & interrogabant me, quasi ea perpetrasset.

Et cùm iis semper bene fecissem, illi contra retribuiebant

buebant mihi mala pro bonis, & querebant stetitatem, ac quasi filiorum orbitatem, animæ meę, ut omni ope destitutus, desolatus incederem.

Ecce ego autem, cum ipsi malè valerent, & dolores eorum, non ipsis magis quàm mihi molesti essent, propter summam amicitiam, inter nos, inductabar præ merore ac tristitia sacco ac cilicio.

Humiliabam in ieiunio & affligebam animam meam, & oratio mea, quam pro salute eorum iterariis vicibus ad Dominum fundebam, talis erat, ut in me ipsum eam recidere optarem, & ut spero, in proprio sinu meo conuertetur, ita ut, si non ipsis, mihi saltem proficit.

Etenim quasi proximum, & omnibus officiis coniunctum amicum; & quod magis est, quasi fratrem nostrum, sic tractabam eos, & cõuersans semper circa ipsos malè valentes complacebam iis in quibuscumque rebus poteram; deniq; quasi lugens matrem qui pullatus & contristatus incedit, sic ego humiliabar, & incuruatus ambulabam.

Et hæc quidem cum propter illos ego egerim, illi contra, si quid mihi mali acciderit, ita ut vel paululum agrotarem aut claudicarem, aduersum me lætati sunt, & exultabundi in vnum conuenerunt; congregata sunt, inquam, super me, & in perniciem meam, vilissima quaque hominum etiam claudicantium genera, qui flagris digni, nihil aliud sunt quàm mastigia siue flagella, & ego penitus ignoravi tale quid aduersum me parari; quippo

G177

cum aliud simularent, aliud agerent.

Nam foris dolorem simulantes, & vestimenta sua scindentes, dissipati sunt, tristes ac solitarij incedentes, ut videbatur; sed intus reuera nec compuncti vnquam, nec vlla tristitia affecti sunt; imo tacite semper conuiriis me proscindebant, nec vnquam à cæcibinnis cessabant, aut silebant; denique coniungentes se cum hypocritis & parasitis, qui amicitias fictis verbis simulantes, mensas & placentas sequuntur, tentauerunt me, præ se ferentes quasi etiam subcineritum panem mea causa ob dolorem comederent, sed re ipsa subfannauerunt me subfannatione, & frenduerunt super me dentibus suis.

3. Hæc tu videns ac cognoscens Domine, quam diu conuinebis? quando tandem me respicies? restitue, quæso, ò Domine, & reduc animam meam à malignitate eorum, & contumeliis ac calamitatibus, quibus me afficiunt: retrabe, inquam, à violentis istis leonibus vnicam illam meam, quæ tanquam vnio preciosissima mei pars, ope tua destituta, solitaria est & vaga.

Quod quidem si feceris, confitebor tibi, & cum gratiarum actione acceptam tibi feram salutem meam in publico conuentu hominum & ecclesia magna, in populo graui ac forti laudabo te.

Non superbiant, cõsecro, mihi, nec iactent se de me inimici mei, qui aduersantur mihi iniquè, falsis criminibus me onerantes: qui oderunt me, inquam, gratis, sine vlla causa, & subfannantes

me,

me, annuunt inter se oculis.

Quoniam, *ut eos verè cognoscas, cum nihil cogitent pacatum, mihi quidem in os pacificè loquebantur, sed re ipsa longè aliud agebant: & in incundia ac superbia sua, qua cuncta pro sciendere cupiunt, cum humilibus & mansuetis terræ, quos sibi pro rapina deputant, loquentes, verbaq; fraudulentè concinnantes, dolos cogitabant.*

Et dilatauerunt super me os suum, nihil nõ plenis buccis & aperto ore in me effundètes, & exultantes præ lætitiâ, in calamitatibus meis dixerunt: Euge euge, iam viderunt oculi nostri quod tanto tempore expetiimus videre.

4. *Hac ita planè contigisse tu ipse vidisti Domine: quare ne silcas, quasi, nec dissimules amplius, ò Domine: ne amabo surdum te mihi præbeas, nec discedas longius à me.*

Euigila & exurge, & intende iudicio meo ut ius mihi dicas: tu, qui Deus meus & Dominus meus es, intède in causam meam, ut eam cognoscas.

Iudica me secundùm iustitiam tuam Domine Deus meus, qui ius suum unicuique tribuis: & non supergaudeant mihi hostes mei, quasi triumphum de me agentes.

Non dicant in cordibus suis, euge euge, vah vah, iam bene est animæ nostræ, quoniam pro voto omnia successerunt; nec dicant, deuorabimus & iam re ipsa absorbuimus eum.

Sed contra erubescant, & affecti ignominia reuerentur

reantur simul omnes qui gratulantur malis meis.

Indignantur pudore ac confusione & reuerentia ignominiosa, qui contra me se extollentes, maligna loquuntur, & superba magnaq; super me.

Et ex aduerso exultent & lætentur qui volunt iustitiam meam, fauentes innocentia mea: & dicant semper: Magnificetur, & omnibus laudibus extollatur Dominus, hi qui volunt & exoptant pacem serui eius, quam ille ipse dedit.

Quod cum fiet, & lingua quoque mea meditabitur ac predicabit iustitiam tuam, & cantabit tota omninq; die laudem tuam.

EXPLANATIO.

Iudica Domine] Depinguntur in hoc Psalmo perelegantè per antithesin facta bonorum & malorum, & quis vitiorumque sit finis. refertq; hic David Christum de Iudæis conquerentem.

PSALMVS XXXV.

Titulus.

In finem, siue ad summum præfectum chori musici, scriptus Psalmus ieruo Domini, nempe ipsi David.

Argumentum.

1. **D**escribit per pul. horribilam antithesin opera diaboli & impietatis, quæ primò ponit: 2. Ecce opera Dei piæ & iusti quæ secundo: 3. Quæ quidem homines amplectentes, omni bono replentur. 4. Quod ut ita fiat, & ab infidiis malorum illæsus maneat, a extremum orat.

1. **D**ixit iniustus, cum iam parat se in illo impietas ipsa, ut prænaricaretur ac delinquat, *I dixit,*

dixit, inquam, in semetipso, peruersus ab impietate, atq; adeo apud animū meum iam videor illum audire dicere: quod non est timor Dei ante oculos eius.

Quoniam blandiens impietas iniusto, dolose semper egit in conspectu oculorum eius, leniens peccatum, & persuadens malum non esse malum; ut hoc modo inueniatur & progrediatur semper iniquitas eius, delectando se in peccatis suis, vel ad satietatem & odium sine fastidium usque, & ad plenum contemptum timoris Dei.

Verba oris eius mera iniquitas sunt in se, & dolus, ad circumueniendum homines: & si cogitationes spectes & facta, noluit unquam intelligere nec animum docilem præbere ad hoc ut bene ageret, & in melius vitam commutaret.

Sed contrā, iniquitatem meditatus est in cubili suo, dum aliis quiescentibus, aut peccata sua desinentibus, ipse cogitat quo pacto leges contorquere, & bonos extorquere possit; indeq; surgens adstitit omni viæ non bonæ, quærens rationem qua cogitata sua exsequatur; quod ut efficiat, malitiam autem non odiuit, nec ullum scelus abominatus est, nec adire recusauit.

Ceterum cum hæc impietatis sint opera, quænam autem è contrario sunt tua, o Domine? enimvero cum per cuncta supera & infera permees, in cælo ipse, quod omnia continet ac coercet, versatur misericordia ac benignitas sine gratia tua, qua peccatoribus respicien-

respicientibus das veniam, & bonitate tua omnia imples, & quæ in terra est veritas tua, qua promissa inuolabiliter præstas, & cuncta suis ratis ordinibus disponis, vsque ad nubes & æthera se extendit, sic ut nihil sit neque tam altum neque tam profundum, quod non veritas iustitiæ, & misericordia bonitatis tuæ incomprehensibiliter peruant, & cuncta comprehendant.

Nam quantum ad iustitiam attinet, iustitia tua, qua caput est imperij tui, ad ius suum cuiq; tribuendum, sicut altissimi montes Dei est, quorum vertices hominibus inuicibiliter, ipsi omnia cõspiciunt: & iudicia tua, qua pro pedibus sunt ad iustum exsequendum, abyssi sunt & vorago multa, cuius fundus latens omnia ad se rapit.

Et quantum pertinet ad bonitatem tuam, non solum homines (quod quoquo modo ratione comprehendi potest, quia ad imaginem tuam creati sunt) sed & vilissima pecora & iumenta (quod quæ ratione facis, quis intelligit?) saluas quotidie, & saluabis semper Domine, quemadmodum clarè videmus quod multiplicasti & per omnia extēdisti preciosam misericordiam tuam Deus.

3. *Quod quidem agnoscentes filij autem hominum (nam beluis datum hoc non est) & derelicta impietate supradicti, ad te se applicantes, inquam pulli gallinæ in tegmine & umbra alarum tuarum sperabunt, ne ab impiis illis militibus & hostibus suis diripiantur, ad malum vitandam.*

Et quantum ad bonum adipiscendum attinet. plenitudinem bonitatis ac iustitiæ tuæ immersi, satiabuntur & quasi inebriabuntur à pinguedine & ubertate domus tuæ, quæ rerum omnium copia abundat, & tanquam torrente ac flumine voluptatis tuæ potabis eos.

Quoniam apud te est fons & quasi veletis ac primus motus vitæ ac morum; quod bonitatis est: & in lumine tuo, splendente super nos, videbimus & cognoscemus lumen veritatis; quod scientiæ.

*Quod quidem tu animaduertiens Domine, & grati tibi esse ostendens, prætende, quasi, & amplifica misericordiam tuam super scientibus & agnoscen-
tibus te, quantum ad intellectum ad peccata condonanda; & iustitiam tuam his qui recto sunt corde, quantum ad vitam & mores ad promissa largius præstanda.*

Et secundum hoc, non veniat mihi nec dominetur super me pes superbiæ, sic ut ab hominibus arrogantibus conculcer: & violenta manus impij peccatoris non moueat aut de loco detrudat me.

Sed contra exemplum in eos edens, ostende, quod ubi mihi nocere voluerunt, ibi ipsimet ceciderunt qui operantur iniquitatem; & qui me prosternere putabant, ipsimet expulsi ac prostrati sunt, nec poterunt stare aut resurgere.

EXPLANATIO.

Iustitia, montes, iudicia, abyssus] Legis Dei, qua cuncta administratur ac gubernatur, caput est iustitiæ; vnde proœmia legum manant: pes autem iudicium vnde sanctiones. De his duo omnino dicitur: Primum, nihil neque tam altum, neque tam profundum esse, quod non iustitia & iudicia Dei peruat; vnde apud Græcos iustitiæ nomen inde ductum est, quod per omnia peruat. Et ne diaboli quidem regnum stare posset, nisi umbram aliquam iustitiæ haberet, vt in Euangelio est proditum. Secundum, iustitiæ & iudicia Domini tam alta & profunda esse, vt nullo ingenio humano cõprehendi possint. Sed quæ apud nos exstat eiusmodi rerum cognitio, inchoata tantum est, quantum ad vitam degendam sufficit, & ad Deum cognoscendum, in quo solo est acquiescendum.

Inebriabuntur] Quæ diuina sit ebrietas, iam antè dictum est; nempe cum homo, relictis non solum sensibus, sed & intellectu, extra se in vno Deo est positus. Estque huic satietati sanctæ opposita satietas mala; de qua hoc Psalmò verbum secundo dicitur.

Ubertate, torrente] A iustitiæ pacem, à pace ubertatem existere, & quod nam sit flumen ciuitatis Dei, iam antè exposuimus.

Fons] Omnium rerum fontes in vno Deo sunt, siue vitam & mores spectes in quo, per quem, & cum quo solo, volumus, currimus, & pericimus; siue artes & scientias, in quo, cum quo, & per quem solum, lumen veritatis cernimus. Et nisi inde principia repetantur, manca sunt & imperfecta omnia.

PSALMVS XXXVI.

Titulus.

Psalmus scriptus ipsi Dauid.

Argumentum.

Admirabilis est antithesis in hoc Psalmo bonorum & malorum, praxiorumque iustitiarum & iniustitiarum. 1. Primum monet ut sanctus iustus, ne impiorum felicitate commoveatur, sed in vno Deo spem suam reponant, qui bonos amore complectitur, malos autem disperdit. 2. Idque semel positum repetit. 3. Deinde iustus & iniustus inter se opponitur, ut quidem potentia ac diuitiarum ratione, tum vero respectu Dei. 4. Post iterum ad bonos se conueniens, repudiata iniustitia, iustitiam sequi iubet quod ter, quinquies, sexies, septies inculcat, sic vt membris tribus, paribus autem septem, hic diuinitissimus & consolationis plenus Psalmus contineatur, verumque effectum iustitiarum & iniustitiarum demonstret.

I. Noli æmulari, nec te malè habeat prosperitas & felix successus rerum quem vides in improbis & malignantibus: neque zelauetis aut inuidia prosequaris facientes iniquitatem; sic vt eorum res secunda te vrant, eaque de causâ excandescas.

Quoniam qui tibi nunc magni ac beati videtur, tanquam fœnum velociter succidetur, & arefcet: & quemadmodum virgèria olera, & germina herbarum, citò marcescent ac decident.

Tu autem spera in Domino, & fac bonitatem, & sic inhabita terram, nullo vitæ tedio affectus; sed contra omni bonâ spe plenus, & procul dubio pascèris per fidem tuam, & nutriet te Dominus in veritate sua, in diuitiis eius.

Delectare

Delectare in Domino, ponens voluntatem tuam in voluntate ipsius, & dabit tibi omnes petitiones cordis tui.

Reuela & notam fac Domino viam tuam; & voluens super eum, illis committens omnium rerum tuarum statum, spera confidenter in eo, & ipse faciet quod oportet. & procurabit diligenter omnia, ne quicquam tibi desit.

Imo &, quod amplius est, ad te corroborandum educet in publicum quasi lumen solis orientis iustitiam & bonâ voluntatē tuam, & iudicium tuum, & recte facta tua splendere faciet tanquam ipsum meridiem: tu modo tacitus subditus esto Domino, & cum patientia exspectans ora eum.

2. Noli æmulari, dico, nec offendi in eo (nam quid opus est vt rebus ipsius te immisceas?) qui prosperatur in via sua, in homine, in quâ, faciente in iustitiis, & omnes peruersas animi sui cogitationes ac libidines supra numerum capillorum multiplicatas, quasi scilicet indignum sit, res ei tam feliciter cedere.

Desine ac desiste ab ira quam ob eam rem fortasse concepisti, vt sepe etiam optimis viris fieri solet, & derelinque ac depone indignationem illam, tanquam furorē quendam: noli æmulari (vt vel tertio hoc inculcem) nec vsque ad hunc rebus offendi ac irritari, vt aut verbo maligneris, detrabendo illi ac maledicendo, aut facto imitando eum in sua iniustitia.

Quoniam qui malignantur, siue id verbo fiat,

siue factò exterminabuntur: sustinentes autem Dominum, & cum patientia gratiam illius expectantes, ipsi longa vita & successione post se hæreditabunt terram.

Quod longè aliter accidet impiis: nam paululum respice, & videbis eum, & adhuc pusillum, & non erit peccator, & quod amplius est, quæres locum eius ubi constitierat, & non inuenies nec ipsum, nec locum ipsius.

Contra mansueti autem & mites ac humiles hæreditabunt terram, ut dico, tam per se quam per successionem suorum, & delectabuntur in multitudine pacis, quæ merces est & fructus iustitiæ.

3. Quinto vis videre quo pacto iustus & iniustus se habeant, tam inter se quam erga Deum? ecce obseruabit impius peccator iustum, & multa cogitans ac moliens aduersum ipsum, stridebit & frendet super eum dentibus suis, potentia sua elatus.

Ceterum, Dominus autem iridebit eum, quoniam prospicit quòd breui veniet dies eius, quo plectatur ac pereat.

Ad hæc gladium acuerunt & euaginauerunt impij peccatores, & intenderunt arcum suum.

Vt decipiant ac de statu suo deiciant ac duruant pauperem & inopem, qui tamquam mendicus ope humana est destitutus; & ut ingulantes trucident ac dilanient rectos corde, qui recta via ingrediuntur.

Sed id longè aliter eueniet: nam fiet ut suo se ense ingulantes, gladius eorum intret in corda eorum, &

& arcus eorum confringatur.

Atque hæc quidem cum circa vim & potentiam ita se habeant, porrò circa diuitias multo melius est modicum rectè partum iusto, viuenti moderatè, super rapinas & diuitias peccatorum multas, quibus male quesitis, malè utuntur, & supra alios superbe se efferunt.

Quoniam brachia illa peccatorum, dum ob ingentes diuitias valde potentes se esse putant, contententur & confringentur: confirmat autem & sustentat iustos Dominus, quantumuis in re parua & exigua esse videantur.

Etenim nouit Dominus, & sunt illi cura dies immaculatorum, ut opem illis ferat cum est tempus: & hæreditas eorum in æternum erit, dum Dominum habent partem hæreditatis suæ, à quo, tamquam filij, iure hæreditario nutriuntur, tam ipsi quam liberi eorum.

Et ob id non confundentur, nec spe sua frustrati pudebunt in tempore malo & aduerso; sed contra rebus omnibus inuari se sentient, & in diebus famis saturabuntur: quod sane contra impiis accidet, quia peccatores tam fame quam aliis rebus aduersis peribunt.

Nam piij perpetuò florebut; inimici verò Domini mox ut honorificati fuerint & exaltati, sicut monocerotes deficientes, quemadmodum fumus deficient, haud aliter atque adeps pinguium & pretiosorum agnorum, qui altari impositus igne ad-

lectar, ac consumitur, & in fumum euanescit.

Quinimo mutabitur peccator ab amico suo, & nō restituet nec soluet quod debet; quin praterquam quod impius & iniustus est, in summis etiam diuitiis semper indiget: contra iustus autem, quatumuis tenuis fortuna videatur, non modo habet unde soluat debitum, prout facit, sed & cum superet etiam aliquid, miseretur aliorum egentium, & ultro retribuet ac dabit eis.

4. *Que quidem res omnino sic continget vtrique à Domino, quia benedicētes ei, quod iusti faciunt, rursum benedicti ab eo, tanquam iure successionis paterna, hereditabunt terram: maledicentes autem ei, quod faciunt peccatores & iniusti, contra maledicti ab eo succidentur ac disperibunt, nec vllū terra bonis fruuntur.*

Etenim apud Dominum gressus hominis iusti dirigētur, sic ut nullum vestigium ponet, quod non ad voluntatem & nutum Domini, & iuxta legem eius dimetiatur, pendens totus & accipiens omnia ab eo, & ob id gratiam habebit Dominus viam eius, & volet, & amabit eam.

Et cum ceciderit, rebus aduersis afflictus, non collidetur, nec succumbet calamitati, quia Dominus supponit manum suam; qua tum quidem cauet ne laedatur, tum verò manum eius suscitāt ne totus corruat.

Enimvero iunior ego fui, & vixi multis annis, etenim iam senui, & timen non vidi vnquam iustum

iustum à Deo derelictum, nec semen eius quærens panem.

Imò verò contrā in re lauta constitutus, tota die beneficium se ostendit erga alios, & miseretur eorum qui re & ope ipsius indigent, & commodat iis qui mutuum ab eo postulant: & non solum ipse, sed & semen illius, rebus omnibus abundās, in perpetua benedictione erit, dum munificētiā eius ac diuitias, omnes mortales predicabunt.

5. *Que quidem cum ita se habeant, & tanta sit inter bonum & malum, iustum & iniustum differentia: tu, quicumque hac audis, vtrumq; tibi ob oculos ponens, declina à malo, cuius tanta sunt maledictiones; & fac bonum, cuius summa est benedictio; & sic inhabita terram hanc, & frueve perpetua felicitate in sæculum sæculi.*

Quia Dominus amat iudicium quo iustitia cum aequitate exercetur; & non derelinquet vnquam sanctos suos, quos misericordia & beneficentia sua est complexus, sed diligenter custodit, in æternum conseruabuntur.

Contrā verò iniusti punientur, & semen impiorum peribit: iusti autem, tanquam iure successionis paterna, hereditabunt terram, & inhabitabunt in sæculum sæculi super eam.

Sed & sic considera, os iusti meditabitur ac tractabit sapientiam, ad iustum intelligendum; & lingua eius loquetur iudicium, ad ea que iusti sunt

sunt exequenda, sic ut duas principes virtutes prudentiam ad intelligendum, & iustitiam ad agendum semper coniungat.

Ad quod efficiendum, Lex Dei eius, per quam solam sapimus, & iusti sumus, in corde est ipsius; & sic non supplantabuntur nec nutabunt aut commovebuntur gressus eius, sine vita contemplationem, sine actionem spectes.

Quod autem cum videt, considerat quidem diligenter, & observat curiose peccator iustum, & omnes actiones eius. & querit rationem, qua vel per falsas criminaciones possit occidere & mortificare eum,

Ceterum Dominus autem non derelinquet eum in manibus eius, ut tyrannide & calumniis ipsius opprimatur, nec damnabit, aut damnari patietur eum, cum iudicabitur & sententia de eo ferretur accusatori illi peruerso; qui cum ipse sit impius, impietas eius, ut saepe fieri solet, insinularit.

6. Quod cum ita sit, iterum dico, exspecta patienter Dominum, & custodi viam eius, & exaltabit te; ut tanquam filius eius, hereditate capias terram; & cum contra perierint peccatores adversarii tui, videbis id coram, ut plane intelligas, quantaliter inter piuum & impium sit differentia.

Etenim vidi aliquando impium superexaltatum robore virium suarum, & eleuatum ac florentem sicut cedros Libani, & lauros qua perpetua fronde virent.

Et

Et paulo post, transiui, & ecce non erat, tanquam qui evanuisset; quaesivi eum, & non est inuentus nec ipse, & ne (locus quidem eius.)

7. Quare ut tertio etiam idem inculcem, custodi innocentiam, sic ut vita & moribus simplex & perfectus ab omni scelere absis, & vide æquitatem, ita ut ratione & intelligentia quod iustum rectumque sit cognoscas ac perficias: quoniam haec sunt vera reliquæ homini pacifico sine iusto, cuius finis est pax & iustitia efflorescens.

Contra iniusti autem, qui legem Dei transgrediuntur ac pravaricantur, disperibunt simul omnes, & verò non ipsi modo, sed & reliquæ sine posteris impiorum, nec non fines, quos sibi habebant propositos, tanquam res vana & futiles succidentur, & interibunt; sic ut postea eorum nihil aliud sint, quam perpetuum excidium & interitus.

Salus autem iustorum à Domino est, qui & protector est ac fortitudo eorum in tempore angustia ac tribulationis.

Secundum quod & adiuuabit eos Dominus, & liberabit eos ab afflictionibus in quibus versantur, & eruet eos à peccatoribus, qui afflictiones istas inierunt, & saluabit eos, quia sperauerunt in eo.

EXPLANATIO.

Noli emulari] Quoniam de lege & iustitia hinc agitur, digestus est hic Psalmus secundum ordinem litterarum alphabeti Hebraici, de quo supra dictum est.

Quasi lumen iustitiam tuam] Duplex est lumen in sacris literis:

liferis: vnum intellectus, quod prudentiæ est; de quo supra dictum est: Et in lumine tuo videbimus lumen. alterum vitæ ac morum, quod iustitiæ: de quo hic agitur. Et Dominus in Evangelio, Tunc iusti, inquit, fulgebunt sicut Sol in regno Patris sui. Atque hinc quidem Sol iustitiæ apud Zachariam dicitur, origine inde ducta, quod omnis iustitia in actione vitæ consistit, ex vitæ autem præstantia claritas existit; vnde viri iusti, clari & illustres vocantur. Et in Evangelio Ioannes, In ipso, inquit, vita erat, & vita erat lux hominû. Et, Dominus: Luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in cælis est.

Subditus esto Domino } Tota enim hominis iustitia non alia in re consistit, quàm in obedientia erga legem Dei, in qua magnum illud sacrificium consistit, quod iustitiæ vocari, supra diximus; cuius respectu alia sacrificia exigua sunt: vnde melior obedientia dicitur quàm victima, quæ est victima victimarum.

PSALMVS XXXVII.

Titulus.

Psalmus David quem cecinit gravi morbo afflētus, in rememorationem peccatorum suorum, propter quæ affligebatur, id est, (die Sabbathi) quo singulari Dei beneficio iam allevationem & quietem à malis animi & corporis sentiebat.

Argumentum.

Morbo correptus David, & ab inimicis exagritatus ob adulterium Berabez & homicidium mariti eius, implorat Dei misericordiam, v. à malo animi pariter & corporis possit liberari.
1. Ostendens primum quàm sit corpore afflētus: 2. Deinde quàm ab hostibus exagritetur, à proximis amicis derelictus: 3. Addens, licet

licet habere quod hostibus respondeat, sicut tan. & quia in vno Deo confidit. cuius auxilium cum multa exaggeratione gradatim inuocat. 4. In quo tandem concludit.

I. Domine ne, *quæso*, in primo indignationis fulore ac motu tuo, quem zelo iustitiæ re-
ta concipis, arguas, & accuses me; non enim potero consistere in iudicio: neque in merita ira tua, quæ post primum motum sequitur, ulterius corripias aut castiges me.

Quoniam ecce iam nunc sagittæ doloris & afflictionis tuæ descendentes infixæ sunt mihi, & me pungunt toto corpore: & confirmasti ac penitus depressisti super me manum tuam, quæ me percutis.

Non est vlla omnino sanitas, nec quicquam integrum in tota carne mea exteriore, propter acutos radios quibus stimulo, qui à facie iræ tuæ procedunt, & tam animum quàm corpus pungunt: non est, inquam, pax aut quies vlla nec intimis ossibus meis, propter merita supplicia, & stimulos conscientie, qui à facie peccatorum meorum prorumpunt, & in me reflectuntur.

Quoniam iniquitates meæ, quibus tanquam in profundissimam aquam immersus sum, supergressæ sunt caput meum, ita vt nec videre, nec respicere amplius possim: & sicut onus graue, quod capiti & humeris imponitur, grauatae sunt super me, sic vt amplius ferre ac consistere prorsus nequeam.

Patruerunt & manus corruptæ sunt malè ob-
ductæ

ducta cicatrices meæ, quas semper recrudescere faciunt terrores conscientie, procedentes à facie impietatis & stultitiæ meæ, cum in errorum meorum liuores & fœditates intueor.

Miser factus sum omni genere afflictionis, & distorto corpore totus curuatus sum vique in exitum & finem, tota die contristatus, omniq; corpore & animo niger ac pullatus, tanquam habitu lugubri, ingrediebar.

Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus falsarum voluptatum; unde ardores fœdissimos, & ulcera putidissima contraxerunt; & non est illa sanitas, ut dixi, nec quidquam integrum in tota carne mea peccatrice.

Afflictus sum & humiliatus sum, debilitatus & attritis omnibus viribus meis nimis vehementer; sic ut more leonum rugiebam, dum summa vi erumpit & effertur vox à gemitu & dolore cordis mei.

2. *Hæc coram te commemoro Domine; quoniam antequam os meum aperiã, iam clarum, & manifestum est ante te omne desiderium meum & spiritum meum, ac gemitus meus à te non est absconditus.*

Nam cor meum palpitans, & huc illucq; se versans conturbatum est in me: dereliquit me virtus & robur ac fortitudo mea, & lumen oculorum meorum, tam mentis quam corporis, & ipsum non est necum.

Sed & amici olim mei & proximi fœdales mei,

non

non audentes propius accedere ad auxiliũ ferendum, aduersum me, è regione (appropinquauerunt,) & plane otiosi steterunt, nihil pro me molientes.

Et qui iuxta me prius erant vicini & propinqui cognati mei, de longè steterunt, & interim irruentes in me, vim faciebant inimici mei, qui laqueos & retia sua tendentes querebant animam meam.

Et qui inquirebant ac concinnabant mala mihi, locuti sunt vanitates & mendacia contra me, & dolos tota die meditabantur.

3. *Ego autem, licet abundè haberem quod responderem; tamen dissimulans omnia, tanquam surdus non audiebam, & gessi me sicut mutus, non aperiens os suum.*

Et factus sum sicut homo non audiens, & non habens in ore suo redargutiones, quibus obiecta aduersum se diluat.

Quod quidem ideo feci, quoniam non in viribus & defensionibus meis, sed in te solo Domine speraui, & expectaui te: tu exaudies me, Domine Deus meus, & respondebis votis meis.

Quia dixi, cum te rogarem ac supplicarem, nequando permittes, quasi, ut supergaudeant mihi & letentur de me inimici mei: nam vsque adeo insolentes sunt, ut vel de minimis que mihi aduersa accidunt, supra modum efferantur; & dum vel paululum commouentur ac lubricitant pedes mei, super me elati & magna locuti sunt.

Et si hoc nondum sufficit ad te commouendum,

K

Domine,

Domine, hoc saltem te flectat, quoniam ego omni genere malorum vsq; adeo iam diu exagitor, vt plane videri possit, quod in flagella & ad verbera accipienda paratus ac natus sum, trahens tanquã claudus vitam meam, sic vt numquam quiescam, & sit dolor meus in conspectu meo semper.

Sed si nec illud quidem adhuc sat est, vel ob id, quãso, miserere mei, quoniam iniquitatem meam, ob quam in grauissimum hunc morbum incidi, cognosco, & annuntiabo palãm, ac profitebor, & cogitabo anxius pro peccato meo, quo pacto id queam expiare.

Quibus omnibus & hoc accedit indignius, vt tanto magis mei te misereat, quod inimici autẽ mei viuunt ac valent, & confirmati sunt robore ac viribus (tu per me,) & quod magno numero multiplicati sunt qui oderunt me sine causa, & penitus iniuste, ac iniquẽ.

Qui, inquam, reperiunt, ac retribuunt mihi mala pro bonis, & prosequentes me odio, detrahebant ac aduersabantur mihi, nõ alia de causa, quã quoniam contra eorum institutum sequebar virtutem ac bonitatem.

4. Ergo hac cum ita se habeant, ne derelinquas me, quãso, Domine Deus meus, ne discesseris, obsecro, nec elongeris à me, sed contra festinanter accurrens, intende in adiutorium & auxilium meum, ò Domine, qui es (Deus) meus, & adiutor salutis meæ.

EXPLA-

EXPLANATIO.

Domine ne in furore] Pœnitentialis hic est Psalmus: ac quatenus ab amicis te desertum, nec quidquam ad falsas criminationes respondere velle Dauid ait, Christi in passione personam repræsentat.

Oderunt me iniqui] Hoc dicit ad differentiam odij boni & iusti. vt, Odij ecclesiam malignantium.

PSALMVS XXXVIII.

Titulus.

In finem, siue ad summos præfectos chori musici, ac nominatim pro Idithun insigni cantore conscriptum & decantandum missum hoc canticum siue Psalmus Dauid.

Argumentum.

1. **V**t morborum, & hostium persecutionibus oppressus Dauid ac se iniud constituisse, vt tacitus omnia perferret, ne vel minus à cuiquam calumniandi occasionem præberet. Sed post vi doloris victum, non potuisse se amplius continere, quin in clamorem prorumpere, & à Domino quereret, quisquam tandem malorum sit futurus finis, quandoquidem homo per se non immortalis, sed mortalis est, & sicut umbra transiens, nisi à Deo iuuetur. 2. Vnde ad illum se conuertens, ipsam totam spem suam esse ait, rogaque, & quidem iterato, vt à malis animi & corporis, per ipsum qui omnipotens est, & cui nemo resistere queat, possit liberari.

1. **O**ppressus graui hoc morbo, quo nunc laboro, dixi, & quidẽ initio constitui firmiter apud me, quod custodiã diligẽter omnes vias meas, & totius vite rationem, ita vt non modò factò ipso non delinquam, sed nec in lingua mea peccem, ne quem-

K 2

quam

quam offendam, aut calumniandi occasionem praebeam, quasi impatiens sum dolorum.

Itaque posui ori meo custodiam, tanquam capistrum & fiscellam illi iniiciens, cum confisteret impius peccator aduersum me, versans mecum, ut obseruaret an aliqua in re me effunderem.

Quinimo obmutui, pressus silentio, & comprimi me summa vi, humiliatus sum, & victus à me ipse; nam & ne quidquam omnino loquerer, filii ac etiam continui me à bonis sermonibus, ne quid esset quod in calumniam raperetur: sed hoc dum facio, ecce & dolor meus propter silentium exasperatus, & per multas vices renouatus est.

Sed & concauit cor meum intra me, in medio corporis mei, dum sermonum vicissitudine se nunquam rescillat: & quantum video, in diutina hac meditatione, & silenti cogitatione mea exardescet tandem morbus tanquam ignis.

Hac igitur re pressus ac compulsus, non potui me diutius continere, sed locutus tandem sum in lingua mea: quasi, notum fac mihi Domine finem meum.

Et mensuram ac numerum dierum meorum, dic mihi, quis quantusue est: vt sciam quid desit adhuc mihi temporis, ad finem his malis imponendum.

Ecce enim non perpetuos & aeternos, sed breues, & vt fit, palma quatuor digitorum mensurabiles posuisti dies meos: & ipsa substantia mea, & aui totum meum, quod mihi constitutum ac determi-

natum

natum est, tanquam nihilum ante te.

Verumtamen & amplius dicam, aio enim hominem non solum rem aliquam vanam ac inanem esse, sed est ipsa vniuersa vanitas, omnis homo viuens, quantumcumque aliquid esse, & firmiter stare videatur; dum nimirum à te se auertens, conditor est ac fabricator ipsius vanitatis, in quam se immutat. ita certe se res habet, Sela.

Nam quòd quidquam eum quisquam esse existimet, nihil sanè est; quia nunquam re ipsa est, neque firmiter consistit: verumtamen in imagine dumtaxat & umbra quadam tenebrosa pertiãit, & quasi persiuit homo; sed & amplius, quòd existimat, tametsi ipse perpetuò viuere nequeat, per propagationem tamen nominis, & successionem bonorum id effici posse, frustra profectò laborat, & in vanum multa sollicitudine conturbatur.

Nam thesaurizat magno studio, & per fas nefasq; congerit multa: & ignorat prorsus cui congregabit ea, hereditibusne suis nominis, an aliis exteris, qui mox cuncta sint dissipaturi.

2. Quod quidem cum ita se habeat, & verò in cunctis hominibus, & omni tempore, & nunc, quo in extremo hoc periculo versor: quæ est expectatio mea? (nonne.) repudiatis rebus illis vanis ac inanibus, solus Dominus? ita profectò; & sanè omnis spes & substantia mea apud te est, Domine, ad cuius imaginem sum factus, & ad quem conuersus, similitudinem eius refero, quæ est sola veraque substantia mea.

K 3

Tu

Tu igitur ab omnibus iniquitatibus meis, ob quas in hac mala incidi, erue me, condonando mihi transgressiones meas, auferq; à me ignominiam hanc, quòd opprobrium stulto homini & insipienti, qui non modò te non agnoscit, sed & eos qui agnoscant ludibrio habet, dedisti ac posuisti me.

Nam tu vtiq; scis, quàm patienter hæc ferens, prorsus obmutui, & nõ aperui os meum: quoniam non ignorabam quòd tu, qui Deus meus es, & in cuius manu sunt omnia, hoc fecisti: quare iterum te rogo, amoue à me, quæ sò, plagas tuas.

Etenim quæ vis & potestas tua est, & mea contra imbecillitas, iam à fortitudine & robore manus tue, qua me percutis, prorsus ego defeci & exanimatus sum, dum in increpationibus & obiurgationibus propter iniquitatem meam corripuisti ac castigasti me hominem infirmum ac imbecillum.

Et tabescere fecisti sicut araneam, quæ in edis consumitur, animam ac desiderium eius, dum quæ maximè pretiosum ac desiderabile in illo est, qui est animi vigor ac præstantia, liquefieri ac marore exarsis, hard aliter atque tinea vestè corrodere, ac limax colliquefcere solet: nam vt viribus tuis resistat, non solum nihil magnum, verumtamè ipsa vanitas est, & vanè laborat ac conturbatur omnis homo, qui se robori tuo resistere posse existimat. ita sam res est Sela.

Ergo, inquam, vt rursum rogem, exaudi, obsecrationem meam Dñe, & deprecationem meam, & clamo.

clamorem auribus percipe, ad lachrymas autem meas

Ne obsurdescas ac fileas, quoniam non vt in sempiternum in hac terra viuam, hanc vitam peto; sed ad tantulum temporis dumtaxat, quo tanquam hospes per hanc terram transeo: nam aduenæ ego sum apud te verum Dominum, vt scis, & peregrinus, sicut omnes patres mei.

Quod considerans, remitte mihi, & aufer à me manuum plagæ tuæ, vt refrigerer, & refociller nonnihil, resumens pristinas vires meas, priusquam hinc abeam, & amplius in hac terra non ero.

EXPLANATIO.

Tanquam nihilum ante te] Quoniam solus Deus est qui est; qui: quid extra Deum est, ad ipsum collatum, nihil est: nam non est ipsum id quod est, sed eius imago dumtaxat, quæ mox transit, vt post dicitur.

Vniuersa vanitas] Homo à Deo se auertens, non solum vanus est, sed ipsa mer vanitas, quatenus pro peccato accipitur: quoniam vanitas peccati non consistit per se, sed est in ipso peccante.

Substantia mea apud te est] Nam quemadmodum homo à Deo auertus, vanitas fit, ita ad Deum conuersus, & illi insertus, substantiam suam ab illo accipit, potestque dici, hominem per se imaginem quandam esse; quæ cum ad Deum se conuertit, substantiæ eius fit particeps; cum ab eo se auertit, vanitati immergitur.

Titulus.

In finem, siue ad summum prefectus chori missi, decantandus missus Psalmus qui conscriptus est ipsi Dauid.

Argumentum.

1. **P**radicat ac laudat Deum Rex, quod à præteritis malis illi-
lum eripuerit. 2. Qua quidem re fore ait, ut alij pij, id viden-
tes, & ipsi rebus inanibus derelictis, ad Deum, & eius opera se con-
uertant: in quorum cõtemplatione non sic versabuntur, ut in iis ex-
trinsecus acquiescant, sunt enim immutata, sed ut voluntatem Dei
facere discant, ipsumque omnia laude prædicent: quod se fecisse ait.
3. Vnde, quantum ad mala præsentia, & instantia, orat, ut ab illis
liberetur, & hostes pudore suffundantur. Gerit Dauid personam
Christi de resurrectione gratias agentis, quod quidem & de se in Le-
ge scriptum ait, ut Dei Patris voluntatem faceret, & nomen eius ad
homines deferret, eorumque peccata elueret.

1. **E**Xspectans omni sollicitudine ac patientia ex-
spectaui Dominum, & ecce iam tandem in-
clinans se intendit mihi.

Et exaudiuit preces meas, & clamorem meum,
& eduxit me de lacu & puteo miseriæ, ubi horrens
aquarum est strepitus, in quem incideram; & de
luto fecis densum ac cœnoso, in quo infixus eram.

Et statuit in alta rupe supra firmam petram pe-
des meos, & direxit gressus meos, ut recta via in-
cedam.

Et immisit in os meum canticum nouum ob
noua beneficia in me collata, ut de iis carmen lau-
desq; canam ipsi Deo nostro.

2. Vide-

2. Videbunt id multi, & cum reuerentia time-
bunt, & sperabunt in Domino, idem ab eo exspe-
ctantes, quale in me contulit.

Beatus enim vir cuius est nomen Domini, ipseque
Dominus, spes & fiducia eius, & qui non respexit
nec admiratus est homines potentes ac stultuosos: nec
in vanitates eorum, & infanias falsas, qua licet ali-
quid esse videantur, nihil tamen reuera sunt, deflexit
aut intendit animum suum, sed in te solum, & in
opera tua.

Etenim multa & numerosa fecisti tu Domine
Deus meus, mirabilia facta tua, ab hominum captu
longè separata, & admirabilibus cogitationibus ac
consiliis tuis non est qui similis sit tibi, ut vel nar-
rando ea possit aquare, aut ullum in iis ordinem
inuenire.

Ego enim annunciaui ea aliquando, & predica-
re conatus sum, & locutus sum plurima, volens ea
certis distinctionibus ac rerum ordinibus cõprehen-
dere, & multiplicati sunt ordines illi super omnem
numerum; sic ut ne minimam quidem partem eorum
predicando me assequi posse re ipsa comperirem.

Tu enim predicationem illam exteriorem, ac sa-
crificium hostiæ pacificæ, & oblationem simile no-
luisti; nam non sunt illa præcipua que tu queris: ca-
terum aures autem, quibus verba tua percipiuntur
ad faciendum ea, perforasti ac perfecisti aperuistiq;
mihi, sic ut dicto tuo audiens sim, eiq; obediam, meq;
totum tibi animo pariter & corpore perficiendum

154 IOACHIMI HOPPERI
tradam, quod est illud quod maximè in nobis re-
quiris.

Quinimo ut animaduerti quòd etiam ipsum
holocaustum, quod summum est sacrificium; & bo-
stiam pro peccato, quod secundum, non postulasti,
tanquam verè tibi gratum, sed aliud quod in propi-
titudine bonæ voluntatis consistit, tunc dixi, ecce ve-
nio, & adsum tibi paratus, ut id quod imperabis
faciam.

Nam in capite ipsòq; primo volumine libri Deu-
teronomij scriptum est de me, quo pacto Rex unum
tuus gerere se debeat: qua quidem in re ut facerem
voluntatem tuam, ô Deus meus, id semper optavi
ac volui, & secundum hoc gessi semper legem tuam,
non in sinu solum ut Lege precipitur, sed & in me-
dio viscerum peccatoris & cordis mei.

Et sciens nulli tibi sacrificiũ esse magis gratum,
quàm sacrificium laudis, annunciaui ac predicavi
patam iustitiam tuam, quam in seruandis promissis
prestat, in medio cætu populi, & ecclesia magna:
ecce labia mea nõ prohibebo, nec prohibui unquam,
quo minus sic facerent. quod ita esse & trique Domine
tu scisti, & cognitum habes.

Etenim iustitiam, dico, tuam non abscondi in
medio corde meo, prohibens linguam meam ne lo-
quatur veritatem tuam, & constantiam in promissis
seruandis: & salutare tuam, quod reipsa prestat,
publicè dixi & professus sum.

Non abscondi, inquam, nec celavi misericor-
diam

PARAPHR. IN LIB. PSAL. 155
diam ac gratiam bonitatemq; tuam, & veritatem
ac iustitiam tuam à concilio multo, & conuente
publico.

3. Quò quidem respiciens tu autem Domine, ne,
quæso, longè facias, nec prohibeas miserationes tuas
à me, haud aliter atque ad hoc vsque tempus: mise-
ricordia & bonitas illa tua, & veritas ac iustitia
illa tua semper susceperunt ac custodierunt me.

Quoniam circumdederunt me mala, quorum
non est numerus, comprehenderunt me iniqui-
tates meæ, & populi mei, quas in me suscipio, qua-
tot sunt, ut oculis perlustrari nequeant; & tam sædæ,
ut non potui nec quinerim pra nausea ferre ut eas
viderem.

Multiplicatæ sunt, inquam, numero super ca-
pillis capitis mei, & cor meum pra dolore & an-
gustia dereliquit me.

Quare complacet tibi Domine ut eruas me,
ô Domine ad adiuuandum me respice ac festina.

Confundantur pudore, & erubescentes reue-
reantur simul ad unum omnes, qui quærunt ani-
mam meam, ut auferant ac perdunt eam.

Conuertantur retrorsum spe sua frustrati, &
ignominia affecti: reuereantur simul omnes qui vo-
lunt mihi mala.

Ferant confusam confusionem suam, sic ut in-
famia, qua me volebant afficere, in caput eorum re-
dundet, & hoc sit premium machinationis eorum, &
sic pereant cuncti, qui insulantes dicunt mihi
per

per cachinnum: Euge euge, vab vab.

Contrà autem, exultent & latentur super te omnes querentes te, & habeant unde dicant semper, magnificetur Dominus, quotquot sunt qui diligunt salutare tuum, quod tu praestas.

Nam ego autem per meipsum mendicus sum & pauper, omnibus rebus ac virtutibus destitutus; sed Dominus de me cogitans, sollicitus est mei, ut qua necessaria sunt, tribuat; & in bonum, quae facio imputet.

Etenim adiutor meus & protector ac liberator meus tu es, ò Domine: Deus meus, ne, quae so, amplius tardaueris.

EXPLANATIO.

Timebunt, sperabunt.] Primus gradus amoris Dei est timor filialis, secundus spes, & tertius charitas.

In capite.] Describitur in Deuteronomio, quo pacto Rex qui Christum representat se gerere debeat; & ut ad eam rem librum ipsum Deuteronomij, propria sua manu descriptum, semper secum ferat.

PSALMVS XL.

Titulus.

In finem, siue ad summum praefectum chori missi, missus Psalterius, ut decantetur ipsi Dauid.

Argumentum.

1. **L**aborans graui morbo vir sanctus, ait beatum eum esse qui egenorum curam gerit: forte enim, ut si quid illi simile contingat, Dominus curam eius suscipiat. 2. Cuius quidem rei ipse sibi conficiens, inuocat in morbo suo Dominum, enarrans quantis malis

malis affligatur, non à morbo solum, sed & ab hostibus, qui tamen amicos se simulant, & olim summa necessitudine ipsi fuere conuicti. 3. Unde rursum ad precandum reuertitur, certò sperans futurum Dominum id quod postulat.

1. **B**eatius vir qui intelligit, & cum cura & sollicitudine respicit super egenum & pauperem, qui morbis, & aliis rebus aduersis affligitur: quoniam in die mala, si quid calamitatis ipsi accidat, liberabit etiam eum Dominus, idem ei praestans, quod ipse proximo suo praestat.

Dominus conferuet ac custodiat eum, & dans bonam valetudinem, viuificet eum, & beatum ac rerum omnium copia circumfluentem faciat eum in terra: & nō tradat, nec cadere patiatur eum in animam ac potestatem inimicorum eius.

Dominus opem ferat illi, & confortet ac fulciat eum super lectum doloris eius, si in morbum quandoque inciderit: imò, tu Domine, vniuersum stratum eius, in quo decumbebat, versasti ac discussisti in infirmitate eius, quo mollius ac suauius cubaret.

2. *Quod quidem cum ita sit, & ego erga egenos me semper ita gessisse mihi sim conscius; dixi in his malis & aegritudinibus meis: Domine, miserere mei, sana animam meam; quia ob id scio in morbum corporis me incidisse, quoniam animi morbo ac vitio peccaui tibi.*

Ecce inimici mei dixerunt & imprecati sunt, mala mihi: quando tandem morietur, inquit, & peribit nomen, & fama gloria eius?

Et

Et si forte quiſpiam ex illis ingrediebatur ad me ut me videret, & quaſi officij cauſa viſeret; nihil ex animo, ſed vana & ficta omnia loquebatur, & cor eius, quod longe diuerſum erat à verbis illis officioſiſ, congregauit iniquitatem ſibi, ut ſceleri ſimulata amicitia, aliud ſcelus adderet.

Nam ingrediebatur à me foras, & ecce continuo loquebatur de me malè in id ipſum, quemadmodum priùs fecerat, iactans in ſuper ſe de verbis mihi datus.

Et, quod amplius eſt, iungens ſe cum aliis, aduerſum me ſuſurrabant ac murmurabant omnes inimici & oſores mei, & aduerſum me cogitabant ac ſtruebant mala mihi.

Sed & verbum planè iniquum, quod ipſius Be-lial & diaboli erat, conſtituerunt & iactarunt aduerſum me: dicebant enim, ecce ob peccatum quod commiſit, verbum maledictionis Domini effuſum eſt in eum, & inhaeret illi, ſic ut à morbo quo decumbit, nunquam omnino reſurget. verùm tu Domine contra ànne me adiuuabis? nunquid qui dormit, & egrotus decumbit, non adiiciet, aut concedetur ei, ut aliquando reſurgat, & de inimicis ſuis ſe vindicet?

Etenim vide quàm indigna ſint quæ patiar: homo pacis meæ, cum quo arctiſſima mihi erat amicitia, & in quo ſperaui, fidens ei omnia, & qui edebat panes meos, de propria menſa mea, magnificauit & extulit ſuper me ſupplàtationem, & calcaneum ſuum: ut quemadmodum mala matrem ſub-

luſo

lato pede calce me percuteret, & ſupra me ſe efferret.

3. Ergo hoc conſiderans, & rationem eius habens, tu autem Domine miſerere mei, & reſuscita me de morbo, erigens me ruruſum in pedes, & retribuam ac reddam eis quod promeriti ſunt.

Nam in hoc ſemper cognoui quoniam voluſti & dilexiſti me: quoniam nõ gaudebit unquam nec cauſam habebit ut inibilet aut inſultet inimicus meus ſuper me.

Etenim tu me autem propter innocentiam & ſimplicitatem meam ſemper ſuſcepſiſti ac ſuſtiſti, & confirmatiſti ac ſtatuiſti me in conſpectu tuo in æternum.

Quare benedictus Dominus Deus Iſraël, omni-que laude pradicetur à ſæculo & uſque in ſæculum: ita fiat, fiat.

EXPLANATIO.

Beatus] Gerit etiam in hoc Pſalmo Dauid perſonam Chriſti, qui à Iuda Iſcarioe, vno de Apoſtoliſ ſuis, fuit proditus.

LIBER SECVNDVS.

PSALMVS XLI.

Titulus.

In finem, *sive ad summum praefectum chori musici; ut decantetur ad modulos cantilena, cuius initium masculin sine intellectus, & ad hoc tradatum filiis sine posteris Core, qui arte canendi praeter ceteros praestant.*

Argumentum.

1. **A**bsens à patria Dauid ob hostium persecutionem, ostendit quanto desiderio teneatur redeundi, addens in quanto dolore versetur: à quo tamen se vinci non patitur, increpans ac soporans ipse animum suum. 2. Quod quidem tamen si omni studio faciat, dicit tamen dolorem saepe recurrere, & ad inferiora animum trahi, à quibus iterum emergens, ad Deum rursus se applicat, & in eo spem suam omnem reponit.

1. **Q**uemadmodum desiderat cervus gloriatus ac mugiens ad fontes ac torrētes aquarum: ita desiderat & anhelans clamat anima mea ad te Deus.

Sitiuit anima mea ad Deum, ad Deum, inquam fortem, & fontem viuum, dicens secum: quando veniam & redibo ad meos, & apparebo cum reliquis bonis omnibus in templo ante faciem Dei, qui trinitus est & vnus?

In quo quidem desiderio dum versor, expectans misericordiam tuam; enimvero fuerunt mihi languenti, & praeter maiorem ab omni cibo ac potu abstinenti, lachrymae meae panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie ab hostibus meis, qui me subsannant, ubi nunc est Deus tuus, in quotantum fiducia ac spei collocas?

PARAPHR. IN LIB. PSAL. 161

miseriam tuam; enimvero fuerunt mihi languenti, & praeter maiorem ab omni cibo ac potu abstinenti, lachrymae meae panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie ab hostibus meis, qui me subsannant, ubi nunc est Deus tuus, in quotantum fiducia ac spei collocas?

Haec tam indigna recordatus sum, & recordor saepius, & pugnans cum iis totis viribus, effudi in me animam meam, subinde relaxans illam, ut indulgere possit dolori quantum velit; subinde contra vincens ac suppeditans, ne supra spiritum efferatur: quoniam, quantumuis longa mora est, certum tamen mihi est, quod reuersus ad meos, cum omni piorum multitudine transibo in vmbra culum, & locum tabernaculi admirabilis, & deducam eos vsque ad domum Dei.

Atque id in voce exultationis & gratia confessionis benefactorum tuorum, cum qua coniunctus erit sonus multitudinis epulantis ac tripudiantis, diem festum agentis.

Ita, increpans eam, dixi, quare tristis & tantopere deiecta & quasi incuruata es anima mea? & quare intra me tumultuans conturbas me?

Spera in Deo, expectas eum cum patientia, quoniam utique adhuc tempus erit, & quidem breui, quo cum gratiarum actione confitebor & acceptam feram illi salutem meam: illi, inquam, qui vultu sereno me respiciens, salutare est vultus mei, & ipse Deus meus.

L

2. Haec

2. *Hæc, ô Deus meus, tametsi sæpe ingeram, tuam semper contrariens ad me ipsum anima mea conturbata est, & tumultuans intra me, nimiumq; se deiciens non admittit consolationem: propterea ad veram tranquillitatem intra me constituendam, & animi motus superædos, non deorsum spectabo, sed sursum, & memor ero tui de terra hac Iordanis & Hermonijm, & à monte hoc modico Mizacor, ubi procul a meis nunc dego, nihil omnino dubitans, quin suavis illa recordatio tui, plenam consolationem mihi sit allatura.*

Nam si præsentis calamitates meas inspiciam, una quidem abyssus aquarum alteram abyssum inuocat in voce illa catarahtarum tuarum, qua vis venti unam pluiam post aliam inducit, & tanquam per canales de celo diffundit.

Atque hoc modo omnia excelsa illa tua procellarum, qua è nubibus cum fragore erumpunt, & fluctus tui nimborum & imbrum super me transierunt omni genere calamitatum oppressum.

Sed contra postquam sic cogito, ecce dispulsis istis nubibus, in die mandauit Dominus, & mittet ad me misericordiam tuam, & nocte cantabo canticum eius, gratias illi agens de summis beneficiis mihi præstitis.

Tum continuo accurrat & stat paratus apud me oratio quam facio Deo vitæ meæ: tum bona spe plenissimus, dicam Deo, ecce tu susceptor meus, & firma rupes ac petra mea es,

Quare

Quare ergo oblitus es mei, & quare contristatus ac tanquam lugubri veste indutus incedo, dum affligit & quasi opprimit me inimicus?

Quisimo ad maiorem fiduciam ostendendam, dum continguntur ossa mea, & quasi morte confici mihi videor, per hoc quod exprobrauerunt mihi qui tribulant & in angustias redigunt me inimici mei.

Dum videntes dicunt mihi per singulos dies, ubi est Deus tuus? qua exprobratione nihil potest accidere acerbius: tamen in his tantis malis repriam ipse me, & cunctam desperationem à me repellens, dicam ut antè: quare tristis & tant opere deiectus es anima mea, & quare fremitu ac gemitu tuo conturbas me?

Spera in Deo, expectans eum cum patientia, quoniam vtiq; adhuc occasio dabitur & quidem breui, qua confitebor & cum gratiarum actione acceptam feram illi salutem meam: illi dico qui vultu benigno me adspiciens, salutare est vultus mei, & ipse Deus meus.

EXPLANATIO.

Sitiuit] Demonstrat magnum desiderium suum eodem modo quo in Evangelio esurire & sitire dicitur iustitiam: nam desiderij erga Deum & iustitiæ eius, multi sunt gradus.

Ante faciem Dei] Addidimus autem, Qui trinus est & vnus, quia in Hebræo est ante facies Deorum. Et verò quotiescumque in sacris literis nomen Dei in plurali numero occurrit, quod in fonte Hebræico frequentissimum est, ad eum modum res est accipienda.

Titulus. Psalmus Dauid.

Argumentum.

1. **E**Xulans à patria vir sanctus hostium causa, orat Deum ut eam suam suam diudicet & patriæ restituat. 2. Quod cum sit, promittit se gratias acturum, & laudes coram ipso cantaturum.

1. **I**udica me Deus, tu, qui æquis iudex es omnium: & discerne ac defende causam & litem meam, quæ iusta est, de gente non sancta & immisericordi, quam iniustam & iniquam causam suere constat: ab homine, inquam, iniquo factis, & dololo verbis, crue me.

Quia enim tu es Deus fortitudo mea, quare ergo nunc me repulisti & elongasti: & quare tristis ac tanquam lugubri veste indutus incedo, dum affligit & opprimit me inimicus?

Emitte, quæso, lucē tuā opis & auxiliij contra tentbras afflictionū; & veritatem tuam, qua opem illam promissisti: nam quemadmodum ipsa semper me deduxerunt & adduxerunt; ita & nunc deducet & adducet me in Sion montem sanctum tuum, quo per inimicos nunc non possum accedere; & in tabernacula tua, ubi sanctum templum tibi est.

2. Et hoc cum facies, introibo porro ad altare Dei, ubi sacrificia & gratiarum actiones ei fiunt; & tandem ad Deum ipsum, qui lætificat iuuentutem meam, & auctor est magnæ & tanquam iuuenilis lætitiæ & exultationis meæ.

Atque

Atque, ita coram te stans confitebor & acceptam feram salutē meam tibi, cantans in cithara, o Deus Deus meus: & increpans animam meam, dicam: quare tristis & tantopere deiecta es anima mea, & quare tumultuaria & conturbas me?

Spera in Deo, & expecta eum cum patientia: quoniam adhuc tempus erit, quo confitebor & acceptam feram illi salutem meam: illi, inquam, qui vultu suo benigno me adspiciens, salutare est vultus mei, & ipse Deus meus.

EXPLANATIO.

Montem] Nota gradationem, montem nempe Dei, tabernaculum, altare, & ipsum Deum: qui est ascensus ad Deum per quatuor gradus.

Quare tristis] Hic vide quo pacto superior animi pars dominatam habet in inferiorem.

PSALMVS XLIII.

Titulus.

In finem, sine ad summum præfectū chori musici, pro filiis Core, ut per eos hunc Psalmū curet decantandum, idq; ad intellectum, hoc est, ad modulos carminis cuius initium est masculin, sine intellectu.

Argumentum.

Populus Israëliticus seruitute oppressus, partimque in captiuitatem abductus, Deum pro auxilio rogaturus, 1. Primum commemorat quanta olim bona patres ipsorum à Domino acceperint. 2. Deinde

2. Deinde autem e contra quanta ipsi impræsentiarum mala patiantur. 3. Cùm tamen legi ipsi s semper adhæreant, nimis que ad gentiles declinant: 4. Ad extremũ opem eius implorat.

I. **D**Eus, auribus nostris audiui mus, patres nostri annunciauerunt nobis

Opus quod operatus es in diebus eorum, & *it em alia que prius fecisti in diebus antiquis.*

Etenim manus tua gentes disperdidit & expulit de sedibus suis, & in locum eorum plãsti ibi patres eos nostros: tu afflixisti populus, & expulisti eos; ut germinare ibidẽ faceres nostros progenitores.

Nec enim in gladio suo possederunt terram, & brachium eorum non saluauit eos.

Sed dextera tua, & brachium tuum, & illuminatio ac fauor benigni vultus tui: quoniam complacuisti in eis, *amans ac diligens eos.*

Atque hoc modo, tu es quoque ipse Rex meus, & Deus meus, qui sum populus Israël, descendens à primis illis patribus: tu es qui mandas ac disponis salutes populi Iacob.

In te inimicos nostros ventilabimus & feriemus cornu, & in nomine tuo spernemus ac concubimus omnes insurgentes in nos.

Non enim in arcu meo sperabo, & gladius meus non saluabit me.

Sed tu solus es qui nos conseruas ac defendis: saluasti enim nos de hostibus affligentibus nos, & odieres nos pudore confundisti, dum spe sua decidunt.

Quare in solo Deo laudabimur ab aliis, & ipsi quoque

quoque gloriabimur & nos effereamus toia die, & in nomine tuo confitebimur tibi soli cum gratiarum actione, accepta ferentes omnia nostra in saculũ. ita sane est Sela.

2. *Sed cùm ad hunc modum pro tua bonitate nos semper tractaueris, ecce nunc autem contra elongans nos abs te, repulisti & ignominia confundisti nos: & offensus nobis, non egredieris Deus vnã nobiscum in exercitiis & virtutibus nostris, cum aduersum hostes erit pugnandum.*

Sed quod deterius est, auertisti nos retrorsum, & post nos terga vertentes currere fecisti inimicos nostros: & hoc modo qui oderunt nos, diripiebant & in predam suam vertebant nos, & res nostras sibi.

Dediti ac fecisti nos partim tanquam oves escarum, quas ad mactandum ac comedendum patres familias & ad dilaniandum ferẽ eligere solent: & partim in gentibus, inter homines impios ac barbaros, tanquam vento disperdisti nos.

Atque ibi vendidisti populum tuum in seruitutem vilissimẽ, sine vlla re, que alicuius substantie sit, aut pretio: & non fuit multitudo mercium, quibus rem tuam auereres, in commutationibus eorum.

Et si qui in terra nostra adhuc mansimus, posuisti nos opprobrium & incontameliã vicinis nostris, & fecisti nos subiannationem & densum his qui sunt in circuitu nostro.

Posuisti, inquit, nos in fabulam ac prouerbiũ

siue similitudinem omnibus gentibus; ut si quem vitem ac calamitosis dicere velint, cum nobis Israelitis eum comparent: & fecisti nos commotionem capitis in populis, sic ut omnes ubique populi cum capitis agitatione sanis nos impetant.

Atque hoc modo tota die verecundia mea, qua ego populus tuus afficior, contra me est, versararq; semper ob oculos meos: & confusio ac pudor faciei meae cooperuit me rubore, toto cultu meo.

Idq; à voce & propter linguam maledicam hominis exprobratis mihi miseris meas, & cum conuicio obloquentis ac blasphemantis mihi, & à facie ac propter seuum intuitum inimici mei & persequentis, qui se ultorem ad pœnas à me exigendas constitutum iactat.

3. Ecce hæc omnia, Domine, venerunt super nos, nec tamen obliti sumus te, & iniquè non egimus, nec mentiti aut prauaricati sumus in sancto fœdere ac testamento tuo, quod tecum habemus, ad legem tuam seruandam.

Et non recessit retro cor nostrum ab eo quod semel tibi polliciti sumus, nec declinauerunt gressus nostri à semita tua, & tamen tu contra ira percitui, declinasti semitas & res nostras à via & benedictione tua.

Quoniam humiliasti, & tanquam puluerem attriunxisti nos in loco afflictionis, ubi ob impiorum ac sceleratorum multitudinem, non tam homines quam feri dracones habitant; & cooperuit nos multitudo tribula-

tribulationum, tanquam umbra quadam mortis.

Certè, si obliti sumus nomen Dei nostri, & si expandimus manus nostras ad Deum alienum, implorantes auxilium eius:

Nonne merito Deus nos puniet, & inuestigabit ac requiret ista? ipse enim nouit abscondita cordis.

Sed nunc planè contrà res se habet: quoniã nò solum abs te non recedimus, sed propter te & confessi nem nominis tui mortificamur & occidimur tota die, & æstimati sumus sicut oues occisionis, quæ ad hoc destinatae sunt ut ingulentur ac mactentur.

4. Quod quidem cum ita sit, exsurge, quæso, & euigila: quare obdormis Domine, dum nos impiorum libidini permittis? exsurge, dico, & ne repellas nos abs te perpetuo in finem.

Quare faciem tuam auertis & abscondis? cur obliuisceris afflictionis & inopiæ nostræ, & tribulationis oppressionisq; nostræ?

Quoniam humiliata ac depressa est in puluere anima & vita nostra, & conglutinator est in terra venter noster, dum præ multitudine afflictionum non tam verè viuimus & recta incedimus, quàm vix trahentes animam humi repimus.

Ergo exsurge, inquam, (Domine) adiuua nos, & redime nos à captiuitate hac miseriarum, propter immensam bonitatem ac misericordiam, ipsiusq; nomen tuum.

EXPLANATIO.

Testamento] Hoc unum de nominibus est Legis diuinae, quam tanquam testamentum paternum nobis reliquit, vt voluntatem ipsius nobis testetur.

PSALMVS XLIIII.

Titulus.

In finem, siue ad summum præfectum chori musici, vt ad instrumentum quod Sossanni vocatur, hoc est, liliun, vel pro iis qui commurabuntur, tradat filius Core decantandum ad intellectum, id est, modulos carminis, cuius initium est masculin seu intellectus, hoc canticum amatorium siue nuptiale quod pro dilecto & dilecta factum est.

Argumentum.

1. **D** Auid spiritu Dei plenus, post breuem præfationem qua se ipsum inuitat, 2. Deum Patrem introducit loquentem. Præmiti u ad filium Messiam, cuius regnum ac triumphum pulcherrime describit. 3. Deinde ad sponsam eius Ecclesiam ex ethnicis collectam quam omni ornatu uelutata, antiquæ suæ legis pacinæ obliuiscit, & uni Christo sponso adherere iubet, vt perpetua beatitudine fruatur.

1. **E** Ructauit cor meum, diuinis epulis refectum, uerbum bonum, præclarissimum quippiam efferre gestiens: dico enim ego ac decanto orera ac carmina mea, non cuilibet, sed Regi ipsi Messie, qui præ cunctis præcellit.

Tu modo lingua mea sis expedita ad pronũciandum ea que cor suggerit, & Deus Pater filio suo, eiusq;

eiusq; sponse locutus est haud aliter atque calamus (scriba) uelociter scribentis, qui dictata celeriter excipit.

2. Speciosus es forma, inquit, ô dilecte fili, & pulcher factus es præ cunctis filiis hominum: diffusa est gratia orationis & sermonis in labiis tuis, propterea quod benedixit te Deus, omnibusq; rebus ornauit in æternum.

Ergo accingere gladio tuo super femur tuum, ô Heros præualens ac potentissime.

Et indue te specie ac gloria tua, nec non decore & pulchritudine tua, quam ut gladij & uerbi tui comparabis: & cum hac ipsa pulchritudine ac splendore intende prospere, & gentes omnes peruadens, procede feliciter, & regna.

Idq; propter ueritatem & rectitudinem in dictis ac factis tuis, & mansuetudinem ac misericordiam erga humiles & subiectos, & iustitiam ac feneritatem contra elatos & superbos: nam currui uerbi tui insidens, cum his tribus tanquam equis uelociter, omnia ex animo succedent: & deducet te mirabiliter dextera tua, docebitq; ac monstrabit tibi omnes nationes terra.

Nam uerba & sagittæ tuæ acutæ sunt, quibus illi populi sub te cadent: cadent ipsæ sagittæ in corda inimicorum & hostis tui regis.

Aique hoc modo potius uictoria, thronus ac sedes tua, ô tu qui Deus es populorum & subditorum tuorum, in seculum erit, & ultra in seculum seculi: virga

virga autem directionis & iustitia aequitatisq;
sceptrum erit, & virga regni tui, qua cuncta modereris ac gubernes.

Quia enim dilexisti iustitiam, per quam solam omnia regna reguntur; & odisti iniquitatem, per quam cuncta regna evertuntur: propterea vixit te, qui Deus Christus es, Deus Pater tuus oleo maiestatis ac lætitiæ spiritus, præ cunctis aliis regibus ac confortibus tuis.

Myrrha & gutta, stactes siue aloës, & casia fragrant ac spirant à vestimentis tuis, quæ omnia deprompta sunt à domibus ac scriniis eburneis, ubi tanquam in templis adseruantur, ex quibus ea profèrentes, delectauerunt & exhilararunt te filia regum, quæ tibi seruiunt in maiestate ac honore tuo.

Quin adstitit regina, coniunx tua, à dextris tuis, cum diademate, & in vestitu deaurato, ex auro purissimo, quod ex regione Ophir adfertur (circumdatur varietate) ob versicolorès & variegatas vestes.

3. Atque ut ad te, quæ uxor filij mei es, conuertar, audi filia, & vide quid tibi sim dicturus, & inclina autè tuam, ut facias quod dica; & collocas omnem amorem tuum in vno Rege, marito tuo, obliuiscere populum tuum externum, unde huc venisti, & domum patris tui.

Et concupiscet vicissim Rex formam ac decorem tuum: quoniam ipse est Dominus & (Deus) tuus, & tu, & omnes populi, corpore incuruato adorabunt eum.

Et

Et hoc si tu facias, venient filia Tyri in muneribus, cum donis suis, ad amicitiam tecum inuendam; & vultum tuum deprecabuntur (omnes) diuites ac potèntissimi quique populi ac plebis, cupientes admitti ad conspectum tuum in gratiam ipsius Regis.

Idè ob hoc, quoniam animaduertent, quòd omnis gloria eius, quæ in regno ipsius versatur, coniungi eius filia regis, ob præclarissimas animi sui virtutes & egregium erga Regè amorem, desertur ab intus per totam aulam, & intima eius penetralia, ubi ornata sedet in fibriis aureis, vestibus auro intertextis induta, & circumamicta varietatibus, zona acupicta præincta.

Ubi & adducentur Regi virgines, quas in comitatu regina, & post eam semper esse iubeat, & proximæ eius, quas pro amicabus suis habere solet, afferentur tibi, & adducentur ad te, ut tibi seruiant.

Afferentur, inquam, in lætitia & exultatione, & adducentur in comitatu tuo usq; in intimum thalamum ac palatium & quasi templum Regis.

Quare oblita dico populi tui, & in vnum Regem omnem amorem tuum designans, sic reputa (& tu quæ fili mi eodem modo) nempe quòd pro patribus tuis nati sunt tibi filij, & quòd cõstitues eos principes super omnem terram.

Sed & ego ipse, qui pater tuus sum, memor ero nominis tui, ut duret in omni generatione, & ab vna ad aliam generationem.

Et propterea omnes quoque populi confitebuntur tibi,

tibi, & celebrabit te omnibus laudibus in æternum,
& in sæculum sæculi, ultra cunctas generationes.

EXPLANATIO.

Commutablebuntur] Fit hic & intellectus mentio, & commutationis: quoniam regnum Christi, quod hic describitur, & prudentia constat, quæ intellectus est; & iustitia, quæ amoris: cuius ea vis est, ut hominem penitus commutet, & extra se ponat. quod nuptiali carmini est proprium.

Spectosus] Istud & amatorio carmini conuenit, nam amor propriè est pulchri; & iustitiæ. nam vt alio loco dictum est, ea splendorem & claritatem inducit.

Propter veritatem] Nota illis regna esse committenda, non qui armis sunt feroces, sed prudentia præstant, & iustitia, cum mansuetudine coniuncta. Porro cum tres sint formæ iustitiæ, nempe, recta iustitia, moderata, & intensa: omnium trium hæc meminit, sub nominibus veritatis, mansuetudinis, & iustitiæ. nam nusquam est iustitia, nisi præcesserit mansuetudo.

Dilexisti iustitiam] Idem hic quoque animaduerte.

Audi filia] Ad Ecclesiam Christi, quæ sola speciosa & omni cultu virtutum ornata est, omnes aggregantur, Iudæi pariter & Ethnici, illique interuire debent, ad veram felicitatem adipiscendam; cuius rei causâ, reliqua omnia obliuisci & pro nihilo ducere oportet.

PSAL-

PSALMVVS XLV.

Titulus.

In finem, siue ad summum præfectum chori musici; vt detur filiis Core, & per eos ad instrumentis anatorh, vel ad modulos carminis, cuius initium est almuch, siue pro arcanis decæteur hic Psalmus.

Argumentum.

Gratularorium est carmen, quod ab omnibus malis liberauit David canit: 1. Dicens, si quidem Deus nobiscum est, neque eum pestilentes, neque hostium in petus nocere posse, idque se recipere experitum fuisse. 2. Vnde ad Dei opera contemplanda homines inuocat. Ad Christi autem regnum nonnulli hunc Plalmum accommodant, & bene Coniuncte ter verbum triumphi Sela.

1. **D**eus noster refugium & spes protectio^q nostra est, & fortitudo ac virtus, adiutor noster in tribulationibus quæ inuenerunt & inuaserunt nos: atque is quidem non vulgaris adiutor, sed planè excimus, & omnino, ac nimis quàm exprimi queat, validus.

Propterea non timebimus dum turbabitur & ab imis fundamentis commouebitur tota terra, & dum transferentur ac se præcipitabunt montes in cor ipsum & medium maris.

Etenim sonuerunt aliquando cum magno strepitu, & intumescētes exundātesq; turbatę sunt aquę eorum, terre dicę & maris: & conturbati sunt ac concussi montes in superba elatione, ac mota terrę, & fortitudine eius. Et tamen eia eia Sela, vide quid factum sit.

Tantum

Tantum adest ut mali aliquid ea re perpeſſi ſimus, ut planè contra acciderit: nam fluminis ille & aquarum impetus non ſolum non nocet, ſed contra, per rivulos diuiſus, lætificat ciuitatem Dei Hieruſalem, ubi ſanctificauit tabernaculum, & poſuit ſacrarium ſuum Altiffimus.

Eſt q̄, Deus ipſe in medio eius, vnde non cōmouebitur, ſed reſpiciet & adiuuabit eam ſuo tempore Deus, cū oppugnabitur manè ab hoſtibus in ipſi diluculo, tenebris adhuc inuoluto, ut fieri ſolet.

Sed & præter hæc conturbatæ ſunt aliquando contra nos gentes ac populi, & inclinata ac concitata ſunt integra regna: & dedit vocem ſuam, ac fremuit, & mota eſt aduerſum nos, & tanquam liquifac̄ta in nos effuſa eſt vniuerſa terra.

Et tamen quidnam tandem contigit? Dominus virtutum & exercituum nobiſcum ſemper fuit: ſulceptor & protector noſter & tanquam arx ſublimis nobis fuit Deus Iacob. Eia eia triumphe: ita profectò ſe res habet, Sela.

2. *Ergo huc agite quotquot eſtis mortales, venite, & videte opera Domini, & conſiderate quæ poſuit prodigia, & quàm admiranda perpetraverit ſuper terram, conſtituēs vaſtas in ea ſolitudines hominum impiorum, qui nos affligebāt, & auferens a nobis bella vſque ad extremum finem terræ.*

Sed & arcum hoſtis noſtri conteret, & confringet baſtas & arma, & ſcuta curruq̄ bellicos comburet igni.

Incre-

Increpans eos propria ſua voce, ac dicens: Cessate mortales homines à conatibus veſtris; & prophana negotia veſtra deponentes, vacate ab omni perturbatione animi, & videte, & planè cognoscetis quoniam ego ſum Deus, Deus, inquam, qui ſublimis ſuper omnes exaltabor in gentibus, & exaltabor in terra.

Quod quidem cū ita ſe habeat, meritò utique dicimus: Dominus virtutum & exercituum nobiſcum, ſulceptor noſter, & tutiſſimum refugium Deus Iacob. Eia eia triumphe Sela, ita omnino res eſt.

EXPLANATIO.

Vacate & videte] Ad Deum cognoscendum primū opus eſt ut ab omnibus externis & profanis negotiis vacemus: deinde ad eum videndum nos conuertamus.

PSALMVS XLVI.

Titulus.

In finem, ſive ad ſummum præfectum chori muſici, pro filiis Core, ut per eos inſu ipſius cantetur hic Pſalmus.

Argumentum.

EXſuſcitavit vir ſanctus populum ad Deum laudandum ac prædicandum. 1. Primū quia deuictis hoſtibus apud ipſos ſedem elegit: 2. Deinde quia quoiquor vbiq̄ ſunt gentes, ad ipſum & Filium eius ſe conuerterunt, & quaſi dii facti ſunt: nam quotquot eum receperunt, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri.

1. **O**Mnes quotquot eſtis gentes, plaudite manibus, iubilare Deo in voce laudis & exultationis.

M

Quo-

Quoniam Dominus *Deus noster* excelsus est super omnes Deos, terribilis, & Rex magnus super omnem terram.

Subiecit populos nobis, & gentes sub pedibus nostris.

Elegit, ac segregavit ab aliis, & dedit nobis hereditatem suam propriam, quam nostram esse voluit, & in ornamentum ac speciem esse iussit gentis suae Iacob, quam praeter ceteris dilexit. *Eia eia triumphe Sela.*

Adscendit enim apud nos Deus in altum in iubilo cum summa acclamatione; adscendit, inquam, Dominus in voce, & cum clangore tubae.

Quare psallite, dico iterum, Deo nostro in hymnis, psallite, psallite Regi nostro, psallite.

Quoniam enim Rex est omnis terrae Deus noster: psallite quotquot sapientia & eruditione praestatis, psallite sapienter & erudite.

Regnabit quippe post hac Deus super omnes gentes: imò Deus iam sedet super thronum ac sedem sanctam suam, ut ius cunctis reddat.

Et quidem principes omnes populorum iam nunc congregati sunt cum Deo Abraham, eiusque cum populo Israelitico se subiecerunt: qua quidem re quoniam, vera religione suscepta, quasi dii fortes evaserunt, ita ut sint protectores ac tamquam scuta terrae: factum est quod & ipsi per hoc vehementer elevari & reuera decorati sunt, nec non & Deus noster, qui solus toto mundo celebris, Deum Deorum hoc modo se ostendit.

EXPLA-

EXPLANATIO.

[Psallite] Nota quater hic repeti verbum psallendi, non sine quaternarij numeri mysterio.

PSALMVS XLVII.

Titulus.

Psalmus psalmi, sine cantici, destinatus filiis Core, ut ab eis decantetur (secunda Sabbathi.)

Argumentum.

1. **P**Rædicat vir sanctus Deum ob civitatem Hierosolymam contra hostes defensam, ipsosque in fugam coniectos. 2. Unde vocem altius tollens, iterum laudat eum, & iubet spectari urbem Hierosolymam, quam bene ope Dei sit munita. Potest & de nova civitate Agui, quae in Apocalypsi describitur accipi.

1. **M**agnus Dominus, & laudabilis valde nimis, in civitate Dei nostri Hierusalem, & in monte Sion sancto eius.

Fundatur & situs est, tanquam sponsa bene ornata, in loco pulcherrimo, & rebus omnibus florente, & tanquam in amoenitate & exultatione uniuersae terrae mons Sion, qui latera tenet Aquilonis, Boream spectans, & iuxta eum est civitas Hierusalem Regis magni.

Deus in domibus ac palatiis eius uniuersis & singulis publicis & privatis cognoscetur, ibique praesens esse intelligetur, cum defendendam ac protegendam subleuandamque suscipiet eam.

Quoniam ecce multi Reges terrae aliquando

M 2

con-

congregati sunt & conspirauerunt aduersus eam, & iungentes copias suas, conuenerunt in vnum, & obfederunt eam.

Quam ipsi videntes, ita ut adspexerunt eam, sic exteplio admirati sunt aggeres ipsius, & mœnia, & reliqua munimenta, quod Dei numine ita procurante, mox conturbati sunt, cōmoti, & in præceps acti sunt, & tremor apprehendit eos.

Ibi & dolores inuasērunt eos grauissimi, ut mulieris parturiētis esse solēt: & disiecti ac dissipati sunt quemadmodum fit ac fiet cum in spiritu vehemēti & vi vēti orientalis, tu Domine, conteres ac mu-tua collisione confringes naues maris Tharsis.

Certē sicut audiui-mus à Prophetis ac Patribus nostris, Deum populo suo nūquam defuturum: sic ipsa vidimus & experti sumus, in hac ciuitate Domini virtutum & exercituum, in ciuitate, inquam, Dei nostri.

Deus enim fundauit ac fecit eam perpetuam, ut maneat in æternum. Ita profectō res est Sela. tollamus vocem altius.

2. Expectantes suscepimus, ð Deus, gratiam ac misericordiam tuam, eamq; celebrauimus in medio templi tui.

Et quidem secundum quod nomen tuum Deus nomen est fortitudinis, (nam El, hoc est, fortis vocaris) & per omnes mundi partes se extēdit: sic & laus tua, quæ profligatis hostibus nostris è strenuis factis tuis profisciscitur, in omnes fines terræ pertinet: quoniam

quoniam non solum fortitudine, sed & iustitia plena est dextera tua, dum in cunctis quæ facis, cum potentia ac robore iustitia ac bona voluntas est coniuncta.

Quare lætetur mons Sion, & tota ciuitas Ierusalem, & exultent filia omnesq; vrbes tribus Iudæ, propter iudicia tua (Domine) quibus hostes nostros vindicas, & iniictos contra omnes nos reddis.

Et verò circundate vos exteri simul & Israëlitæ, obambulantem montem & arcem Sion, & contemplantes diligenter, complectimini ac circuite eam, & narrate ac cōsiderate in turribus eius, numerātes quotnā sint, & dispicientes quā benè sint munite.

Adhibentes, inquam, animum, ponite corda vestra, & intuemini in virtute ac robore murorum & propugnaculorum eius, & distribuite, clarèq; & distinctè inspicite domos ac palatia eius, & cōsiderate quā admirabilia ea sint opera, ut enartetis ea filiis vestris in progenie altera.

Et proculdubio comperietis re ipsa; non humana esse opera, sed ideo tam esse mirabilia, quoniam hīc in loco hoc ac ciuitate nostra est Deus Deus noster, qui regnat in æternum & in sæculum sæculi. Ipse verus Princeps ducet ac reget nos per omnem vitam & post mortem in sempiterna sæcula.

EXPLANATIO.

[Psalmus cantici] Excellentiam hīc notat carminis.

Sab: bathi] Ut post bellicos labores in Deo acquiescat.

Iustitia] Bonus rex, non solum armis, sed & iustitia, & quidem præcipuè, debet esse decoratus.

PSALMVS XLVIII.

Titulus.

In finem, siue ad summum præfectum chori musici, ut per eum detur filiis Core decantandus hic Psalmus.

Argumentum.

1. Post præmium quo auditores exsuscitat & attentos facit, dicit Dauid, 2. omnes spes opesque in solo Deo reponendas esse, non autem in bonis corporis & fortunæ, quæ facile hominem destituunt, & tanquam umbra euanescent. 3. Cui accedit, quod & post mortem hominem ad perpetuum interitum trahunt. 4. Quare ad pios conuersus, nõ admittendos eos esse ait, qui his opibus & honoribus circumfluens, mox ex hac vita decedunt, & tam animo quam corpore moriuntur.

1. **A**vdite hæc qua dicturus sum, omnes gentes ac populi, auribus percipite omnes qui habitatis nunc orbem, & sub temporis conuersione degitis.

Quique terrigenæ estis ignobiles, & filij hominum virorumque præclarorum nobiles, quantum ad honores, simul in vnum diues & pauper, quantum ad facultates.

O enim meum loquetur sapientiam, variaque prodeit scientias, quibus sapientia constat, & meditatio cordis mei prudentiam, ac multarum rerum intelligentiam, vnde prudentia constat.

Inclinabo, inquam, in parabolam ac similitudines rerum maximarum, quas Deus mihi inspirabit in aurem meam, ut audiam, quid in me loquatur Dominus,

Dominus, quo pacto aperiam ac detegam porrò vobis in psalterio ac cithara propositionem meam, quam quasi sub enigmate cum carmine suavissimo enarrabo.

2. Summa autem huc redibit, ut intelligatur vnum Deum esse, qui verè est, & in quo solo spes opesque nostra debent esse fixæ, quicquid autem extra ipsum est, vanum esse & inane, nec quicquam habere firmum aut stabile. Quod quidem cum ita sit, cur, quæ so, timebo aut animum despondebo in die mala, qui vulgo putatur esse, cum diuitiis & honoribusque amicisque quis destituitur: id enim si faciam, iniquitas propriæ calcanei & facti mei circumdabit & demerget me.

Nam qui omisso Deo confidunt in virtute ac fortitudine sua, quæ sunt bona corporis, & in multitudine diuitiarum suarum, quæ bona sunt fortuna, gloriantur ac superbiunt.

Hos si rebus istis culpa sua, ut ferè fit, vel aliter destitui aliquando contingat, omnium mortalium miserimos esse necesse est; nam si homines spectes, etiam si frater sit, non redimit eum: quo pacto igitur redimet homo aliquis externus? si verò Deum, non rogabit eum, nec dabit Deo placationem & propitiationem tuam, recedendo à malo.

Et multo minus pretium redemptionis animæ suæ, accedendo ad bonum, cum sit à Deo penitus alienus. & ideo quidnam de eo fiet? certè laborabit & cõsuetabitur cum miseria sua in æternum, & sic agrè trahens animam suam, viuet adhuc in finè vsque.

Et saepe mortem optans, non videbit interitum cum volet, sed cum penitus demonstratum illi fuerit quam inanis res sit, in alio quam in Deo spem habere; & viderit etiam sapientes huius mundi morientes, qui specie quadam prudentia rem fecerunt ac diligenter conseruarunt: tunc simul cum illis insipienter iste & stultus tanquam bestiae peribunt.

Et relinquunt utrique alienis loco posterorum, substantiam & diuitias suas, & erunt sepulcra eorum domus intima illorum in æternum.

Ac quantum ad alia ædificia ipsorum pertinet, tabernacula autem & habitationes eorum in quibus degerant, alij possidebunt in progenie & progenie: nec aliud de illis supererit, quam nudus sonus nominis, dum vocauerunt & imposuerunt nomina sua in terris & possessionibus suis.

Qui & ipse honor nominis non durabit, sed breui tempore euanesceat; ita vt nihil omnino remaneat, & sic homo quoniam (cum) in summo honore ac claritate (esset) factus ad imaginem ac similitudinem Dei, & ad eius contemplationem & cognitionem erectus, non intellexit, nec persistit in eo; sed contra ad honores, ac diuitias, & inanes rerum umbras se conuertit: comparatus est iumentis (insipientibus,) dum nihil altum sapit, & similis (factus est illis) dum quemadmodum ipsa interit.

3. Ergo hæc via est illorum qui à Deo, qui verè est, auersi, opum ac diuitiarum potentiam, aliasq; falsas imagines sequuntur, quæ stultitia & insipientia plena,

plena, scandalum est ipsis, & perniciosum posteris eorum, qui postea succedunt, dum patris vestigijs insistentes, in ore suo & sermonibus ipsius, quibus quo pacto res facienda sit, ipsos edocet, complacere ac delectabuntur, & secundum hoc vitæ suæ cursum instituent. Ita profectò res est Sela.

Nam licet oues siue potius greges ouium in magna multitudine in inferno ac sepulcro positi sunt, & quotidie ponuntur: vbi mors pastorem inter eos agens depascet & perpetuo interitu consumet eos.

Et vbi extremi iudicij dies aduenerit, dominabuntur eorum iusti ac recti, qui nunc ab illis opprimuntur, in matutino illo tempore quo noua lux lucebit: & auxilium ac robur eorum, inanisq; illarum figura, qua nunc tantopere delectantur, veterascet ac conteretur in inferno, vbi perpetuum ipsis erit habitaculum, longè diuersum à praterita illa gloria eorum.

Quod quidem planè aliter nobis, qui pij ac iusti esse studemus, accidet. nam non solum non cõdemnabit, verumtamen, quod magis est, resuscitabit me Deus, & redimet animam meam de manu ac potestate inferi, cum acceperit me, & ab hac vitæ ad alteram transtulerit. Sic sanè se habet Sela.

4. Quare ne mireris, nec timueris, aut pœniteat te tuæ conditionis, cum diues factus fuerit homo, & cum multiplicata fuerit gloria domus eius, quasi magni aliquid sit affectus.

Quoniam cum interierit, non summet secum quid-

quam ex illis, sed relinquet hęc omnia, quantum ad bona; neque descendet cum eo gloria eius, quantum ad honores.

Quoniam anima eius, nō post mortem, sed in sola vita & hoc corpore ipsius benedicetur, & felix indicabitur, propter rerum copiam & affluentiam: ubi si quis existat qui honore eum prosequi & corpus illius molliter curare norit, confitebitur tibi, & gratias habebit, cū ad hunc modum benefeceris ei.

Ceterū post hęc vitam introibit vsq; in progenies patrū suorū, quorum vanam stultamq; doctrinam est imitatus, ubi perpetuis tenebris erit circumfusus, & vsque in æternum non videbit lumen.

Atque hoc modo homo quoniam, ut dixi, cū in honore esset, Deo similis creatus, non intellexit, nec agnouit auctorem suum: comparatus est iumentis (insipientibus) que nihil aliud sapiunt, quàm que ad corporis pastum pertinent; & (similis factus est illis) moriens quemadmodū illa intereunt.

EXPLANATIO.

Comparatus est iumentis] Quemadmodum boni sicut Angeli Dei sunt, ascendendo sursum: ita mali sicut bruta animalia sunt, descendendo deorsum, ut suprā tactum est.

PSAL.

PSALMVS XLIX.

Tiulus.

Psalmus Davidis cantandus traditus ipsi Asaph.

Argumentum.

PRædicit Propheta, simulque alios Prophetas prædicentes inducit, fore sine dubio ut ad cunctos mortales iudicandos Deus veniat. 1. Quem primum bonos alloquentē inducit, ac docentem verum Dei cultum nō in sacrificiis exterioribus, sed interioribus potissimum consistere. 3. Deinde autem malos, quos frustra legem suam in ore habere ait, cū facta sint contraria, quæ vitæque nō manebunt impunita.

DEus Deorum, qui fortis ac potens est supra omnes Deos, omnesq; principes ac iudices terra, Dominus, inquā, noster, trinus & unus, locutus est per se ac Prophetas suos, & vocavit in unum totam terram, cunctosq; habitatores eius.

Idq; à solis ortu vique ad occasum eius, ne quisquam prætermittatur qui non verbi illius fiat particeps, dicentibus ac clamantibus Prophetis: Ecce iam ex erunt se Sion, in quo perfectissima species & imago est decoris ac pulchritudinis eius:

Ecce iam apparebit Deus manifestē, celesti splendore illustris: veniet, inquā, Deus noster, & non cunctabitur amplius, nec filebit, sed disertis verbis vobis ipse loquetur.

Ignis vorax, qui reliquas doctrinas omnes vanas ac falsas consumet, in cōspectu eius exardescet, ac tāquam de vultu ipsius erumpet: & in circuitu eius tempestas

tempeſtas erit valida, cum turbine, qua cuncta qua in orbe ſunt concutiantur.

Sed & aduocabit cælum, & omnes exercitus eius deſurſum, & terram cum cunctis potentatibus ſuis de deorſum, quas ſibi tanquam teſtes & cooperarios ad eſſe iubebit, & vnâ ſecum à Diaboli poteſtate & à filiis ipſius diſcernere ac ſegregare populû ſuum.

Cui præcepto vos poteſtates cæli ac terra obtemperantes, cõggregate illi ſanctos eius, qui ſacrum cum eo foedus habentes ordinant, ac faciunt ſecundum teſtamentû & voluntatem eius ſuper ſacrificia: ſic ut cum iis veram colendi Dei rationem coniungatis.

Hæc cum Prophetæ ſic prædicant, nihil dubium erit, quin ita fiet: nam deorſum in terra nati omnes homines, mali ſimul & electi Dei, ſinguli ſeparatim collocabuntur, & ſurſum de ſuperis annuntiabunt & adducent cæli iuſtitiã eius, quam in bonos & malos exercebit: quoniam Deus ipſe de cælo in terrã deſcendens, iudex eſt & erit inter hos bonos & malos, iuſtos & iniuſtos. Ita profetõ res eſt Sela.

2. Ac primum quidem ad bonos ſe conuertens, eoſq; alloquens: audi populus meus, inquiet, & loquat tibi: audi Iſtaël, & adhibitis poteſtatibus iſtis cæli ac terra teſtificabor tibi: nec verò tu ipſe ignoraſ, quòd Deus Deus, inquam, tuus ego ſum, quem pura mente ſuper omnia colere & amare debes.

Quare non in ſacrificiis tuis exterioribus arguam nec reprehendam te, quaſi officium non faciaſ, nec quantum ad holocausta autẽ tua pertinet, ob-
iurgabo

iurgabo te, quòd nõ in cõſpectu meo ſunt ſemper. Sed nec ob id tibi irascaſ, quòd non accipiam de domo tua vitulos & iuuenos, neque de gregibus & caulis tuis hircos.

Quoniam meæ ſunt omnes ferae ſiluarum, iumenta in mille mõtibus, & boues omnes mei ſunt.

Cognoui & in numero habeo omnia volatilia cæli, volucresq; in montibus, & omnis pulchritudo agri, & quicquid in eo eſt ferarum, mecum & in poteſtate mea eſt.

Si eſuriero, non opus eſt vt dicam tibi: meus eſt enim orbis terræ, & plenitudo eius.

Nũquid enim putas quòd māducabo carnes fir-
tium taurorũ, aut quòd ſanguinẽ hircorũ potabo?

Nequaquam profetõ, nequaquam: nec eſt verò neceſſe quòd his mihi offerendis præcipua opera te occupes: ſed ſi verè mihi vis ſacrificare, vnde reliqua omnia dependet, im mola mihi Deo tuo ſacrificium laudis, quo cor mihi tuum offerens, gratias agas de beneficiis acceptis, & redde ac perſolue mihi altiſſimo vota ac promiſſa tua, tã generalia, quibus mandatis meis obedire pollicitus es: quàm ſpecialia, ſi quæ fortè feciſti.

Et hæc faciens inuoca me in die tribulationis & anguſtia, & eruam te, & magis magisq; materiam habebis ac cauſam qua honorificabis me, & omnibus laudibus efferas.

3. Hæc cum ad bonos dixiſſet, ad alios ſe conuertens, peccatori autem & impio dixit Deus: quare

tu enarras & quotidie verbis iactas iustitias & constitutiones meas? & qua fronte tu assumis testamentum & pactum meum, quod cum mortalibus habeo, per os tuum?

Tu enim nihil horum facis qua precepi; & verò, quod deterius est, odisti omnem rectam disciplinam & admonitionem, & proiecisti sermones meos retrorsum.

Si videbas furem, currebas & consentiebas cum eo, & cum adulteris inita societate portionem tuam ponebas.

Os tuum ad detrahendum alteri se componens, abundavit malitia, & lingua tua cocinnabat dolos.

Sedens in compitiis ac circulis, non solum contra alienos, sed & aduersus proprium fratrem tuum loquebaris, & aduersus filium matris tuæ ponebas scandalum, probrosè de illo loquens, & calumniam ei struens: hæc fecisti, & tacui, expectans anne forte respisceres.

Sed tantum abest ut id feceris, ut contra in reprobam sanè sensum patientia mea te verterit: existimasti enim sceleratè & iniquè, quòd dñi dissimulo, & iustam punitionem differo, ero tui similis, approbans facta tua sed, tu, è contra sic habes: ecce arguam & acriter corripiam te, & statuam me contra faciem tuam, & reipsum omniaq; ad eò scelerata facta tua ordine tibi ob oculos ponam, ut te perpetuis suppliciis exagitent.

Hoc tu omnino ita futurum certò scito: & aduertentes animum, intelligite hæc, quotquot estis mortales,

mortales, qui obliuiscimini me Deum vestrum: ne quando tamquam fera deuorados, & exquisitis suppliciis subiiciendos vos rapiat, & non sit qui eripiat.

Etenim si quis verè, & ut oportet, velit viuere, recedat à malo, & accedat ad bonum, non externas vitimas, sed sacrificium laudis, siue confessionis & gratiarum actionis, qua cuncta sua mihi habeat accepta, offerat: & hoc faciens verè honorificabit me, & inueniet illic sibi iter, quò deducet eum manu mea, ostendam illi salutare Dei.

EXPLANATIO.

Sacrificium laudis] Bis istud ponitur: primum in medio orationis ad bonos; deinde in fine orationis ad malos, nempe ut virique intelligat verum Dei cultum, neque in ceremoniis exterioribus, neque in verbis, sed in animo consistere.

PSALMVS I.

Titulus.

In finem, siue ad summum præfectum chori musici, missus Psalmus Dauid, cum venit ad eum Nathan Propheta, quando intravit ad Bethsabec.

Argumentum.

1. Admonitus Rex à Propheta de grauissimo peccato in adultério Bethsabec, & homicidio Viri mariti eius commissio, veniam à Deo precatur, varias adferens causas cur id facere debeat, & promittens gratiarum actionem, si id fiat.
2. Vnde & secundò ad precandum reuertitur, orans ut totus reparari ac reformari possit: addens, si id impetret, fore ut suo exèplo ac doctrina etiam alij peccatores conuertantur.
3. Et quoniam trinum omne perfectum est, recit

redit tertio ad eandem orationem, supplicans ne sui peccati causa toti ciuitati Hierosolymorum iniuris Dominus faueat, sed contra omnibus rebus eâ augeat, ut cum hoc fiet, gratias illi summas omnes agât.

1. **M**iserere mei Deus: nam si iudicio contentam, certo succumbam: miserere, inquam, mei, non pro ordinaria bonitate tua, qua mundum, & que in eo sunt, creasti; sed secundum magnam illam bonitatem ac misericordiam tuam, qua oblitus se meritatis iustitie, veniam peccatoribus dare concessuisti.

Et secundum infinitam multitudinem miserationum & piarum actionum tuarum, que ex magna illa misericordia tanquam fonte profluunt, dele ex libro delictorum iniquitatem meam, qua legem tuam transgressus & prauaricatus sum.

Imò amplius multiplicans beneficentiam tuam, non solum a malo libera me; sed & ad bonum adducens, laua me etiam atque etiam ab iniquitate mea, & vitio intellectus, & a peccato meo praua voluntatis munda me, ita ut totus purus nitidusq; appareâ.

Quoniam cum nihil aliud a peccatore exigere soleas, quam resipiscentiam, ecce ego iniquitatem & transgressionem prauaricationemq; meam cognosco & fateor, & quod magis est, peccatum meum, quod admisi, præ pudore ac dolore contra me est semper, pungens me, & ob oculos versans.

Quin, quod omnium grauissimum est, fateor, quod cum homines mortales tanti facerem, ut coram illis peccare puderet, & ob id delictum meum ipsis tege-rem,

tibi

tibi Deo immortali, atque omnia continent, tibi, inquam, soli peccare non sum veritus, & re ipsa peccauit, & malum hoc coram te atque adeo in oculis tuis feci: quare cum hac tam libere confitear, quæso, miserere mei, idque non mea sed tua causa, scilicet ut iustificeris & verax dicaris in sermonibus tuis, quibus penitentibus veniam promissisti; & vincas & quasi te purges in iudicio cum iudicaris ab hominibus, utrum clemens sis nec ne.

Quod quidem vel eo minus inuitus facere debes, quoniam non tam prauitate spontanea, quam innata concupiscentia deliqui: ecce enim in iniquitatibus ut scis, conceptus, ac formatus, & in lucem editus sum, & quod amplius est, in peccatis concepit, & in vtero fuit ac calefecit me mater mea.

Cuius utique rationem habere debes, nec non promissionis illius tue, quam dixi de condonando his qui resipiscunt: quoniam ecce enim veritatem semper in intimis visceribus ac renibus tuis dilexisti, ut tam tu re ipsa facias quod pollicitus es, quam alij id ipsum firmiter abs te expectent: qua sane sunt duo illa vulgo ignota & incerta & occulta ipsa & intima penitusq; abstrusa secreta sapientie tue, qua manifestasti mihi.

Quare adsparges & expiabis me (Domine) hyssopo, qua in sacrificiis corporis contagiones elui solent: & mudabor a peccatis meis; lauabis me, & indutus nouis ornamentis virtutum, super niuem dealbabor.

Atque hoc quidem faciens, simul etiam auditui

N

meo

194 IOACHIMI HOPPERI
meo dabis gaudiū & lætitiā, *ſi, quemadmodum
offenſionem animi tui, ita & placationem per
prophetam aliquem nunciare digneris: & ex-
ſultabunt eo nuncio oſſa mea tam humiliata & abs
te contrita.*

2. *Igitur auerte, in quā, quaſo, & absconde faciem
tuam à peccatis meis, ne amplius ea videas & me-
mineris: & omnes iniquitates meas de libro pecca-
torum, & rationum, quas à nobis exigis, dele.*

*Imò quoniam totus nunc corruptus & inquinatus
ſum, cor mundum & animum purum crea in me
Deus: & ſpiritum vitæ, qui à corde procedit, rectum
& integrum innoua in medijs viſceribus meis.*

*Quod ut fiat, ne, obſecro, proicias me à facie tua,
ſine cuius tanquam exemplaris adſpectu cor mūdum
haberi planè nequit: & Spiritum ſanctum tuum
ne auferas à me, absque quo nec mens, nec ſpiritus
queat eſſe rectus.*

*Sed contrā, redde mihi, ut olim, lætitiā ſalu-
tariſ vultus tui: & ſpiritu principali, qui ad vir-
tutem liber ſit & ſponte erectus, confirma & ſuf-
fulci me.*

*Quod quidem vbi feceris, non ſolū me ſeruaueris,
ſed & ipſe experientia edoctus, docebo porrò iniquos,
& transgreſſores ac prauaricatores Legiſ tue vias
tuas; quæ ſunt, miſericordia in condonādo, & veritas
in promiſſis præſtandis: & hoc intelligentes impij &
peccatores, ad te conuertentur.*

3. *Quare iterum te oro, libera me, quaſo, de
ſanguini-*

PARAPHR. IN LIB. PSAL. 195
ſanguinibus, & cade inſſu meo facta, ò Deus, qui
auctor es & Deus ſalutis meæ: & exultabit ac reſo-
nante voce & cantu celebrabit lingua mea iuſtitiam
tuam, ob promiſſa penitentibus facta ſeruata.

*Nam ut id ſicere poſſim, tu Domine labia mea
aperies, & ſic os meum annuntiabit laudē tuam:
quæ res omnium maximè grata tibi eſt.*

*Quoniam ſi non hoc, ſed potiùs voluiſſes ſacri-
ficium exterius, dediſſem vtique: verū tu vel ho-
locauſtis, quæ ſunt ſumma ſacrificia, non delecta-
beris; nec penitus ea voles, ſi animus verè pœnitens
deſt.*

*Nam verum ſacrificium, quod Deo ſit, eſt ſpiri-
tus contribulatus, qui per pœnitentiam tanquam
viſtina quædā in partes confractus eſt: & cor con-
tritum & humiliatum, tibiq; pro hoſtia oblatum,
Deus non deſpicias.*

*Quo quidem ſubnixus, quoniam nunc ad te venio,
benignè, quaſo, fac (Domine) in bona voluntate
ac benevolentia tua, qua vti ſoles, monti tuo Sion, &
Regi quem illi præfecisti; vt ipſo florēte, ædificentur
ac floreant muri Hieruſalem, quos moris ſcelerum
cauſa, obſecro, ne tutari deſinas.*

*Quod ſanè cum fiet, & tam Rex Sion, quàm tota
ciuitas Hieruſalem ad te & nomen tuum ex animo
ſe conuertet, tunc acceptabis & gratum habebis ſac-
rificium illud iuſtitie, quod in bona voluntate tibi
oblata conſiſtit: nec non oblationes, & holocauſta
externa, quæ cum bona voluntate coniuncta, vtique tibi*

N 2 placere

placere solent: atque illi id tunc intelligentes, subleuabunt & imponent super altare tuum vitulos ac tauros, qui pro gratiarum actione secundum legis tuæ præcepta offeruntur.

EXPLANATIO.

Cum venit ad eum Nathan] Nota Regem à Propheta admoneri, & quidem Prophetam maximum à minori.

Holocausus non deletaberis] Tria sunt sacrificia; bonorum externorum, corporalium, & animi: sed sine ultimo non sunt grata priora, cum eo autem omnia grata.

Muri Hierusalem] Iam ante admonuimus, Regem non de se solū, sed & de populo suo semper debere esse sollicitū.

Sacrificium iniustitia] De hoc sacrificio supra diximus, nec mouere nos debet quòd apud Hebræos sacrificia dicuntur, non sacrificium; quoniam idem sacrificium sæpe à multis repetitum, sacrificiorum nomen meritò habet.

PSALMVS LI.

Titulus.

In finem, siue ad summum præfectum chori mufici, ut ad modulus carminis cuius initium est maschil, seu intellectus, decantetur hic Psalmus Dauid, quem fecit cum venit Doeg Idumæus, & annuntiavit Sauli, & dixit: Venit Dauid in domum Achimelech Pontificis.

Argumentum.

1.] Nuehitur Dauid in Doeg ob prodicionem, cui extrema ob id à Deo minatur. 2. Opponitque seipsum contrà illi, dicens: ob virtutem se omnibus rebus florere, Deoque gratias agere. Porro gerit hic Dauid figuram Chnsti, Doeg autem Iudzæ proditoris.

1. **Q** Vid tantopere gloriaris in malitia, tu qui potens ac validus es in iniquitate, dum
bonos

bonos ac sanctos opprimis? quid? an nescis bonitatem ac misericordiam Dei semper mihi & illis adesse, nec unquam eos derelinquere, licet ita subinde videatur?

Enimvero in opprobrium Dei tota Dei iniustitiam ac prauitatem cogitauit & molita est pestilens lingua tua, qua, sicut nouacula acuta, qua à mento aberrans, in iugulum incidit, ad alios proscindendos utens, fecisti ac struxisti dolum.

Dilexisti malitiam super benignitatem, ut factio noceras potius quam bene agas; & in verbis detisq; tuis iniquitatem ac mendacium magis amasti quam loqui equitatem veritatemq; ac iustitiam. Ita sanè res est, Sela.

Etenim dilexisti omnia verba præcipationis, ut bonos perdas ac deprimas, & de statu suo deicias lingua tua dolosa.

Propterea vide quid de te futurum sit, & quis te casus maneat: ecce Deus destruet te in finem ac perpetuū, euellet te, & emigrabit, ac penitus abradet ac tollet te de tabernaculo suo, & extirpabit radicē tuā de terra viuentiū. Sic profectò erit Sela.

Atque id cum fiet, videbunt hæc iusti, quos tantopere nunc opprimis, & laudātes Deum timebunt & reuerbuntur eum, gratiasque illi agent: & super eum qui hoc patietur, & tanquam arbor pestilens euelletur, qui tu es, ridebunt & (dicent:) ecce hic homo validus, qui non posuit Deum fortitudinem & adiutorem suum.

Sed sperauit ac confisus est in multitudine opum

ac diuitiarum suarum: & praualluit ac robur suum
posuit in vanitate ac prauitate sua.

2. Ego autem contra, tantum abest vt simile
quippiam patiar, vt rebus omnibus floream, & sim
ficut oliua virens ac fructifera in domo Dei: quod
ideo mihi contingit, quia non in rebus illis inanibus
confusus sum, sed speraui in vna misericordia Dei
in æternum, & in sæculum sæculi.

Atque ob id celebrans nomen tuum Domine,
confitebor & accepta feram tibi in sæculum ac
perpetuum omnia que mihi bona, & hostibus meis
mala acciderunt, quia tu ea fecisti: & quantum ad
futura pertinet, expectabo nomẽ tuum, vt ei fru-
ctus tua respondeant, quoniam bonum est, &
à bonitate ipsa deductum. Atque hæc omnia profi-
tebor palam ac publice in conspectu sanctorum
tuorum, quos bonitate ac misericordia tua semper
complecteris.

EXPLANATIO.

[Radicem] Præmium peccati, mors est; sic vt non ipse
solum, sed & tota stirps eius pereat: cui contra opponitur
præmium iustitiæ, quod in florenti statu consistit, quem
per oliuam virentem hæc Dauid exprimit.

PSAL-

PSALMVS LII.

Titulus.

In finem, siue ad summum præfectum chori mu-
sici, pro instrumento musico amaletih siue mahabath,
vt ad id cantetur, ad modulationem carminis, cuius
initium est intelligentia, hic Psalmus eruditivus
Dauid.

Argumentum.

1. Conqueritur vir sanctus omnes homines à Deo auersos, &
ad malum conuersos esse: 2. Vnde Deum ipsum loquen-
tem inducit, qui querit an ne tandem resipiscant, ita vt à tyrannide
malorum populus liberetur. 3. Ad quod respondet id fore, cum
Deus opem populo suo feret, & à captiuitate malorum eos liberabit.

1. Dixit insipiens & agrestis in corde suo, non
est Deus: propterea corrupti sunt in viis
suis, & abominabiles facti sunt coram Deo in ini-
quitatibus, quos perpetrant: denique non est ex iis
qui faciat bonum.

Imò Deus de cælo prospexit super filios hominũ:
vt videat si est aliquis intelligens ex iis qui hæc
stultitia nõ sit imbutus, aut qui requirẽs sit Deum.

Et vidit quod omnes declinauerunt, & auersi
sunt à Deo: atq; ita simul cuncti cõputruerunt, ca-
rentes Dei lumine, & inutiles facti sunt: non est,
inquam, qui faciat bonum, nõ est vique ad vnum.

2. Vnde admiratus, nonne resipiscant, inquit,
aliquando, & scient utique me Deum esse, qui rerum
humanarum curam geram (omnes) illi mali ac

N. 4 peruersi

peruersi qui operantur iniquitatem, qui comedunt ac planè deuorant plebem meam ut cibum ac frustum panis.

Certè, quia Deum non agnouerunt nec inuocauerunt, non solum alij, sed & ipsimet pœnas scelerum à se exegerunt, viuentes in perpetua conscientia perturbatione: unde etiam illic trepidauerunt timore ubi non erat timor, nec causa vlla timendi.

Quod quidem ideo illis accidit, quoniam Deus dissipauit ac disperfit ossa eorum qui Deum negligentes, eiq; quasi bellum inferentes, & Hierusalem sanctam eius ciuitatem obsidentes, solis hominibus placent & se accommodant: confusi, dico, sunt, & pudore affecti, quoniam Deus spreuit & abhorruit eos.

3. *Etenim quis putatis dabit ex arce Sion salutare, & soluta hac obsidione Hierusalem, saluum faciet populum Israël ab hostibus istis impiis ac sceleratis? certè non alius quam Dominus ipse, qui dissipat eos ac confundit: & sic, cum conuerterit Deus ac soluerit captiuitatem & obsidionem plebis suæ, exultabit Iacob, & lætabitur Israël.*

EXPLANATIO.

Non est Deus] Fons & origo omnium malorum est, putare non esse Deum, qui rerum humanarum curam gerat. Estq; hic Psalmus idè, paucissimis mutatis, cum Psalmo decimo tercio.

Ut cibum panis] Tyrannorum hæc tribus verbis est descriptio.

PSAL.

PSALMVS LIII.

Titulus.

In finem, siue ad summum prefectum chori musici, ut in carminibus, & cum plausu manuum, ad instrumentum quod vocatur Neginoch, & ad modulos canilena, cuius initium intellectus, cantetur hic Psalmus eruditius Dauid, quem fecit cum venissent Ziphæi, & dixissent ad Saul: Nonne Dauid absconditus est apud nos?

Argumentum.

1. *Nuocat Dauid auxilium Dei contra prodicionem Ziphæorum.*
2. *A quo se mox exauditum iam ait, promittens gratiarum actionem pro salute quam petit.*

1. **D**EUS in nomine tuo, quod à bonitate ac robore ducitur, saluum me fac: & in virtute ac fortitudine potètiâq; tua iudica me, & ius meum sustine ac vindica.

Deus, inquam, exaudi orationem meam, auribus percipe verba oris mei.

Quoniam alieni; quos sic voco, quia licet nomine Israëlita sunt, vita tamen & moribus se præstant alienos; insurrexerunt aduersum me, & fortes ac sani terribilesq; tyranni quæsierunt animã & vitam meã, & nõ proposuerunt te Deum ante cõspectum suum. *Sedeia eia Sela iam nunc me sentio exauditũ.*

2. Ecce enim Deus adiuuat me, & Dominus, medius versans inter protectores ac sustentatores

N 5

meus,

meos, ipse susceptor est animæ meæ.

O Domine, auerte, quæso, ac retorquendo mala qua illi mihi parant, tribue ea ipsis inimicis meis, qui mihi insidiantur: & in veritate fideq; tua, quam præstandis promissis semper ostendere soles, dilperde ac penitus subuerte illos.

Quod cum facies, cum summa animi liberalitate voluntariè sacrificabo tibi sacrificium gratiarum actionis: & ferens tibi acceptam salutem meam, cõfitebor nomino tuo Dñe, celebraboq; id omnibus laudibus, quoniam bonum est, & rebus ipsis conueni-

Quoniam cum a fortitudine, ut dixi, & beneficiã ducatur, tu ex omni tribulatione & angustia eripui si me: & super inimicos meos despexit oculus meus, vltionem de iis vidēs, quam exspectabam.

EXPLANATIO.

Quoniam bonum est] Varia Dei nomina, variis ipsius actionibus sunt accommodata.

PSALMVS IIIII.

Titulus.

In finem, sive ad summum præfectum chori musici: ut in carminibus & cum plausu manusum ad instrumentum quod dicitur Neginoth, ad modulos cantilena, cuius initium intellectus, cantetur hic Psalmus eruditius David.

Argumentum.

I. *N* Arrat vir sanctus in quantis angoribus ob hostium persecutionem versetur: 2. Vnde Dei opem aduersum eos implorat,

implorat, commemorans quanta illorum sint scelera, & quam perfide secum agat, ex coniunctis illis amicis proditores facti. 3. Quod quidem cum ita sit, dicit omnino fore vt Deus eos disperdat, ipsamque tanquam innocentem iuuet, cum contra illorum respicientia sit desperata. 4. Atque ita seipsum alloquens, concludit non in hominibus, sed in vno Deo esse fidendum. Gerit autem hic David personam Christi, qui à proprio Apostolo suo proditus & à propria gente Israelitica in cruce actus fuit.

I. *E* Xaudi Deus, & arrige aures tuas ad orationem meam, & ne despexeris, nec abscondēs te auerferis deprecationem meam: intende, inquam, mihi, & exaudi me.

Contristatus sum conquerendo ac lamentando, & nunc huc nunc illuc me versando, in exercitatione, & clamore, ac oratione mea, in qua & totus conturbatus sum, fremens ac strepitum edens, idq; à voce ac propter vociferationem & minas inimici, & à tribulatione, propterq; toruum adspectum hominis peccatoris & impij, & me persequentis, & in angustiam redigentis.

Quoniam conspirantes aduersum me omnes declinauerunt in me, & falsis criminibus confictis impulerunt mihi iniquitates & delicta: & in ira, quasi furore concitati, molesti erant, & aduersabantur, vnâque omnes imminent mihi.

Quare cor meum conturbatum est ac contremuit in me, & intra media viscera mea: & formido ac terror mortis cecidit super me.

Timor & tremor venerunt super me, & contexerunt penitusq; operuerunt me tenebræ, horroris ac pauoris plena.

Et

Et dixi, quis dabit mihi pennas sicut columbæ; & certè volabo hinc ad tutum aliquem locum habitationis, & requiescam.

Et ecce sic mecum cogitans, quantum voris potui, elongavi me, fugiens & animo sedem fixi ac mansi in solitudine, procul ab hominibus. Sic profectòtus est Sela.

Atque ita solus agens, quoad cogitatione poteram assequi, exspectabam (ut cum festinatione veniret) eum qui saluum semper me fecit, & melioravit à pusillanimitate ac deiectione spiritus & animi mei, & à tempestate quam mihi hostes excitabant: quos equidem & nunc vento ipso rapidissimo ac turbine citius effugere festinarem, si possem.

2. Sed quoniam id non humane opis est, sed prorsus divine; tu, quæso, præcipita ac dissipa consilium eorum Domine, & diuide linguas eorum, ut alii alios non intelligant, sed in varias sententias distrahantur: quoniam certè digni sunt qui pereant, & vidi ipse iniquitatem eorum & contradictionem ac contentionem quam exercent in sua ciuitate.

Qua ciuitas si verè describenda est, ut intelligatur quam sit ciuitati Dei contraria, inuenietur quod hac quam dico contentio ac discordia die ac nocte circumdabit & circumnit eam super muros eius, quodq; iniquitas & labor, quo boni affliguntur & opprimuntur, in medio versatur furo eius, & denique omnis corruptela ac prauitas, ipsaq; adeò iniustitia, in ipsis penetralibus est ac domibus eius.

Et

Et quantum ad vicos eius & vias attinet, quod non defecit nec recedit unquam de plateis eius impostura illa damnabilis v sura, qua se mutuo excedunt, & fraus ac dolus, quo se inuicem circumueniunt.

Quem quidem dolum, cum per mille machinationes p̄t̄as ac simulatas quotidie mihi intentent; non est sanè ferenda tanta perfidia: quoniam si apertus inimicus meus maledixisset aut exprobrasset aliquid mihi, sustinuissem vtique.

Et si is qui manifestè oderat me, super me magna locutus fuisset, detrahèdo, & superbe minando mihi ore pleno, abscondissem me (forsitan) ab eo: quoniam facile est effugere odium manifestum.

Ceterum, tu verò, qui his grauissimis malis me nunc afficis, homo olim vnanimis mihi fuisti, quem fratris loco & aequalem mihi ducebam, quemque in tanto pretio ducebam, vt dux meus, & familiaris amicus ac notus meus esses.

Qui simul mecum dulces capiebas cibos, secretum nostrum si aui sermone delinientes, & in domo Dei vnà semper ambulauimus cum summo studio ac consensu sine vllò tumultu; sic vt diuina & humana omnia communia haberemus.

3. Quod quidem cum ita sit, veniat ac irruat de repente mors super illos, qua debitum cum v suris ab eis exigit; & descendant in infernum viuentes, nullo morbo precedente.

Quoniam scelera & nequitia in ipsis sunt habitaculis & congregationibus eorum, & versantur

in

in medio penetrantium cordium eorum.

Ego autem contra, qui omnem vitam innocentiam semper sum secutus, ad Deum clamaui: & scio quid nihil aduersum me hostes poterunt, sed Dominus saluabit me.

Vespere, & mane, & meridie narrabo, & tum quidem susurrado, tum autem alta ac resonanti voce annuntiabo illi pericula mea, precaborque instanter ut ab eis meliberet, & exaudiet, fat scio, vocem meam.

Et redimet ac in pace collocabit animam meam, liberans eam ab his qui appropinquant & imminent mihi, ut bellum mihi inserat: quoniam tamen inter multos hostes versor, qui erant contra me, plures tamen sunt numero qui stant mecum & pro me.

Exaudiet, inquam, Deus deprecationem meam, & humiliabit ac affliget illos is qui est, & in calis habitans rebus omnibus presidet; iam inde ab initio ante omnia secula. Ita profecto res est Sela.

Non enim est vlla spes de illis, nec commutatio in eis à malo ad bonum, & non timuerunt nec timebunt unquam Deum quem admodum deberent: & ideo extendit Dominus manum suam in retribuendo, ut pro meritis eos castiget.

Nam vide quid fecerint: miserunt sceleratas manus suas in eum quem Dominus ipse pace ac fœderis suo comprehenderat, & cum quo amicitiam semper simularant: contaminauerunt perfidia sua testamentum & pactum eius, quod ipsi quoque seruari promiserant: denique qui princeps inter eos est, ita simulat

simulare se gessit, ut si os & verba spectes, qua quoniam bonyro leniora gerit, diceres: ecce iam diuili sunt, & penitus recesserunt ab ira, minacia ora & vultus eius: si autem res & facta, contra praelium meditatur, & iam ad pugnandum appropinquauit & se preparauit cor illius.

Etenim molliti sunt sermones eius super oleum, siquidem exteriorem speciem eorum spectes: & tamen si reuera eos consideres, nihil aliud ipsi sunt quam gladij, & iacula acuta.

4. Que quidem cum ita se habeant, ne ponas unquam, o anima, in hominibus spem tuam: sed si quid est quod tibi sit molestum, suoque pondere te premit, iacta ac penitus conice super Dominum curam ac sarcinam tuam, & ipse te ita ut oportet gubernans, sustentabit ac enutriet: & non dabit in æternum fluctuationem iusto, ut semper à malis oppressus, penitus labasciat ac succumbat.

Ceterum quantum ad impios ac sceleratos attinet, tu verò Deus deduces ac precipitabis eos in puteum foueæ, ac voraginem interitus.

Atque ita viri sanguinum, & dolosi, qui in manu sanguinolenta & fraudibus suis confidunt, non dimidiabunt dies suos, sed immatura morte peribunt, dum nunquam ad moriendum se componunt, quantumcunque ætate sint proeecti: ego autem non in alio sperabo quam in te uno o (Domine.)

EXPLANATIO.

In ciuitate] Quomodo ciuitas Dei, iustitia; ita ciuitas Diaboli, iniustitia plena est: quæ tum quidem aperta vi grassatur in dictis actis, quæ sunt duo grauissime vitia quæ in hominum conuictum incidunt; tum autem tacita fraude per vsuram & dolum, quæ sunt duo maxima mala quæ in commerciis hominum intercedunt.

PSALMVS LV.

Titulus.

In finem, siue ad summum præfectum chori missi, pro columba muta, quæ procul auolauerat, & constituta erat in locis longinquis à terra sancta; nec non pro populo qui à sanctis longè factus est, missum Psalmus Dauid, ut decantetur ad modulos cantilena, quæ in tituli inscriptione habet Michiam, quem fecit cum comprehenderunt & tenuerunt eum Allophyli siue alienigenæ Philisthæi in Geth.

Argumentum.

1. Implorat Rex Dauid auxilium Dei contra hostes, dicens etiam si fructum se non metuere quid faciat homo. 2. Qui quidem licet multa molliatur, nihil tamen efficit, sed contra ipse peribit. 3. Vnde ad Deum conuersus, rogat ut ita fiat, & vota sua quæ pro salute præstita vouit, persoluat.

1. Miserere mei Deus, quoniam conculcauit & absorbere me vult homo: tota die sine intermissione impugnans tribulauit, & in angustiam redegit, & penitus oppressit me.

Conculcauerunt, inquam, & absorbere studuerunt

me

me inimici mei tota die, quoniam multi insidiatores & bellantes aduersum me, ô Excelsè.

Certe Domine, quoties ab alitudine & locis superioribus me oppugnabunt, quod omni parte die faciunt, non potero omittere quin timebo: sed tamen rediens ego ad me, & verò rem uti oportet expendens, mox abiiciam omnem timorè, & in te sperabo.

In te, inquam, Deo fiet proculdubio quod aliquando laudabo & approbabo hos sermones meos tanquam bene factos: quibus boni consulens quicquid à te mihi immittitur, dico quòd in te Deo immortalis speraui, & non timebo quid faciat mihi caro mortalis: nam proficiuntur hi sermones mei ex promissione & sermone tuo de auxilio mihi contra hostes præstando, quòd non dubito quin sis factururus.

2. Enimvero illi tota die verba mea execrabantur, & calumniantur quicquid dicam & faciam: & aduersum me sunt omnes cogitationes eorum in malum, ut me funditus perdant.

Inhabitabunt & congregabuntur inter se, & abscondent se, ut delitescerent insidias mihi parè: ipsi calcaneum meum & omnia vestigia mea obseruabunt, ut vitam mihi auferant.

Sed sicut ipsi sustinuerunt & expectant animam meam ut eam tollant; an ita, tu Domine, illis peccatibus eris auxilio, ut euadant pœnam? non profectò, nequaquã: nam hoc plus quam iniquum esset: sed contra omnes conatus eorum eludes, & pro nihilo eos duces, nec villo modo saluos facies illos, & quod

O

magis

magis est, in iusta ira tua omnes illos populos confringes, ac tanquam de gradu deiciēs.

Tu, o Deus, omnes fugas meas ab hostibus numeratas habes: nam omnem vitam meam annunciani tibi, & posuisti omnes lachrymas meas in cōspectu tuo, quas tanquā in vtriculo quodā in vnum collegisti, & in libro rationū tuarū scripsisti. Annō ita est

Ergo sicut & in libro de promissione tua manifestē exstat, ita nihil dubito quin tunc conuertentur continuo inimici mei retrosum.

Vbi auxilium tuum implorauero, in quacunque tandem die fuerit qua inuocauero te, ecce enim iam certē cognoui, & habeo penitus exploratū, quoniam tu Deus meus es.

Quare in te Deo laudabo verbum meum, in te Domino laudabo sermonem meum, quo boni confutens quicquid à te mihi accidit, dixi: in Deo speraui, non timebo quid faciat mihi homo.

In me sunt Deus & oculos mihi semper versatur, & ad onus meum pertinent vota tua, qua tibi vni: quæ equidem sine dubio reddam ac persoluam in sacrificio longè gratissimo, quod est, cum canuntur laudationes & gratiarum actiones tibi.

Quas utique ipse canam, quoniam eripuisti animam meam de morte, quam hostes minabantur, & pedes meos de lapsu peccati, quod Diabolus machinabatur: ut viuus incedam, & purus à peccato placeam coram te Deo in lumine viuentium; qui cognitione tui illustrati, in te solo viuunt.

EXPLA-

EXPLANATIO.

In lumine viuentium] Viuentium in Deo duplex esse lumen suprā diximus: vnū intellectus; veluti cum dicitur: Lucerna pedibus meis verbum tuū, & lumen semitis meis. alterum claritatis vitæ ac morum; vt cum dicitur: Luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona.

PSALMVS LVI.

Titulus.

In finem, siue ad summum præfectum chori missi, missus Psalmus, quem tibi Domine, ne disperdas ipsum, fecit David vt caneretur ad modulos cantilene, qui in tituli inscriptione habet Michtan, & cecinit eum cum fugeret à facie Saul regis Israël in speluncam.

Argumentum.

1. 7 Acens in spelunca vir sanctus cum eum Saul persequeretur, implorat Dei auxiliū: quod certò ita sperat futurum, quemadmodum sape factum est, quantumcumque hostes ferociant. 2. A quibus vt liberetur iterum orat: vt quemadmodum olim, ita & nunc gratia Deo agere possit. 3. Ad quam rem seipsum excitat, & de salute accepta gratias agit.

1. **M**iserere mei Deus, miserere mei: quoniam in te sperat ac prorsus confidit anima mea.

Et tanquam pullus in umbra ac tegmine alarum tuarum sperabo, donec transeat iniquitas, & tempestus calamitatum quibus nunc premor.

Clamabo ad te Deum altissimum, Deum qui benefecit mihi, & perficit quod in me ad regiam

regiam dignitatem vocando incepit.

Nam sepe misit de cælo manum, & Angelum suum, & liberauit me à probro eorum qui me absorbere studebant: & quod magis est, dedit in opprobrium & ignominiam conculcantes & absorbentes me. Ita profectò res est, Sela.

Misit, inquam, Deus frequenter misericordiam suam, pro bonitate sua: & veritatem suam, pro iustitia, quam exercet in promissis præstandis, & eripuit animam meam de medio catulorum leonum: quare & nunc cum idè mihi contingat (etenim anima mea inter medias leones versatur, & iaceo inter inimicos ferocientes, & ira inflammatos & ardètes) ac cubui & dormiui securus, quantumcumque ab illis & eorum armis resplendentibus sim conturbatus.

Qui quidem tamen si homines sint, & filij hominum, dentes tamen eorum sunt tanquam ferarum, & tanquam arma, siue lanceæ, & sagittæ: & lingua eorum gladius acutus.

2. A quibus ut liberer, adfer mihi, quæso, solitam opem tuam, & exaltare, & effer te super cæles Deus, & dispergatur in omnem terram gloria tua.

Etenim sepe olim laqueum parauerunt, & tetenderunt rete pedibus & gressibus meis, & incurruerunt ac debilitari timore fecerunt animam meam.

Et foderunt ante faciem meam foueam, ut me caperent: & quid factum est? equidem ipsi inciderunt in mediam eam, qua de re tum triumphabam, Sela.

Vnde & nunc paratum cor meum Deus, paratum

COR

cor meum ad similem triumphum agendum de victoria quam certo mihi præbebis: cantabo voce, & psalmum dicam in instrumentis musicis tibi Dño.

3. Ad quod faciendum exurge & expergiscere, ò anima, omnisq; virtus & gloria mea, exurge, tu, psalterium & cithara: exurgam enim primo diluculo & ipsam auroram excitabo.

Et cõfitebor ac cantabo tibi in populis Domine, acceptam tibi ferens salutem meam, & psalmum dicam tibi in gētibus, prædicans apud omnes laudem tuam.

Quoniam magnificata est vsque ad cælos misericordia & bonitas tua in me adiuuando, & vsq; ad nubes veritas & iustitia tua in promissis seruando.

Quare exaltare & effer te super cælos, ò Deus, & expandat se super omnem terram gloria tua.

EXPLANATIO.

Dentes & arma] Quemadmodum feris animantibus; ita & armis & sagittis, quibus hominibus nocetur, mali comparantur.

PSALMVS LVII.

Titulus.

In finem, siue ad summum præfectum chori musici, missus Psalmus, quem tibi, ò Domine, ne disperdas cum, fecit Dauid, ut cantetur ad modulos cantilena, quæ in tituli inscriptione habet Michram.

Argumentum.

1.] Nuchitur Dauid in hostes suos primores reipublicæ, qui Sauli adlabatur, quos in malo suo vsque adeo iam inde à natiuitate

inueteratos ait, vt ne audire quidem velint id quod rectum est.
 2. Ceterum, quantumcumque callidi videntur, fore tamen, & quidem breuissimè, vt in nihilum à Deo redigantur. 3. Quod videntes iusti, in sanguine eorum manus suas lauabunt, & Deum bonorum & malorum iustum remuneratorem esse agnoscunt.

1. **S**I verè vtiq; vos senatores, qui conuentum & concilium civitatis constitutis, iustitiam loquimini, & rectè meditati in cordibus vestris, secundum hoc ipsum iuste quoque & ex bono & equo indicate vos filii hominum ac primorum, qui nobilitate præcellentes, rempublicam regitis ac gubernatis.

Sed sanè res longè aliter se habet: etenim, quantum ad animum intus attinet, in corde iniquitates operamini: & quantum ad facta externa, in omni terra ac republica iniustitias manus vestræ coccinant & appendunt, dum non equa sed iniqua lance rei & causas (& id tamè sub specie iustitiæ) trutinatis.

Alienati enim sunt isti peccatores & impij à Deum iam inde à tempore quo concepti fuerunt à matre in vulua, & errauerunt in omnibus viis suis ab eo vsq; tempore quo editi fuere ex utero: vnde locuti sunt semper falsa, ac mendacia suo plena.

Furor illis est & venenum secundum similitudinem ira ac veneni serpentis, non communis quidem, sed sicut aspidis surdæ, & per astutiam obruantis aures suas, quarum vnã terræ admoet, & alteri caudam inserit.

Quæ quidem ne deposito veneno innocua fiat, non exaudiet vocem incantantium, & suauiter murmurantium, & non auscultabit ad carmina venefici

nefici incantantis, quantumcumque incantet, ac verba ad hoc pertinentia in vnum iungat artificiosè ac sapienter.

2. Ceterum quantumuis callidi in malitia sua videantur, nihil sani consilij aut admonitionis admittentes, Deus tamen conteret dentes & conatus eorum in ore ipsorum, molas horum catulorum leonum, qui tantopere nunc ferocierunt, confringet Dominus.

Dissoluti ac liquefacti ad nihilum deuenient tanquam aqua decurrens, intendit Dominus arcum suum, & parauit sagittas quibus eos iaculetur, donec omnes infirmetur ac pereant: & si quas sagittas ipsi emittēt, sicut inter volandum ac si essent contractæ.

Sicut cera quæ fluit, & limax qui inter repèdum colligescit, auferetur ac pertransibunt: cecidit super illos ignis de calo, quo mox consumentur, & non apparebunt non magis quàm abortiuum mulieris, aut talpa, quæ vno momento erupentes è terra, & iterum se condentes, non viderunt solem.

Imò priuquam fieret vt intelligerent spinæ vestræ & cresceret in rhamnium, quod minus sit quam momento temporis, cum idem sint spina & rhamnium, & non nisi sono nominis differant, aut prius etiã quam olla vestra sentirent ignem rhamni accensa, quæ illi sit subiecta, quod in instanti accidit, dissipabitur planè ac peribunt isti impij ac peccatores: nam sicut crudum quid & immaturum, & carnes quæ

adhuc viuentes deuorantur: sic in ira & cum uehementi turbine ac tempestate absorbet eos Dominus, & tanquam poma de arbore decutit.

Atque ita lætabitur iustus in Dei gloria ac potentia, cum uiderit vindictam quam de malis & impiis Deus sumet: manus suas, ac pedes, lauabit præ lætitia in sanguine peccatoris & impij.

Et dicet homo, & percontabitur apud se, si utiq; est fructus iusto de iustitia sua: & concludet ac dicet, utiq; est Deus, iudicans eos (cum sit Iudex iudicum) & dans unicuique iusto & iniusto pro meritis suis in terra.

EXPLANATIO.

Non exaudiet] Ultimam in malis, est non audire uelle bonum.

PSALMVS LVIII.

Titulus.

In finem, sine ad summum præfectum chori musici, missus Psalmus, quem tibi, o Domine, ne perdas eum, fecit Dauid, ut cantetur ad modulos cantilena, quæ in tituli inscriptione habet *Nichtam*, id est, quædo misit Saul, & custodiuit domum eius, ut interficeret eum.

Argumentum.

1. Obsessus vir sanctus domi suæ à militibus Saulis, implorat Dei auxilium: 2. A quo mox se exauditus ait, nihilque hostes facturos. 3. Quos non vno impetu, sed paulatim perire opat,

opat, ut resipiscant, & Deum agnoscant. 4. Et confitens se cum illis conatus eorum iratos fore dicit: se uero ob liberationem gratias Deo acturum.

1. **E**Ripe me de inimicis meis Deus meus, qui trinus es & unus, & ab insurgentibus in me libera ac protege me.

Eripe, inquam, me de operantibus iniquitatem: & de uiris sanguinum, qui manus habent sanguinarias, salua me.

Quia ecce insidiis positis ceperunt animam meam: & conspiratione facta, irruerunt in me homines fortes ac feroces.

Atque eius rei causam neque iniquitas mea illis prebuit, quasi vlla re à me sint læsi; neque peccatum meum aduersum eos, Domine; quoniam sine vlla iniquitate semper cucurri & direxi gressus meos: sed illi non alia re quam sola sua peruersitate incitati, cursitant & parat ac instruunt se ad me inuadendum.

Quod considerans, ex suscita te & exsurge, quæso, in occursum meum, ut mihi assistas; & vide quid isti homines moliantur: & cum tu Domine sis Deus virtutum ac exercituum, Deus, inquam, Israël;

Experiscere, amabo, & intende ad visitandas omnes istas gentes sceleratas ac peruersas, & non miserearis cuiusquam ex omnibus qui obstinate & malitiose operantur iniquitatem. Eia eia Sela: iam sentio Deum mihi propitium: tollamus uocem altius.

2. Venient illi quidem obsessum domum meam.

summo mane, & cōuertentur ac redibunt ad vesperam, & latrabunt, ac famē cupiditatis suae patientur, vt rabiosi ac famelici canes, & circumibunt iteram ciuitatem ad me comprehendendum.

Et, quod amplius est, ecce loquentur in ore suo multa scelerata ac nefanda contra me, quibus id abundabit, & erit tanquā acutus gladius in labiis eorum: quod tanto faciunt audacius, quoniam si quis eos reprehendat, continuo respondent, quis audiuit? & sic liberē effutiant quicquid volunt, quasi nemo esset qui audiret.

Sed tu, Deus meus, aduersum hęc omnia mihi eris adiutor, & tu Domine deridebis eos, subsannabis eos, & ad nihilum deduces omnes istas gentes malas & impias.

Et omnino fortitudinem meam, si quod robur ego habeo, quod tibi acceptū fero, non exseram solus absque te, sed ad te & in aduentum vsque tuum custodiam ac reserabo; vt tunc viribus aduersarij mei, vires tuas opponam: quia tu, Deus, susceptor & protector meus es, & eleuatio mea. Deus, inquam, meus ipse est, & misericordia ac bonitas eius preueniet & auertet me; ita vt priusquam vel parem me ad resistendum hostibus, ipse iam confecerit eos.

3. Dum enim hęc loquor, ecce iam Deus ostendit mihi & videre me fecit quae volui super inimicos meos: ceterum ne occidas eos subito Domine, nequādo, sublati illis ē medio, obliuiscatur statim populus meus, cui me Regē designasti, factū tuum,

uec

nec illi amplius seruiant pro exemplo virtutis & potentiae tuae.

Sed vt quā diuissimē memoria rei daret, disperge ac dissipa illos in virtute ac fortitudine tua, sic vt incertis sedibus huc & illuc vagentur, & deponere ac deice eos de statu suo, tu, qui protector & clypeus meus, es Domine.

Idē, propter delictum oris eorum, quo malē de te & me sunt locuti; & propter elatum ac fastuosum sermonem labiorum ipsorum, quo supra cunctos se efferebant: vt sic capiantur & comprehendantur in superbia sua.

Sed & de execratione & mendacio interim annuntiabuntur, & conuincētur, manifesteq; in eo deprehendentur, vt omnes intelligant in cōtuminatione ac perditione eorum id nō alia re fieri, quā quia circa te contumeliosē versati sunt, & blasphemantes veritatem, non nisi mendacia docuerunt: quae ratione accider, vt hominū execratio facti, lenta tunc in ira ac furore cōsummationis tuae cōficiantur, donec paulatim omnes perierint & amplius nō erunt.

Et sic scient tam ipsi qui antē tam elatē ac contumeliosē se gerebant, quā reliqui mortales omnes, quia Deus dominabitur, & princeps est populi Iacob, & omnium finium terrae. Eia eia triumphe Sela, ita profectō res est.

4. Quin si illos & me inuicem compares, ecce illi manē, vt antē dixi, ad me circumfidentes exeunt es conuertentur & redibunt domum suam re infecta ad vesper-

vesperam, & latrabunt, ac famem inexpleta cupiditatis sua patientur, ut famelici ac rabiosi canes, & circuibunt totam ciuitatem, tumultuantes aduersum me.

Et dum hoc facient, passim vagabuntur ipsi & dispergentur per omnes urbis angulos, ut & hospitia inueniant ad manducandum: & si verò non fuerint saturati, fremunt & murmurabunt, famelici, concedent dormitum.

Ego autem contra celebrabo ac cantabo fortitudinem tuam, Domine, qua eos confecisti: & exsultas laudabo & exaltabo summo mane misericordiam ac bonitatem tuam, quam mihi ostendisti.

Quia factus es susceptor & protector meus, & refugium meum, in die angustia & tribulationis meae.

Tu es, inquam, fortitudo mea, & adiutor meus: tibi cantabo ac psallam, quia Deus susceptor & protector meus es, Deus auctor ac thesaurus misericordiae & bonitatis meae.

EXPLANATIO.

Eripe me] Gerit in hoc Psalmo David Christi personam, quem in horto Iudaei obsessum rapiebant, & morti tradebant, sed tertia die resurrebat.

Dispergentur] Hic praedicat fore, ut Iudaei, grauioris poenae caui, ob mortem Christo illatam, non statim omnes pereant, sed per multas gentes dispergantur.

PSAL.

PSALMVS LIX.

Titulus.

In finem, siue ad summum praefectum chori musici, ut ad instrumentum quod vocatur *Sufam* siue *Rofa*, vel pro iis qui commutabuntur, & ad modulos cantilena, quae in tituli inscriptione incipit *Michitam*, ceterum ipsi David hic Psalmus in doctrinam, quem fecit cum iratus succendit Mesopotamiam, siue aram fluminum Syriae & Sobal, & conuertit Ioab, & percussit Idumaeam in valle Salinarum usque ad duodecim milia.

Argumentum.

1. **R**ex David orans pro felici belli successu, dicit Deum saepe quidem populo suo durum fuisse ob peccata, sed mox eius miertum, benignum se illi praebuisse: quod ut & nunc facere velit, precatur. 2. Vnde Deum in spiritu loquentem inducit, quo pacto iam omnes populos vicinos sibi subiecerit. 3. Quod cum ita se habeat, ut & re ipsa ad effectum deduci possit, optat.

1. **D**eus, repulisti nos aliquando abs te, & destruxisti ac dissipasti nos: iratus es factus aliquoties, & tamen semper rediens iterum & conuertens te ad nos, misertus es nobis.

Itaque & nunc quoniam commouisti, & treme fecisti terram, & diruptione facta conturbasti & quasi hiare fecisti eam: refice iterum, & sana contritiones & rupturas fissurasque eius: quia sic commota est, ut plane vacillet, & ruinam minime videatur.

Osten-

Ostendisti iam populo tuo, & exhibuisti ei dura miserandaq; spectacula: potasti nos vino non hilaritatis, sed compunctionis, quod pauoris & anxietatis amaritudine & veneno est plenum.

Quare quemadmodum olim dedisti & erexisti mentibus te, & sanctum tuum nomē colentibus, certam significationem & signum tanquam vexillum, ut id conspicientes, & sub eo militantes, fugiant ac salui evadant à facie arcus inimici, & quod magis est, erigerent se, & prevalerent aduersum eos, iuxta veritatem promissionum tuarum: nam sic illi eras pollicitus. Ita sanè res est Sela.

Ita & nunc, quaeso, facito, ut liberentur hoc modo, & eripiantur ex omnibus periculis dilecti tui: saluum me fac, inquam, dextera tua, & exaudi me, votisq; meis responde.

2. Sed ecce dum hac precor & oro, Deus locutus est mihi in Spiritu sancto suo, ad hunc modum: deponens iram meam ac tristitiam, lætabor, inquit, & partibor in hereditatem meam Sichem, & conuallem tabernaculorū suorū tanquam meā metibor.

Meus est Galaad, & meus est Manasses, & Ephraim fortitudo capitis mei, in qua præcipuam vim bellicam constitutam habeo.

Iuda Rex meus, quem ducem sub me feci, ac legislatores super populum meum, & Moab olla est spei meæ, quo tanquam vase lotionis pedum meorum, utror, si quando peregre rediens, lassus ad speratum, domicilium reuertor, ad eò in omnibus vel abiectis.

abiectissimis mihi obtemperant.

Sed & in Idumæam extendam calciamentum meum, ut imperio ac pedibus meis eam subiiciam: & mihi iam Palestini alienigenæ subditi ac confederati sunt, & cum plausu me suscipiunt.

3. Que quidem cum ita se habeant, ð Domine, quis deducet me in ciuitatem istam munitā, quam tanto tempore iam teneo obsessam: quis deducet me vsque in Idumæam, cum qua tamdiu bellum gero?

Nonne tu Deus, qui hætenus repulisti nos, & nõ egredieris Deus vel tandē in virtutibus, & cum exercitiis nostris: ut te ducem nostrum præbeas ad expugnandam Idumæam, in quam te calciamentum tuum extensurum dixisti?

Da igitur tu, obsecro, nobis auxilium de tribulatione: quia vana & inanis est salus hominis.

In te Deo faciemus virtutem, & robur ac fortitudinem habebimus ad rem bene gerendam, & ipse conculcabit & ad nihilum deducet inimicos tribulantes nos.

EXPLANATIO.

Partibor Sichem] Verè ad Christum hæc referre possumus, qui vi Euangelij cunctos populos sibi subiecit.

PSALMVS LX.

Titulus.

In finem, siue ad summum præfectum chori mufici, vt in hymnis, & cum plausu manuum, ad instrumentum quod vocatur Neginoth, cantetur hic Psalmus Dauid.

Argumentum.

1. **P**etit exaudiri vir sanctus à Deo, quemadmodum semper.
2. Quod iam tum cum loquitur, ita factum esse, perpetuamque felicitate in Domino se futurum, ait.

1. **E**xaudi Deus clamorem ac deprecationem meam, intende orationi meæ.

A finibus enim ultimis, & extremo terre Iudæ, ubi tanquam exsul delitescam, semper ad te clamam, dum anxietur, & quasi collaberetur, penitus, & deficeret cor meum, & tu in excelsum petram, quæ longè altior me erat, & quò meis viribus nequaquam poteram euadere, semper exaltasti me, vt ab hostibus ubi tutus esse possem.

Deduxisti me, quia, inquam, quibuscumque in periculis sum versatus, tu omni tempore factus es & re ipsa fuisti proteclio & spes mea: fuisti, dico, mihi turris fortitudinis à facie inimici, & aduersus eum, ne me expugnaret.

Quod cum ita sit, & in posterum fretus bonitate tua, non dubito quin t'reui ab hoc exsilio reuertar, & inhabitabo in tabernaculo tuo in omnia & per omnia

omnia sæcula, ibique tanquam pullus confidam, ac protegar, ac delitescam in velamento alarum tuarum. Eia via triumphæ: ita profectò res est Sela: tollamus vocem altius.

2. Quoniam ecce vti semper, ita etiam dum hæc loquor, ita nunc tu Deus meus exaudisti orationem meam, & vota mea, & dedisti hoc regnū in hereditatē mihi, & posteris meis, timentibus nomen tuum.

Quin & dies alios super alios dies Regis vncti tui adicies, & annos eius vsque in diem generationis & generationis produces, & tanquam connexionem diuersarum generationum statues.

Atque hoc modo sedebit, & iam nunc re ipsa permanet in æternum in conspectu Dei, perpetuò felix ac beatus: nam misericordiam in peccatis mihi condonandis, & veritatem eius in promissis mihi prestandis, quis vnquam requireret aut desiderabit in me, quasi ea sim destitutus? certo nemo: nam semper vtrumque præparatum habet, vt is me custodiat ac tueatur.

Quare gratias tibi hæc de re agens, Domine, sic psalmum dicam nomini tuo in læculum sæculi, vt persoluam ac reddam tibi vota mea, quæ tibi pro salute voui, de die in diem.

EXPLANATIO.

In petram exaltasti me] Quoniam viribus naturalibus ad diuina conscendere non possumus, vt vi diuina Deus eò nos efferat, necesse est.

P

Dies

Dies super dies] Perpetuum Christi regnum describitur; quod quantum ad ipsam, plenum est gratiæ in peccatis per misericordiam condonandis, & veritatis in promissis præstandis, & quantum ad nos, tum quidem in veritate fidei confisit erga Deum, tum autem in misericordia bonorum operum erga proximum.

PSALMVS LXI.

Titulus.

In finem, siue ad summum præfectum chori musici, pro Idithum insigni cantore, ut per eum cantetur hic Psalmus Dauid.

Argumentum.

1. Primum Dauid se Deo dicit esse subiectum, & in eo spem omnem suam reponere, nec vim hostium curare, ad quod ipsum excitat. 2. Deinde & alios omnes hortatur ut non in vanis hominibus nec in seipsis, quantum ad ingenij, corporis, & extera bona, sed in vno Deo spem suam collocent.

1. Nonne Deo soli subiecta erit ex toto anima mea, illumque patienter cum silentio, sineque ulla querimonia expectabit & respiciet? ab ipso enim omne salutare meum.

Nam & ipse solus est Deus meus, & tamquam rupes & propugnaculum, scutumque meum, & planities salutaris meus, & susceptor ac receptor meus fortissimus in omnibus aduersis: quare non mouebor vllis rebus amplius, aut si qua in re pro imbecillitate humana vacillarem, non multum id erit, sed plane exiguum.

Quod quidem cum ita se habeat, quousque tandem

dem vos homines insani praua cogitantes, insidias mihi struitis, & irruitis in unumquemque hominẽ, alius in alium? enimvero id dum facitis, nihil aliud agitis, quam quod ipsi interfecit vniuersi vos, & mutuis vulneribus conficimini, sic ut tota vestra respublica tanquam ruinam minetur. & similis sit patienti inclinato, & maceria manu depulsæ, que iam corrui.

Verumtamen ecce vnde nam odium suum conceperint contra me: videntes enim in quanto sim pretio apud Deum, & quomodo omnibus rebus augear ascrescam: propter hoc solum pretium meum, in quo ille me habet, dum tantis honoribus me cumulat, inuito consilio cogitauerunt me repellere, & de sedibus meis deticere: quare profugus ego factus cucurri, & erravi per desertum in fame & siti, ipsi autem mendacis delectati, & in iis sibi placentes, foris ore suo benedicebant, & intus in medio corde suo maledicebant, omniaque mala aduersum me machinabatur. Ita profecto res est Sela.

Verumtamẽ ut in initio dixi, tu his rebus nõ commota Deo soli omnino subiecta esto anima mea, eumque cum silentio sine obmurmuratione respice & expecta: quoniam ab ipso pendet & salus mea, & spes mea, & patientia mea, in expectatione salutis.

Quia ipse solus firma mihi petra est, & Deus meus, & saluator meus, & adiutor meus: quare non emigrabo, nec vlla in parte rerum mearum mouebor aut vacillabo.

2. In Deo, *inquam*, salutare meum, & gloria mea: Deus *robur* & *tanquam rupes est* fortitudinis & auxiliij mei, & *omnis spes mea* in solo Deo est.

Quod quidem videntes & vos, sperate in eo omni tempore, o vos omnis congregatio populi: effundite coram illo, & *reponite in sinum ipsius* tota corda vestra, *cunctasq; curas ac sollicitudines vestras*: nam Deus adiutor noster & *spes nostra est* in æternum. Sic sanè est Sela.

Verum tamen *quantum ad homines attinet*, ceterè vani omnino & inanes, imò *vanitas ipsa sunt* filij hominum: *vani, dico, & mendaces*, atq; adeò *mendacium ipsum sunt* filij hominum, *sive illi plebei sint, & terra filij, sive nobiles, & à claris viris oriuntur* nam si in stateris eos ponas, & *contra vanitatem appendas*, si quidem putas eos esse *ponderosiores*, videbitur fore ut decipiant te ipsi, et enim de vanitate reipsi comperies *multo eam esse ponderosiores*, & ipsa descendente, illos ascendere, etiam si omnes simul & *in unum & quasi in id ipsum collecti sint*.

Porro *quantum ad ingenij & corporis vires attinet*, nolite quoque sperare in iniquitate, *que per dolium & calumniam exercetur*; & rapinas *que per vim extorquentur*, nolite concupiscere: *quoniam & hoc ipsum est vanitas, quam appetere nullo modo debetis*: & *quæ tum ad bona fortuna attinet, diuinitati si fortasse ultro quasi germinantes affluant*, nolite quoque cor iis apponere.

Sed si veram rationem exsequi voletis, ad unum Dominum

Domini verbum animum erigite: Etenim semel locutus est Deus, & erit *firmum ac ratum*: duo hæc ab ipso non semel *dimittat*, sed iteratò audiui: quia *nimirum potestas omnium rerum & imperium Dei est*, & quòd tibi Domine est *bonitas & misericordia*, & quòd *secundum hoc & potes & vis bonis qui in te sperant benefacere, & malos, qui in rebus vanis spem suam reponunt, malè perdere*: quia tu utique reddes unicuique iuxta opera sua.

EXPLANATIO.

In stateris] Quoniam vanitas per se malum non est, ut antè diximus, peccatum autem malum: meritò homo peccator, ipsa vanitate leuior dicitur.

PSALMVS LXII.

Titulus.

Psalmus Dauid, quem cecinit Domino, cùm esset in deserto Idumææ, hoc est, in ea parte Indææ, ubi est desertum Ziph.

Argumentum.

1. **D**egens in deserto Rex Dauid, non minùs se ibi quàm in ipso templo Deum colere & celebrare ait, qui in omnibus rebus aduersis eum semper defendit. 2. Quare hostes nihil aduersum ipsam valuituros, sed perituros, seque Deo gratias acturum, ait.

1. **O** Deus, Deus meus, & fortitudo mea es tu: *Quod te de primæ luce vigilo, & te requiro.*

Sitiuit in te, tanquam ad fontem aqua viva, anima mea: concupiuit quàm multipliciter, tanquam

fame pressa, ut tibi iungatur, caro mea.

Idque in terra hac deserta & inuia, ubi nihil est quod comedatur, & inaquosa ac siticulosa, ubi nihil est quod bibatur: in qua degens licet procul à templo tuo absim, sic tamen atque si in ipso sancto, ac sacra ade tua esset, quotidie apparui, & sisto me tibi, ut viderem ac contempler apud animum meum fortitudinem ac virtutem tuam, & gloriam ac sanctam arcam tuam, anhelans ad te haud aliter atque terra hac sicca aquam & humorem appetit.

Quoniam melior est bonitas & misericordia tua super omnes vitas, quantumvis rebus omnibus circumfluentes: quare labia mea laudabunt te.

Sic benedicam & celebrabo te, etiam in hac vita mea solitaria; & ad eum modum in nomine tuo loquar & extollam ad te, & ad res agendas admonebo manus meas.

Sicut si in medio regni mei degens, & rebus omnibus ad vitam necessariis abundans, adipe & pinguedine ad satietatem usque, repleatur anima mea: nam & tunc vel maxime etiam sine cibi & potus delicis satiabor & pinguescam, cum rerum diuinarum contemplatione pastus, te labiis exultationis laudabit & canet os meum.

Atque sic suaviter degens, semper in his solitudinibus memor fui tui, vel super ipsum stratum meum, & in ipsis matutinis, & vigiliis custodiarum noctis meditabor in te, quia fuisti auxilium meum, & adiutor meus.

Et

Et in velamento ac umbra alarum tuarum constitutus, lætus cantabo & exultabo: quoniam vti adhæsit anima mea post te, cupiens tibi adhærere, sed se seruare, non solum me non reieceris, sed vitro me suscipit dextera tua, & sustentauit me, contra omnes inimicos meos.

2. Ipsi verò frustra & in vanum per falsas delationes ac criminationes quaesierunt perdere, & ad nihilum deducere animam meam, quia nihil proficiunt, sed contra ipsimet morientes introibunt in inferiora terræ, & coniecti in fugam tradentur unà cum principe suo, in manus gladij, partes vulpium erunt, à quibus mortui dilaniabuntur, & quibus in fugiendo erunt similes.

Rex verò Israël, qui hac loquitur, lætabitur in Deo, & laudabuntur ac serè triumphabunt omnes de populo qui ad ipsum & eius nomen se conferentes iurant in eo, dum se illi subiiciunt, & iurant per salutem ipsius, quia obstruetur, & quasi iam obstructum est os loquētium iniqua, qui per mendacium eum calumniantur, & extrema illi minantur.

EXPLANATIO.

Deus, Deus meus] Typum hinc gerit David Christi, qui & ipse ob persecutionem Iudæorum in desertum subinde secedebat.

PSALMVS LXIII.

Titulus.

In finem, sine ad summum prefectum chorum.
sici, decantandus missus Psalmus Dauid.

Argumentum.

1. Implorat Dei auxilium vir sanctus contra vim hostium, quos iudicium se conspirasse, & in fidiis sibi tendere ait: 2. Addeum, ad id efficiendum varia illos iniussisse consilia, sed Dominum ea facta se irrita. 3. Quod quidem alij videntes, ab iis defecerunt, & ad Deum laudandum se conuerterunt.

1. **E**Xaudi Deus vocem & orationem meam
cum deprecor, & calamitates meas cum lamentatione tibi recenseo: à timore & minis inimici, serua & eripe animam vitamq; meam.

Protexisti enim semper, & abscondisti me à conuentu & secretis conspirationibus malignantium, & à multitudine ac fremitu operantiũ iniquitatẽ.

Quia exaceruerunt vt gladium linguas suas, & intenderunt vt arcum cum sagitta verba sua violenta, & rem amaram, vt hoc modo sagittent in oculis insontem & immaculatum.

Subidò & de improviso sagittabunt eum, & non timebunt, nec considerabunt Deum inspectorem & vindicem esse omnium: firmauerunt sibi, & animo prorsus obdurato firmissimè inter se constituerunt rem & sermonem nequam ac execrabilem.

Et post omnia vltro citroq; consultata narrauerunt ac decreuerunt inter se, vt absconderent ac

PARAPHR. IN LIB. PSAL. 233
viderent mihi laqueos secretos, & dixerunt, quis videbit eos?

2. Ad quos intendentes, scrutati sunt iniquitates, & que fierunt varias nocendi occasiones, ambagesq; & modos, & post cuncta deliberata defecerunt tandem & destiterunt ab ulteriori deliberatione postquam diu multumq; scrutantes, finem denique scrutinio impoſuerunt, & consultationem suam absoluerunt.

In qua tractada, mirum dictu est quo pacto vnusquisque intima quaque sua excusserit, & ad profundum vsque cordis sui inuestigando euaserit: sed tamen ita est, accedet homo in consiliis suis capiundis ad coralium, & profundissima quaque rimabitur, verum Dominus mox omnia euertet, & coniciens in eos de improviso sagittas suas, exaltabitur Deus super ipsos.

Quod quidem cum & contra inimicos meos ostenderit, propriae sagittae paruulorum illorum hominonum factae sunt plagae eorum: & infirmatae sunt contra me, & corruerunt in eos, & impingere fecerunt illos propriae linguae eorum.

3. Qua quidem re conturbati & attoniti sunt ac fugerunt omnes qui videbant eos: & timuit ac contremuit omnis homo praerei admirabilitate.

Et predicare coeperunt ac annunciauerunt opera Dei: & qua acciderant, non hominum, sed facta eius esse intellexerunt.

Quare haec considerans, lætabitur semper iustus

134 IOACHIMI HOPPERI
in Domino, & sperabit in eo, & laudabuntur ea
dere & gloriabuntur omnes recti corde.

EXPLANATIO.

Exaudi | Et hic typum Christi gerit David, contra
quem nihil valuerunt omnia consilia Iudæorum.

PSALMVS LXIII.

Titulus.

In finem, siue ad summum præfectum chori mu-
fici, missus hic Psalmus David, ut sit in carmen ac
canticum publicum, & (quemadmodum & fuit
postea) Aggæi, Ieremiæ, & Ezechiel, de re & ver-
bo peregrinationis ac populo transmigrationis,
quando incipiebant proficisci.

Argumentum.

1. **D**Auid tum quidem suam, tum autem populi Israelitici in
Babylonica captiuitate degentis personam gerens, orat Deum
ut ab ea per illum liberati possit. 2. Nempe qui spes est omnium
bonorum, & facit in celo, terra, & mari, omne id quod vult. 3. Vnde
rursum ad orandum rediens, reditum in patriam, eiusque fertilita-
tem optat.

1. **T**E manet ac decet laus & hymnus, ô Deus,
in Sion, qui est locus solus tuo cultui desti-
natus, & tibi soluetur & reddetur votum (in Hie-
rusalem) ubi ab exilio hoc, in terram, promissionis
redierimus.

Tu modo exaudi orationem (meam) ut id quam
citissime

PARAPHR. IN LIB. PSAL. 235
citissime fieri possit: quo facto, nihil erit dubium,
quin mox ad te celebrandum ac laudandum
omnis caro & hominum multitudo veniet.

Hæc enim quidem, te sic permittente propter pec-
cata nostra, verba & vires iniquorum & impiorum
hominum preualuerunt super nos, qui ab illis in hoc
exilium deducti sumus; sed, ut confidimus, aliquando
nos respicies, & impietatibus ac præuocationibus
nostris tu propitiaberis, ut per te expientur.

O quam beatus, quem tu elegisti & assumpsi-
sti, sic ut tibi propinquus sit, & iuxta te degat! in-
habitabit enim in atris tuis, & tecum tota die
morabitur.

Quod quidem cum nobis continget, replebimur
& saturabimur in bonis domus tuæ, ubi sanctum
est templum tuum, & mirabile in æquitate: sic ut
suavis illa tua sanctitas ac bonitas, & terribilis ac
admirabilis iustitia tua in eo vigeant.

2. Secundum quam utramque exaudi, quæso, nos
Deus salutaris noster, tu, qui spes es omnium fi-
nium terre, & eorum qui in mari longè ab aliis ho-
minibus diuisi degunt.

Tu, inquam, qui præparas montes firmas ac sta-
bilis eos in virtute ac fortitudine tua, accinctus vn-
dequaque potètia: qui, cum vis, conturbas profun-
dum maris; & rursum, cum sic videtur, compefcis
fremittum & sonum fluctuum eius.

Turbabuntur, cum ita tibi placuerit, gentes, &
rursum sedabuntur cum voles, & timebunt omnes
qui

qui vel extremos habitant terra terminos, à sanctis ac caelestibus signis tuis; quos etiam, cum sic tibi visum fuerit, per exitus stellarum matutini temporis, & sidera quae vespere apparent, delectabis & exhiberabis, efficiesq; ut tam ipsa stella quam homines earum conspectu excitati, tibi cantent, & nomē innum summis laudibus celebrent.

Visitasti semper, cum tibi sic visum fuit, terram pluvia tua, & irrigasti, & quasi inebriasti eam, dum avidè aquam appetit & haurit: & multiplicasti beneficentiam tuam, dum variis modis tibi placet locupletare eam.

Sed & flumen Dei Iordanis, quod nomini tuo dedicatum est, repletum est aliquando aquis per te, sic ut exundaret, & terram sitientem irrigaret: quare parasti frumentū & cibum illorum qui iuxta flumen habitabant: quoniam ita se habet, & est natura terra, & preparatio eius, ut flumine irrigata, ubi rem fructum proferat.

3. Quae quidem cum ita se habeant, age & nunc quoque, o Domine, revocans nos ab hoc exilio, & in terram promissionis reducens, riuos & sulcos eius humecta & inebria: & descendere faciens aquam in liras eius, sic ut glebae mollescant, & aequetur terra, multiplica genimina & fruges eius: sed & suavi pluvia ac imbribus liquefac eam, & benedic gemini ipsius: sic enim in stillicidiis eius guttatim cadentibus mirificè laetabitur germinans, & fructū suum producens.

Quod

Quod cum facies, benedices coronae & toti circuitui anni, sic ut per totum ambitum suum muneribus benignitatis ac bonitatis tuae ornatus sit, & quasi coronatus: & quātum ad terram attinet, campi tui replebuntur vbertate, dum ipsa vestigia tua, quaqua versum in calis incedis, distillant, ac demittent pinguedinem in terram.

Sed & pinguescent & speciosa fient pascuæ & habitacula ipsius deserti aridi & siccī: & exultatione, tanquam vestimento induentur steriles campi, dum leto gramine virescent, & gregibus ouium infructuosi colles quasi accingentur.

Et praeter hoc, induti sunt & erunt arietes ouium lana sua copiosè, & valles abundabunt & operientur frumento: denique, quaecunque ubique sunt, omnia una voce cum summo iubilo ac letitia clamabunt, clamabunt, dico, & hilarem vocem edent, etenim hymnum gratiarum actionis & laudis tibi dicent, & cum clangore canent.

EXPLANATIO.

Te decet] Secundum mysticum sensum de Ecclesia hic Psalmus accipitur, quae liberationem à iugo Diaboli optat, & reditum in veram patriam caelestem, ubi omnium rerum copia est & abundantia.

PSALMVS LXV.

Titulus.

In finem, siue ad summum præfectum cbori musici, missum hoc canticum cantici siue psalmi resurrectionis, pro his qui ab exilio & captiuitate Babylonica domum sunt reuersi.

Argumentum.

1. **A**git vir sanctus (personam populi ab exilio redeuntis gerent) gratias Deo de liberatione ab omnibus malis, ter vocem magis ac magis extollens, 2. 3. 4.

1. **V**bilate & clangite Deo omnis terra; & quotquot eam incolitis, psalmum dicite, & cantate laudes maiestati & nomini eius, date gloriam laudi eius, dum eam ubique prædicatis, & in ea sola gloriam vestram collocatis.

Dicite Deo, quàm terribilia ac stupenda sunt opera tua, & quàm item tu terribilis in iis Dominus; in multitudine virtutis ac fortitudinis tuæ, mentientur, & spe sua frustratos se reperient, cùm tibi se opponent, inimici tui, putantes se aliquid posse aduersum te, & negantes te Deum esse omnipotentem.

Omnis terra adoret te incuruata, & psallat tibi: psalmum, inquam, dicat ac canat nomini tuo. Eia eia triumphe Sela: efferamus vocem altius.

2. Venite quotquot estis mortales, & videre opera Dei, videte quàm admirandus ac terribilis sit in consiliis & factis suis, super filios hominum, qui ab Adamo descenderunt.

Qui

Qui conuertit (olim) mare rubrum in terram aridam, & in flumine pertransibunt homines pedes sicco, quemadmodum patres nostri quondam per Iordanem transierunt: quod cùm fiet, ibi lætabimur in ipso.

Qui dominatur, inquam, in virtute ac fortitudine tua toti mundo in æternum, oculi eius super gentes respiciunt, obseruantes quid rerum gerant, ut si qui sint rebelles, qui eum exasperant, & ab ipso deficiunt, non exalcentur in se, licet in semetipsis aliter sibi persuadeant. Ita profecto res est, Sela; iterum extollamus vocem.

3. Benedicite, dico, ô gentes, & laudibus extollite Deum nostrum, & auditam facite vocem laudis eius.

Eius, inquam, qui posuit animam meam & vestram ad vitam, quam ipse nobis tribuit, & non dedit in commotionem nec permisit vacillare pedes meos & vestros.

Quod quidem eo magis dicere possum, quoniam ut explorares qualēs nā essemus, probasti nos Deus rebus aduersis, igne nos examinasti & purificasti, sicut examinatur & purificatur argentum.

Induxisti & cadere permisisti nos in rete ac laqueum inimicorum nostrorum: posuisti tribulationes in dorso nostro, & angustias in lumbis nostris, dum cathenis vincti circumdamur, & imposuisti homines super capita nostra, qui quasi iumentis nobis inquitarent.

Deni-

Denique tranſiuimus per ignem & aquam, dum omni genere probationum nos expleas: & tandem videns conſtantiam noſtram, eduxiſti nos per immenſam tuam bonitatem in refrigerium, & terram iſtam irriguam, & rebus omnibus abundantem.

Quare introibo, ut coeperam dicere, in domum tuam in holocauſtis, quae cum gratiarum actione tibi offerat: reddam ac perſoluam tibi vota mea, quae diſtinxerunt, & nominatim expreſſerunt labia mea, & locutum eſt os meum in tribulatione mea.

Holocauſta, inquam, medullata & pinguis offeram tibi, quae adſcendere faciam cum incenſo aſſuſitu arietum: offeram & faciam tibi in ſacrificium boues cum hircis. Sic ſane ſe habet. eia eia trium. phe Sela: intendamus vocem etiam tertio.

4. Vos autem gentes ac populi quos modo cõpellami, venite, & audite: & narrabo vobis, o vos omnes qui timetis Deum, quanta Dominus fecit anime meae.

Ad ipſum ore meo clamaui, inuocãſ eum: & exaltaui illum ſub lingua mea, coniungens laudes cum precibus.

Idque feci animo puro, & nullius ſceleris ſibi conſcio: nam cogitabam intra me, iniquitatẽ ſi adſpexi in corde meo, & alicuius ſlagitiũ mihi ſum conſcium, non exaudiet me Dominus.

Propterea exaudiuit me Deus, & attendit voci deprecationis meae.

Quare benedictus Deus, omniq; laude pradicetur, qui

qui non amouit nec reiecit orationem meam, & misericordiam ſuam non auertit à me.

EXPLANATIO.

[Tribulate] Myſticẽ de Chriſto accipi poteſt hic Pſalmus, poſtquam reſurrexiſſet à mortuis.

PSALMVS LXVI.

Titulus.

In ſinem, ſive ad ſummum præfectum chori muſici: ut in hymnis ad inſtrumentum quod dicitur Neginoth, cantetur hic Pſalmus cantici Dauid.

Argumentum.

1. Oportet Dauid Dei miſericordiam, ut ab omnibus nomen eius celebretur. 2. Quod cum vocis intentione repetens, iam terram fructum ſuum dediſſe ait.

1. Deus miſereatur noſtri, & benedicat ac benigne faciat nobis, illuminet vultũ ſuum ſuper nos, oſtendens adſpectum ſuum beneuolum ac lucidum (& miſereatur noſtri.) Ita, quae ſc. facias, o Domine, Sela.

Nimirum ut lumine tuo illuſtrati, cognoſcamus in terra, quae per ſe tenebroſa eſt, viam tuam, quae ſecundum veritatem ambulatur & ad te itur: & pateſcat ac ſentiat in omnibus gentibus, qui iam perierunt, ſalutare tuum, & gratia tua.

Et ſecundum hoc, conſiteantur tibi populi Deus, & cum gratiarũ actione tibi acceptam ferat ſalutem

Q

ſuam,

suam, confiteantur, *inquam*, tibi populi omnes, quotquot in uniuerso orbe degunt.

Lætentur, dico, & cum laudum tuarum predicatione exsultent cunctæ gentes ac nationes: quoniam pro immensa tua bonitate iudicas populos non in rigore sed in rectitudine, atq; aded in æquitate ac misericordia: & gentes in terra hac tenebrosa in lumine veritatis tuæ dirigis. *Eia eia triumphe Sela, tollamus vocem altius.*

2. Confiteantur, *inquam*, iterum tibi populi Deus, & cum gratiarum actione tibi acceptam firant salutem suam: confiteantur, dico, tibi populi omnes: iam enim te largiente, terra dedit germen ac fructum suum; ex cuius pane vino, qui de calo descendit, pascentur omnes gentes.

Quæ quidem te ac nomen tuum celebrantes, dicunt una voce: Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus, trinus & vnus, & metuant ac reuerentur eum omnes fines terræ.

EXPLANATIO.

Deus misereatur] Optat vir sanctus aduentum Christi, quem mox venisse, terramque fructum suum dedisse ait: estque Psalmus breuissimus, maximo mysterio plenus.

PSAL.

PSALMVS LXVII.

Titulus.

In finem, *sive ad summum præfectum chori musici, vt hic Psalmus cantici cantetur ipsi Dauid.*

Argumentum.

CANIT hoc elegantissimum carmen vir sanctus contra hostes ob victoriam de eis partam. 1. Oprans primò vt Deus exsurgat, & concitæ homines ad laudes eius prædicandas, enumerat beneficia quæ coluit. 2. Vnde deinceps mulieres canentes inducit de spoliis diuisione, & vrbis sanctæ supra omnes excellentia. 3. Qua de re iterum gratias agit Deo: 4. Quem triumphum agentem introducit, arcem quem totus populus circumfunditur: 5. Qui tum quidem Deum precatur & laudat, tum autem alios, vt idem faciant, hortatur.

1. **E**Xsurgat Deus, & dissipentur inimici eius: & fugiant qui oderunt eum à conspectu & facie eius.

Sicut propellitur ac deficit fumus, propellantur ac deficiant: sicut liquecit ac fluit cera à facie ignis, sic pereant peccatores & impij à facie Dei.

Et contra iusti latantes, epulentur & exsultent in conspectu Dei, & gaudeant ac delectentur in latitia.

Quod quidem vt exsequamur, age, cantate Deo quotquot estis sancti ac piij, psalmum dicite nominis eius, exaltate eum, & iter preparate ac facite ei qui orbibus calorum, tanquam vehiculo, insidens, ab Oriente adscendit, & deferitur super occasum:

Q 2

Domini

Dominus, & *Lach*, qui solus verè existit, & potest omnia, nomen illi.

Exultate, inquam, in conspectu eius: nam idum facietis (turbabuntur impij à facie eius) pariter is, dico, orphanorū, & iudicis ac vindicis viduarum, quos tot iniurijs oppresserunt.

Deus enim in habitaculo ac loco sancto suo est, unde omnia videt, Deus est qui inhabitare facit vnus moris & instituti homines in vna eadem domo; sic vt qui prius solitarij vixerant, dulci propagatione sobolis in familiam excrescant.

Deus, inquam, est, qui pios & iustos educit è carcere, cathenis & compedibus victos, in fortitudine brachij sui: & similiter eos qui rebelles contra ipsum sunt, & exasperant eum, hos ab se abiicit, & procul ab hominibus in locis solis ac desertis aridissimis habitare facit, ita vt viuentes sint quasi mortui, qui habitant in sepulchris.

Etenim, ô Deus, cum tu egredereris & praibus exercituum in conspectu populi tui, proficisceris ex Agypto ad terram promissionis; cum, inquam, pertransires in desertum de solatum. Certè verissimum est quod dicitur sum, Sela.

Tum terra mota est ac tremuit; etenim cæli distillauerunt, & quasi sudauerunt imbribus à facie & ob praesentiam Dei: ipse mons Sinai concussus est à facie Dei, Dei Israël, qui trinus est & vnus.

Ac quemadmodum tunc faciebas, ita & nunc pluuiam voluntariam ac tempestiuam copiosam, legre-

legregabis, & speciatim excitabis Deus hereditariam Israeliticam, qua aliquando quidem afflicta & infirmata est, sed tu verò semper recreasti ac perfecisti eam.

Quare & animalia tua per greges & armenta habitabunt in ea: qua, cum ad praesidia vite sint necessaria, tu parasti in dulcedine ac bonitate tua populo tuo pauperi, ô Deus.

2. Quin porò, Dominus, concedendo nobis victoriam, dabit verbū & materiam sermonis, ac cantum mulieribus euangelizantibus, qua cum gaudio & laude denunciant quid in exercitu contra hostes sit factum fortiter & virtute multa.

Dicent enim hæ ipsa mulieres, Rex ille virtutum & tot exercituum, hostis dilecti Dei, dilecti Regis nostri, victus pro alio fugit, fugit: & direptis bonis eius, iam nostri occupati sunt, quonam modo vnusquisque eorum, vxori suæ nempe habitatrici, & decori ac speciei domus suæ, diuidere possit spolia qua accepit.

Ac si hætenus sordidi & pauperes, & in metu hostium semper versantes, incommodè & inquietè dormiuistis inter ollas fuligine obductas, habentes breuem supellestem: post hæc eritis sicut si securi, & nidi, rebusque omnibus affluentes, dormiatis accubantes inter medios clericos, ac sortes qua vobis obtigerint, tanquam sub vmbra & in medio duarum alarum mollissimæ pennæ columbæ albæ ac deargentatæ, & cui posteriora dorfi & ala eius fulgent in pallore ac virore auri.

Etenim dum profligatis hostibus, ab hereditate sua discernit ac constituit Dominus cælestis proprios Reges suos, quos regionibus inter se diuisos extendit super eam: tum sordibus omnibus depositis, tanquam niue dealbabuntur filij Israël, haud sic utique atque in monte Selmon sit, qui perpetuis niuibz cander. eritq; mons Sion mons Dei, in quo ipse inhabitet, mons, inquam, pinguis tanquã Basan, quæ regio fertilissima est, & omnibus rebus abundans.

Mons, dico, coagulatus, qui tanquam casum ex multis collibus coadunatus est, & excelsus valde, mons pinguis sicut terra Basan: ut quid vos alij montes excelsi, qui in vicinia estis, & principes qui in illis degitis, suspicamini & exsilitis, bellum mouentes cõtra montes illos nostros coagulatos, qui ex multis altis collibus inter se iunctis, ut dico, cõstant

Inter quos est & mons Sion, in quo beneplacitum est Deo habitare in eo: etenim quicquid faciat is ac moliamini, hoc certum habetote, quod Dominus eum habitabit in finem vsq; ad perpetuum.

Nam quòd vos multis curribus armatos aduersum nos in bellum vos prodituros minitami, equidem vnus currus Dei, decem millibus currum vestrorum, & eo amplius vsque ad duas myriades, & in infinitum, quantumcumque multiplex sit numerus vester, præualeat, circum quem innumera versantur Angelorum millia lætantium, & canentium Deo laudes: ipse autem Dominus medius in eis emicat sublimis, haud aliter atq; olim in Sinai, in monte, dico,

dico, sancto suo maiestatem suam populo Israëlitico ostendebat.

Nam tu, Domine, adscendisti in altum, ut pro nobis pugnares: cepisti ipsam captiuitatẽ, & duxisti eam captiuam: & subiugatis cunctis mortalibus, accepisti dona in hominibus, quæ in signum victoriae & subiectionis cuncta gentes tibi, à quo prius datae & profecta erant, obtulerunt.

Etenim non eos solum qui aliquo modo te nouerunt ac celebrant, tibi adiunxisti, sed & penitus rebelles, & non credentes te ipsum verum Deum: ac Dominum esse, subiecisti tibi & inhabitare te in Sion & verum Dominum Deum esse, agnoscere fecisti.

3. Quare benedictus Dominus, omniq; laude quotidie per singulos dies predicandus: ille post hæc prosperum iter faciet nobis in omnibus viis nostris, portabitq; nos, & ingentibus beneficiis ornabit ipse qui est Deus salutarium nostrorum. Eia triumphet ita profectò res est, Sela: tollamus vocem, alitius.

Etenim Deus ille noster, Deus est saluos faciens: & est ipsius Domini, Domini, inquam, Dei nostri exitus mortis, quippe per quem à morte ad vitam reuocamur.

Non enim patitur nos ab hostibus opprimi: verùtamen è contra Deus omnipotens cum sit, confinget capita inimicorù suorum, & comminuet verticem capilli hominum superborum, & erigentium cristas suas, & perambulantium in delictis suis.

Quippe dixit nobis Dominus: Quemadmodum ex Balaam miracula mea olim vidistis, cum posuisti maxima victoria Og Regem mea opera occideris: ita & nunc me conuertam ad auxilium vobis ferendam; conuertam, inquam, me tanquam in profundum maris rubei, ubi olim Pharaonem cum toto exercitu delebam.

Vt hostibus cunctis occisione occisis, intingat pes tuus in sanguine eorum, & rubescat lingua canum tuorum ex inimicis tuis, cum eundem ipsum sanguinem illorum lambent.

Hæc cum tam ingentia ac magnifica nobis presteris, viderunt omnes mortales, p̄j pariter & impij, ingressus tuos Deus, quibus malis occisis, tam prosperum iter nobis aperuisti, ingressus, dico, & incessum triumphalem Dei mei, Regis mei, qui habitat & est in sancto.

Ad quem triumphum celebrandum, præuenerunt & præibant principes cantorum, qui voce cantabant coniuncti psallentibus, qui organis musicis canentes, pone sequebantur, id est in medio puellarum & iuencularum tympanistrifarum, quæ manibus instrumenta sua pulsantes, undequaque erant circumfusæ.

Qui omnes una voce Dominum laudantes, & alii ad id suam cantu adhortabantur dicentes: Quot quot estis homines sancti ac p̄j, in ecclesiis ac conuentibus vestris benedicite ac laudes canite Deo: benedicite, inquam, Domino quotquot estis de duodecim

decim tribubus ac fontibus ac venis Israël.

Præter istos cantores aderat ibi quoque Benjamin adolescentulus, tribus parua numero, & procedens ex minimo natu filiorum Iacob, qui præsidens cantoribus, in summa hilaritate, & quasi mentis excessu versabatur.

Aderant etiam principes Iuda & duces eorum in vestibus suis purpureis, & auro pictis: nec non principes Zabul & principes Nephtalim, sic ut ad summam letitiam ac triumphum nihil penitus deesset.

5. Atque omnes simul pari voce Dominum predicantes, manda Deus, inquit, ac precipe fortitudini ac virtuti tuæ, & dilecto Filio tuo, ut nobis sit semper auxilio: & secundum id confirma ac roboram hoc Deus, quod tam præclare cepisti & operatus es in nobis.

Id enim si facias, à templo sancto tuo, quod est in Hierusalem, cuius visendi causa omnes gentes euenient, tibi offerent Reges munera, & te Regem Regum, & verum Deum esse, ibi confitebuntur.

Increpa, inquam, ac dissipa feras illas bestias, hostes tuos, qui magno numero congregati, & lanceis armati, arundinis speciem præ se ferunt: disturbetur, dico, abs te, & tributaria facta, cum frustra argenti supplex obuiam tibi venire compellatur congregatio illa taurorum agrestium & principum, qui inter virtuos, ac nobiles, & in vasis à plebeiis populorum dominantur, eosque concitant aduersum te ac tuos, ut perdant & excludant tributis, exhaustiant eos

viros pios ac bonos, qui per multa experimenta probati sunt esse tales, haud aliter atque in argento fieri solet.

Iterum, dico, dissipa gentes quæ bella volunt, nam si hoc facias, venient vltro principes ac legati ex Aegypto, pacem abs te postulaturi, & Æthiopia cum summa festinatione accurrens, præueniet omnes, ut manus eius foedere iuncta sit Deo.

Atque id vidētes, vos populi, & regna terre, cantate Deo: psallite, inquam, Domino, quotquot estis mortales. Eia eia, ita facite, Sela.

Psallite, dico, Deo, qui ascendit super cælum cæli, illiq; tanquam vehiculo insidet ad Orientem, iam inde a primo rerum omnium initio.

Et quantum ad futurum attinet, ecce dabit voci sue, quam per Verbum suum in hunc mundum est immisurus, vocem virtutis ac fortitudinis; sic ut quemadmodum calor, ita & hominum animos commoneat: vos autem date gloriam Deo, agnoscentes fortitudinē eius super populum suum Israël: etenim magnificentia eius, & virtus ac robur eius in nubibus quotidie apparet, vbi fulgur ac tonitru, vñ oisq; ac tempestates excitat.

Certè mirabilis ac terribilis Deus in sanctis habitaculis ac templis suis: Deus, inquam, Israël ipse dabit virtutem & fortitudinem plebi suæ: benedictus, dico, Deus, & omni laude ac gloria celebrandus.

EXPLA-

EXPLANATIO.

Exsurgat] De triumpho Christi mysticè exponitur apud Paulum hic Psalmus.

PSALMVS LXVIII.

Titulus.

In finem, siue ad summum præfectum chori musici, vt ad instrumentum quod vocatur Sossannim, siue Liliam, Rosæne, vel pro iis qui commutabuntur, cantetur hic Psalmus ipsi David.

Argumentum.

1. Constitutus in grauissimis periculis David, petit ab iis liberari, narrans quantas periectiones iniuste, arque ad eò ob Dei cultum patitur. 2. Aduersum quas quia non mutis iniuriis, sed oratione ad Deum cerrat, rogat illum, vt ab iis ipsum eripiat, quoniam vique videt quàm indignis modis ab inimicis tractetur. 3. Quibus meritas pœnas infligi optat. 4. Quod cum fiet, dicit se, & omnes bonos, ipsum que ad eò cælum ac gratiam Deo acturos. Geni hinc David personam Christi in cruce pendentis, vt multis locis videre licet, contigitque ob eum crucifixum ludæis, id quod hinc iis optatur.

1. **S**aluum me fac Deus, quoniam iam intraue-
runt aquæ malorum & calamitatum vsque
ad animam meam, ita vt in os ipsum insuant.

Quod amplius est, infixus sum in limo profundi sub aqua, & non est substantia, nec quidquam stabile, vbi consistam, sed demergor magis ac magis.

Et quidem veni in altitudinem & summam profunditatem aquarum, tanquam ipsius maris: & tempestas superueniens in flumine penitus demersit,

merſit, & undis obruit ac cooperuit me.

Ad cuius rei remedium inueniendum laboram ac deſeſſus iam ſum clamans ad te, ſic quod arida & rauca factæ ſunt fauces meæ, & defecerunt oculi mei, dū in altum ſuſpicias ſpero in te Deū meum.

Enimvero multiplicati ſunt ſuper capillos capitis mei, qui oderunt me gratis, ſine cauſa, & propter meritum meum.

Confortati ſunt & penitus inualuerunt, qui ad internicionem uſque perſecuti ſunt me inimici mei iniuſtè: & quod deterius eſt, quæ non rapui, tunc reſtituēs exſoluebam, quaſi ſcilicet manifeſtum eſſem latro, cum nihil ſim minus.

Nam tu, ô Deus, tu, inquam, optimus es teſtis, utrum quid unquã aut vitio intellectus, aut morum prauitate peccauerim, nec ne: ſcis enim inſipientiam meam, & delicta mea à te non ſunt abſcondita.

Quæ quidem cum non ignoras eſſe nulla, tamen illi falſo contrà iactitent; non erubelcant, quaſi, nec pudore afficiantur in me, qui exſpectant te Domine, Domine Deus virtutum & exercituum, qui omnia potes quæ vis.

Non confundantur, inquam, ignominia ſuper me, qui quærent te Deus Iſraël, dum me pro exemplo allegando, per irriſionem illis obiicitur, fruſtra te illos inuocare, & ad nomen tuum ſe conuertere.

Quoniã & ego de illorū ſum numero qui in te omnes ſpes, opeſq; ſuas reponūt, & propter te ſuſtinui opprobriū, & operuit rubor ac cōfuſio faciem meā.

Propter

Propter te, dico, alienus & extraneus factus ſum vel propriis fratribus meis germanis, dum tāquam hominem perditum ac ſcleratum me fugiunt ac contemnunt: & peregrinus habitus ſum filiis matris meæ, qui mihi fratres ſunt vterini.

Quod ideo mihi contigit, quoniam zelus domus tuæ totum affecit & comedit me, ita vt penitus ferre non poſſim quidquam iniuſtum aduerſum te, & domum tuam perpetrari: & ſic opprobria exprobrātium, & iniuriam tibi inferentium, ceciderunt ſuper me, dum eos de malefactis ſuis reprehendo, & iniuriam tibi factā, tanquã meam, ad animã traho.

Quare commotus ſleui amarè, & operui ac afflexi in ieiunio animam meam, & factum eſt: & hoc ipſum in opprobrium mihi, dum ob id me deridēt.

Sed & poſui veſtimentum meum ſaccum ac cilicium: & multo adhuc magis factus ſum illis in fabulam ac parabolam.

Denique aduerſum me loquebantur diſtertiis etiam ipſi primores vrbiſ, & negocia publica tractantes, qui ſedebant in porta: & compoſitis canticis cum plauſu manuum in me pſallebant qui bibeabant ſiceram & vinum.

2, Aduerſum quæ, ego verò non maledictis regerendis certavi, ſed conuerti orationem meam ad te, ô Dñe, exſpectans tempus recõciliationis, & beneplaciti tui, quo me à malis iſtis liberet, ô mi Deus.

Tu igitur eius rei rationem habens, in multitudine miſericordiæ tuæ exaudi me, votis meis reſpondens,

*spondens, iuua me in veritate salutis tuæ, quæ opus
& auxilium pollicitus es omnibus innocantibus me-
men tuum.*

*Eripe, inquam, me de luto hoc, de quo antè dixi,
vt non penitus infigar, sic vt extrahi nequeam: li-
bera me ab iis qui oderunt me, & de profundis
aquarum, in quibus sum demersus.*

*Non me demergat aut obruat tempestas aut
fluctus aquæ, neque absorbeat me in voragine pro-
fundum, neque vrgeat aut claudat super me pu-
teus os suum.*

*Sed contrà, exaudi me Domine, quoniam sua-
vis & benigna est misericordia tua: & secundùm
multitudinem miserationum tuarum proceden-
tiam ab illa misericordia respice in me.*

*Et ne auertas nec abscondas faciem tuam à pue-
ro ac seruo tuo: sed è contrà, quoniam grauissimè tri-
bulor, & in summa versor angustia, velociter exau-
di me, & responde votis meis.*

*Accedens ad me propitius, intende, quaeso, curæ ani-
mæ meæ, & libera eam, & vel propter inimicos
meos, qui quotidie te blasphemant, & nihil posse
aiunt, aut cerè nullam mei rationem habere iactant,
eripe ac redime me.*

*Tu enim scis improprium meum & opprobrium
quod patior, & confusionem meâ, & reuerentiam
ignominiamq; meam, qua cum pudore afficior.*

*Nam in conspectu tuo sunt omnes hostes mei,
& tu vides cunctos qui tribulant me, nec ignoras
quid*

*quod improprium ipsum, quod tam diu expecta-
uit me, vsque eò tandem superauit, quod penitus con-
trierit cor meum, & in summum dolorem ac mi-
seriam cum desperatione me coniecerit.*

*Etenim expectaui & sustinui, anne quis esset qui
commiseratione motus, simul mecum contitaretur,
& non fuit; & qui cõsolaretur, & non inueni.*

*Imò &, quod omnium miserrimum ac indignissi-
mum est, esurienti mihi loco consolationis dederunt
in escam meam fel, quod pro maximo veneno est, &
in siti mea potauerunt me aceto, quod me bibere
fecerunt.*

*3. Quod quidem cum ita se habeat, fiat contrà
mensa eorum, qua corâ ipsis est omnibus lautitiis
referta, in laqueum, sic vt deglutendo cibum, stran-
gulentur; & conuertantur conuiuia eorum, in quibus
quietem ac voluptatem suam collocant, in retribu-
tiones pœnarum, & in scandalum, sic vt mutuis ca-
dibus se ibi conficiant.*

*Obscurentur oculi eorum ne videant, & dor-
sum ac lumbos eorum semper incurua, ac viribus
desitine, ne recti possint ambulare aut incedere.*

*Denique effunde super eos iustam indignatio-
nem & iram tuam: &, quod magis est, ipse ardor ac
furor iræ tuæ comprehendat eos.*

*Et fiat palatium & habitatio eorum deserta: &
in tabernaculis ac tentoriis eorum non sit qui in-
habitaret aut confideat.*

*Quoniam me, què tu amās, & paternè castigare
volens,*

volens percussisti non nihil, ipsi planè hostiliter & sceleratè persecuti sunt, & super dolorem vulnerum meorù, qua tu mihi inflixeras, ipsi cõspirantes inter se alia vulnera addiderunt, idè aliis narrantes de eo etiam gloriantur.

Quam quidem pessimam viam iniquitatis quam semel ingressi sunt, tu ad penam eorum accumulandam appone iniquitatem super iniquitatem eorù: sic vt de peccato labantur in peccatum, & non reuertantur amplius nec intrent in iustitiam tuam.

Et hoc modo deleantur de libro viuentium, & cum iustis, qui soli verè viuunt, non scribantur.

4. Quod quidem cum fiet, ego qui iam sum pauper & dolens, tum conseruatus & exhilaratus dicam, quòd salus tua Deus suscepit & erexit me.

Et laudabo nomen Dei cum cantico, & magnificabo eum in confessione ac laude, illi soli acceptam ferens salutem meam.

Et placebit Deo hoc sacrificium laudis super sacrificium bouis, & magis quam si illi offerrem vitulum nouellum, eumq; iam tanquam taurum cornua producentem & vngulas.

Atq; hæc, obsecro, fac vt videant pauperes spiritus, & lætentur: vos autem quotquot estis homines pijs, quærite Deum, & viuet cor, & anima vestra.

Quoniam semper exaudiuit & exaudiet pauperes ac mendicos Dominus: & vincos suos, qui mine illius vincula patiuntur & carceres, non despexit vnquam nec despiciet.

Sed

Sed & laudent illum cæli & terra, mare totum, & omnia reptilia, & se mouentia in eis.

Quoniam quantumcumque mali & aduersi patiamur, Deus saluam tamè faciet Sion, & ædificabuntur ciuitates Iudæ.

Et inhabitabunt ibi pijs ac sancti, & hæreditate acquirant ac possidebunt eam.

Et semen seruorum eius hæreditate possidebit eam: & qui diligunt nomen eius, habitabunt in ea.

EXPLANATIO.

Intrent in iustitiam tuam] Hoc est in te, nam solus Deus ciuitas est & domus iustitiæ: cuius portæ sunt Leges eius, per quas in iustitiam intratur.

Super vitulum nouellum] Quantumcumque magnum est hoc sacrificium externum, longè tamen maius est sacrificium laudis internum, cuius causa externum est constitutum.

PSALMVS I XIX.

Titulus.

In finem, siue ad summum præfectum chori missi, missus hic Psalmus David, vt cantetur in rememoratione, quòd saluum eum fecit, & vt saluum eum faceret Dominus.

Argumentum.

I. Implorans vir sanctus Dei auxilium, optat 1. malos malè perire. 2. bonos dignis præmijs affici.

I. Deus in adiutorium meum (intende) vt à malis istis me eripias, Domine ad adiuuandum me festina.

R

Confun-

Confundantur pudore, & reuereantur ignominia affecti, qui quærunt animam meam.

Auertantur reuorsum, & erubescant, qui uolunt mihi mala.

Auertantur, dico, statim, & in ipso vestigio erubescantes, qui de me gloriantes, dicunt (mihi) Euge euge, iam uicinus esum.

2. Et è contrà exsultent & lætentur in te omnes qui quærunt te: & dicant semper: Magnificetur Dominus Deus, quot quot sunt qui quærunt ac diligunt redemptionem abs te, & salutare tuum.

Cum quibus & ego uerò me numerans, fateor quòd egenus per me & pauper sum, nec aliter quam per te saluus fieri possum: quare, ô Deus, festina & adiua me.

Etenim solus adiutor meus, & liberator meus es tu: ð Domine, ne, quaeso, diutius moreris.

EXPLANATIO.

Deus] Optat Dauid pœnas malis, & premia bonis: qui sunt duo ultimi effectus iustitiæ.

PSALMVS LXX.

Titulus.

(Psalmus Dauid, conscriptus ex persona filiorum Ionadab, & priorum captiuorum in Babylonia, ut inde liberentur.)

Argumentum.

1.] Nuocaturus Rex Deum dicit se in illo semper sperasse, & ab illo semper fuisse adiutum. 2. Vnde ut & nunc idem fiat, ut gaudet. 3. Addeus,

1. Addeus; summâs gratias se acturum, si ita fiat: 4. Quemadmodum saepe, cum adiutum se à Deo sensit, factum est. Guit hinc Dauid perionam Christi Deum collaudantis, & contra persecutiones in uita & cruce orantis, addita mentione resurrectionis.

1. **I**N te Domine speraui, non confundar, nec pudore afficiar in spe mea in æternum: in iustitia tua, quaeso, (nam auxilium innocantibus te semper es polliceris) libera me, & eripe me.

Inclina ad me aurem tuam, & salua me.

Esto mihi in Deum protectorem, rupemq; & arcem fortem ac firmam, & in locum munitum, ad quem confugiam, & in quo ingiter tutus ambulem: ut hoc modo, quemadmodum decreuisti, saluum me facias.

Quoniam firmamentum meum, tanquam petra, & refugium meum, tanquam arx munita, es tu.

Quare, Deus meus, eripe me de manu peccatoris impij, & de manu contra legem agentis, eamq; per fraudem detorquentis, & iniqui ac uolenti contra eam.

Quoniam tu es patientia & expectatio mea Domine: tu, Domine, inquam, es spes & fiducia mea iam inde à iuuentute mea.

In te confirmatus & inuictus sum ex eo usq; tempore quo in utero concipiebar: & de ventre ac uisceribus matris meæ tu me extraxisti, & inde semper es protector meus.

Vnde & in te laus ac cantatio mea semper: ac quanquam quidem homines me fugiant, & tanquam

portentum ac prodigium factus sum multis: in
tamen numquam me deseris, sed contra semper
ubique tu spes mea, & adiutor meus fortis.

2. Quod quidem & nunc demonstrans, & ex ista
malis me eripiens, da occasionem, obsecro, ut reple-
tur os meum laude, sic ut cantem mane gloriam
tuam, & tota die magnitudinem ac maiestatem tuam.

Ne, quæso, proicias me in tempore senectutis: &
cùm defecerit robur & virtus mea, ne derelin-
quas me.

Quia loquentes aduersum me, multa dixerunt
inimici mei mihi opprobria, & qui custodiebant,
& obseruabant me, & animam meam, ut insidiam
vitæ meæ struant, consilium fecerunt & conspira-
runt in unum,

Dicentes: Ecce Deus dereliquit eum: persequi-
ni & comprehendite eum, quia non est qui eripiat.

Quare, ô Deus, ne elongeris à me: Deus meus,
in auxilium meum respice ac festina.

Confundantur ignominia & amissis viribus sui
deficiant omnes detrahentes ac aduersari es animæ
ac vitæ meæ, amiciantur & operiantur penitus con-
fusione & pudore qui quærent mala mihi.

3. Ego autem interim semper sperabo, & cum
summa patientia expectabo te: & qui hætenus nun-
quam predicare cessavi, adiciam & addam adhuc
amplius super omnem laudem tuam.

Os enim meum mane annunciabit ac narrabit
iustitiam tuam in promissis seruandis, & cantabit

tota die salutare tuum in piis ac bonis inuandis.

Ac quoniam non cognoui numerum tuorum in
me meritorum, nec literaturam quæ ad ea particu-
larum describenda sufficiat, aut quæ ipse me quæ-
rent extollere: referam generaliter, & introibo cætu car-
minum meorum in potentias Domini, dicens tam esse
immensas, ut nullo sermone comprehendi possint: &
oblitus operum meorum, ô Domine, memorabor
iustitiæ tuæ solius.

Etenim si quid ego habeam aut scientiæ, aut rectè
facti, ô Deus, tu solus es qui docuisti me, iam inde à
iuuentute mea, & usque nunc: quare nunquàm cessabo,
quia pronuntiabo & annuntiabo cunctis mortalibus
mirabilia tua, quæ à communi hominum intelligen-
tia longè sunt separata.

Et id faciam usque in senectam, & canitiem, ac
senium ultimam: tu modo Deus ne derelinquas me.

Donec annunciem fortitudinem ac brachium
tuum generationi, omni, tam præsentis, quàm quæ
ventura est.

Nec non potètiam tuam, & iustitiam tuam Deus,
quæ usque in altissima pertingunt supra omnia quæ
fecisti magnalia: ô Deus, quis similis tibi?

4. Quantas enim ostendisti mihi tribulationes!
quàm multas, & quàm malas! & tamen conuersus
uiuificasti me, & tanquam de abyssi terre iterum
reduxisti me.

Multiplicasti aliquando magnificentiam, &
ostendisti potentiam tuam, in me castigando, &

omnibus miseriis augendo, & conuersus in sum-
 consolatus es me.

Nam tantum abest ut tu pios ac bonos vnquam
 deseras, ut contra vel minimas calamitates summi
 felicitatibus resarcias: qua re fit ut admirabile illam
 potentiam ac iustitiam tuam nunquam pradicent
 & laudibus in celum extollere desinant: cum quibus
 & ego me coniungens, cōfitebor & acceptam feram
 tibi in vasis psalmi, & instrumentis musicis, saluam
 meam, & celebrabo organis veritatem tuam in pro-
 missis seruandis, ô Deus: psallam tibi in cithara,
 tu, qui sanctus & sanctificator es Israël.

Atque ita vocem cum instrumento coniungem,
 exsultabunt & gestient præ letitiæ labia mea, cum
 psallens cantauero tibi; & perfundetur gaudio ani-
 ma mea, quam pro tua potentia redemisti.

Sed & verba instrumentis & voci addens, lin-
 gua mea tota die meditabitur & loquetur iusti-
 tiam tuam, quam utique secundum veritatem pro-
 missorum tuorum nobis ostendisti, cum iam peccati
 confusi, & ignominia affecti, ac reueriti fuerim
 qui quærunt mala mihi.

EXPLANATIO.

Potentiam tuam, & iustitiam tuam] Duo summa, id est
 est, unde potentia nascitur; & bonum, unde iustitia, ser-
 per coniunguntur.

PSALMVS LXXI.

Titulus.

Psalmus in Salomonem, quo David ea illi optat
 ac precatur, quæ rerum Regem ac Principem decent,
 ut in verum Salomonem, hoc est, pacificum, enadat.

Argumentum.

1. Optat Rex pater, & vna cum eo totus populus filio Regi fu-
 iuro iustitiam & iudicium ut secundum legem Dei popu-
 lum, sua re optate, gubernet. 2. Quod cum n. faciet, obediens illi cum
 summi man. metud. ne in regnum suum venient omnes fines terræ.
 3. Quoniam æquo iure cunctos reges, liberabit pauperes ab op-
 pressi. ne potentiorum. 4. Vade cuncti munera illi offerent, ipsaq;
 al. ô terra fructus copiosissimi. n. profundet, sic ut nomen eius toto
 orbe longe fat. r. im sit celeberrimum: 5. Quæ de re Deo ad ex-
 tremum gratias agit.

1. Deus, iudicium tuum, quo legis tuæ iussa
 executioni mandatur, Regi da, qui iam re-
 bus præsidet: & iustitiam tuam, unde leges omnes
 proficiantur, filio Regis, qui in regnum post est suc-
 cessurus.

Atque id quidem ad hoc, ut, quod proprium mu-
 nus Regis est, iudicare possit populum tuum in iu-
 stitia, & iustificare pauperes tuos, quorum præce-
 teris curam gerere debet, in iudicio.

Suscipiant, dico, montes, qui principes ac primo-
 res regni sunt, pacem inter se, quæ soror est iustitiæ, &
 ferant eam populo: & colles, qui magistratus sunt
 & iudices, iustitiam; ut eam plebi cum aequitate
 administrent.

Hæc enim si illi tribuas, iudicabit, & æquo iure cum diuitibus ac potentibus habebit pauperes populi, & saluos faciet ab omni oppressione filios pauperum, & humiliabit ac conteret calumniatores, qui legum contortor, bonorum extorror, omnium defraudator esse solet.

2. *Et cum hoc modo se geret, timor illi ac reverentia exhibebitur ut oportet, & permanebit securus in regno suo, cum sole ipso, & ante lunam in conspectu eius: sic ut quemadmodum cursus eorum, ita & regnum ipsius duret in generatione & generationem.*

Ac descendet autem in regnum suum, non cum rigore & armorum strepitu, sed suaviter, & cum silentio, sicut descendit pluvia in vellus pratum, recens detonsum, & sicut suavis imbris stillidiam, stillantia sunt super terram, & irrigant eam.

Ac quemadmodum terra sic humectata gratissimus est sol matutinus superueniens: ita post rempublicam sic constitutam, orietur in diebus eius verus sol reipublica, quæ est iustitia: quæ nascente, & iustus ut palma florebit, & abundantia erit pacis, quæ perpetuò durabit, donec mundi cardinibus dissolutis, auferatur luna, & quicquid est siderum calescunt.

Et sic ordinata bene reipublica, & iustitia in eam inducitur dominabitur à mari Orientis usque ad mare Occidentis, & à flumine Australi usque ad Boreales terminos orbis terrarum.

Coram illo procident in genua aethiopes &

quot.

quotquot desertum aridum & siccum incolunt: & inimici eius subditi facti, pulverem ac terram lingent, dum in signum obedientiæ, in conspectu ipsius eam deosculabuntur.

Reges Tharsis, & insulæ maris, munera offerent: Reges Scæna, & Scæa, sive Arabum, & Saba, dona adducent.

Et denique incuruabunt se & adorabunt eum omnes Reges terræ, & omnes gentes ac populi seruient ei.

3. *Quæ omnia ideo ei contingunt, quia iustitiam colens, æquòq; iure cunctos gubernans, liberabit pauperem ad se clamantem à potente, à quo opprimitur: & iuuabit pauperem, cui omni ope humana destituito non erat adiutor.*

Ac si quid secus quàm oportet eum fortè facere contingat, non mox pro summo iure pœnas exiget: sed misericordia motus, parcat pauperi & inopi, qui culpam agnoscens, ad gratiam eius confugit: & hoc modo quas è medio tollere poterat animas pauperum, saluas faciet, & in vita conseruabit.

Quin præterquam quòd vim & oppressionem potentiorum ab illis amonebit, tum & ex vlturis, quibus tanquam lenta tæbe pauperes consiciuntur, & fraudulentiæ ac iniquitate quæ circumueniuntur, redimet animas eorum: & erit honorabile nomen eorum, & preciosus sanguis ipsorum coram illo, & in oculis eius, sic ut neque vi effundi, neque dolo exsugari patietur.

R 5

4. Et

4. Et ad hunc modum se gerens, viuet Rex filius ac beatus, & dabitur ei de auro Scœna siue Arabia: & adorabunt ac precabuntur Deum populi eius, de ipso ac pro ipso semper, & tota die benedicent ei omnibusq; laudibus eum prædicabunt.

Sed & terra fructus virtutibus eius respondebit: etenim erit triticum, quod firmamentum est vini hominis in terra, in tanta abundantia, vt ex pugillo frumenti sati vel in summis cacuminibus montium, qua plerumque sterilia esse solent, maxima messis excrescat, ita vt superextolletur super Libanum fructus eius, & concutientur inter se culmina frumenti, & sonum edent haud aliter atque arboris Libani solēt, cum vehemēti vento agitantur: & præter hoc ciues eius floreant & multiplicabuntur de ciuitate, sicut gramen siue fœnum terræ.

Et dicent omnes: Sit gloria Regis nostri, & celeberrimum nomen eius. (benedictum): & duret in æterna sæcula: etenim ante solem creatum, conceptum fuit, & vnà cum sole permanet, & tanquam filiorum procreatio crescet & florescet semper nomen eius.

Et benedicentur, ac beatos factos se sentient in ipso omnes tribus terræ, omnes gentes magnificabunt & beatum prædicabunt eum.

5. Quibus quidem cunctis de rebus benedictus Dominus Deus, Israël trinus & vnus, qui facit hæc omnia, & alia cuncta mirabilia, & ab hominum sensu remota, solus, nulla aliena ope adiutus.

Et

Et sit benedictum nomen gloria & maiestatis eius in æternum, & sic replebitur gloria & maiestate eius omnis terra. Fiat, fiat.

EXPLANATIO.

Deus.] Describitur hic regnum Christi, & verum optimi Regis officium.

AT QVÆ hæc quidem cum summa fit votorum Dauidis, quæ filio Salomoni optabat, defecerunt, & finiunt hinc Laudes Dauid filij Iesse, quas ipse solus fecit, & ad modulos rededit: & ex iis quæ sequuntur nonnullas ipse fecit, & ad modulos rededit, nonnullas ab se factas, per alios ad modulos redigi fecit, inter quas sunt & nonnullæ, quæ penitus aliorum esse videntur.

LIBER

LIBER TERTIVS.

PSALMVS LXXII.

Titulus.

Psalmus Asaph videntis, sine ipse eum fecerit, sine à Davide factum ad modulos redegerit.

Argumentum.

1. Incipiens ab immensa Dei bonitate videtur sanctus, dicit se impletum rebus secundis aliquando fuisse comortem, dum egenus bonis ipsi rebus omnibus affluunt. 2. Qua quidem re sit boni id videntes & ipsi ad deteriorem partem sepe se applicet, quod & sibi terè accidisse dicit, nisi Deus pro summa sua bonitate open tulisset. 3. Itaque ab hoc se abducens, & ad naturalem huius investigationem se conuertens, quam & ipsam inancem reperit, tandem sensit non posse penitus intelligi, nisi in Deum se totum quae coniciat. 4. Quod cum facit, clarissimè videt quàm tristis & infelix malorum sit exitus, quantumcunque felices videantur. 5. Ceterum se inuidia, ut dictum est, aduersum eos comorum fuisse, quoniam in Deum se non conuectat, in qua te perisset, nisi promissa bonitate illum extraxisset. 6. Unde deposita illa zelumtione, in vno Deo totum se collocat.

1. **E**cce quàm bonus ac beneficus est Israël Deus his qui recto ac mundo sunt corde.

Etenim accidit mihi aliquando, quod mei autem penè loco moti sunt pedes, dum ambulo in via innocentia: & tanquam in lubrico penè effusi sunt gressus mei, desistens propemodum à cursu instituto.

Quod ideo mihi contigit, quia amulatione & quasi inuidia quadam commotus, zelauit super insipientes & iniquos, prosperè rerum omnium successum,

in quo gloriantur, & pacem impiorum ac peccatorum videns.

Quia præterquam quòd in vita rebus omnibus affluunt, tum non est quoque difficultas, nec anxietas, cuius quidem aliquis sit respectus, aut qua aliquo modo sit estimanda morti eorum; sed tanquam huiusmodi paulatim solutis, leniter diem suum obeunt; & si quid aduersi aliquando accidat, id tam est breue, ut nulla sit mora, nec firmamētum in plagae eorum: & sic sani ac salui viuentes, & viuendum est robur corporis eorum, & alta ac firma sunt palatia ipsorum, qua liberis suis relinquunt.

Parò in labore & miseris hominum nō sunt; nihil enim huiusmodi sentiunt: & cum hominibus non flagellabuntur, nec vlla plaga afficientur.

Et ideo tenuit eos, ac instar torquis circumdedit ipsos superbia, dum supra reliquos mortales tam felices se vident: & tanquam vestimento quodam & ornati pretioso amicti & operati sunt iniquitate & impietate sua.

Sed & prodiit ac prominet præ pinguedine, quasi ex adipe superbus oculus, & iniquitas eorum, dum opibus ac potentia florentes, alios despiciunt: transierunt toti in affectum cordis sui, dum supra quam sperauerant felices effecti, non aliud quam propria desideria sequuntur, & in iis quasi liquecunt.

Hinc dissoluti facti, & in peccatis suis obforescentes, pios ac bonos, quos derisui habent, affligere ac perdere cogitauerunt: & id cum nequaqua secretum habeant,

habeant, sed publicè profiteantur, palàm locuti sunt aduersum eos nequitiam ex puris mendacijs confusam, & quod omnium impudentissimam ac pessimam est, iniquitatem ac calūniam etiā aduersum Deum ipsum, qui in excelso habitat, clarè & apertè & itaquam ex alto locuti sunt.

Etenim posuerunt in cælum os suum, ad Dominum ipsum blasphemandum: & lingua eorum transtulit & ambulauit in terra, ad bonos ac iustos maledictis lacerandos.

2. *Quæ quidem cum boni videbunt, incipient nutare, fiet ideo quòd propè derelinquētes viam iustam, conuertetur populus ille meus ad malos illos ac impios, quos rãtòpere florere ac omnibus dominari cernunt, vt isdem cum illis hïc in mundo delicijs fruantur, & continget quòd dies hilares inter se quæque fruētis, quemadmodum mali solent, aqua fontis ac calicis pleni inuenientur in eis; sic vt mutuo adbibentes, & se tam potu quam malis opinionibus inebriantes, id felix ac beatum existiment, & in ea quæstum uberrimum ponant.*

Etenim iam sæpe audini, quòd nutantes illi dubitauerūt, & dixerunt inter se: *Quomodo scit Deus quid inter mortales agatur? & quis certò nobis dicat, si est scientia in excelso, quinam boni sint vel mali?*

Ecce enim isti ipsi quos quotidie videmus, peccatores sunt & impij, & tamen abundantes sunt pace ac ocio in hoc sæculo, & ingentes obtinuerunt ac possident diuitias: quod vitique non fieret, si Deus

sciret,

sciret, aut illi cura esset, quid rerum inter homines ageretur.

Et ne de alijs solùm dicam, sed & de me ipso, certè & mihi aliquando vsu venit, quòd impiorum felicitatem videns, & meas è contra miseras, dixi apud me: Ergo frustra penitus & sine causa iustificauit ac mundauit cor meum circa interiora; & laui inter mundos & innocētes manus meas circa exteriora.

Sed & frustra fui flagellatus tota omniquè die, dum insulctis plagis ac vulneribus carnem meam coercere conor, & frustra est castigatio mea in matutinis, dum mane surgens, me ipse & factis castigo, & verbis increpo, deridendo à malo, & exhortando ad bonum: quoniam totum hoc nihil mihi prodest; quin florentibus impijs, & rebus omnibus circumfluentibus, ego miseris & calamitatibus opprimor.

3. Denique nihil propè iam aberat, quin derelicta via virtutis, ad impiorum societatem me conferrem, nisi Deus pro inamēsa sua bonitate, qua eos qui recto sunt corde, vt initio dixi, complectitur, opem tulisset: ille enim, si quando dicebam apud animum meum, Certè narrabo sic, nempe impios melius habere quam pios; itaque sequar eorum vestigia, contra alias cogitationes suggerens, & ob oculos ponens, causa mihi erat vt diligentius, & in omnes partes rem expendens, mox ab altera parte dicerem: Ecce si hoc facio, iam vitæ nationem ac generationem filiorum tuorum, ó Domine, dereliqui ac reprobauit, legemq; tuam præuaticatus sum.

Qua

Qua quidem re deterritus, mox subsistebam, & non me conferebam ad impios: ceterum hoc mihi ad huc manebat vanitatis, quod existimabam naturalium investigatione fieri posse, ut cognoscerem quidnam causa sit, quod in tanta honorum afflictione impij tantopere floreret: sed in eo dum versor, re ipsa comperio, quod hoc inanis labor est ante me, & in oculis meis, huiusmodi cogitationibus torqueri:

Et reuera non posse me hac Domini secreta animo comprehendere, quam donec supra inuestigationes naturales elatus, intrem in sanctuariu[m] ipsum Dei, & ibi intelligam in nouissimis eorum, quem nam tandem finem atque exitum habeant peccatores atque impij, qui hic nobis usque adeo felices ac beati videntur.

4. Quae quidem res si diligenter expeditur, innuetur nihil fixum ac firmu[m] eos abs te accepisse: verum tamẽ e contra, quod propter dolos, ac fraudes, vitamque turpem suam, viam posuisti eis dolosam ac lubricam, dum in bonis externis, quibus abundat, nihil firmi inest, sed omnia fluxa sunt ac caduca, quodq[ue] reuera deiecisti ac cadere fecisti eos in ruinam ac interitum, dum alienarentur, & honoribus ac diuitiis se efferrī putarent, cum contra re ipsa nihil est illis nec deiecius, nec infirmius, nec inanius.

Quod quidem ita se habere, vel ex eo intelligi potest, si consideres quomodo, qui heri omnibus rebus florebant, hodie rebus omnibus destituti, facti sunt in desolationem ac vastitatem, & subito, veluti

*uno momento temporis defecerunt, & denique re-
pentinis horroribus exterriti in totum perierunt, &
ad nihilum reducti ac consumpti sunt propter ini-
quitatem suam.*

Adeo ut velut somnium surgentium & euigilantium, quo dormientes perbeati sibi videbantur, euanescit ac perit; sic tu Domine in sancta ciuitate tuam imaginẽ gloria ac felicitatis ipsorum euanescere, ac tanquam rem vilem contemni facies, & ad nihilum rediges.

5. Sed haec tanta tua mysteria antea penitus ignorabam, quia in sanctuarium tuum nõdum intrar am: & ideo non ferens prosperitatem impiorum, inflammatum est, & dolore velut coacuit cor meum, in quo ira residet, & lumbi ac renes mei, in quibus cupiditas inest, commutati, & ut ignis fumigans acuti facti sunt; & denique ego totus insipiens & ignorans effectus, ad nihilum reductus sum, & quod adhuc deterius est, hoc ipsum malũ meum penitus nesciui.

Denique ut iumentum factus sum apud te, & sic proculdubio periissem, nisi vna res auxilio mihi fuisset; quae erat, quod quantumcumque vanis cogitationibus exagitabar, ad te tamen semper receptum meum habebam, & quod ego semper in omnibus rebus tecum esse cupiebam.

Quod tu pro immensã tua bonitate gratum habens, tenuisti semper manum dexteram meam, ne nimium prolaberer in cogitationibus meis: & quod amplius est, in bona voluntate tua is consilium illud

arcanumque deduxisti me, ut intelligerem qua de causa fiat, quod impij prosperè agere nonnumquam videantur: & sic postea denique ex omnibus calamitatibus me eripiens, cum summa gloria & honore suscepisti me.

6. Quare deposito zelo illo super prosperitate impiorum, totus tibi vni adhaerere statui. quid enim mihi est vel in ipso caelo, quod à me prater te, & à te, sine tuo numine, quid unquam volui aut expectari super terram?

Certe defecit pra amore tui caro mea, & cor meum, o Deus, qui robur ac fortitudo es cordis mei: & pars ac hereditas mea Deus in aeternum.

Quia ecce iam scio quod qui elongant se à te, peribunt: & quod semper perdidisti, & quasi succedere fecisti omnes qui fornicantur abs te, dum te derelicto, ad alios amores se conferunt.

Qui quidem id faciant quod animo ipsis est collatum: nihil enim in iudeo: ceterum mihi autem appropinquare & adhaerere vni Deo bonum est, & ponere in Domino Deo spem meam.

Vt enarrem omnia mirabilia opera tua, & annunciam omnes laudes operum tuorum, ac predicationes tuas (in portis urbis Ierusalem filij Sion.)

EXPLANATIO.

In sanctuarium Dei] Ad res diuinas cognoscendas neque sentius hominis sufficit, vnde carnalis huius mundi sapientia oritur: neque intellectus, vnde animalis, principium huius mundi: sed opus est spiritu Dei, vnde diuina, spiritualis.

PSAL.

PSALMVS LXXIII.

Titulus.

Psalmus eruditivus sine intellectus, scriptus ipse Alaph, ut decantetur ad instrumentum musicum, cui nomen M aschil.

Argumentum.

1. Inuocans Propheta Deum contra ciuitatis Hierosolymitanæ Leuisionem, enumerat quanta ibi mala hostes perpetrarint. 2. Contra quæ, eius petit auxilium, enarrans quanta olim pro populo suo fecerit. 3. Quare vt & nunc opem rebus terre velit, precatur.

1. **V**T quid Deus repulisti ac dereliquisti nos in finem & perpetuum? cur tantopere iratus est furor tuus, & quasi accensus de naribus fumigat super gregem & oves pascuæ tuæ, quas in tuis pratis ipse pascendas suscepisti?

Memor esto, quaeso, & recordare congregationis ac multitudinis tuæ, quam tibi olim selegisti, & vt tuam possedisti iam inde ab initio.

Et cogita quod eam redemisti ex seruitute qua premebatur, vt in ea erigeres sceptrum ac virgam regni, & hæreditatis tuæ; quodq; in ea mōs est Sion, in quo tantopere delectaris, sic quod sedem ibi elegisti, & habitasti in eo.

Leua ergo manus tuas in superbias eorum qui nos affligunt; & exaltans gressus tuos, progredere ad deuastandū ac desolandū eos in finem ac perpetuum: quoniam tu scis, quanta malignatus est, & qua scelera

S 2 perpe-

perpetrauerit inimicus in templo sancto tuo.

Et quòd frementes ac rugientes gloriati sunt de impijs factis suis, hi qui oderunt te, idè, non secuti nec seorsim, sed in medio habitationis ac solennitatis festiuitatisque tue.

Sed & posuerunt signa sua, tanquam signa victoriae, in trophæum super habitatione ac domo tua, de non cognouerunt nec estimauerunt eam amplius pro templo tuo: sed disturbauerunt ac dissipauerunt ipsam ab imis fundamentis vsque ad supremum fastigium, ita ut sicut in infimo exitu est disturbata ac dilacerata, ita sit & super summum.

Denique quasi in silua lignorum, sic securibus exciderunt ianuas, & pulcherrimas sculpturas eius, quas omnes pariter in idiplum disturbarunt; ac quantum ad domum ipsam attinet, in securibus, a scia, bipennique & malleo deiecerunt ac contriuerunt eam.

Quin immixtis flammis, incenderunt igni sacuarium tuum: & deiectum in terra, polluerunt suis spurcitiis, ac prophanarunt tabernaculum nominis tui.

Dixerunt enim in corde suo: Age depulem & perdamus posteritatem & cognationes filiorum eorum simul omnes, & comburamus omnia templa, & quiescere faciamus omnes dies festos Dei a terra.

Atque in his tantis & extremis malis constituti, nullam adhuc, ò Domine, significationem saluti-

GERM.

cernimus: etenim signa nostra, quae olim patribus nostris ad salutem ostendere soles, non adhuc vidimus: iam non est amplius propheta, qui futura nobis pradicat, & inter nos non est quisquam qui cognosceret amplius quamdiu haec sint duratura, adeò ut nec Deus ipse nos amplius nosse videatur.

2. Quòd quidem cum ita sit; vsque quòd Deus, vsque quo improperebit & omnibus contumeliis te ac nos afficiet inimicus? an, quae so, blasphemabit, & vis quòd irritat aduersarius nomen tuum vsq; in finem & perpetuum?

Ut quid auertis ac retrahis manum tuam & dexteram tuam: cur non proferes eos de medio sinu tuo, & perdis impios istos funditus in finem?

Etenim tu Deus autem & rex noster es iam inde ab initio ante saecula, qui in omnibus miseriis & calamitatibus nostris semper operatus est, & attulit nobis salutem in medio cunctorum populorum, & conspectu uniuersae terrae.

Tu dissipasti ac secuisti in duas partes, & tanquam muris utrimque confirmasti in virtute ac fortitudine tua mare rubrum, ut patres nostri pedibus illic pertransirent; & contriuisi tibi ac contribulasti capita draconum in aquis, ne transeuntibus nocerent.

Tu cõfregisti capita draconis, & cete Leuiathã; Pharaonis, dico, regis magni, quem maris fluctibus obruisti, & dedisti eum & cadauera & spolia gentis ipsius escam populis Ethiopum, usq; qui in desertis aridis ac siccis littora maris rubri accolunt.

Tu in deserto è media petra dirupisti ac dissectisti fontes, eosq; tam copiosos, vt & torrétes inde duceret: & contra in ingressu in terram promissionis tu siccasti vehementissimos fluuios Ethan in transitu Jordanis.

Denique tuus est dies, & tua est nox, tu ordinatione tua ad hoc fabricatus es luminaria minor, nec non auroram & solem.

Tu fecisti ac statuisti omnes terminos terre æstatem & hyemem ac ver tu plasimasti, & interposuisti ea.

3. *Quæ quidem cum ita se habeant, & nunc, quæso, memor esto huius nostræ miseriæ & contumeliæ tam insignis: quoniam inimicus eorumq; peruenit ad daciæ, quod impropertavit, & contra ingressit in Domino, & populus stultus ac insipiens agrestis incitauit ac blasphemauit nomen tuum.*

Ne tradas, obsecro, feris illis bestiis animas innocentium, imbecilliarum quasi tarturum, cõfidentiarum tibi, & in lege tua erudias: & animas ac congregationes pauperum tuorum ne obliuiscaris in fine & perpetuum.

Sed contra diligenter scrutando respice in te mentum tuum ac fœdus quod cum patribus nostris pepigisti: quia res in eò ueda etæ est, vt nihil inter mortales amplius exstet sani aut integri: verum contra penitus repleti ac referti sunt quotquot reperiuntur tenebricosi, qui obcurati & sine lumine sunt anguli terræ, domibus ac societatibus hominum

lentorum

lentorum, ipsarumq; adeo iniquitatum: vnde ex insidiis exsiliens, impetum in hominem iustum ac innocentem faciunt.

Cuius tu rationem habens, ne permittas amabo, vt egressus domum suam ad te orandam, auertatur ab illis impiis, & sic redeat humilis factus & oppressus, & pudore ignominiaq; te permittente cõfusus: etenim quos putas veros tuos esse cultores? an diuites illos ac potentes? nequaquam, sed pauper & inops; hi sunt qui laudabunt nomen tuum.

Quare exsurge Deus, & defende ac iudica causam tuam; quæ cum eos spectet quos tu in fidem tuam recepisti, vtique tua propria dicenda est: memor esto impropertiorum tuorum, eorum, inquam, quæ ab impia ac insipiente agrestisq; illa gente sunt & exsistunt tibi tota die.

Et ne obliuiscaris impias illas ac contumeliosas voces inimicorum, nõ dico nostrorum, sed tuorum, quo minus eas vindices: etenim superbia, & fastus, conuitiisq; vociferatio, ac fremitus eorum qui te oderunt, & aduersum te insurgunt, ascendit & crescit semper, ita vt tardando ac conuincendo nihil amplius sani ab eis sit expectandum.

EXPLANATIO.

Vt quid] De qua euerfione vrbs Hierosolymitanæ hic Psalmus accipiendus sit, valde queritur: sed credo ad omnes non malè accommodari posse.

Titulus.

In finem, siue ad summum prefectum chori musici, ut ad modulos cantilene, cuius initium Necorumpas, vel, disperdas, canetur hic psalmus cantici Alaph.

Argumentum.

1. **R**atias agens vir sanctus Deo, Christum loquentem indicit de extremo iudicio suo: 2. Qui increpat impios ne in viribus fidant, quoniam Deus certo illos est puniturus. 3. Cum contra ipse nomen Dei pariter sui predicaturus sit omnibus gentibus, ad depressionem malorum, & exaltationem bonorum.

1. **C**onfitebimur tibi, ô Deus, omnia nostra cum gratiarum actione accepta tibi feretis, confitebimur, inquam, & presentia numinis tui excitati, inuocabimus nomen tuum.

Narrabimus mirabilia tua, qua olim fecerunt etiam ipse dixisti nobis, & locutus est Christus tuis his verbis: Ecce, cum accipero tempus, & iudicium mei dies aduenerit, ego iustitias & qua recta sum, iudicabo, sic ut boni pariter & impij digna merita suis premia accipiant.

Liquefacta est & dissoluetur terra, & omnes qui habitant in ea: verum ego qui feci & confirmavi columnas eius, quibus innititur, maneo in aeternum, & ne apex quidem de verbis meis peribit. In profectio res est, Sela. tollamus vocem altius.

2. Ego dixi iniquis & gloriosis, qui mentis errore &

re & insania laborant, Nolite insanire, & iniquè aut gloriose agere; & delinquentibus, qui impia facta sequuntur, Nolite exaltare cornu; & erigere cristas vestras.

Nolite, inquam, extollere in altum ad calum excelsum cornu vestrum, & nolite loqui cernice dura & praeiacta, ut soletis, aduersus Deum iniquitate.

Quia neque ab oriente, neque ab occidente, neque à desertis montibus Australibus vel Boreabilibus, quisquam veniet mortalis, qui verè vos exaltare & amplificare possit; quoniam harum rerum omnium solus Deus iudex est & arbiter.

Ille hunc deprimens humiliat, & hunc erigens exaltat, prout ei placet ac videtur, quia calix est in manu Domini, vini quidem meri rubri optimi, sed qui idem plenus quoque sit misto, propter feces quae insunt.

Et inclinavit se, & miscuit partem illius cum altero, effundens ex hoc in hoc; & propinans alijs dat quidè merum ad gloriam, alijs feces ad poenam, alijs ex utroque mixtum. Ac utrumque biberunt quidem omnes omnino mortales ex una fece & alia, verum tamen fex suppliciorum eius non est adhuc exinanita; sed surgent, & bibent in extremo iudicio ex ea omnes impij ac peccatores terrae, ad iustas delictorum suorum poenas luendas.

3. Et è contra, ego autem, qui filius eius sum vni-genitus, bibens merum ad gloriam, annuntiabo nomen eius inter mortales, ita ut duret ac celebretur

in sæculum ac perpetuum: & cantabo psalmos & hymnos ipsi patri meo Deo Iacob.

Et omnia cornua peccatorum impiorum, quæ tantopere nunc ipsi erigunt, confringam: & contra exaltabuntur cornua iusti, quæ nunc confracta videntur.

EXPLANATIO.

Calix] Calicis nomen in sacris scripturis duobus modis accipitur: in præmium, veluti, Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. & in pœnam, vt, Pater, sicut vt à me transeat calix iste. hic vtroque modo accipitur, sic vt vinum merum ad præmia bonorum pertineat, feræ autem ad supplicium malorum.

PSALMVS LXXV.

Titulus.

In finem, siue ad summum præfectum chori missi, vt in laudibus ac carminibus ad instrumentum, quod dicitur *Neginoth*, cantetur hic Psalmus *Asaph*, continens canticum (ad Assyrios deuictis pertinens.)

Argumentum.

1. Celebrat vitæ sanctus victoriam vrbis Hierosolymorum contra hostes. 2. Iterum atque 3. Iterum vocem intendens, & triumphum canens.

1. **N**otus ac celebris in Iudæa Deus: in Israël magnum nomen eius.

Et factus ac constitutus est in Salem, cui à pace nomen est, locus ac tabernaculum eius: & habitatio

ac domus eius in monte ac arce Sion.

Ibi confregit potentias & volantes sagittas, arcum, nec non scutum & gladium, & confecit totum bellum. Eia eia triumphe, Sela: tollamus vocem altius.

2. Etenim illuminans tu tamquam fulgur mirabiliter & cum summa potentia apparuisti, & venisti nobis in auxilium à montibus tuis æternis, vbi fera bestia, quæ ex præda viuunt, stabulantur: quo facto turbati, & in prædam dati sunt omnes hostes nostri, qui insipientes corde & ceruice duri, mirè fortes ac robusti ante sibi videbantur.

Occisione occisi, dormierunt somnum suum: & cum pugnandum esset, nihil inuenerunt roboris omnes illi viri diuitiarum, qui tam fortes ac potentes se putabant in manibus suis, quas nec ipsas reperiabant.

Nam ab increpatione tua, ô Deus Iacob, morientes dormitauerunt, & tamquam somnium euauerunt omnes qui ascenderunt currus & equos.

Quippe tu (terribilis) es, & quis resistet tibi? vel etiam consistere potest coram te ex tunc cum exarsit ira tua.

Mox enim vbi tu de cælo auditum fecisti iudicium, & ostendisti iustam vindictam te sumpturum, continuo terra cum suis inhabitatoribus, inimicis nostris, tremuit, & silens quieuit, ita vt ne hiscere quidem auderet.

Nempe cum videret quòd serio rem agens, exurgeret in iudicium Deus, vt saluos faceret, & à tyrann-

tyrannide liberaret omnes mansuetos & afflictos terræ. Ergo, eia eia, canamus triumphum Domini Sela: tollentes iterum vocem altius.

3. Quoniam utique, Domine, ferocitas illa & ira hostium nostrorum abs te retrusa, occasionem dabit, quòd cogitatio hominis superior, qua intus est, confitebitur tibi, & gratias ager, acceptam tibi ferens salutem suam; & reliquæ cogitationis, qua inferiores sunt in homine & foris prominent, diem festum agent tibi, dum ad id quod restat superbia & ferocitatis hostium consumendum, iratus te accinges.

Et vos quidem quot quot estis pii, hoc cõspicienti, vouete & reddite ac persoluite Domino Deo vestro, ea qua voueritis; atque omnes vos qui visitantes templum sanctum eius in circuitu eius estis, adferete ei munera vestra.

Ei, inquam, Deo terribili, quicquid vult auferat spiritum principum, terribili, dico, apud omnes Reges terræ.

EXPLANATIO.

In pace locus eius] Melchisedech, qui regem significat iustitiæ, ciuitatem pacis, quæ est Salem, condidisse, ibique sedem Dei esse, alio loco admonuimus.

Principum reges] Reges esse, apud quos summa rerum est; principes secundos ab illis, antè quoque diximus.

PSALMVS LXXVI.

Titulus.

In finem, siue ad summum præfectum chori musici, pro insigni cantore Idithun, ut per eum canatur hic Psalmus Alaph.

Argumentum.

1. Narrat vit sanctus, in quantiscunque malis fuerit versatus, semper à Deo se fuisse exaudiu. Atque id quidè altius repetit. 2. Pii nùm quæ mala passus sit cõmemorat, & quàm desperata è propemodù ad Deum sit locutus. 3. Post quod ad se rediens, seipsum consolatur memoria repetit, Deum nunquam suos, ac possitimita quidem Israelitas, ex toto deseruisse, itè diuinitè semper. 4. Vnde, quid illis olim fecerit, & quàm mirabilia circa eos ostenderit, enarrat.

1. Voce mea ad Dominum Deum clamaui, voce, inquam, mea ad Deum; & tandem post multa autem præbens, intendit mihi.

Etenim in die tribulationis & angustia mea, Dominum Deum exquisiui, idè, extensis manibus meis tota nocte, cùm malum meum recrudesceret contra eum in altum sine cessatione ac relaxatione, & non sum deceptus in spe mea.

2. Nam initio quidem reuinit consolari anima mea, sed mox ubi memor fui Dei, redi ad me, & delectatus ac recreatus sum: quin, ut rem totam ordine complectar, ego versans in angustiis ac tribulatione, loquendo & meditando mecum conturbatus; & vociferando ad te, mirificè exercitatus sum & exagitatus, sic ut tandem dereliquit me, & defecit, & collapsus

lapsus est spiritus meus. Ita profecto res est, Sela.

Sed & anticipauerunt ipsas vigilias oculi mei, magis vigiles, quam eorum oculi qui nocti excubus agunt, dum tu, Domine, uehementia dolorum quasi apprehendis palpebras oculorum meorum, ne clauderent: unde plane confertus ac turbatus sum, & non sum, ne verbum quidem, pra nimio dolore locutus.

Sed intro me recipiens, & praeterita memoria repetens, ad me consolandum, cogitavi dies antiquos ab initio: & annos aeternos saeculorum superiorum, reuolui, & in mente habui.

Et meditatus sum nocte cum corde meo, ad memoriam reuocans psalmos & cantica mea, quibus me & alios consolari soleo, & loquens mecum cum corde meo, exercitabar in illis, & scrutando mundans me, scopebam, & ad intima mei peruadens, quasi fodiebam spiritum meum.

Dicens: Nunquid in aeternum me proiciet Dominus Deus, aut non apponet nec addet quidquam amplius ad praeterita in me beneficia: ut complacitior & propitius mihi sit adhuc, quemadmodum esse solet?

Aut in finem ac perpetuum misericordiam suam abscindet, & iam cessauit & penitus consumptum est, uerbum promissionis eius, quo misericordiam inuocantibus pollicitus est non uno saeculo, sed a generatione in generationem?

Aut est iam res eò redacta, quòd plane obliuiscetur misereri Deus, aut quòd prorsus continebitur

clan.

clauder in ira sua misericordias suas? non potest sic fieri, non profecto; quare eia, Sela.

3. *Et sic me ipse incitans, resumpsi animum, ac dixi: Quòd hac ita desperata ac mortifera cogito, nihil aliud in causa est, quam mea ipsius culpa & imbecillitas: itaque, re ad summam desperationem adducta, nunc iterum coepi in spem meliorem erigi, & ad salutem me conuerrere. hec est mutatio dexteræ ipsius excellenti, quia a morte ad vitam me nunc incipit reducere, quemadmodum annis ac saeculis superioribus cum patribus nostris, si quando laborarent, per uices facere solet.*

Et sic magis ac magis cogitando progrediens, memor fui antiquorum operum Domini, dicens: quia memor ero, & iam inde ab initio percurrrens omnia, recordabor mirabilium tuorum, quibus occulta quadam ratione bonos ac iustos in calamitates incidere sinis, ut cum maiore gloria illos inde eruas.

Et hoc modo meditabor in omnibus operibus tuis, & in aduentionibus admirandis, consiliis tuis exercebor, loquendo de iis coram uniuerso mundo.

Nam utique, o Deus, licet durius nonnunquam agere uideare, in sancto tamen est uia tua, estque semper bonum ac iustum quod facis, tametsi nobis aliquando secus uideatur: etenim quis Deus magnus, sicut Deus noster? tu es Deus qui facis mirabilia, quae ab hominum intelligentia sunt remota.

Tu manifestè ostendisti & notam fecisti in populis uirtutem ac fortitudinem tuam: tu redemisti

in

in brachio tuo robusto populum tuum, filios, dicitur
Iacob & Ioseph. Ita certè res est, Sela.

4. Nam viderunt te aque, Deus, viderunt, quomodo
quam, te aque maris rubri, & trementes timuerunt
& turbatae sunt abyssi.

Sed & ingens fuit multitudo sonitus aquarum
quas in solitudine cum ingenti pluvia nubes effudit
runt, cum qua & vocem dederunt nubes dum
nitrum calum concutitur.

Etenim sagittae & fulgurationes tuae, cum summa
vitae transeunt ac discurrunt, & vox tonitruum tuum
rota, sine mundi sphaera, totam eam fragore implet.

Et sic postquam illuxerunt fulgura & coruscationes
tuae orbi terrae, commota est & contremuit terra,
& omnes qui habitant in ea.

Ac fuit in mari rubro via tua, & feminae tuae in
Jordanis fluminis aquis multis; ita ut itinera & vestigia
tua non fuerint ab hostibus agnita, nec cognoscantur
unquam.

Atque hoc modo rebus quantumvis desperatis
deduxisti sicut oves populum tuum in manu Moysi
& Aarō, cuius simile non dubito quin & nobis faciat.

EXPLANATIO.

Obliuiscetur misereri] Quoniam nihil magis propinquo
Deo, quam clementiam: nec quicquam durius agit, nisi ex
ipsa clementia, ut per hoc homines ad se redeant, & misericordiam
eius implorent; ideo hoc tantopere exaggerat Propheta.

PSAL.

PSALMVS LXXVII.

Titulus.

Intellectus sine Psalms eruditissimus Asaph, de-
cantandus ad modulos cantilena, cuius initium est
Maschil.

Argumentum.

Adhortatus Propheta suos ad bonum, & dehortatus a
malo, commemoracion: rerum olim gestarum, Primum
in se ut ad auctulandum m. pr. ponens quanta sit vilitas historia ad
pariter quod bonum, & fugiendum malum: 2. Deinde ad
historiam accedens, quam hysteris proteritis terè prosequitur, p
imo quam admirabiliter ex Aegypto Deus populum per mare ru-
brum duxerit, narrat, an teccedens eos die in columna nubis, & nocte
in columna ignis in deserto. 3. Qua quidem re ipsi non commoti,
tamen peccant contra eum, & tentantes eum, petunt carnes in de-
serto. 4. Quod ille audiens, prium dat illis quod petunt abundan-
tenter, ad potentiam suam demonstrandam. 5. Deinde autem
punit eos graniter, ad iram ostendendam. 6. Quo autem flagello
tamen nullo reuera fiebant meliores, nisi quod foris id simulant,
tamen Dominus pro immensa bonitate sua cessauit ab ira, recorda-
tus quam fragilis res sit homo, & quam facilis ad peccandum.
7. Qua quidem re etiam factum est, quod immemoretur Israelitae mi-
sericordiam quae Deus fecerat contra Aegyptios, ut inde illos abdu-
ceret, & Cananos ut in eorum terra ipsos collocaret, quae omnia
graphice hic depinguntur: 8. Tamen aduertum eum peccarent,
aque adeo falsos Deos pro illo colerent. 9. Ob quod factum in-
dignissimum, primum quidem grauissime eos punit: 10. Sed mox
misericordia motus, in gratiam eos recipit, Dauidem q; regem opti-
mum iis constituit. Conuenit autem hic Psalmus graui & misericordiae
Domini cum numero septuagesimo septimo, quoniam est
numerus plenissima condonationis peccatorum.

1. **A**t tendite popule meus legem ac doctrinam
meam inclinate aurem vestram in
verba oris mei.

T Aperiam

Aperiam in parabolis os meum, repetens barbaras antiquas, quæ ob rerum magnitudinem fabulæ propemodum sunt similes; & loquar proposita ac enigmata, in quibus maximarum rerum ac posteriorum abundantia inest, iam inde ab initiis præcis temporibus deducta.

Etenim omnia quæ & quanta sunt iam audimus, & cognouimus ea literis prodita, & in scripturis patres nostri narrauerunt illa nobis.

Et sic non sunt occultata à nobis filiis eorum, sanè nos celabimus ea quo minùs cognoscantur in generatione altera, quæ post nos futura est: sed quæ tñ in nobis erit, posteris prodere conabimur, narrantes laudes Domini, & fertitudinem ac virtutes eius, & mirabilia eius, quæ supra sensum humanum posita fecit.

Et enim super hoc suscitauit ac statuit voluntatis suæ testimonium in Iacob, & expressam legem posuit in Israël.

Per quam constat quæ & quanta illa sint quæ mandauit patribus nostris, nota facere ea filiis suis, vt cognoscat generatio altera.

Nempe filij qui nascentur, qui & ipsi exsurgunt & narrabunt ea porro filiis suis.

Idè ad eum sine, vt, cognitis rebus præteritis, persistent in Deo spem ac fiduciam suam, & non obliuiscantur operum ac consiliorum Dei, & mandata eius exquirant ac custodiant.

Et ne fiant sicut patres eorum, generatio post

& exasperans, quæ deficiens à Domino Deo suo, rebellis illi esse, & ad iram eum provocare solet:

Generatio, in quâ, quæ nõ direxit cor suum ad ea quæ recta sunt cognoscenda & amanda: & nõ est creditus, nec fuit fidelis cù Deo spiritus eius, vt in eum quemadmodum oportet, crederet, illiq; se totum fideret.

Ex quibus filij Ephraim, qui custodiam arcæ fœderis in Silo habentes, principatum belli inter omnes tribus Israël subinde obrinuerunt, armati cunctes ad prælium, ibiq; intendentes & mittentes iaculantésq; arcum suum, conuersi sunt, & terga vertere coacti sunt in die belli.

Quod ideo illis contigit, quoniam non custodierunt testamentum Dei, & pactum ac fœdus quod cum eo inierant; & in lege eius noluerunt & aperte renuerunt ambulare.

Et quod deterius est, ingratos se exhibentes, oblitii sunt operum & benefactorum eius; & mirabilium eius, quæ ostendit eis.

2. Etenim, vt rem ordinis commemorem, coram patribus eorum fecit mirabilia in terra Egypti, in campo metropolis Taneos, siue Zohon, vbi Nilus in mare soluitur.

Interruptit ac dimisit mare rubrum, & perduxit eos: & statuit aquas natura sua fluidas, quasi in vitro, in molem ac aceruum, vt murum.

Et deduxit eos in nube diei, quæ luce præibat castris: & tota nocte in illuminatione ignis, qui eum antegrediebatur ipsos.

Interrupit ac scidit petram in cremo, & ad-
aquauit ac potauit eos velut in abyſſo multa,
ingentem vim aquarum eructat.

Sed & ſecunda vice eduxit aquam & riuos de
petra: & deduxit ac deſcendere fecit de monibus,
tanquam ingentia flumina aquas.

3. Et tamen his rebus nihilo facti meliores, appo-
ſuerunt adhuc & perrexerunt peccare ei, in iram
excitauerunt Deū excellum in deſerto in aquoſo.

Et, quod peius eſt, tentauerunt Deum in cordi-
bus ſuis, vt præter potum, peterent eſcas anima-
bus ſuis, non ad neceſſitatem, ſed voluptatem ac
delicias.

Et malè locuti ſunt de Deo & contra eum dice-
runt enim, Nunquid poterit Deus, qui tam potens
dicitur, parare nobis menſam in deſerto, vbi tantum
rerum omnium eſt penuria?

Quoniam ecce percuffit petram, & fluxerunt
aquæ, & ſicut torrentes in undauerunt.

Nunquid & panè poterit dare, aut parare men-
ſam carne inſtructam populo ſuo?

Ideo poſtquam hæc audiuit Dominus, iræſci co-
pit, & tamen diſſimulàs principio, diſtulit adhuc, &
reiecit in aliud tempus zelum vindictæ ſuæ, qui pau-
lo poſt tanquam flamma & ignis accentuſeſt in
Iacob, & ſimul grauiffima ira & furor adſcendit
in Iſraël.

Quia ſubſannantes ac ridentes Dominum, non
crediderunt in Deo, quod talia poſſet facere: ne-
ſper-

ſperauerunt ac ſiſtenciam ſuam poſuerunt in ſalu-
tari eius, quod, etiam ſi poſſet, vellet.

4. Itaque vt primum potentiam ſuam oſtende-
ret, antequàm ad vindictam veniret, præcepit & man-
dauit nubibus de ſuper, vt in vnum ſe cogerent: &
ianuas cæli aperuit, vt in ſuauiſſimam imbrem ſoluerentur.

Et hoc modo pluit illis manna ad manducandum,
& panem de triſtico cæli dedit eis.

Panem forium & immortalium Angelorum,
quem in nubibus illi coxerant, manducauit vir &
homo mortalis: etenim cibaria miſit eis Dominus
in abundantia uſque ad ſaturitatem.

Sed & tranſtulit Austrum, Eurumq; ventum
de cælo, & induxit in virtute ac fortitudine ſua
Aphricum.

Et pluit ſuper eos ſicut puluerem carnes: & ſi-
cut arenam maris, volatilia pennata. tanta erat
multitudo.

Et ne neceſſe eſſet longè quarere, ceciderunt in me-
dio caſtrorum eorum, circa propria tabernacula
eorum.

Et manducauerunt, & ſaturati ſunt nimis val-
de, uſque ad nauſeam: & ſic deſiderium eorū quod
habuerant de comedendo pane & carnibus, attrulit
ac tribuit eis, & non ſunt vllò modo fraudati à de-
ſiderio ſuo.

5. Caterum cum hæc ad potentiam ſuam oſten-
dendam feciſſet, vide nunc quid fecerit ad eos de re-
bellione ſua puniendos: ecce enim adhuc eſcæ eorum

erant in ore ipsorum, & subito ira Dei adsecutus
super eos.

Et occidit pingues eorum, qui opibus & potestate
fluentes, primatum inter ipsos obtinebant, & de
cetero Israël, qui magistratus gerebant, impediens
ac incuruatos prostravit.

Quibus rebus tamen si merito admoneri debent
ad vitam & mores corrigendos, tamen in omnibus
his peccauerunt adhuc: & non crediderunt Deo
in cunctis mirabilibus eius.

Quod ille videns, consumi eos fecit, & defecit
hoc modo in externa vanitate, in qua versabantur
dies eorum, & anni eorum cum maxima festi-
tione & terrore, dum horribilibus mortibus plerique
omnes pereant.

6. Quae quidem re nihilo adhuc sunt meliores,
nisi quod cum forte cum occideret eos, quaerebant
eum, & reuertebantur non nihil ad meliorem memo-
riam: & surgentes diluculo supplices, veniebant
ad eum.

Sic ut viderentur quasi poeniterent, & quod
animo rememorati sunt, quia Deus verus creator
& adiutor & quasi petra est eorum, & Deus excelsus
redemptor eorum est.

Sed si bene introspiceres, nihil erat eiusmodi,
enim dilexerunt eum, & lactantes illum blandi-
sunt ei per simulationem in ore suo, & lingua
mentiti sunt ei.

Ceterum cor autem eorum non erat rectum.

condidit cum eo: nec permanserunt, aut fideles
habiti sunt in testamento, & pacto, aut foedere eius,
quod cum eo pepigerant de mandatis eius seruandis.

Et tamen ipse autem, qui sua natura supra quam dici
queat est misericors, suam potius bonitatem quam
eorum peruersitatem respiciens; & quodammodo satis
habens quod licet non corde, saltem ore meliora pro-
mitterent: statuit quod ultro ignosceret, & propitius
fiet peccatis eorum, ad ea expurganda, & non ir-
ratum disperdet eos.

Et sic vim sibi quodammodo inferens, & a foeditate
peccati ad pulchritudinem ac diuitias bonitatis suae
se conuertens, prorsus in eo genere abundauit, ut hac
ratione auerteret iram suam: & non accendit
omnem iram suam

Et recordatus est, reputauitque apud se, quia ho-
mines, quantum ad inferiorem sui partem, nihil aliud
quam caro sunt infirma, quae facile labitur; & spiri-
tus animalis, vadens, & non rediens, qui facili mo-
mento huc & illuc impellitur.

Quoties enim exacerbauerunt eum in deserto,
& molestantes irritantesque in iram concitauerunt
eum in solitudine & inaquoso?

Et rursum, quoties poenitentiam de peccatis agen-
tes, mox redierunt & conuersi sunt ad pristinos mo-
res suos, & potentiam Dei certis locis ac temporibus
circumscribentes, quasi non omnino posset omnibus lo-
cis ac temporibus, tentauerunt Deum, & sanctum
Israël exacerbauerunt.

7. *Ac non sunt recordati auxiliatricis manuum eius, qua tam patēter eos iuuerat: nec diei illius, qui redemit eos de manu tribulantis Pharaonis.*

Immementes sicut posuit & quo pacto statuit in Aegypto signa sua, & prodigia sua in campo metropolis eius Taneos sine Soban.

Et conuertit in sanguinem flumina eorum, & imbres distillantēs, ac riuos eorum, ne biberent.

Misit in eos cynomyiam, omneq; genus muscarum & insectorum, & comedit eos: misit & ranas, & disperdidit eos.

Et dedit arugini ac bruchis fructus & germina eorum, & labores eorum locustarum.

Et occidit ac perdidit in grandine vineas eorum, & sycomoros & ficus eorum in pruina ac rubigine.

Et tradidit grandini iumenta eorum, & possessiones ac greges eorum fulmini, & igni carbonibus, que, tanquam iaculis ignitis.

Misit quoque in eos iram indignationis sue, indignationem, dico, & iram, & tribulationem, que sunt omnes immisiones, quas facere solet per angelos malos, qui ob punitionem, quam inferunt, taliter vocantur, aut etiam reuera sunt, dum ad homines puniendos Deus pro instrumento iis utitur.

Et sic re grauius uti oportet ponderata: viam dicit semitę irę sue, & non pepercit nec abstulit morte animarum eorum, & iumenta eorum peste ac morte conclusit.

Et percussit omne primogenitum in terra Aegypti.

primicias omnis laboris & fortitudinis eorum, quam habebant in generando in tabernaculis Cham, a quo Aegyptii sunt progeniti.

Et abtulit ac abduxit sicut oues populum suum: & perduxit eos tanquam gregem in deserto.

Et deduxit eos in spe bona, tuto ac secure, & non timuerunt: & inimicos eorum operuit mare.

Et induxit eos in montem ad fines ac terminos sanctificationis sue: montem, dico, quem acquisiuit & sibi possidendum asseruit dextera eius.

Et eiecit a facie eorum, expulsiq; ante eos gentes, & sorte diuisit eis (terram) earum in funiculo mensuris distributionis, ut in hereditatem eam sibi possideant.

Et collocauit ac habitare fecit in tabernaculis eorum tribus Israel.

¶ Et tamen in his tantis beneficiis, quibus eos affecit, vide, queso, quidnam fecerint, quidne pro illis rependerint. certe tentauerunt, & ad iram pronocantes eum, exacerbauerunt Deum excelsum: & testimonia voluntatis eius, qua per legem ipsius apparet, non custodierunt.

Et conuersi ad res malas ac peruersas, auerterunt se a Deo, & prauaricantes non seruauerunt pactum initum cum eo de lege ipsius custodienda: quemadmodum olim patres eorum quoq; fecerant, conuersi, inquam, sunt sicut in arcum prauum ac dolosum; qui a scopo aberrans, non solum aliud ferit quam voluerat iaculator, sed & ruptus ipsummet percussit.

Et sic in iram concitauerunt eum in *lucis* *facturum* *Deorum*, & *excelsis* *collibus* *suis*, *vbi* *eos* *colabant*: & in *idolis* *ac* *sculptilibus* *suis* *ad* *zeloſam* *emulationem* *eum* *prouocauerunt*.

9. *Audiuit* & *cognouit* *hac* *Deus*, & *commouit* *ira* *ſpreuit* & *abominatus* *exsecratuſq;* *eſt*, & *ad* *in* *hilum* *redegit* *valde* *Iſraël*.

Et *repulit* *ac* *dereliquit* *tabernaculum* *vrbs* *Silo*, *quam* *ab* *hoſtibus* *capi* *paſſus* *eſt*: *tabernaculum*, *inquam*, *ſuum*, *vbi* *quoniam* *arca* *ſæderis* *erat*, *habitauit* *in* *hominibus*, & *in* *medio* *eorum*.

Et *tradidit* *in* *captiuitatem* *omnem* *fortitudinem* *ac* *virtutem* *exercituumq;* *eorum*: & *decorem*, *ac* *u* *ram* *palchritudinem* *eorum*, *qua* *in* *arca* *ſæderis* *preſentia* *conſiſtebant*, *dedit* *in* *manuſ* *inimici*.

Et *concluſit* *in* *gladio* *ac* *obiecit* *morti* *populum* *ſuum*: & *exardeſcens* *ira*, *hæreditatem* *ſuam* *ſpreuit* & *exsecratus* *eſt*.

Sed & *iuuenes* *eorum* *comedit*, & *abſumpſit* *uis* *belli*, *tangua* *ignis*: & *virgines* *eorum*, *quoniam* *innuptæ* *manebant*, *nō* *ſunt* *à* *quocquam* *nec* *lamenta* *carmine* *lugubri*, *ad* *virginitatem* *in* *nuptiis* *deſtendam*; *nec* *laudata*, *nec* *celebrata* *carmine* *nuptiali*, *ad* *epithalamium* *cantandum*.

Quin *lacerdotes* *quoque* *eorum* *in* *gladio* *cecid* *derunt*, & *viduæ* *eorū* *non* *plorabantur*, *tangua* *ſuis* *maritis* *deſtituta*: *quoniã* *iam* *ante* *maritos* *ipſi* *occubuerant*, *quos* *ob* *id* *nec* *ipſa* *lugubribus* *ſuetis* *proſequi* *poterant*.

10. *Atque*

10. *Atque* *hac* *quidem* *cūm* *iratus* *deſerto* *populo* *ſuo* *ita* *fieri* *permiſiſſet*, *max* *ſponte* *ſua* *ad* *miſericordiam* *commotus* *eſt*, & *excitatus* *eſt* *tamquam* *dormiens* *Dominus*, & *graſſatus* *tamquam* *uir* *potens* *ac* *fortis*, *crapulatus* & *exultans* *à* *vino* *quod* *bibit*.

Et *percuffit* *inimicos* *ſuos*, *qui* *populum* *eo* *diſſimulante* *tot* *malis* *affecerāt*, *in* *potteriora*, *dum* *terga* *eos* *vertere* *cogit*: & *infamiam*, *ac* *opprobrium* *ſempiternum* *dedit* & *immiſit* *illis*.

Et *quantum* *ad* *populum* *ſuum* *qui* *peccauerat* *attinet*, *repulit* & *auerſatus* *eſt* *tabernaculū* *Ioseph*, *ſicut* *arcam* *ſæderis* *in* *Siloē*, *qua* *vrbs* *ſtirpis* *Ioseph* *erat*, *ampliùs* *eſſe* *nollet*: & *ad* *Regem* *populo* *ſuo* *conſtituendum* *tribum* *Ephraim* *filij* *Ioseph* *nō* *elegit*.

Sed *elegit* *tribum* *Iuda*, & *mōtem* *Sion*, *quem* *dilexit*.

Et *ædificauit* *ibi* & *excitauit* *in* *palatia* *excelsa* *ac* *pinnata*, *ſicut* *cornua* *unicornium* *ſanctificium* *ſuum*: *quod* *tam* *firmum* *in* *eo* *loco* *ac* *terra* *conſtituit* *atque* *eſt* *ipſa* *terra*, *quam* *fundauit* *in* *perpetua* *ſæcula*.

Et *elegit* *Dauid* *ſeruum* *ſuum*, & *ſelegit* *ac* *ſuſtulit* *eum*, *humilem* & *abiectum*, *de* *caulis* *ac* *gregibus* *ouium*: *de* *infima*, *inquam*, *loco*, *cūm* *post* *ſcætantes* *pecudes* *iret*, *accepit* & *abduxit* *eum*.

Et *pro* *paſtore* *pecudum*, *paſtorem* *populorum*, *hoc* *eſt*, *Regem* *faciens*, *iuſſit* *eum* *pascere* *Iacob* *ſeruum* *ac* *populum* *ſuum*, & *Iſraël* *hæreditatem* *ſuam*.

Et

Et ille obtemperans, pavit eos in innocentia simplicitate cordis sui, cum omni iustitia: & in intellectu manuum & actionum suarum dedit eos cum omni prudentia.

EXPLANATIO.

[Legem] Historica narratio Lex dicitur, quoniam exempla & præcepta virtutum & vitiorum, & aliarum plurimum rerum, continet.

[In parabolis] Quæcumque in veteri Testamento acciderunt, merito dicuntur ænigmata propter mysteria Christi, quæ sub iis latent, ut apud Paulum multis in locis, & alibi videre licet.

[In innocentia, intellectibus] Regiæ virtutes sunt dicitur iustitia, quæ bonitatis est; & prudentia, quæ sapientiæ.

PSALMVS LXXVIII.

Titulus.

Psalmus siue canticum Asaph.

Argumentum.

1. **N**arrat primum vir sanctus coram Deo de vastatione Hierosolymorum 2. Petens deinde ut vel tandem usum suum remitteret, & populum suum liberate, hostesque perderet. 3. Quod cum fieri, gratias populum acturum ait.

1. **D**eus, venerunt Gentes in hæreditate tuam, polluerunt templum sanctum tuum: posuerunt Ierusalem in acervos lapidum & ruinarum, & tanquam in pomorum custodiam.

Posuerunt ac dederunt morticina & cadavera seniorum tuorum escam volatilibus cæli, & carnes sancto

sanctorum tuorum, quos tua gratia complecteris, bestiis terræ.

Effuderunt sanguinem eorum, tanquam aquam in circuitu Ierusalem, & non erat qui occisus sepeliret.

Facti sumus ludibrium & opprobrium vicinis nostris, subfannatio & illusio his qui in circuitu nostro sunt.

2. Usquequo Domine irascêris, an vsque in finem ac perpetuum? an accendetur velut ignis zelus tuus?

Effunde furorem & iram tuam in gentes quæ te non nouerunt, & in regna quæ nomen tuum non innocauerunt.

Quia hi illi sunt qui comederunt & penitus deuorauerunt Iacob, & locum habitationis eius desolauerunt.

Ne memineris, quæso, iniquitatum nostrarum antiquarum, secundum iustitiam: sed festina cito, & præueniant ac anticipent nos misericordiæ tuæ secundum gratiam, quia attenuati & pauperes facti sumus nimis.

Adiuua nos Deus salutaris noster, & non nostra causa (nam indigni sumus) sed propter gloriam nominis tui Domine libera nos, & propitius esto peccatis nostris propter nomen tuum, quod à bonitate & misericordia est deductum.

Ne fortè dicant in Gentibus (nam quo pacto aut quare hoc tu permittas?) ubi est Deus eorum? sed

sed potius contra intelligatur, & innotescat in
 bus nationibus, & coram oculis nostris,

Vltio sanguinis seruorum tuorum, qui effusus
 est, quod ut fiat, introeat, *quasi*, in conspectu
 gemitus compeditorum, qui capti ab hostibus
 stris detinentur.

Et secundum magnitudinem potentie brachii
 tui posside, & in libertatem assere filios mortis,
 ab inimicis neci destinati sunt, & mortificationum
 loco iam habentur.

Et redde vicinis nostris ad septuplum usque
 finu eorum illud improprium ipsorum, quod
 exprobrauerunt & contumeliosè ingesserunt tibi
 Domine.

3. Quod cum facies, nos autem populus tuus, &
 oues pascue tue, confitebimur, & cum gratiarum
 actione tibi acceptam feremus salutem nostram in
 sæculum æternum.

Et in generationem & generationem annun-
 ciabimus & predicabimus laudem tuam.

EXPLANATIO.

Septuplum] Hic est numerus vltionis peccati, vnde
 Cain qui Abel fratrem occiderat, dicitur, septuplo amplius
 peccaturus qui Cain interficeret. Spectatque huc quod
 Petrus quærebat, quoties ignoscet et fratri, an septies.

Ps AL

PSALMVS LXXIX.

Titulus.

In finem, siue ad summum præfectum chori mu-
 sici, vt ad instrumentum quod dicitur *Sofannim*, siue
Rosac Lilia, secundum modulos carminis, quod est
 pro iis qui commutabuntur, cantetur hoc testi-
 monium Asaph, siue Psalmus.

Argumentum.

1. Implorat populus Israëliticus, ab hostibus ob peccata sua oppres-
 sus, auxilium Domini, optans vt & ipse ad Deum, & Deus ad
 illum conuertatur. 2. Quemadmodum semper factum fuisse com-
 memorat, cum Deus ex Aegypto populum suum educeret, & in
 Canana tanquam vineam plantaret, quam nunc penitus vastatam
 deplorat. 3. Vnde ad precandum reuertitur, vt omnia in integram
 restitui possint.

1. **Q** Vi regis ac pascis Israël, intende, *quasi*: au-
 scultari, qui deducis velut ouem Ioseph,
 totamque gentem Israëliticam, ab illo olim in Aegypto
 sustentatam.

Qui in arca foederis tui sedes super Cherubim,
 vnde responsa reddere soles: manifestare, & affulgēs
 ostende te coram Ephraim tribu filij Ioseph, Ben-
 iamin, & Manasse.

Excita, inquam, potentiam tuam, & veni, vt sal-
 uos facias nos.

Quod vt fiat, Deus, conuerte nos ad te, & vice
 versa ostende faciem tuam nobis: & sic mutua con-
 uersione facta, salui erimus.

Nam, o Domine Deus virtutum & exercituum,
 quous-

quousque tandem irascēris, & praefurore quasi famabis e naribus, non respiciens super orationem tuam ac populi tui?

Quousque cibabis nos pane lachrymarum, & potum dabis nobis in lachrymis in mensura magna, sic ut fletus nobis sit loco cibi & potus?

Nam posuisti nos in praedam & contradictione vicinis nostris, sic ut ipsi de nobis decipiendis inter se contendant: & inimici nostri subannauerunt nos.

2. Quod quidem quoniam propter peccata nostra est, è quibus sine te nequimus emergere, ò Deus Zabaoth, Deus virtutum & exercituum: conuerte, inquam, nos ad te, & vicissim ostende faciem tuam, & sic salui erimus, quemadmodum te auctore sepe fuimus.

Etenim tu nos gentem Israeliticam tanquam vineam de Aegypto transtulisti, & eiecisti gentem quasi arbores infrugiferas, & plantasti eam in hac terra.

Dux itineris fuisti illis ex Aegypto proficiscentibus, & ante vineam hanc in conspectu eius repurgasti terram ruderibus: & defossa scrobe, plantasti radices eius, quas tam late sparsit, quòd totam occupauit & impleuit terram.

Et supra tam late se extendit, quòd operuit montes umbrae eius: & rami & arbuta eius altissima Cedros Dei exaequant ac tegunt.

Sed & extendit palmites suos usque ad mare, & patent usque ad flumē Euphratē propagines eius.

Quae quidem tam praecleara cum olim nobis ostenderis, ut quid nunc Domine è contra destruxisti ac rupisti in acriam ac sepes eius, & vindemiasti eam, ac decerpunt ab illa omnes qui praetergrediuntur viam?

Exterminauit, impleto ventre, & vastauit eam aper de silua, dum praeter reptilia Dei omnipotentis & aues agrestes, simul & singularis ac solitarius ille ferus porcus campi depastus est eam.

3. Ergo iterum, rogo te, Deus virtutum & exercituum, conuerte, quae se, iterum ad nos: & respice de caelo, & vide, & visita vineam istam.

Et perlice ac restitue in integrum locum ipsum, & plantulam ac radicem eam, quam plantauit dextera tua: & respice super filium hominis populum tuum Israeliticum, quem ad illam colendam confirmasti ac roborasti tibi.

Etenim incensa est igni ab hostibus, & suffossa, penitusq; excisa, & si ita pergas, ab austeritate & increpatione vultus tui omnia tandem peribunt.

Quod quidem ne accidat, sit, obsecro, ac fiat manus tua auxiliatrix super virum dexterae tuae, & super filium hominis, quem ad vineam istam vindicandam ab hostibus, & restaurandam, confirmasti ac roborasti tibi.

Et sic restituti, cum non discedimus amplius per peccata nostra à te, viuificabis nos: & nos viuificati, nomen tuum inuocabimus.

Quod quidem, ut fiat Domine Deus Zabaoth,
V Deus

Deus virtutum & exercituum conuertere nos (ut vel tertio id repetam) ad te, & vicissim ostende & illustra super nos faciem tuam, & sic penitus salu erimus.

EXPLANATIO.

Vineam] Quemadmodum hic populus Israëliticus, in Euangelio Ecclesia vineat comparatur, ad quam, secundum mysticum sensum, hic Psalmus optimè accommodatur.

Filium hominis] Hic mysticè Christus est, qui in Euangelio seipsum ita sæpe vocat.

PSALMVS LXXX.

Titulus.

In finem, sive ad summum præfectum chori missi, ut pro torcularibus, & felici vindemia adstrumentum seu modulus carminis Gitbit cantetur hic Psalmus ipsi Asaph, quinta Sabbathi.

Argumentum.

1. Adhortatur populum vir sanctus ad diem festum celebrandum qui constitutus est ob summa beneficia in educendo populo ex Aegypto à Deo collata. 2. Pro quibus quid ipsi conuati fuerint, non obédientes mandatis Dei, ipsummet commemoratum inducit.

1. **E**Xsultate Deo fortitudini & adiutori nostro iubilate & clangite Deo Iacob.

Sumite in ore psalmum canentes, & date ac percussite tympanum pulsantes; etenim cantus & plauterium iucundum est cum cithara & chely nablab.

Buccinate in neomenia calendis huius nouissimi

tuba & cornu, in insigni hac & celebri die solennitatis vestre.

Quia uti ita faciatis, præceptum in Israël est, & iudicium, ea de re constitutum à Deo Iacob.

Etenim ille in testimonium & memoriam in posteritate Ioseph posuit illud, cum ipso duce populus Israël exiret de terra Aegypti, ubi sub exteris & alienis miseram seruitutè seruens, tot annis linguam quam non nouerat audiuit.

Atq; inde ipsum educens diuertit ac liberauit ab oneribus, quæ sub Aegyptiis ferre cogebatur, dorsum & humeros eius: & manus eius in cophino & ollis lateribusq; è terra faciendis nõ amplius seruerunt, sed recesserunt ab ea seruitute, ac liberati sunt.

2. Pro quibus tam ingentibus beneficiis quidnam populus hic rependerit, ipsum Dominum commemorantem audit: Ecce, inquit, in tribulatione & angustia inuocasti me, & liberaui ac erui te: exaudiui te & respondi tibi in abscondito tonitruu ac tempestatis, dum nubibus circumfusus, pro te pugno: porro probaui te, an pro tantis beneficiis acceptis gratus es, nec ne, apud aquam contradictionis. Ita profecto res est, Sela.

Dicebã enim: Audi populus meus, & certò tibi pollicebor, ac contestabor te, ô Israël, si quidem audieris me, & secundùm hoc non erit in te Deus peregrinus recens ab hominibus factus, neque adorabis aut incuruabis te ante Deum alienum.

Ego enim, ut iam scis, sum Dominus Deus

tuus, qui eduxi te de terra Ægypti: aperi ac dilata os tuum, & pete à me quicquid omnino velis, & ego respondens omnibus votis tuis, impleboil. Iud, sic ut nihil tibi desit, nec quidquam possi desiderare.

Ceterum super hac promissione & exhortatione, vide quidnam sit factum: enimvero nō auduit populus meus vocem meam, & Israel non intendit mihi, nec voluit monitis meis obedire.

Quod ego videns, derelinqui & dimisi eos in secundum desideria & prauitates duritie cordis eorum, quantum ad inferiorem animi partem attinet: & quantum ad superiorem, ibunt in consiliis & adinventionibus tuis propriis, quas ipsi sibi opinantur errore fingunt.

Ceterum si populus meus audisset me (que utinā factū esset) Israël si in viis meis ambulasset. Breuissimo tempore quod, quasi pro nihilo sit extorsit, aut certè nō multo minus, inimicos eorum humilialem ac contrisistem: & super tribulant eos, conuertissem ac misissem manum meam.

Quin plane effecissem, ut omnes mortales, felicitatem eorum videntes, dixissent: Ecce inimici Domini, qui bellum inferebant huic populo Israelitico, rerum redacti sunt, quod mentiti sunt ei, sic ut conuenissent, si non verā simulatā saltē obedientiā & amicitiam illi prestare: & quātum ad ipsos Israeliticos attinet, dum hostes eorū perpetua calamitate affligentur, et tempus eorū felix ac prosperum in perpetua seculi

Nam præter alia bona innumera, que ipsis Dominus exhibuit, tum & cibauit illos ex adipe frumenti ac tritici, & quod omnem admirationem superat, de arida & sterili petra, melle saturauit eos.

EXPLANATIO.

Exultat] De quo festo celebrando hic agatur, nouilunij ne, an primi Septembris, quod clangoris & tubarum vocatur, queritur, sed non puto multum referre, & vtrique rectè accommodari posse. Inscriptio tamen de vindemia Septembri maxime congruit, quanquam & antè nouum vitiuum in Iudæa reperiri, ex Actis Apoitolorum constat.

PSALMVS LXXXI.

Titulus. Psalmus Asaph.

Argumentum.

1. Dicit Propheta Deum inter medios iudices constitisse. 2. Vbi eum loquentem, ipsosque reprehendentem & minitantem ob peruersa iudicia introducit. 3. Quo facto quoniam omnes iudices terribiles corrupti sunt, vti ipse venit, filiumque mittere vult precatur.

1. Deus stetit in congregatione ac synagoga deorum, iudicium nempe Dei: in medio autem ipsorum ipsos deos ac iudices diiudicat & reprehendit.

2. Vique quo, inquit, iudicatis iniquitatem, & facies ac personas peccatorum impiorumque, tum ipse sumitis & induitis: tum verò in iudicando respicitis, ut illis placeatis? Ita sanè res est, Sela.

Quinimo verò contra iudicate egeno & pupillo, quibus

quibus non aliud quam in vobis est refugium; humilem, afflictumque, & pauperem iustificate. sua enim illi reddentes.

Eripite, dico, pauperem à periculis: & egenum ac mendicum de manu peccatoris & impij liberate.

Sed quid ego frustra clamo? ecce quemadmodum huc usque nescierunt viam veritatis, neque intellexerunt ipsum bonum & equum: ita adhuc perstant in sua ignorantia, & in tenebris ambulant, sic futurum tadem sit, quòd legibus omnibus peremptis iustitia neglecta, tota respublica peribit, & quasi moriebuntur omnia fundamenta terræ.

Quare ad postremum ego dixi: Vos iudices quidem estis, à me, supremo Deo, rebus prepositi: filij Dei excelsum omnes, cuius personam representatis.

Sed propter peccata vestra vos autem sicut vasa ficti, quique homines moriemini, quo ad corpus: sicut Adam, & ut vnus ille de principibus Angelorum, à summo ad infimum cadetis, quo ad animam: nam hoc tyrannorum proprium est premium.

3. Hec cum tu Domine ipse ore tuo protuleris: iam omnes iudices ac principes terra corrupti surgent, quæso, ipse ò Deus, & iudica terram, mitte Filium tuum unigenitum, quoniam eo veniente, tu hæreditabis in omnibus gentibus, easque, tanquam hæreditatem tuam propriam possidebis.

EXRII

EXPLANATIO.

Deorum] Dij vocantur iudices, quoniam Dei, qui solus verus Rex est & Iudex, sunt vicarij: & tanquam minore quidam dij, ex principiis diuinarum legum ac iudiciorum, suas inferiores leges ac iudicia deducunt.

PSALMVS LXXXII.

Titulus.

Canticum Psalmi Asaph.

Argumentum.

1. Compellens vir sanctus Deum pro auxilio, narrat quot gentes ac nationes contra populum Israeliticum conspirauerint. 2. Aduersum quas Dei opem implorans, optat vt pereant, quemadmodum alij olim populi Dei inimici perierunt.

1. Deus (quis similis aut aequalis erit tibi) se modo vim ac potentiam tuam, contra peccatores & impios ostendere velis? itaque ne taceas, obsecro, amplius, nec obsurdescas ad preces nostras, neque compescaris aut quiescas, ò Deus.

Quoniam ecce iam inimici tui tumultuantes, sonuerunt classicum: & qui oderunt te, extulerunt caput.

Super populum tuum malignauerunt, & callide & secreto interunt consilium: & cogitauerunt aduersus sanctos tuos, qui sub tua protectione absconditi latent.

Dixerunt enim: Venite, & disperdamus ac succidimus eos de gēte, ita vt nō amplius sint in alicuius gēti numero, & nō memoretur nomē Israēl vltra.

Quoniam, inquam, cogitauerunt, & iniquo cor-

V 4 de

de conspirauerunt vnanimiter simul omnes aduer-
sum te, *foedus pepigerunt, & tamquam testamentum*
disposuerunt tabernacula Idumæorū & Imaech-
tæ: *item* Moab, & Agareni, Gebal, & Ammon, &
Amalech, & *Philistini* alienigenæ, cum habitan-
tibus Tyrum, *qui omnes fortissimè & arctissimè sunt*
confederati.

Etenim & Assur quoque venit & coniunctus
cum illis, & facti sunt omnes in adiutoriū, & tam-
quam in brachium filiis Loth, qui sunt Moabita &
Ammonita. Ita profectò res est, Sela.

2. Quare, vt dixi, ne conuineas amplius nec qui-
scas Domine: sed fac illis sicut olim fecisti Madian
& Sizaræ, sicut fecisti Iabin in torrente sine sum-
me Ciffon.

Qui disperierunt in fonte Endor: & dum in-
pulti computrescunt, facti sunt vt stercus terræ.

Pone, dico, principes ac duces eorum sicut feci-
sti Oreb, & Zeb, & Zebec, & Salmana.

Omnes inquam, principes eorum, qui dixerunt
occupemus, & hereditate possideamus sanctu-
rium & habitaculum illud pulchrum Dei.

O Domine Deus meus, pone illos vt rotam, quæ
nusquam consistit: & sicut stipulam ac glumam in
faciem venti, quæ perpetuò agitur.

Sicut enim ignis, qui grassabundus comburit
filuam, & sicut flamma comburens montes arboribus
vestitos:

Ita expectabo quòd persequeris illos in tēpore.

tua, & in turbine ac ira tua turbabis & terrebis eos.

Imple ac perfunde facies eorum pudore & igno-
minia: & sic malo coacti, quærent fortasse nomen
tuū Dñe. nā pudor principium esse solet ad virtutē.

Et ni id faciunt, erubescant & conturbētur vsq̃
in tæculum sæculi: & sic confundantur, vt penitus
infames maneant, & pereant.

Vt cognoscant, & re ipsa cōperiant, quia nomen
tibi Dominus omnipotens, trinus & vnus, & quòd
tu solus idem es, quod nomen tuum, hoc est, potentis-
simus & Altissimus in omni terra.

EXPLANATIO.

Stipulam] Congruit hoc cum eo quod primo Psalmo
dicitur: Sed tanquam puluis quem proicit ventus à facie
terræ. Quæ enim hic enumerantur, præmia sunt impie-
tatis & inultitiæ.

PSALMVS LXXXIII.

Titulus.

In finem, siue ad summum præfectum chori mu-
sicæ, vt pro torcularibus siue pro felici vindemia, ad
instrumentum seu modulus carminis Gith, tradatur
filiis Chore decantandus hic Psalmus.

Argumentum.

1. Absens Dauid ab Hierosolymis, narrat quantopere exoptat re-
dire ad templum Dei ad eundem, cuius rei summam felicitatem
cōmemorat: 2. Quare vt id sibi contingere possit, orat.

1. Quàm dilecta tabernacula tua Domine
virtutum & exercituum: concupiscit &

præ amore deficit & quasi consumitur anima mea
quoties cogitat in attia Domini.

Imo & cor meum, & caro mea sæpe præ gaudio
exultauerunt in Deum viuum, ad laudandum
pradicandum eum.

Etenim anhelans ad te, dixi aliquando apud
mum meum: Ecce passer inuenit sibi domum, &
turtur hirundoq; nidum sibi, vbi reponat pullos
suos, & quiescat.

Ego autem altaria tua, in quibus solus acquisi
(Domine) virtutū & exercitiū, qui Rex meus es
Deus meus, quando tandem potero inuenire & adire.

Profectū ter quaterq; beati qui habitant in do
mo tua Domine, vbi perpetuò in sæcula sæculo
rum laudabunt te, dicentes: Eia eia, Sela.

Beatus, inquam, vir, cuius est auxilium abste
& fortitudo in te, quiq; vias virtutis & adscen
siones per quas ad te quasi per gradus peruenitur, in
corde suo disposuit, sic se rebus accommodat in ha
valle lachrymarum & viuens in loco quem Deus
ei posuit, ut tanquam amenissimo (etiamsi alius
& limpidis fontibus irriguo eo utatur.

Etenim certum est, quòd, etiamsi non sint fontes
sed cisterna tantum, tamen à Deo aqua pluuia, qua
loco fontium sit, implebuntur: quòdque is qui sic
affectū, benedictionem dabit Dominus, verus dicitur
virtutis & legislator: qua amici & armati, ibunt
adscendentes de virtute in virtutem, per inferius
queque, tamquam per exercitum vnum & alterum

nona vi & fortitudine, quæ eundo crescit, perumpen
ret, donec omnibus resecatis, videbitur illis tandem
clare & aperte Deus ipse Deorum, qui summus est
omnium, & sedem suam habet in monte Sion, vbi
coram ipso apparebunt.

2. Quod quidem vt & mihi contingat, ô Do
mine, Deus virtutum & exercituum, exaudi qua
sionem meam: auribus, inquam, percipe quod
rogo, ô Deus Iacob. Ita amabo fiat, ita fiat, Sela.

O qui protector & clypeus noster es, adspice nos
Deus: & respice benignus oculis in faciem Christi
tui, quem tu in Regem vnaxisti, vt vel tandem taber
nacula tua videre possim.

Quia melior est dies vna in atriis tuis, super
multa millia dierum alibi.

Imò elegi abiectus esse in domo Dei mei ma
gis, & ad limē ipsius tanquam hospes morari, quàm
habitare, & viuere splendide in medijs tabernacu
lis impiorum ac peccatorum.

Quia cū apud impios omnia iniquitatis & vanti
tatis sint plena, contra misericordiā, tanquā solem
iustitiæ, & veritatē, tanquam firnum clypeum, dili
git Deus: & gratiam, & gloriam, quæ sunt præmia
iustitiæ, dabit Dominus.

Et non priuabit nec destituet vllò modo bonis
omnibus eos qui ambulant in vitæ innocentia, &
simplicitate perfecti: etenim, ô Domine virtutum
& exercituum, modis omnibus beatus homo qui
sperat & confidit in te.

EXPLANATIO.

De virtute in virtutem] Gradus virtutum per quos ascenditur, sunt, civilis, purgatoria, purgati animi, & exemplaris, ubi conspicitur Deus Deorum Dominus. Ac quamquam quidem hic, virtus pro fortitudine ponatur, accipitur tamen fortitudo generaliter pro virtute.

PSALMVS LXXXIII.

Titulus.

In finem, sive ad summum præfectorum obori musico, ut filii Chore decantandus tradatur hic Psalmus.

Argumentum.

1. **C**ommemoras vir sanctus Deum cepisse ad populum suum se convertere, & e captivitate eum educere, orat ut & ipsum populum ad se convertere, & plenam suam gratiam ei impartiri velit. 2. Quo facto, silentium sibi ipse imponit, ut audiat quid ad id respondeat Dominus: dicens, non dubitare se, quin plenam pacem Deus populo suo impartiet, quoniam plenus est misericordia & veritate: unde per iustitiam pax erumpit, quam vique Christus Filius eius est allaturus, gratie & veritatis plenus.

1. **B**enedixisti Domine, & reconciliatus ac propitius factus nobis, recepisti in gratiam iram tuam, Israël: auertisti & solvisti captivitatem Iacob.

Remisisti & penitus abstulisti iniquitatem populi ac plebis tuæ: operuisti omnia peccata eorum. Eia eia, Sela.

Mitigasti & quasi collegisti omnem iram tuam: auertisti te ab ira furoris, & indignationis tuæ.

Quod quidem cum ita sit à tua parte: fac, quasi

ut & à nostra parte debitum officium præstemus, itaque converte nos ad te, o Deus salutaris noster, & sic penitus auerte iram tuam à nobis, & confringe eam, cum tu ad nos, & nos ad te conuersi sumus.

Nam alioqui, nisi id facias, quid aliud restat quàm ut queramus: Nunquid in æternum irascèris nobis? aut protrahes & extendes iram tuam à generatione in generationem?

Etenim quid prodest, o Deus, quod tu ad nos sis conuersus, nisi simul & nos ad te conuertas? quod facièns, tum vere, plene, perfectèq; viuificabis nos, & plebs tua lætabitur in te.

Itaque exaudiens preces nostras, ostende nobis Domine integram bonitatem & misericordiam tuam, & salutare tuum da nobis.

2. Sed sitius erit ut taceam nonnihil, & audiam quid respondeat & loquatur (in me) Dominus Deus: quoniam certo cõfido, quod loquetur pacem in plebem suam, ostendens se iam ex toto illis esse reconciliatum.

Idemque loquetur & super sanctos suos, quos sua immensa misericordia est complexus, & generaliter in eos omnes qui conuertuntur ad cor, ut ad pristinam stultitiam non reuertantur.

Etenim nunquam longè nec diu abest, verumtamen semper prope timètes eum est salutare ipsius, idq; non perfunctoriè, & tamquam in transitu, sed ut perpetuo inhabitet gloria eius in terra nostra.

Nam misericordia & gratia remissionis peccatorum

torum, & plena perfectaq; veritas doctrinae, iam de-
uiarunt sibi inuicem, cōcurrentes in vnum: & ab-
luta iustitia, qua ex duabus illis constat, & con-
quenter pax, quae filia est iustitiae, post longam ab-
sentiam ob peccata nostra, se mutuo osculatae sunt.

Atque ita iam venit, quod veritas doctrinae
terra orta est & effloruit per matrem à virgine Filium
qui ipsa est veritas: & iustitia vita de caelo prospex-
it, per eundem ex alto missum, qui ipsa est iustitia
nostra.

Etenim Dominus Deus Pater dabit benigni-
tatem, mittendo de caelo Filium: & terra nostra da-
bit fructum & germen suum, producendo eum.

Atque ubi aduenerit, iustitia ante eum ambo-
labit, ad eius suum cuique tribuendum: & ponetur
via gressus suos, ad populum suum regendum ac
seruandum.

EXPLANATIO.

Loquatur] Summum in rerum diuinarum conce-
ptione est sanctū & venerandum silentium, cum cessan-
tibus omnibus viribus sensus, intellectus, & mentis, nihil
restat, nisi vt nobis mutis factis, Deus in nobis loquatur.

Misericordia] Misericordia bonitatis est, veritas inte-
lectus: ex quibus duabus constat iustitia vniuersalis, cuius
effectus est pax. Iustitia specialis, vitæ ac morum est, veritas
doctrinae, in quibus vera beatitudo consistit, quae omnia
adferet Christus. Porro pulcherrima est hæc descriptio, &
mysterij plena; occurfus misericordiae & veritatis, osculatio
iustitiae & pacis, veritatis de terra ortae, & iustitiae de caelo
prospicientis; Dei datæ benignitatem ex alto, & terra
datæ

datæ fructum tuum ex imo, & denique iustitiae antea-
bulans, & Regis gressus suos in via ponens nam per quod
Rex regnat, sola iustitia est; & per quod terra dat fructum, sola
Dei est benignitas. Quod tum maximè cōtigit, cum Chri-
stus veritas de terra à virgine natus est, & iustitia Spiritus
sancti, quo virgo obumbrata fuit, à Patre de caelo prospexit.
Per quod pax nata est hominibus bonæ voluntatis, hoc est,
iustus, idque per Dei misericordiam in peccatis cōdonan-
dis, & veritatem in promissis seruandis.

PSALMVS LXXXV.

Titulus.

Oratio conscripta ipsi Dauid.

Argumentum.

1. Nuocat primum Rex Deum generaliter, addens multas causas
suarum debeat exaudiri. 2. Deinde specialiter petit vt in lege Dei
possit ambulare: 3. Et ab hostibus liberari, sic vt ab animi patre
& corporis malis liberetur. Mytice de Christo hæc omnia intelli-
gantur.

1. Inclina Domine aurem tuam, & responde
Deus votis meis: exaudi me, quoniam destitutus
sum omni ope humana, inops & pauper sum ego.

Custodi animam meam, quoniam alius prestidius
omissis, tibi vni & misericordia tuae dedicatum,
& sanctus sum: saluum fac seruum tuum tu, Deus
meus, sperantem ac confidentem in te solo.

Miserere mei Domine, quoniam sine intermissione
fusa ad te clamaui, & clamabo tota die: iustificam
animam serui tui, quoniam ad te Domine animam
meam leuaui, & attollam semper.

Quoniam

Quoniam tu Domine suavis & mitis, *bonus & propitiabilis*, & magna ac multæ misericordiam omnibus inuocantibus te.

Auribus, *quasi*, percipe, Domine, orationem meam: & intende voci deprecationis meæ.

Nam semper in die tribulationis & angustie meæ, clamauit ad te, quia *nunquam me destitisti*, sed *uotis meis respondens*, exaudisti me.

Non enim est similis tui in diis, quos opinantur errore sic homines uocant, o Domine: & non est qui comparetur tibi secundum immensa opera tua, quibus nulla alia sunt similia.

Nam adueniente regno tuo, omnes gentes, quæcumque fecisti, uenient, & *inclinati*, genibus, *seruientis*, adorabunt coram te ac *facie tua* Domine, glorificabunt nomen tuum.

Quoniam magnus es tu, & faciens mirabilia, & ab hominum iudicio penitus separata: denique tu es Deus solus,

2. *Quod quidem cum ita sit*, doce & deduc me Domine in uia tua, & ingrediar ac ambulabo in ueritate tua: letetur & exultet, tecumque uiuatur cor meum, & tineat nomen tuum.

Quod si facias, confitebor cum gratiarum actione, & acceptam feram tibi salutem meam Domine Deus meus, in toto corde meo: & glorificabo nomen tuum in æternum.

Quia constabit quod misericordia tua non uolueris, sed magna est super me: & quod eruisi animam meam.

meam, non dico, ex inferno siue fovea, sed ex inferno inferiori, dum ex ultimis periculis me extrahis.

3. *Nam ecce*, o Deus, iniqui & superbi insurrexerunt super me, & *cætus ac synagoga hominum robustorum ac potentium* quaesierunt animam meam, & non proposuerunt te in conspectu suo, nec ullam tui habere rationem.

Quod uidens & considerans tu Domine Deus, miserator pius & misericors, patiens & tardus ad iram, sed celeris & multæ misericordiæ in auxiliando, & uerax in præstandis promissis,

Conuertens te, respice in me, & miserere mei: da imperium & robur tuum puero ac seruo tuo, ut illis possim resistere, & sic saluum fac filium ancillæ meæ: qui non quouis modo, sed iam inde à natiuitate ipsi tibi est seruus.

Fac, inquam, mecum signum in bonum, edens illi uiam aliquam significationem uoluntatis erga me tue: ut uideant qui oderunt me, & pudore confundantur, quoniam tu Domine adiuuisti me, & consolatus es me.

EXPLANATIO.

Deduc] Via siue Lex Domini ipsa est ueritas: in qua qui ambulat, cum Deo uiuit: unde nascitur reuerentia erga eum, quæ est lætitia cum timore filiali coniuncta.

Titulus.

Ut detur filiis Chore decantandus hic Psalmus cantici.

Argumentum.

1. **P**redicat vir sanctus & summis laudibus extollit sanctam Dei civitatem. 2. Inducitque Dominum ipsum loquentem de eius celebritate, sic ut omnes gentes ac nationes ad eam accurrerent propter natiuitate Christi in ea. 3. Quare quemadmodum omnes Pij, ita & se perpetuo in ea videturum Propheta canit.

1. **Q**uid dicemus de ciuitate Dei Hierosolymæ? **Q**uam quid cætabimus de ea: ceterè fundamenta eius, posita sunt in montibus sanctis, in quibus stat adificata: diligit Dominus portas arcis eius, & montis Sion, super omnia tabernacula Iacob.

Gloriosa ac magnifica dicta sunt de te, o ciuitas Dei. Ita profectò res est, Sela. tollamus vocem altam.

2. Etenim sic locutus est Dominus: Memores Raab, Egyptia tam olim superba, & Babylon scientium & cognoscentium me, videbo, eos ad natiuitatem meam accurrentes, & me omnibus laudibus celebrantes.

Quin ecce Palæstini alienigenæ quoque, & Iudæus, & populus Æthiòpum, hi iam omnes fuerunt illic, & maiore frequentia ad eam videndam quotidie accelerabunt: quoniam ille magnus qui venturus erat, iam natus est illic.

Porrò numquid & hoc quoque accidit quod

arce Sion, & ad illam dicet unusquisque homo, & homo, inquam, quicumque hic & illic per totum orbem terrarum habitat, ecce iam vir ille, & iam vir, dico, ille natus est in ea, qui nasciturus erat, & qui ipse fundauit eam, cum sit Altissimus?

Cui & hoc accedet, quòd Dominus ipse, qui sum ego, numerum suorum iniens, narrabit & ponet in scripturis censualibus populorum suorum, & principum horum qui fuerunt in ea ciuitate, dices illis omnibus: Iam natus est tibi, iam natus est magnus ille qui expectabatur. Ducite triumphum simul omnes, Sela, ducite.

3. Quare quid aliud restat, o sancta Dei ciuitas, quam, sicut principum & aliorum lætantiù omnium, qui alta & clara voce, tanquam parturientium canunt & choros ob natiuitatem hanc cient, habitatio est in te, qui vltimus iustitie est finis: ita & ego omnes cogitationes meas in te solo constituam, ut ad tuos suauissimos fontes, & eorum scaturigines perpetuò me oblectem, omnium rerum mearum fontes & origines in te vno collocans, & à te ducens.

EXPLANATIO.

Ciuitas] Describitur hic vera ciuitas Dei & iustie ipsius, nouaque illa Hierusalem, cuius in Apocalypsi fit mentio, cuius caput est Christus, quem in ea natum Propheta celebrat.

PSALMVS LXXXVII.

Titulus.

Canticum Psalmi pro filiis Chore, *ut per eos canatur, ad quam rem missum est in finem, siue ad summum præfectum chori musici, pro eo ut id ipse decantandum curet ad instrumentum quod vocatur Maheleth, idq; alternatim, siue ad respondendum, & ad modulos carminis, cuius initium est intellectus, ut sit eruditimum Eman Ezrahita.*

Argumentum.

1. Implorans vitæ sanctus Dei auxilium, commemorat in quantum malis versetur. 2. Unde ad precandum rediens, causam dicitur Dominus opem illi ferre debeat. 3. Rogans ne repellatur, quoniam in extremis malis est constitutus. Gerit hic Prophetæ personam Christi, cum à suis destitutus, ad extremum supplicium rapere.

1. **D**omine Deus salutis meæ, in die clamavi & nocte coram te.

Intra, *quæso*, coram te in conspectu tuo oratio mea: inclina aurem tuam ad *clamorem laudis*, & precem meam.

Quia *exsaturata* & penitus repleta est malis anima mea: & vita mea *sepulchro*, & inferno appropinquauit.

Æstimatus sum cum descendētibus in *foveam* & lacum, quorum ibi *cadavera sepeliuntur*: factus sum sicut homo sine *ullo roboris ac virium adiutorio*, tanquam vnus inter mortuos, qui à rebus *vitalibus iam liber est effectus*.

Sicut

Sicut *homines, inquam, vulnerati & occisi*, dormientes in sepulchris, quorum, *quantum ad res huius vitæ attinet*, non es memor amplius; & *quasi iam ipsi de manu tua repulsi & abscissi* sunt.

Posuerunt me, *vel tu potius posuisti*, in lacu *ac puteo inferiori*, in locis tenebrosis & profundis, & in *umbra ipsa* mortis.

Super me confirmatus & *penitus defixus* est furor tuus: & omnes fluctus tuos induxisti super me, *quibus me afflixisti & quasi confregisti*. Ita *sane se res habet*, Sela.

Nam *præter supradicta, longè etiam fecisti*, & *penitus alienasti* notos meos à me: posuerunt me abominationem sibi.

Traditus, & *in carcerem coniectus*, vndique circumclusus sum *omni genere malorum*, & non egrediebar, *nec video quomodo euadere aut emergere possim*: oculi mei, *perpetuis lachrymis pleni ac stillantes*, languerunt præ inopia & afflictione quam patior.

2. *Itaque clamavi ad te Dñe tota die*, expandi ad te manus meas, *quemadmodum & nunc facio*.

Atque *vti me exaudias & non interire sinas*, considera, *quæso*, quid ex mea morte boni tibi possit committere: numquid enim mortuis, qui iam nihil amplius hic sentiunt, facies mirabilia, & ostendes stupendas virtutes tuas, in quibus sperent; aut resurgēt mortui, vel medici suscitabunt eos, & confitebuntur tibi, *cum gratiarum actione nomen tuum celebrantes*,

brantes, tibiq; omnia accepta ferentes, Sela.

Numquid, inquam, narrabit aliquis in sepulchris misericordiam tuam, qua bonitatis est? & veritatem tuam, qua intelligentia, in perditione, ubi amplius non sunt?

Numquid denique cognoscuntur in tenebris mirabilia tua, ubi nihil cernitur? & iustitia tua in terra obliuionis, ubi nulla rerum est memoria, cuius apud mortales pauca existat recordatio?

Ergo miserere mei, & conserua me: & ego vice versa, quemadmodum semper ad te Domine clamauit, ista pergam laudes tuas celebrare, & ipso summo tuam oratio mea præueniet & præoccupabit te.

3. Nam ut quid autem Domine repellis animam & orationem meam? cur abscondis & avertis faciem tuam à me?

Pauper enim & miser sum ego, & versatus in laboribus ac arumnis iam inde à pueritia & iuuentute mea: exaltatus autem nonnihil aliquando, mox rursum humiliatus sum: & sic exspiranti similis, vix animam trahenti, tuli continuò terrores tuos, quibus exanimatus & conturbatus, vixi semper debilis ac trepidus.

Etenim in me transierunt omnes iræ tuæ, & terrores tui conturbauerunt & oppresserunt me.

Circumdederunt me sicut aquæ, & fluctus qui in hominem irruunt: idq; non per vices, sed sine intermissione tota die: circumdederunt, inquam, me non alij post alij particulatè, sed simul omnes vniuersè

Denique

Denique elongasti à me omnē amicum consuetudine, & proximū sanguine: & notos meos posuisti in tenebris, ita vt nulla penitus à me absit miseria.

EXPLANATIO.

In terra obliuionis] Quemadmodum superior mundi regio eius quod est, scientiæ & memoriæ plena est: ita infima sub terra plena est eius quod nō est, ignorantiaæque & obliuionis, quod hic perelegāter depingitur. Estq; hic solus Psalmus: perpetuo mœrore plenus, sine vlla cōsolatione.

PSALMVS LXXXVIII.

Titulus.

Intellectus, sive Psalmus intellectiuus Ethan Ezrahitæ, cantandus ad modulos carminis, cuius summum est Intellectus.

Argumentum.

1. Primum canit hic Propheta Dei laudes, virtutes, & admirabilia facta generaliter, 2. Deinde specialiter quid circa se fecerit & promiserit. 3. Quo tamen non obstante, summis malis se premi ait: 4. A quibus ad extremum liberari petit. Gerit autem hic Dauid personam Christi circa promissiones & alia.

1. **M**isericordias Domini erga inuocantes eum in æternum cantabo.

Et in generatione & generationem annuntiabo & notam faciam veritatē tuam ac fidem in promissis seruandis in ore meo.

Quoniam tu dixisti, o Domine, quod in æternū misericordia ædificabitur in cælis: & in seculum seculi præparabitur ac stabilietur veritas tua

in eis, sic vt totus mundus gratiâ & veritate
plenus.

*Locutus enim es his verbis: Ecce disposui testa-
mentum ac pepigi fœdus cum electis meis, iuravi
David seruo meo: vsque in æternum præparabo
ac stabiliam semen tuum.*

Et ædificabo in generationē & generationem
sedem tuam, & solium regni tui. Ita res est, Sela.

*Quod quidem cum ita sit, confitebuntur ac testa-
ta faciet cæli mirabilia tua Domine, quæ à cõmunibus
hominum sensu sunt separata: celebrabunt autem ho-
mines fidem tuam, etenim prædicabunt veritatem
tuam in ecclesia sanctorum.*

Quoniam quis in celo ac nubibus æquabitur
Domino, aut quis similis erit Deo, vel in ipsis filiis
Dei, aut Angelis?

Deus etenim inclytus & formidabilis est, qui
pra modum glorificatur in arcano concilio ac con-
gregatione sanctorum: magnus est & terribilis
per omnes qui in circuitu eius sunt.

Domine Deus virtutum & exercituum, qui
inquam, similis tibi? qui potēs es Domine, & ma-
iestate plenus, & veritas tua in circuitu tuo est.

Tu dominaris potestati & superbia matris, tu
autem & elationē fremitumq; fluctuum ca-
tu compestis ac mitigas.

Tu nullo negotio humiliasti ac confregisti, sic
hominem debilem ac vulneratum, superbum
illum. *Egypty Regem:* in brachio virtutis ac
titudinis

titudinis tuæ disperdisti inimicos tuos.

Tui sunt cæli, & tua etiam est terra: orbem ter-
ræ, & plenitudinem eius tu fundasti, Aquilonem
& Meridiem siue mare Australe ac dextrum: tu
creasti.

Thabor & Hermon, mōtes Orientis & Occiden-
tis, in nomine tuo exultabunt & gloriabuntur:
tuum brachium cum potentia est, & fortitudinis
plenum.

Firmetur & corroboretur innicta manus tua, &
exaltetur dextera tua: quoniam iustitia aquita sit, &
iudicium sunt præparatio sedis tuæ, & firmamen-
tum ac habitaculum sustentaculumq; solij tui.

Misericordia & veritas tanquam satellites præ-
cedent faciem tuam, beatus populus qui hæc scit,
& agnoscit iubilationem clangoris tubarum Do-
mini sibi præsentis & legem ferentis, eaq; re delecta-
tur ac triumphat.

Etenim quibus hoc contingit, ô Domine, hi in lu-
mine vultus tui ambulabunt, & in nomine tuo læti
exultabunt tota die, & in iustitia tua, qua eos iusti-
ficabis, exaltabuntur & magni enadent.

Quoniam decor & gloria virtutis ac fortitudi-
nis eorum tu es: & in bona voluntate & beneplaci-
to tuo exaltabitur cornu nostrum.

Quia Domini & à Domino est assumptio &
protectio nostra, & sancti Israël Regis nostri, qui
populum suum Israël sanctificat, clypeus noster.

2. Tu olim cum me tibi eligeres, tunc locutus es

in visione sanctis *Prophetis* tuis, & dixisti: *Posui adiutorium meum* in potente *ac forti, robusto* *bur addens*: & exaltaui electum de *populo*, & *plabe* mea.

Inueni David seruum meum, oleo sancto *meo* unxi eum.

Manus enim mea auxiliabitur ei, & *fulciet eum* & brachiū meum confortabit *ac roborabit eum*.

Nihil proficiet inimicus in eo, *ad ipsum opprimendum*, & filius iniquitatis non apponet nocere ei *ad eum affligendum*.

Sed conteram & concidam à facie ipsius inimicos eius: & *percutiens* odientes eum in fugam *ac conuertam ac perdam*.

Et erit veritas mea & misericordia mea cū ipso, & in nomine meo exaltabitur cornu eius.

Et ponam in mari *Occidentali* manum eius, & in fluminibus *Orientalibus* dexteram eius.

Ipse inuocauit me, *dicens*: Pater meus es tu, Deus meus, & susceptor *ac fortitudorū* *meā*, salutis meæ.

Et ego primogenitum ponam illum excelsus *pra omnibus* regibus terræ.

In æternum seruabo *ac custodiam* illi misericordiam & *bonitatem* meam: & testamentum *fædus* *meum*, quod cum eo pepigi, fidele erit *ipso*.

Et ponam in sæculum sæculi semen eius, & thronum eius *perpetuum*, sicut dies cæli.

Si autem dereliquerint filij eius legem *ac di-*

ctinam

ctinam meam, & in iudiciis meis non ambulauerint:

Si *statuta* & iustitias *ceremoniarū* *meas* profanauerint, & mandata mea non custodierint:

Visitabo in virga iniquitates *ac transgressiones* eorum, & in verberibus peccata eorum.

Misericordiam autem & *bonitatem* meam non dispergam *nec auferam* ab eo: neque nocebo *nec fidem datam fallam* in veritate mea.

Neque profanabo *nec violabo* testamentum & *fædus pactumq;* meum: & quæ procedunt & *egressa sunt* de labijs meis, non *mutabo, nec faciam* irrita.

Semel iurauit in sancto meo, *per meam sanctitatem*, vide, si David mentiar? *nequaquam enim id fiet, sed contra* semen eius in æternum erit & manebit.

Ethronus eius *perpetuus* sicut Sol in conspectu meo, & sicut luna *stabilis ac perfecta* in æternum, *que & signum ac testis erit* *promissionis* meæ in cælo fidelis *ac stabilis*. Ita res est, Sela.

3. *Ceterum cum hæc tu ita pollicitus sis, ò Domine, & verò ore tuo proprio pronunciaueris, plane contrarium hæctenus facere videris: et enim plane repulisti, & cum abominatione despexisti ac spreuisti nos, distulisti, & iram odiumq; cōcepisti contra me Regem Christum unctumq; tuum.*

Auertisti testamentum, & *irritum fecisti fædus* serui tui, quod *cum eo fecisti*: profanasti in terra

humi-

humidus, proiecisti ac maculasti sanctuarium ac de-
dema seu coronam eius.

Destruxisti omnes sepes ac macerias murorum
eius, quibus ab hostibus tutus esse solet: & potius
firmamentum ac munitiones eius in contractionem
ac ruinam, sic ut prater pauorem & formidinem
nihil habeat in quo spem salutis sue ponat.

Diripuerunt ac conculcant eum omnes tran-
euntes viam: & factus est opprobriū vicinis suis.

Exaltasti dexteram hostium deprimentiū eum
& latificasti omnes inimicos eius.

Auertisti ac retraxisti aciem & robur, omne
adiutorium gladij eius: & non es auxiliatus ei,
nec subleuasti eum in bello ac prelio.

Destruxisti eum & penitus deleuisti splendorem
dignitatis eius, sic ut ab omni emundatione & cla-
ritate regia sit alienus: & sedem ac solium eius in
terram detraxisti & collidisti.

Minorasti & abbreviasti dies temporis & in-
uentutis eius: perfudisti, & prorsus operuisti eum
omni confusione & ignominia. Ita sanè se habet
Sela.

4. Quod quidem cum ita sit, vsquequo, quæ-
si Domine, auertis te, & absconderis? an vsque in
finem & perpetuum exardescet sicut ignis ira tua?

Memorare, amabo, & reputa cum animo tu-
quæ mea substantia, & quam brevis aui ego sum.
nunquid enim vanè & omnino frustra, sic ut nulla
rebus bonis fruuntur, constituisti ac creasti omne

filia

filios hominum? quod sanè pluri quis dixerit, &
super ipsi vanitate hominem fundariū esse affirmet,
si ab istis malis nunquam nos eripias.

Nam quis est homo, quantumcumque robustus,
qui viuere, & non videbit mortem? aut quis eruet
animam suam de manu & potestate inferi ac se-
palcabri? Ita profectò res est, Sela.

Ergo ubi sunt misericordiæ tuæ primæ & anti-
quæ Domine? sicut iurasti Dauid in veritate &
bona fide tua, ut modo dictum est.

Memor esto, obsecro, Domine, opprobrij fer-
rorum tuorum, quod cum summa patientia taci-
tu hac vsque pressi & continui in sinu meo, dum
militarum & propè omnium gentium contumeliis
afficimur.

Quod, inquam, exprobrauerunt & intulerunt
nobis inimici tui, Domine: quod exprobrauerūt,
dico, & intulerunt per commutationem & perse-
cutionem Regis Christi tui, quem, vestigijs ipsius
inherendo, locum semper mutare, & de uno ad alium
figere cogunt.

Qui quidem, qualicumque rerum sit status, num-
quam de te & promissis tuis diffidit, sed in eo semper
perstat, ut dicat: Benedictus Dominus in æter-
num. Fiat, fiat.

EXPLA-

EXPLANATIO.

Preparatio sedis tua] Quæ Regis solium sustentant, iustitia circa se, & iudicium circa alios: ipsæque adeo quæ tanquam solium est regni, tum quidem iustitia apud se haber, unde nascitur; tum autē iudicium, quo suam ostendit.

Misericordia & veritas] Quæ ante Regem ambulare debent, sunt, misericordia ad bonos præmio afficiendos humiles in gratiam recipiendos; & veritas, ad malos poenitentis afficiendos, & superbos debellandos.

In lumine vultus] In lumine vultus Domini ambulat dicuntur, qui secundum Legem Dei ambulant, quam cernam esse pedibus nostris aliàs diximus. Et quod noster Solis est respectu Solis, hoc Lex Dei est respectu Dei.

LIBER QVARTVS.

PSALMVS LXXXIX.

Titulus.

Oratio Moyfi hominis Dei, qui trinus est &

vni.

Argumentum.

1. **P**ræmuniens vir sanctus solitam Dei in hominem beneficentiam, 2. Orat vt & nunc eum velit conseruare, quàm diu d'g'ua hac vita, quæ tam est fragilis ac breuis, vt hîc elegantissimè d'p'ngitur. 3. Quare iterum orat, vt beneficio Dei id s'en. per ob oculos habere, & secundùm hęc vitæ suæ actiones dirigere possit.

1. **D**omine, tu receptaculum & refugium factus es nobis à generatione in generationem.

Priusquam montes nascerentur ac fierent, aut formaretur & quasi parturiretur terra, & orbis eius, à sæculo & usque in sæculum tu es Deus.

2. *Quod quidem cum ita sit; ne, quæso, auertas nec reduces nunc hominem in humilitatem, conuertens eum in puluerem: & dicas, quemadmodum sepe dixisti, conuertimini filij hominum in terram, unde produistis.*

Quoniam mille anni ante oculos tuos, & cum æternitate tua comparati, tamquam dies sunt hæsterna, quæ præterit.

Et tamquàm custodia & breuis vigilia, quæ quatuor numero sunt in nocte quæ postquæ subito per te abrepta

repte transferunt: pro nihilo habentur tanquam
aqua qua cum impetu transcurrit, & tanquam
nummum quod euannit: sic enim eorum anni erunt.

Quinimo tu efficias ut homo manè sicut herba
nummum transeat, ut manè, inquam, floreat, & cras
transeat, vespere autem succidatur ac decidat,
non (induret) & arefcatur.

Quae quidem ideo nobis contingunt, quia tibi peccauimus: quare consumpti defecimus in ira tua, & in indignatione ac furore tuo turbati sumus.

Poluisti iniquitates nostras in conspectu tuo, ut ea videres, perpetuis nos suppliciis afficias, & totum seculum nostrum vnà cum occultis peccatis nostris & delictis inuenturis nostris, semper versantur in illuminatione vultus tui, ubi luce clarius ea semper vides, ad nos castigandos.

Quoniam omnes dies nostri defecerunt, & detentim dilabuntur, te continenter nobis irato: cum diebus nos ipsi quoque in eadem ira tua iam propè pro labore ac senio defecimus.

Nam quemadmodum dies, ita & anni nostri sicut aranea eiusque tenuis tela sunt, & sicut sermone vana fabula, quam paulo ante homines traditabatur, & iam dicto citius transiit: etenim omnes dies annorum nostrorum, prout in ipsis nobis communitur experimur, non amplius ipsi in se sunt, quam septuaginta anni.

Ac si autem in potentatibus & robustioribus contingat octoginta anni, praclarum quid & eximium

esse ferunt, & tamen illud ipsum eximium & amplius robur eorum nihil est aliud quam labor & dolor.

Quoniam cum tempus illud modicum citissime transeat, superuenit: mox mansuetudo, & membrorum ab actionibus suis cessatio, & sic corripemur, & veiat assumptis alis mortis, citatissimo volatu auolabimus.

Etenim quis nouit vitare potestatem ac fortitudinem irae tuae, & pro timore tuo, ac pro proportione reuerentiae quae tibi debetur, iram tuam, quam cum eam non prestamus, concipis, dinumerare, quin omnibus semel sit moriendum.

3. Quod quidem cum ita se habeat: quae, dexteram tuam sic modo notam fac nobis, ut numerantes dies nostros, paucitatem eorum semper ante oculos habeamus: & hoc facientes, prestabimus nos eruditos corde in sapientia, dum huic vitae nihil fidentem esse intelligemus.

At quod faciendum, conuertere Domine, obsecro, ad solitam clementiam tuam: vsquequo enim irasceris Domine? & deprecabilis ac placidus esto super seruos tuos.

Nam postquam semel repleti ac satiati sumus manè misericordia tua, canimus porro semper, & exultauimus, & delectati sumus in omnibus diebus nostris.

Letati, inquam, sumus pro diebus quibus nos humiliasti & afflixisti, pro annis quibus vidimus & experiri sumus mala.

*Quare respice in seruos tuos, & in opera
ut eorum magnificentia in seruis tuis appareat, & ad
eum modum dirige filios eorum, ut decus & gloria
tua in illis resplendeat.*

*Et ita sit splendor ac decus & misericordia, da-
cedoq; Domini Dei nostri super nos: & opera ma-
nuum nostrarum ita dirige, ut sint firma ac stab-
ilia super nos, & opus, inquam, manuum nostra-
rum dirige & confirma.*

EXPLANATIO.

Moyſis hominũ Dei] Verum ipsius Moyſis hic fit Pla-
mus, an Moyſi à Davide inſcriptus, quoniam tractat
creatione & natura hominis, non liquet, nec multum
fert; poſterius autem eſt verosimilius.

PSALMVS XC.

Titulus. (Laus cantici David.)

Argumentum.

1. **C**Ante hoc ſuauiſſimo carmine David, quàm ab omnibus
tuis ſint, qui in Deo confiſunt. 2. Quod & repetit ac
plurimum, animam ſuam, vt ante, alloquens: 3. Inducitque
Deum ipſum ea de re loquentem.

1. **Q**ui habitat in abscondito adiutorio Ale-
mi, in umbra ac protectione Dei omni-
tentis & cæli commemorabitur.

Dicit Domino, spes & ſuſceptor meus es
& arx ac refugium meum: ipſe eſt Deus meus
ſperabo in eum.

Quoniam ipſe liberabit me de laqueo venan-
tium, qui offendicula mihi ponunt: & à verbo aſpe-
ro, peſteq; exitiali eorum qui me fallere ac circum-
uolare ſtudent.

In capulis & alis ſuis cooperiet te, o anima mea,
& obumbrabit tibi: & ſub pennis eius ſperabis,
ac tutus eris.

Scuto circumdabit te, & erit tibi tamquàm cly-
peus veritas eius, in promiſſis præſtandis: non erit
quod timebis à timore ac terriculamæto nocturno.

Nec à ſagitta volante in die, neque à peſte, aut
ullo moleſto negotio perambulante in tenebris, dum
ſereno homines inuadit; neq; ab incurſu & dæmo-
no meridiano, dum adminiſtratione malorum de-
manum lues repente, vel ipſa media die, hominem
interdet ac deuſtat.

Quin peſte ac prælio graſſante, cadet à latere tuo
mille, & decem millia à dextris tuis: ad te autem
malum non appropinquabit.

Verumtamen tutus ſtans & ſecurus, rem omnem
omnibus tuis conſiderabis & adſpicias, & retributio-
nem peccatorum videbis.

2. *Quæ omnia ſic mihi euenient*, quoniam tu es
Domine ipes mea: quoniam, inquam, o anima mea,
ipſum Deum Altiffimum, tamquam excelsam in rupe,
palmitti habitaculum & refugium tuum, quò tam-
quam ad aſylum te recipis.

Itæ non accedet ad te malum, & plaga aut fla-
gellum non appropinquabit tabernaculo tuo.

Quoniam Dominus Angelis tuis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis.

In manibus portabunt te, ne forè impingas aut offendas ad lapidem pedem tuum.

Super aspidem & basiliscum *cateraq; venenosa mortifera illa* sus ambulabis: & cōculcabi, leonem & draconem, *quantumvis immitia & fera sint animalia, vel etiam homines illis similes.*

3. Dixisti enim de me loquens: Quoniam in me speravit, & adamavit me, mihi semper completus perfecti amoris desiderio adhaerens, liberabo eum a omni malo: protegam & exaltabo eum, quoniam cognovit nomen meum.

Clamavit ad me, & ego exaudiam eum, *et eius respondens: cum ipso tum, & adero illi semper quoties in aliqua versabitur angustia ac tribulatione;* eripiam eum, & glorificabo eum.

Longitudine dierum replebo & penitus sanabo eum, & tandem in morte ostendam illi salutem meum.

EXPLANATIO.

Angelis suis] Quemadmodum mala, administratione malorum dēmonum plerumque; ita bona, administratione bonorum Angelorum nobis semper eueniunt.

PSALMVVS XCI.

Tritulus.

Psalmus cantici, ut cantetur in die Sabbathi.

Argumentum.

1. Contemplans vit sanctus res à Deo conditas, in eius laudes prosumpt. 2. Addens, impios hoc non considerare, sed ad momentum florentes, mox interire. 3. Quod bonis ac piis iecus accidit, qui palmae perpetuò viventi sunt similes.

1. Bonum est confiteri Domino, & cum gratiarum actione illi omnia nostra accepta ferre, & cavendo plallere nomini tuo, ò Altissime.

Ad annunciandum manè misericordiā tuam, in peccatis condonandis: & veritatem tuam per noctem, in promissis praestandis.

Id est, non solum predicatione oris, sed & in decachordo & psalterio, & cum cantico in cithara: sic ut verba & instrumenta cum meditatione cordis congruantur.

Acque id quidem ob hoc, quia delectasti ac letificasti me Domine in factura tua, rebusq; tuis admirabilibus contemplandis, & in operibus manuum tuarum exultabo.

Psalm. Quam enim magnificata sunt opera tua Domine, valde nimis profectò profunda factae sunt & inscrutabiles cogitationes tuae.

2. Verè vir insipiens, qui ut brutum animal circa inferiora semper versans, ad superiora numquam

quam se attollit, non cognosceret ista: & stultus animi sui erroribus fertur, non intelliget hæc.

Etenim cum germinauerint & exorti fuerint impij peccatores sicut gramẽ & fœnum, & fluitantes apparuerint omnes qui operantur iniquitates.

Nihil aliud sequitur quàm vt dissipentur & tereant in sæculum sæculi: verum tu autem alius es ac permanes in æternum, ô Domine.

Quoniam ecce inimici tui Domine, quoniam ecce inimici tui peribunt: & dispergentur ac depabuntur omnes qui operantur iniquitatem.

Et contra exaltabitur sicut vnicornis cornu meum, & senectus mea, viridi oleo Spiritus sancti perfusa, in misericordia ac bonitate tua vberibusabitur.

3. Quia & iam nunc despexit oculus meus inimicos meos, qui ad me captandum in me oculos intentos habebant: & de insurgentibus in me inimicis perditis: & malignantibus audiet querelam & optabit auris mea.

Nam cum impij herbe sint similes, que marcescant, & vesperi marcescunt: contra iustus vt palma perpetua fronde viret, florebit: & sicut cedrus Libani, que odorẽ & umbram gratissimam habet, quam putrescit, multiplicabitur & excreset.

Plantati enim in domo Domini, secum decur aquarum, in atriis (domus) Dei nostri florebit.

Atque id quidem non in iuuentute solum, amplius adhuc multiplicabuntur ac fructificabunt.

in senectute vberi, quo tempore etiam pingues & iuvenes & bene patientes erunt, vt dicant & annuncient inter homines:

Quoniam rectus est Dominus Deus noster, firmitudo & rupes nostra: & non est iniquitas in eo.

EXPLANATIO.

In die Sabbathi] Quia enim sex diebus fecit Deus caelum & terram, septimus Sabbathi ad hoc destinatus est, vt cessantes ab omni labore externo, operibus illius contemplandis, eum omnium fabricatorem laudibus extollamus: vti in hoc Psalmo, qui ob id diei Sabbathi est destinatus.

PSALMVS XCII.

Titulus.

(Laus cantici ipsi Dauid, in die ante Sabbatum, quando fundata est terra.)

Argumentum.

1. Cantus Dauid Dei gloriam, in mundo condendo, regnoque instituyendo. 2. Quod quidem quantumuis magna vi à malis & impijs oppugnetur, firmum tamen & inconcussam in æternum permanet.

1. Dominus regnavit, gloriam magnificam & superbam ac decorem indutus est: indutus est Dominus firmitudinem (& præcinxit) se potentia.

Etenim firmavit orbem (terræ) qui non labitur, nec commouebitur.

Patata est iedes tua, & constitutum solium regni tui, iam inde ex tunc, nam à sæculo æterno tu es.

2. *Enimvero eleuauerunt flumina Dominus, eleuauerunt flumina uocem suam:*

Eleuauerunt flumina *gurgites & fluctus suos ad orbem terra, & solum Dei conterendum: denique à magnis strepitibus, & plusquam uocibus aquarum multarum.*

Mirabiles exstiterunt elationes plusquam *fluctuum maris: uerumtamē multo magis mirabilis & fortis in altis calis est Dominus, qui facile compefcuit ne qua re nocerent.*

Etenim testimonia & promissa tua credibilia facta sunt nimis, *planēque firma sunt ac stabilia: quippe domum pulchrā tuam decet sanctitudo, inconcussa sit & inuiolata, idēq; ò Domine in longitudine dierum, per aeterna secula.*

EXPLANATIO.

Dominus regnauit.] Si de regno Christi mystico beatus Pfalmus accipiat, optima erit interpretatio.

PSALMVS XCIII.

Titulus.

Pfalmus canendus ipsi Dauid quarta Sabbati.

Argumentum.

1. **O** Rat Deum Rex Dauid, ut quemadmodum serper, nunc inimicos suos, quorum impietatem commemorat uoluit. 2. Ad quos conuersus, monet, minimē latituros eos Deum qui iuste ab eo puniatur. 3. Quod contra accidit pijs, quia maxima beneuolentia completitur, & contra impios tutatur. 4.

4. Ad quem se conuertens, animus tyranni illum similem esse ait, qui sub preceptu legis iustitiae, res multas perperant; sed contra tantum & rectam in omnibus factis suis.

1. **D**eus ultionum *nostrarum* Dominus est: Deus ultionum *nostrarum* liberè egit, *manusque olim affulsit, & se ostendit, ad nos ab hostibus vindicandos.*

Quod quidem cum ita sit, & nunc quoque cum splendore appare Domine: exaltare tu, qui iudicas terram, & redde dignam retributionem superbis.

Uique quo enim *impj* peccatores Domine, uique quo *impj* peccatores gloriabuntur & exultabunt.

Uique quo, effundentes se, effabuntur & loquentur superbe suam iniquitatem: loquentur, *inquam, & iactabunt se de impijs factis suis* omnes qui operantur iniustitiam?

Etenim vide, obsecro, quid fecerint, populū tuum Domine humiliauerunt ac contriuerunt, & hereditatem tuam vexauerunt, *omnibusq; incommodis affllexerunt.*

Viduam & aduenam, *quorum singularem curam habere iussisti*, interfecerunt, & pupillos occiderunt.

Et dixerūt *inter se*, non videbit Dominus quod facimus, nec intelliget Deus Iacob.

2. *Ceterum intelligite vos insipientes in populo, qui cum istis dictis uestris, bestis estis similes: & stulti aliquando sapite.*

Numquid qui formauit & plantauit caput, pro affixit aurem, non audiet? aut qui finxit oculum, non considerat, nec videbit?

Qui erudit, & si non apprehendant disciplinam castigat ac corripit integras gentes ac nationes, & arguet vos: & qui docet hominem scientiam, ignorabit quidnam vos rerum agatis?

Certe Dominus scit non solum dicta & facta, sed et intimas cogitationes hominum: nec fugit quoniam per se vanæ sunt & inanes.

3. *Verumtamen beatus, & ceteris merito preulens ille homo, quem à vanitatibus illis auersum ad te conuersum, tu erudieris Domine, & cum de lege tua docueris eum.*

Idque ad eum finem, vt mitiges, & quietem animas ei, ne metuat à diebus malis, & in afflictionibus non perturbetur, expectans patienter donec liber eum, & fodiat peccatori, qui te persequitur, foveat interitus, vnde numquam poterit emergere.

Quia vtiq; certo scit, quod non repellet Dominus populum ac plebem suam, & hereditatem suam non derelinquet.

Unde patienter expectabit, quoad vsque iustitia conuertatur in iudicium, & è contris iudicium in iustitiam redeat; & iuxta illam versentur, eamque sequantur, omnes qui recto sunt corde, ad iniuriam impiorum iusto Dei iudicio, secundum iustam legem eius, vindicandam.

Nam quis conseruet mihi & pro me aduer-

uersus malignantes? aut quis stabit mecum aduersus operantes iniquitatem?

Certe nisi quia Dominus adiunxit me, paulominus iam absuit quin habitasset in inferno ac sepulcro silenti anima mea.

Et, si multitudine calamitatum oppressus, dubitans de constantia mea, dicebam, Ecce motus est & vacillat pes meus: mox misericordia tua Domine adiuuabat ac sustentabat me.

Ac secundum proportionem & multitudinẽ variarum cogitationum ac dolorum meorum in intimo corde meo, consolationes tuæ legitauerunt animam meam.

4. *Nam quid de summa bonitate tua dicam? numquid adhaeret tibi, aut vllam societatem tecum habet sedes ac thronus puerse tyrannidis & iniquitatis? aut tu ille es qui fingis & inducis dolorem & afflictionem hominibus in præcepto, dum sub prætextu legis iuste, contra ipsam facis Dei legem & iustitiam, quemadmodum tyranni solent? Minime certe, minime gentium.*

Sed contra, dum impij, & scelerati tyranni captiui, & captiui suas congregabant, contra & in animâ iusti, & sanguinem innocentem condemnabunt:

Fuit & factus est mihi semper Dominus in refugium, & Deus meus in adiutorium & rupem spei meæ.

Et reddet illis ac retorquet in eos iniquitatem ipsorum, quæ alios oppresserunt: & in malitia eorum

eorum disperdet eos: disperdet, *inquam*, illos Dominus Deus noster.

EXPLANATIO.

In iustitia conuertetur in iudicium] Tunc iustitia in iudicium conuertitur dicitur, cum id quod secundum iustitiam decretamen lege præscriptum est, per iudicium executioni mandatur: tunc autem iudicium redire dicitur ad iustitiam, cum iudicia non pro iudicantium arbitratu, sed secundum legem quæ secundum iustitiam rectè lata est, exercentur.

PSALMVS XCIII.

Titulus.

Laus cantici ipsi Dauid.

Argumentum.

1. Primum inuitat nos Propheta ad gratias Deo omnipotenti agendas. 2. Deinde hortatur ut verbo Dei obtemperemus, minimeque inobedientes nos præstemus, quemadmodum omnino esse patres in deserto.

1. **V**enite exultemus ac cantemus Dominum: iubilemus ac clangamus Deo forti, firmæ petre, veròque salutari nostro.

Præoccupemus, & præuenientes eum, propter magnam comparere ante faciem eius in confessione & gratiarum actione, omnia nostra accepta illi fructu: & in psalmis ac canticis iubilemus ei.

Quoniam Deus magnus est Dominus, & Rex magnus super omnes Deos: quoniam, *inquam*, non repellet Dominus plebem suam.

Quia in manu eius sunt omnes fines & intima

pen-

penetrabilia profunditateque terra: & altitudines visusque montium ipsius sunt.

Quoniam, *dico*, ipsius est mare, & ipse fecit illud: & terram siccam & aridam, quæ exstat e mari, manus eius formauerunt.

Venite ergo adoremus, & incuruati procidamus ad genua; & procidentes in faciem, ploremus ante Dominum, qui fecit nos: quia ipse est (Dominus Deus noster) *verus Rex & pastor*.

Et nos populus pascuæ eius, & oves manus eius. 2. *Enimvero* hodie si vocem eius audieritis, *sic ut* vobiscum loquatur, quemadmodum olim fecit cum patribus vestris, nolite, *quæso*, obdurare corda vestra,

Sicut tum temporis in irritatione apud aquas contradictionis, & secundum diem tentationis in deserto, *iuxta Raphidim*:

Vbi tentauerunt me, *inquit Dominus*, patres vestri: probauerunt me, & viderunt opera mea:

Ubi, inquam, quadraginta annis molestiam & fastidium eorum tuli, expectans animum ad meliorem mentem redirent; & oburgans eos, offensus fui, proxime cum illis versans, generationi illi, & dixi: semper hi errant corde.

Et tamen, quicquid cum iis egerim, isti non cognouerunt unquam vias meas: quare, omnibus denique desperatis, factum est ut iuravi in ira mea, *dicens*, videamus si introibunt in requiem meam, & terram promissionis, qui vltimus finis est iustitiæ: certe non introibunt ob peccata sua, non introibunt.

EXPLA-

EXPLANATIO.

Super omnes deos] Potest accipi in bonam partem Angelis & principibus, de quibus dicitur: Ego dixi, & facti sunt ei; vel in malam de gentium dæmonis.

PSALMVS XCV.

Titulus.

(Psalmus cantatus ipsi Dauid, quando domus & tabernaculum Dei ædificabatur in monte Sion & iterum cantatus post captiuitatem.)

Argumentum.

1. **I**nuitat Dauid ad laudes Deo canendas primum hominibus, & deinde tenam ipsam, cælumque, & mare, & omnia quæ eis sunt. Possuntque omnia mysticè accipi de Christo.

1. **C**antate Domino canticum nouum: cantate Domino omnis terra, ob nona beneficia in nos collata.

Cantate Domino, & benedicite nomini eius: annunciate euangelizantes de die in diem salutem eius, quod nobis prestauit.

Annunciate inter gentes gloriã eius, in omnibus populis mirabilia eius, quæ à communi hominum intelligentia longè sunt separata.

Quoniam magnus Dñs, & laudabilis nimis: terribilis est super omnes deos, quos potètia sua cœli & terræ regit.

Quoniam omnes dii gentium vana dæmonia & inania idola sculptilia quæ nihil possunt nec agunt: Dominus autem caros fecit.

Conf.

Confessio gloriæ & pulchritudo decoris in conspectu eius: sanctimonia & magnificentia fortitudinis & maiestatis in sanctificatione & sanctuario eius.

Afferte Domino vos patriæ & familie gentium ac populorum: afferte Domino gloriam & honorem, predicantes fortitudinem eius: afferte Domino gloriam, nomini eius debitam.

Tollite & afferte hostias ac munera, & introite in atria eius: incuruate vos, & adorare Dominum in decore sancto, & atrio sancto eius.

2. Commoueatur & paveat à facie eius vniuersa terra: dicite & predicare in gentibus, quia Dominus regnauit, & imperiũ orbis iam suscepit.

Etenim correxit & vi verbi sui firmabit orbem (terræ): qui per hoc tam fiet stabilis, ut non labetur nec commouebitur: iudicabit omnes populos in summa rectitudine & æquitate.

Latentur cæli, & exsulet terra, commoueatur & intonet mare, & plenitudo eius: etenim gaudebunt & campi, & omnia quæ in eis sunt.

Tunc exsultabunt & laudes canent omnia ligna siluarum à vultu & coram facie Domini, quia nimirum venit: quoniam, dico, venit iudicare terram.

Etenim iudicabit orbem (terræ) in iustitia & æquitate, & populos in fide & veritate sua.

EXPLA-

EXPLANATIO.

Damonia] Si verbum verbo reddas, vanitates dicitur quoniam quidquid extra & contra Deum est, nihil est quam inanitas.

Aequitate, veritate] Duæ formæ iustitiæ sunt: quæ benignitatis est; & rectitudo, quæ veritatis, per eam per veritatem prudentia intelligi, & per æquitate iustitia.

PSALMVS XCVI.

Titulus.

(*Psalmus cantatus* huic David, quando post victoriam, terra eius restituta est ei.)

Argumentum.

1. **C**elebrat veri Dei imperium, & aduentum Christi vir factus.
2. Unde idololatriam cessare, & vni Deum colere iubet. *nonneus* porro omnes rectos ac bonos, vt ita quoque faciant.

1. **D**ominus regnauit, & imperium suum super terram. *pit*: quare exultet terra continens, & conturbentur insule, quæ multæ sunt numero.

Nubes & caligo in circuitu eius, ne profanum oculis diuinitas eius adspiciatur, dum corpore tali tectus est: iustitia & iudicium, quibus bonis malis pro meritis tribuit, sunt correctio & habitatio, firmamentumque & fulcimentum sedis ac throni eius.

Ignis severitatis ac rigoris ante ipsum & factus eius præcedet: & inflammabit ac comburet in circuitu inimicos eius.

Alluxerunt

Alluxerunt & apparuerunt ei in magna claritate fulgura Spiritus sancti eius orbi (terræ) in specie linguarum: vidit ea, & commota est terra.

Montes alti ac superbi sicut cæra liquefacti fluxerunt à facie Domini: à facie Domini commota est omnis terra, cuius ipse vniverse Rex est & Dominus.

Annunciauerunt cæli & Angeli hominesq; celestes iustitiam eius, in seruanda promissione aduentus sui: & viderunt omnes populi gloriam & gratiam eius, quam in terram adduxit.

2. Ergo confundantur ac pudefiant omnes qui adorant sculprilia, & seruiunt eis: & erubescant cuncti qui gloriantur in vacuis & inanibus simulacris & idolis (suis.)

Quin vos qui id facitis, è contra vnum Dominum colite, & incuruati adorare eum: vos ipsi omnes qui apud gentes pro diis colimini, facite quemadmodum ceteri Angeli eius. quod vos ita facturos, cunctisq; ad veri Dei cultum se conuersuros, iam per Prophetas audiuit Ierusalem, & lætata est super eo rex eius Sion.

Et exultauerunt filie vniverse Iudæ, propter hæc tam admiranda iudicia & facta tua, ô Domine.

Quoniam tu iam Dominus es altissimus super omnem terram: nimis exaltatus es super omnes Deos.

3. Quod videntes quotquot estis qui diligitis Dominum, odite malum: custodit enim Dominus

Z

animas

animas sanctorum suorum, quos gratia sua complectus est: & de manu impij peccatoris et uel abibit eos.

Per illum quippe lux seminata & orta est iustis, qui quod bonum est, querit: & rectis corde datur lætitia.

Quare lætamini iusti in Domino, & confitemini ac gratulamini memoriae sanctificationis eius.

EXPLANATIO.

Lux, lætitia] Hæc præmia sunt iustitiæ, & cum ea iuncta, ut aliis locis exposuimus.

PSALMVS XCVII.

Titulus.

Psalmus (cantatus ipsi Dauid.)

Argumentum.

1. Inuitat Propheta homines ad Dei laudes decantandas, ob præclare gestas, & Christi aduentum. 2. Inuitat quoque ad terram, & omnia quæ in eis sunt.

1. **C**Antate Domino canticum nouum, quod mirabilia, & longè supra captum humani sensus, iam nouè fecit.

Saluauit ipsum mundum cum toto genere hominum sibi dextera eius, sine ullo auxilio alieno, & benedictionem sanctum eius.

Norum fecit Dominus toti orbi salutare suum, quod in hunc mundum per gratiam intulit: in eo

& conspectu omnium gentium reuelauit iustitiam suam, quam palam & aperte per doctrinam ueritatis ostendit.

Recordatus est, inquam, misericordiae suæ, ad nos redimendos: & ueritatis suæ, ad promissa de aduentu suo domui Iherosolymitanæ præstanda.

Et sic uiderunt omnes termini terræ salutare Dei nostri.

2. *Qua quidem de re iubilate & clangite, ut dixi, Deo omnis terra: alta uoce cantate, & exultate, & psallite.*

Psallite Domino in cithara, in cithara, inquam, & uoce psalmi, in tubis ductilibus, & uoce tubæ cornæ, sic ut uox & instrumenta coniungantur.

Iubilare in conspectu Regis Domini nostri, & intonet & moueatur mare, & plenitudo eius, orbis (terrarum,) & qui habitant in eo.

Flumina plaudent manu, simul omnes montes cum laude exultabunt à conspectu & in presentia Domini, quoniam uenit iudicare terram.

Iudicabit autem orbem terrarum in iustitia, quod ueritatis est: & populos in æquitate, quod gratia.

EXPLANATIO.

Mare] Scio inuitat Propheta cælum, terram, & animantia ad laudes Deo canendas: non quidem quòd sensum illa habent, sed quòd per ea quæ faciunt, ad laudem Dei nos conuertimus, & per illa ad ipsam excitamur. Atque eodem modo docere quoque nos dicuntur, ueluti, Dies diei eructat uerbum, & nox nocti indicat scientiam.

PSALMVS XCVIII.

*Titulus.**(Psalmus cantatus ipsi Dauid.)**Argumentum.*

1. **A**dhortatur nos vir sanctus ad laudes Deo & Christo eius cantandos. 2. Quemadmodum Moysen ducem, Aaron sum-
dorem, & Samuelem Prophetam fecisse ait. 3. Quos vcrimere
monet.

1. **D**ominus regnauit, & sceptrum gubernationis iam assumpsit, itaque irascantur ac contremiscant populi: ille, inquam, Dominus qui sedet super Cherubim in propitiatorio arca foederis, aduenit, quare moueatur terra.

Dominus qui in Sion colitur, magnus est, & excelsus super omnes populos.

Confiteantur, o Domine, cuncti, & accepta referant omnia qua habent, nomini tuo magno: quoniam & terribile & sanctum est: & honor ac fortitudo tua, qua potentissimi Regis est, iudicium deligit; sic ut auctoritatem cum iustitia, seueritatem cum mansuetudine semper coniungas.

Tu enim parasti ac fundasti directiones, ipsamque aequitatem: iudicium & iustitiam in Iacob tu fecisti.

Quare exaltate omnes, quotquot estis, Dominum Deum nostrum, & incuruati adorare scabellum pedum eius: (quoniam) *vir ille sanctus, sic ipsum sanctum est.*

2. Ita enim fecerunt Moyses & Aaron, qui erant

in sacerdotibus eius: & Samuel, qui erat (inter eos) qui inuocant nomen eius.

Illi inuocabant Dominum: & ipse, votis eorum respondens, exaudivat eos, & in columna nubis loquebatur ad eos.

Custodiebant testimonia oris eius, & praeceptum quod dedit ac statuit illis.

Quod videns, Domine Deus noster, tu exaudibas eos, & votis eorum respondebas: o Deus, tu pepercisti, & propitius indulgensque fuisti eis, & vlcilcens in omnes adinventiones, & opera, studiaque eorum qui quid mali aduersum eos machinabantur.

3. Quod quidem cum ita se habeat, & vos quotquot estis sancti, imitantes pios illos viros, exaltrate Dominum Deum nostrum, & incuruati adorare in monte sancto eius: quoniam sanctus Dominus Deus noster, in quo solo tamquam ultimo sine est acquiescendum.

EXPLANATIO.

Scabellum] Monet, vel in sima quaeque quae Deus fecit, & eius participatione sunt sancta, ad Deum cum omni humilitate adorandum, sic ut non tam ad illum quam ad scabellum eius duntaxat oculos tollamus, nos debere excitare.

Sanctum] Id proprie sanctum est, quod ad hoc nos inuitat, ut, depositis omnibus actionibus exterioribus, vni Deo vacemus.

Testimonia, praeceptum] Testimonia, leges narratiuae sunt: praecepta, quae mandant.

PSALMVS XCIX.

Titulus.

Psalmus laudis & gratiarum actionis in confessione beneficiorum Dei.

Argumentum.

1. Inuitat nos vir sanctus ad Deum, & Filium eius Christum laudandum ac predicandum. 2. Quoniam & creator noster est, vt simus; & rector in veritate & misericordia, vt bene simus.

1. **I**ubilate ac clangite Deo omnis terra: seruati Domino, & colite eum in lætitia. Introite in conspectu eius in exultatione & laude.

2. Erenim scitote quoniam Dominus ipse est Deus: ipse sibi & ad cultum suum fecit nos, & nos ipsi nos.

Sed sumus populus eius, & oves pascuæ eius: quare introite portas tabernaculi eius in confessione gratiarum actionis, atria eius in hymnis laudis, confitemini illi, & acceptum ei referite quicquid habetis.

Laudate & predicate nomen eius, quoniam suavis & benignus est Dominus: in æternum misericordia eius, ad peccata condonanda; & vsque in generationem & generationem veritas eius, ad promissa præstanda.

EXPLANATIO.

Portas] He portæ historicè de tabernaculo, & eius atrio intelligi possunt; allegoricè de portis iustitiæ, per quas in domum Dei intratur, ad laudes ei decantandas.

PSALMVS C.

Titulus.

Psalmus cantatus ipsi David.

Argumentum.

1. Celebrat David misericordiam & iudicium Domini quod & se vtrique ab illo didicisse ait. 2. Quia quidè se factum esse vt peccator nocens esse videretur, nocentes omnes ab se repelleret, quod iudicij est. 3. Et innocentes ad se alliceret, quod misericordiz. Vtrumque Chantus, gratiz & veritatis plenus, in hunc mundum inruit.

1. **M**isericordiam tuam in peccatis condonandis veniam petentibus, & iudicium tuum in vindicandis superbis, cantabo & carminibus celebrabo, tibi, inquam, cantabo & laudes dicam, ò Domine: & psallam amplius, & intelligam erudiargi, in via perfecta & immaculata, exercens quoque misericordiam & iustitiam, quemadmodum tu facis. quando venies ad me, ad me docendum ac dirigendum: quod quidem quando erit? quando, ò Domine?

2. Nam quoties hoc fecisti, semper perambulabam in innocentia & integritate cordis mei, tum quidem publicè, tum vero priuatim in medio domus meæ.

Non proponebam ante oculos meos rem iniustam, vt verbum Belial, & malignum consilium.

*impiorum hominum sequerer: sed contra declinans
à via tua, & facientes prauaticationes, odium.*

Non adhæsit mihi *quisquam ex illo genere ho-
minum: cor prauum & toruofum recedebat à me
omnemque hominem peruersum penitus declina-
tem ac recedentem à me, videres: denique impium
& malignum prorsus non cognoscebam.*

Detrahentem secretò proximo suo, hunc ad
ternecone vsq; persequerebar, & funditus perdebam.

Superbo, elatoq; oculo, & alto, ambitioneq; ho-
*minum insatiabili corde, cum hoc nõ edebam, nõ
ferre eum poteram.*

3. *Ceterum oculi mei intenti erant ad fides
terre, qui fide & iustitiam in hoc mundo custodi-
vi se deant ac habitent mecum in domo mea: in-
bulans in via immaculata, vitaq; perfectione &
regitate, hic mihi ministrabat.*

*Contra autem non habitabit vmquam in meo
domus meæ qui dolum opere facit & superbit
& qui verbis loquitur iniqua & mendacia, nõ
dixit villo tempore, nec placebit, aut durabit in con-
spectu è regione oculorum meorum.*

*Etenim singulis diebus in ipso matutino, nõ
mora esset, interficiebã, quantum in me erat, omnes
impios ac peccatores terre: vt paulatim disper-
rem & penitus exterminarem de ciuitate Domini
in qua nihil debet esse abominabile, omnes opera-
tes iniquitatem.*

EXPL

EXPLANATIO.

Misericordiam] Describitur hic optimi Regis officium,
quod ad Dei imitationem in duobus consistit, nempe vt
malos puniat, bonos autem premio afficiat, in omnibus au-
tem misericordiam cum iudicio, & iudicium cum miseri-
cordia coniungat.

PSALMVS CI.

Titulus.

Oratio pauperis, cum anxius fuerit & operatus
*confusione, & coram Domino effuderit precem
suam.*

Argumentum.

1. *Populus Israeliticus in captiuitatem abductus, Dei auxilium
implorans, enarrat quantis in malis versetur, & quod rrum sic
reductus. 2. Quam obrem vt ex auri, & in terram suam restitui
possit orat: quod & ita fore omnino confidit, sic vt ad Deum præ-
cedit in omne. Hi: ierosolymam accurrent. 3. Quod vt suis deicius
satis, & non autè è v. ta excedat, supplicat.*

1. **D**omine exaudi orationem meam, & cla-
mor meus ad te veniat.

Non auerras *nec abscondas* faciem tuam à me:
in quacumque die tribulor, & *in angustia versor,*
inclina ad me aurem tuam.

In quacumque die inuocauero te, *festina, quasi,*
& *velociter* exaudi me, *vt vsq; meis responde.*

Quia defecerunt sicut fumus dies mei: & ossa
mea sicut cremium aruerunt, & *sicut torris ac focus
assiduo ardore exsiccata sunt.*

Z S

Per-

Percussus & amputatus sum vt fœnum, quod
falce diffecatur; & aruit cor meum: quia pro
calamitate oblitus sum comedere panem meum.

A voce gemitus mei, dum affligo fletu me meo
ro, vix adhæsit os meum carni meæ, nihil aliud
habens quam pellem & ossa.

Similis factus sum pellicano, non aquatico quod
dem, qui cœchis se replet, & anibus pisces captos ex
piens, rebus omnibus abundat, sed solitudinis, qui
lios suos à serpentibus occisos luget, donec proprio sa
guine suo ad vitam eos reuocat: factus sum, inquam
sicut bubo, siue cuculus, ac nicticorax habitans
domicilio deserto ac ruinoso.

Vigilavi pro solitudine & anxietate, & factus
sum sicut passer, qui coniuge priuatus, solitarius
mœstus sedet in tecto.

Tota die exprobrabant & contumeliosè insulta
bant mihi inimici mei: & qui in faciem laudabant
me, aduersum me iurabant, deridentes ac deluda
tes me, & in extremis miseris ac calamitatibus meis
exultantes; quæ quidem tanta sunt, vt qui iuranti
mala sibi volunt precari, meas calamitates sibi in
precentur.

Quia puluere prælitu cōspersus, cinerem tan
quam panem manducabam, & poculum potum
meum cum fletu & lachrymis miscebam.

Atque hæc omnia non aliunde mihi procedunt,
quam à facie iræ tuæ, & indignationis tuæ: quia
fortius me affligeres, eleuans me prius in altum.

p

postalluisti & in terram proiecisti me.

Vnde dies mei sicut umbra, quæ iam inclinata
vrbis proxima est, declinauerunt: & ego sicut
herba & fœnum arui.

2. Ceterum tu autem, Domine, in æternum per
manes, & memoriale tuum in generatione & ge
nerationem.

Et verò non dubito, quin, quātumcumque durus
nobis appareas, tu breuè exurgēs misereberis Sion:
quia tempus miserendi eius, quia iam venit tem
pus, & certum eius rei testimonium.

Quoniam placuerunt seruis tuis, etiam iis ipsis
qui nos captiuos detinent, lapides eius, ad eam re
staurandam: & terræ ac pulueris ruderumq; eius, in
quibus nunc iacet diruta, miserebuntur.

Et sanè cum videbitur hæc restauratio, timebunt
gentes nomen tuum Domine, & omnes Reges
terræ gloriam tuam.

Quia postquam edificauit Dominus Sion, mox
& videbitur in gloria sua.

Nam patebit cunctis, quod respexit in oratio
nem humilium & abiectorum, tamquam vilis my
rica, omniq; ope humana destitutorum, & quod
non spreuit precem eorum qui ad illum suspirant.

Sed & dicent, scribantur hæc in generatione
altera pro posteris nostris: & sic populus qui crea
bitur, laudabit Dominum.

Quia prospexit de excelso sancto suo, Do
minus de summo celo in imam vsq; terrā adspexit.

Vt

Ut audiret gemitus compeditorum in vinculis,
ut solueret filios interemptorum, & ipsos misericordiam addictos.

Ut liberati de manibus hostium suorum, annuntient in Sion nomen Domini, & laudem eius in Ierusalem.

Idem in conueniendi populos in vnum, cunctae nationes ibi congregabuntur: & cum omnibus regna terra, & Reges eorum eo consuet, ut seruati Domino.

3. Et verò videns quis ex iis qui eo properant, fugi à Domino vires suas, & abbreviari dies suos, ipse adit ei in via virtutis suae, dum totis viribus insistat, ego quoque vnacum eo dicam, O Domine, paucitatem abbreviatis dierum meorum nuncia mihi, ut sciam eequid ad sanctam civitatem tuam, quam tantopere videre cupio, pervenire queam, nec ne.

Ne, quaeso, tollas aut reuoces me hinc, Deus meus in dimidio dierum meorum, qui tam sunt paucissimi contra tu sis immortalis, & durent in generationem & generationem anni tui.

Initio enim tu Domine terram fundasti, opera manuum tuarum sunt caeli.

Ipsi peribunt, tu autem stabilis permanes: omnes ipsi sicut vestimentum & pannus attenuentur ac veterascent.

Et sicut oportorium ac pallium mutabis eos, mutabuntur: tu autem idem ipse es, & anni non complebuntur aut deficient.

Et similiter filij seruatorum tuorum perpetuo tecum habitabunt: & semen eorum in seculum ante faciem tuam perseverabit, & in recta via dirigitur.

EXPLANATIO.

Domine exaudi.] Tametsi quidem ad liberationem à captivitate litera huius Psalmi pertineat, mysticè tamen ad Christum omnino referri debet: ut per eum à captivitate Diaboli liberemur, & verè patriae caelestis restituamur. Estque hic verus ille pelicanus, qui genus humanum à serpente occitum, sanguine suo ad vitam reuocauit.

PSALMVS CII.

Titulus.

Psalmus cantatus ipsi Dauid.

Argumentum.

1. Incitat vir sanctus seipsum ad laudes Dei prædicandas, ob beneficia ab eo accepta, circa animi, corporis, & externa bona, secundum immensam ipsius misericordiam. 2. Quam multis & amplius verbis celebrans, tantam esse ait, ut non solum peccata ob fragilitatem nobis in terra condoneret, sed & vitam æternam in caelo tribuat. 3. Quare ad grauius illi agere deus omnes non in caelestibus pariter ac terrestres inuitat, ter eundem sermonem repetens.

1. Benedic anima mea, & gratias age Domino: & omnia viscera & cogitata quæ intra me sunt, canite nomini sancto eius.

Benedic, inquam, anima mea Domino, & noli oblitisci omnes retributiones & beneficia eius.

Qui propitiatur & veniam dat omnibus iniquitatibus tuis, qua animi sunt: & qui sanat omnes

omnes infirmitates tuas, *quæ corporis.*

Qui redimit de interitu & fouea vitam tuam, qui regio diademate coronat, & tamquam sancto missivo circumdat te in misericordia & multationibus.

Qui satiât ac replet in bonis desiderium tuum, totamq; animam tuam, cuiusq; benefecit nouabitur, ut aquile, quæ veteres plumas multo rostrum innouat, iuuentus tua.

Qui quoridie exhibet & faciens est misericordias & iustitias Dñs: & iudicium omnibus iustitiam per vim & calumniam fraudemq; patienter.

Qui notas fecit vias suas Moyfi, & filiis Israhel consilia & voluntates suas.

Qui miserator & misericors, clemensq; & pius est Dominus: longanimis in ira concipiens, & multum misericors in gratia facienda.

2. Non ille in perpetuum irascetur, ac contumeliam neque in æternum cõminabitur, & odium seruabit.

Non enim secundum peccata nostra fecit nobis, neque secundum iniquitates nostras retribuere nobis, sed secundum immensam bonitatem suam.

Quoniam secundum altitudinem cæli à terra corroborauit & amplificauit misericordiam suam super timentes se.

Quantum distat ortus ab occidente, tam longe fecit à nobis iniquitates & transgressiones nostras.

Quomodo miseretur pater filiorum, misericorditer

est Dominus timentibus se: quoniam ipse cognouit fragile plasmationem, & figmentum nostrum, & quanta ad nos in nobis est procliuuitas.

Recordatus est, inquit, quoniam puluis sumus, & terra sumus: & quod nihil aliud est homo, quam sicut fœnum dies eius: & quod tamquam flos agri sic efflorescit.

Quoniam si quis spiritus & ventus immittitur pertransibit in illo, eumq; uret, continuo marcescet, & non subsistet, quantumcũque pulchre paulo antè florebat: & quod magis est, non cognoscerit amplius nec ipse locum suum, nec locus eum: sic ut nihil aliud sit homo, quam spiritus per corpus transiens.

Ceterum misericordia autem Domini ab æterno & usque in æternum super timentes eum, & peccata eorum remittat.

Etius illius in promissis seruandis extendetur in filios filiorum, his qui seruant fœdus ac testamentum eius,

Et memores sunt mandatorum ipsius, non solum ad intelligendum, sed & ad faciendum ea.

Ad quod remunerandum, Dominus in cælo parauit ac stabiluit thronum ac sedem suam: & regnum ipsius omnibus dominabitur.

3. Quæ quidem cum ita se habeant, age, ut initio dixi, benedicite Domino, & cum gratiarum actione eum collaudate omnes quotquot estis calites Angeli eius, potentes robore ac virtute, & facientes verbum ac iussum illius, dum vos & alios dirigitis

368 IOACHIMI HOPPERI
dirigitis ad obediendum, & audiendam
sermonum eius.

Benedicite Domino omnes virtutes & ex
tus eius: ministri eius, qui exsequimini & facite
placitum & voluntatem eius.

Benedicite, inquit, Domino omnia opera eius
in omni loco dominationis & imperij eius, benedi
dic tu anima mea Domino.

EXPLANATIO.

Misericordia & miserationibus] Misericordia, ipsa
tus est; miserationes, sunt facta quæ ex misericordia pro
ciscuntur.

PSALMVS CIII.

Titulus.

(Psalmus scriptus ipsi Dauid.)

Argumentum.

1. Incipit vit sanctus seipsum ad laudes Dei decantandis, prius
ipsum describens. 2. Deinde, quo modo fecerit terræ & altis
montesque & valles, ad hominum commoditate; nec non fontem
silvas, ad aurum & rarum vitum. 3. Tum, quo pacto iterum
lem & Luram, diem hæc & noctem, & quid queque tempe
4. Post, quoniam modo mare creavit & animalia eius, que omnia
manu eius viuunt. 5. Quibus cor templa dis admiratione con
tus, iterum Deum prædicat, & laudibus extollit.

1. **B**enedic anima mea, & cū laude gratias
Domino: ò Domine Deus meus, magni
ficatus es vehementer.

Confessionem ac predicationem glorie, & de
rem maiestatis tamquam palliū induisti, dum in

PARAPHR. IN LIB. PSAL. 369
uisingeris, & amictus ac cooperatus lumine sicut
vestimento.

Extendens cælum sicut cortinam & pellem, in
quibus quasi solaria calorū edificas ac contiguas:
qui regis aquis superiora cœnacula eius.

Qui ponis nubes densas adscendum & currum
tuū, qui ambulas super pennas & alas ventorum.

Qui facis Angelos ac nuncios tuos spiritus ca
lestes, & vêtos elemēt ares; & ministros tuos ignem
ventem.

2. Qui fundasti terram super stabilitatem ac
basim suam, sic ut non inclinabitur nec commoue
bitur in sæculum sæculi.

Etenim abyssus sicut vestimentū amictus eius,
quo initio operuisti illā, adeo ut super montes ipsos
starent & semper stabunt aquæ.

Quæ quidem ab increpatione tua fugiebant, &
perpetuo fugient, & à voce tonitruū tui formida
bunt, dum præcipites semper desluent, ut iniitio de
stabant.

Quæ quidem re fit, quòd adscendūt & in altum
sextollunt montes, & descendunt ac subsidunt:
valles ac campi in locum quem fundasti ac desi
gnasti eis.

Et quantum ad aquas attinet, terminum posui
sti eis in Oceano, quem non transgredientur, nec
conuertentur operire terram, nisi tu ita infferis.

Tues qui emittis fontes in conuallibus, sic ut
ex iis flumij fiant; & facis ut inter medium
mon-

montium pertransibunt & decurrent aquæ.

Unde potabunt semper omnes bestię agri, & ea spectabunt onagri in siti sua, ad eam sedandam & refingendam.

Super ea autem ad ripas ipsas fluminum volucres cæli habitabunt in siluis ac montibus, & de medio petrarum ac frondium dabunt voces.

Tu rigans es montes de superioribus suis montibus, qua illis impendunt: & de fructu operum tuorum satiabitur quicquid degit in omni terra.

Etenim ad aquationem tuam producens es fœcundum incultum iumentis, & herbam cultam seruicium hominum, filiorum Adam.

Vt educas panem de terra, ad vitam fouendam & vinum, ut latificet cor hominis.

Idque ad eum finem, ut animo recreatus, exhibere & nitere faciat faciem in oleo, ad voluptatem, panis cor hominis confirmet ac sustentet, ad necessitatem.

Sed & saturabuntur ligna campi, arboresque excelsæ, non hominis satum, sed eius beneficio nati, cedri Libani, quas plantauit manus tua: quoniam illic passeres, omnisque generis aues nidificabunt.

Herodij ac ciconie domus est abies, qua proutate excellens inter arbores & ligna, quasi dux eorum: montes excelsi, ceruis & capris sunt protuberculo: petra refugium & opertorium est hircis & cuniculis.

3. Fecit prater ea dextera tua Lunam ministrum

in tempora nonis luniorum distinguenda: Sol cognouit occasum suum.

Quo facto, posuisti tenebras, & facta est nox: in ipsa reptantes prodibunt & pertransibunt omnes bestię situx, qua de die latent.

In quibus sunt & catuli leonum, rugientes ut predam rapiant, & quæ rant à Deo escam sibi.

Ortus est iterum postea Sol, & ecce mox dicto citius congregati sunt, & turmatim recedunt, & in cubilibus habitaculisque suis collocabuntur & accubabunt.

Contra autem exsurgit è lecto & exibat homo ad opus suum, & ad agriculturam, aliarumque rerum ministerium, & operationem suam usque ad vesperum.

Quam magnificata & multiplici varietate distincta sunt opera tua Domine in omnia in sapientia fecisti, impleta est terra possessione tua, & rebus tuis.

4. Prater qua tu condidisti quoque hoc mare magnum & spatiosum, tamquam manibus expansis: illic sunt reptilia, quorum non est numerus.

Illic animalia pusilla cum magnis, illic naues pertransibunt, & transeunt quotidie.

Illic cete ac draco est ille maximus, leuiathan nomine, quem formasti ad illudendum ei, & in ipso mari se oblectandum: omnia à te expectant, & sperant in te, ut des illis escam in tempore opportuno.

Dante te illis, colliget, aperiete te manum tuam, omnia implebuntur ac saturabuntur bonitate.

Auertente autem & abscondente te faciem, non terrore turbabuntur: auferes spiritum eorum, & deficient, & in puluerem suum reuertentur.

Emittes rursum Spiritum tuum, & creabuntur, & renouabis faciem terræ.

5. *Qua quidem cum ita se habeant, sit gloria Domini in sæculum æternum, ut sanè erit: nam habitatur semper Dominus in operibus suis.*

Dominus, inquam, qui respicit terram, & faciem tremere: qui tangit montes, & fumigant.

Ego autem cantabo Domino in tota vita mea, & omnibus vitis meis psallam Deo meo, quædum diu sum.

Iucundum sit ei modò eloquium meum, & verò delectabor in Domino.

Denique deficient peccatores à terra, & in aciniqui, ita ut non sint amplius: tu autem, ut in tuo dixi, benedic anima mea Domino, idemq; vos omnes p̄j facite, Deumq; vna mecum laudate Alleluia.

EXPLANATIO.

Benedic] Laudes quas David Deo canit, subinde à te gestis ducuntur, & beneficiis præstitis; subinde à rebus q̄ toto orbe condidit, ut in hoc Psalmo.

PSALMVS CIIII.

Tiulus.

Laudate Dominum Alleluia.

Argumentum.

1 Mutat David populum Israeliticum ad Dei laudes decantandum, ob beneficia in illos col'ata. 2. Quorum summa est, quòd promissione Abrahamo ea de re facta, semini illius terrà Chanaan habitandam de lit. 3. Vocans eos, eum adhuc pauci essent, in Agyptum occasione famis, quò iam Iosephum præmiserat, ut eos exire peret. 4. Vnde post eos eduxit per Moysen & Aaron: per quos multa signa edebat, ut Agyptij populù ipsius dimitteret. 5. Quòd & factu. u. est: & sic multis admirabilibus circa eos in deserto exhibuit, deduxit eos tandem in terram promissionis, ut ibi Deo seruiar, & secundùm eius mandata viuant.

1. Confitemini & gratias agite Domino de præteritis beneficiis ab eo acceptis: & pro futuro inuocate nomen eius, & annunciate ac nota facite inter gentes opera eius.

Cantate ei & psallite ei, narrate omnia mirabilia eius.

Laudamini inter vos & gloriamini in nomine sancto eius, lætetur cor quærentium Dominum.

Quærite Dominum ac firmitudinem eius, & confirmamini in eo: quærite faciem & fauorem eius semper, illum præ oculis semper habentes, & gratias illi semper agentes.

Mementote mirabilium eius quæ fecit, repetite memoria prodigia & miracula eius, & iudicia legesq; oris eius.

*Erenim semen Abraham, serui sunt eius; & filij
Iacob, electi eius.*

*Ipse Dominus Deus noster est: in vniuersa ter-
ra exstant iudicia eius.*

*Memor fuit in sæculum æternum testamenti ac
fœderis sui, verbi quod seruari mandauit in mille
generationes.*

*1. Verbi, inquam, quod disposuit ad Abraham,
& pepigit firmiter cum eo primo; & iuramenti sui
quod præstitit ad Isaac secundo.*

*Et statuit illud tertio Iacob in præceptum, ac
legem perpetuam, vt non alium quam se Deum co-
leret; & Israel in testamentum & fœdus æternum,
vt vicissim ipse singulari fauore eum completeretur.*

*Dicens: Tibi dabo terrã Chanaan, funiculum
& sortem hæreditatis vestræ.*

*In vim cuius fœderis cum essent viri numero
breui, imò paucissimi, & peregrini in ea, ac incolæ
eius,*

*Et, quod magis est, oberrantes pertransierunt de
gente in gentem, & de vno regno ad populum
alterum:*

*Tamen non permisit nec reliquit hominem no-
cere, nec calumniam, aut iniuriam, fraudemne fu-
cere eis, & corripuit pro eis Reges.*

*Nolite, inquam, tangere Christos vnctos meos,
& in Prophetis meis nolite malignari, nec villo in-
commodo eos afficere.*

*3. Et vt viam ad eam rem paulatim muniret,
vocaui*

*vocaui famẽ super terram, & omne virgultum,
quod firmamentum est panis ad vitam sustentan-
dam, contriuit, vt hac occasione in Ægyptum illis
esses proficiscendum.*

*Sed priusquam irent, misit ante eos virum, qui
eos venientes benignè esset accepturus: & hac de cau-
sa in seruum vendatus est Ioseph.*

*Imò humiliauerunt Ægyptij & afflixerunt in
compedibus pedes eius, ferrum pertransiit ani-
mam eius, fuitq; ferro vinctus vsque ad illud tem-
pus donec veniret verbum eius, quod de illo Domi-
nus decreuerat.*

*Tunc enim eloquium Domini inflamauit eum
ad famnia interpretanda: qua occasione & a squalore
ac sordibus carceris liberatus & purgatus est: nam
misit Rex, & soluit eum; princeps populorum, &
aperto carcere dimisit eum.*

*Et constituit eum dominum domus suæ, &
principem omnis possessionis suæ.*

*Vt tamquam magister ac dux erudiret, & si opus
esset, vinculis constringeret principes eius, sicut se-
cundum semetipsum, pro ratione ac intelligentia sua,
videret conuenire, & lenes eius prudentia doceret.*

*Et hoc modo rebus omnibus preparatis, intrauit
Israël in Ægyptum, & Iacob accola peregrinusq;
fuit in terra Cham, vnde Ægyptij descenderunt.*

*Et auxit populum suum Dominus vehementer:
& firmavit, & tam viribus quàm robore sortem fecit
cum super inimicos eius.*

4. *Postea autem cum tempus esset ut ad terram promissionis ex Aegypto redirent, conuertit eorum rum ut odirent populum eius, & dolum faceret in seruos eius.*

Qua occasione misit Moysen seruum suum cum eo Aaron, quem elegit sibi ad hoc ipsum.

Ac quo missionis sua fidem facerent, posuit in ea verba, & potestatem signorum suorum, & prodigiorum mirabilem, qua in nomine ipsius, & tanquam veri illius nuncij, ederet in terra Cham.

Etenim misit per manum eorum, qui dicto illis in omnibus obtemperabant, tenebras, & obscuram totam Aegyptum, & non exacerbauit tum temporis magis sermones suos, sperans eam rem effecturam, ut ad meliorem mentem Aegyptij venirent, aduersum verba & mandata sua non rebellarent.

Quod cum non facerent, conuertit aquas eorum in sanguinem, & occidit pisces eorum.

Sed edidit & quasi ebullit terra eorum nas, idq; vel in intimis penetralibus ac cubilibus regum ipsorum.

Dixit, & venit cynomyia, ingensque multitudine mixta ex omni genere muscarum & insectorum: exstiterunt ciniphes ac pediculi in omnibus finibus eorum.

Quin & posuit ac conuertit pluias eorum grandinem, & in ignem comburetem ac flagrantem in terra ipsorum.

Et percussit vineas eorum, & ficulneas eorum

& cōfregit ac cōtriuuit lignū & arbores finiu eorum. Dixit, & venit locusta & bruchus, cuius non erat numerus.

Et comedit omne fœnum & herbam in terra eorum, & comedit ac deuorauit (omnē) fructum terræ eorum.

Et percussit omne primogenitum in terra eorum, primitias omnis laboris & roboris eorum.

5. *Et eduxit eos cum argento & auro, & non erat in tribubus eorum quisquam infirmus.*

Læta est Aegyptus in abiū & profectioe eorū, quia cecidit & incubuit timor eorū super eos.

Expandit Dominus nubem in protectionem & quasi tabernaculum integumentumq; eorum: & ignem, ut luceret eis per noctem.

Perierunt, & venit coturnix in magna copia, & pane cæli saturauit eos.

Aperuit & dirupit petram, & fluxerunt aquæ, abierunt & cucurrerunt in sicco flumina.

Que quidem omnia fecit, quoniam memor fuit uerbi sancti sui (quod habuit) ad Abraham seruum ac puerum suum.

Et eduxit populum suum in incunditate & exultatione, & electos suos in cantu & lætitia.

Et dedit illis terras ac regiones gentium, & labores populorum hereditate possederunt.

Ut custodiant iustificationes & statuta eius, & legem eius requirant ac seruent. Laudate Dominum. Alleluia.

EXPLANATIO.

Prodigia, iudicia] In iis quæ Dominus facit, deus semper spectanda: id quod facit, quod sensu oculorum percipitur; & quo iudicio facit, quod non nisi mente intelligitur.

Vocauit famem.] Nota, dum Deus vnum iustè punire merenti, beneficium ex ea re struere. Et quemadmodum eos quos punire vult, subinde beneficiis afficit: ita eos quos beneficiis vult ornare, in malis nonnumquam auerteret. Ita iustitia eius sicut montes Dei, & iudicia eius sicut flus multa.

PSALMVS CV.

Titulus.

Laudate Dominum Alleluia.

Argumentum.

1. INCITANS nos vit sanctus ad laudes Deo cantandas: 2. Orauit pro persona populi Israelitici, vt sibi adesset: vult, tamen peccata eius. 3. Quomiam olim circa eundem populum idem fecit, cum periret rubrum eos deduceret, qua de re primum quidem illi gratias agebant, sed mox grauissimè aduersum eum peccabant. 4. Vnde vocatus Dominus, ac maximè quidem de vitulo adorato, vehemènter eos puniuit donec Moyseis pro iis intercederet, Deum que placaret. 5. Qua quidè re nihil tamè adhuc meliores factos, nerum contumaciter Deo minus eos punire propter Beelphegor adorati, donec idem per Phinees placaretur. 6. Quo facto iterum ad nefandissima peccata se conuerterunt, adeo vt & ipsum Moysem secus quam oportet loqui facerent, & proprios liberos suos dæmonis suis sacrificium. 7. Qua de causa iratus quidem fuit vsque ad furorem Dominus, acerbissimè eos puniuit, sed ad extremum tamen in gratiam eos conuertit. 8. Quare vt & nunc ita facere velit, precatur.

1. **C**onfitemini Domino, & cum gratiarum actione omnia illi accepta referte, quoniam

bonus ac benignus, quoniam in æternum sæculum misericordia eius.

Quis satis dignè edisseret ac loquetur potentias ac fortia facta Domini, auditas faciet omnes laudes eius?

Equidem beati qui custodiunt iudicium publicè, & faciunt iustitiã priuatim, in omni tẽpore.

2. Memento, quæso, nostri ò Domine in beneficio populi tui, quæ omni fauore prosequi soles: & visita nos in salutari tuo, vt eius participes fiamus.

Idè, ad videndum in bonitate, vt cernamus bonos electorum tuorum, & ad letandum, quo & ipsi gaudeamus in lætitia gentis tuæ, & vt laudemus à nobis prædicantibus nomen tuum unà cum omni populo, quem peculiariter elegisti pro hæreditate tua.

3. Peccauimus quidem cum patribus nostris: & legem tuam contorquentes, iniustè egimus, iniquitatem & impietatem fecimus.

Patres nostri in Ægypto non intellexerunt, nec pro debito perpenderunt mirabilia opera tua, & non fuerunt memores multitudinis misericordiæ tuæ.

Imò &, quod deterius est, rebelles facti, irritauerunt Dominum Deum suum, ascendentes in mare, mare, dico, rubrum.

Et tamen vide quid fecit: equidem licet illi indignè essent, saluauit tamen eos propter nomen suum, vt notam faceret potentiam suam.

Et comminatus increpuit mare rubrum, & continuo exsiccatum est, & deduxit eos in medijs aquis.

aquarum abyssis, sicut si ambularent in deserto.

Et saluauit eos de manu odientium, & erudit eos de manu inimici.

Et operuit aqua hostes tribulantes eos, & uultus eorum non remansit.

Et hoc uidentes, crediderunt quidem uerbis eius, & canentes laudauerunt laudem eius:

Sed id ad exiguum planè tempus; etenim festiuas ciuè aliter fecerunt, & obliui sunt operum eius, & non sustinuerunt nec exspectare uoluerunt conuulsiuum eius, ut discerent quid porro esset agendum.

Et ideo, desideria sua sequentes, concupierunt concupiscentiam in deserto, & tentauerunt Deum in solitudine & in aquoso.

Et dedit eis petitionem ipsorum, & prostrigata per uenturiam, misit saturitatem in animas eorum, quæ tamen post in maciem & perniciem eorum est conuersa.

4. Etenim uti mox emulati sunt & irritauerunt Moysen prophetam in castris, & Aaron sanctum sacerdotem Domini: tumultum aduersum eum concitauerunt.

Aperta est terra, & deglutiuit Dathan, & operuit se super congregationem & multitudinem eorum qui conspirauerant cum Abiron.

Et exarsit ignis in synagoga & caeterum eorum flamma combussit peccatores impios.

Nam præter hoc & fecerunt vitulum in Horeb, & prona adorauerunt sculptile quod ipsi confluauerunt.

Et mutauerunt gloriam suam, quam ex agnitione veri Dei præ cæteris gentibus habebant, in similitudinem

rudinè bonis ac vituli comedentis fœnū & gramen.

Et sic obliui sunt Deum, qui saluauit eos; qui fecit magnalia in Aegypto, mirabilia in terra Cham, terribilia in mari rubro.

Quod uidens Dominus, iratus factus est, & dixit ut disperderet eos, si non Moyses electus eius medium se interposuisset, & steterit in ipsa contractione ac vastatione, quam inter eos edebat in conspectu eius, ad diuisos ac separatos reconciliandos.

5. Orans pro illis ut auerteret iram eius, ne disperderet eos: quod cum impetrasset, nihilo tamen meliores facti sunt, sed planè contumaces, sic ut spreuerunt, & re ipsa pro nihilo habuerunt terram desiderabilem.

Et non crediderunt uerbo promissionis eius, & murmurauerunt in tabernaculis suis: & planè inobedientes facti, non exaudierunt uocem Domini.

Quare iterum excaduit, & leuauit manum suam cum iramento super eos, ut prosterneret eos in deserto.

Et ut deliceret ac dissiparet semen eorum in nationibus per cunctas gentes, & dispergeret eos in regionibus per omnes terras.

Nam præter supradicta, & initiati quoque ac consecrati sunt Beelphegor idolo Moabitaram, cui adhaeserunt: & comederunt sacrificia mortuorum, quos, Deo uino relicto, pro diis colebant.

Et irritauerunt eum in omnibus studiis & adinventionibus suis: & creuit ac multiplicata est

est in eis ruina, & mortalis plaga peccati.

Quod animaduertens, exarsit protinus, & in medio Phineés, sumitq; iustam vindictam a plucium de illis, Zambri Iraëlitam cum Moabitide concumbentē interficiens; & sic placavit Dominum, & cessauit plaga ac quassatio eorum.

Et reputatum est hoc etiā ad iustitiam in generatione & generationem, vique in sempiternum.

6. Et iterum irritauerunt eum ad aquas traditionis, & vexatus est, malumq; accepit. Vires propter eos, quia exacerbauerunt & rebelauerunt spiritum eius.

Ita ut hoc causam ei dederit, quod perperam inconsulto locutus est, & male verba distinxit in verbis suis: vnde Deus illi iratus factus est, & propter hoc populo quoque clara voce comminatus, propter quod non disperdiderunt gentes quas dixit Dominus illis.

Et, quod deterius est, cōmisti sunt inter gentes, & didicerunt opera eorum, & seruerunt sculptilibus eorum, & factum est illis in scandalum, & gnumq; malum, & offendiculum.

Nam & immolauerunt filios suos, & filias in dæmoniiis.

Et effuderunt sanguinem mundum, innocentem, sanguinem filiorum suorum, & filiarum suarum, quas sacrificauerunt sculptilibus Chanaan.

Et infecta exsecrabilisq; facta est terra in sanguinibus, & contaminata est, tam ipsa quam illi.

operibus eorum; & contra fidem Domino debitam, fornicati sunt in adinventionibus & studiis suis, in propria, non Dei, sapientia fundatis.

7. Et iratus est quasi furore Dominus in populum suum, & abominatus est hæreditatem suam.

Et dedit ac tradidit eos in manus gentium, & dominati sunt eorum qui oderunt eos.

Et tribulauerunt penitusq; oppresserunt eos inimici eorum, & humiliati sunt sub manibus eorum. ac quamquam quidem sæpe diuersis vicibus liberauit eos:

Tamen ipsi autem nihilo meliores facti, semper rebellantes, exacerbauerunt eum deuo in consilio suo, dum sua inuenta, non Dei, sequuntur: & sic depressi ac humiliati sunt in iniquitatibus suis.

Ceterum tamen ad extremum Dominus pro immensa bonitate & misericordia sua vidit cum tribularentur, & audiuit lamentationem & orationem eorum.

Et memor fuit pacti ac testamenti sui cum eis, & penituit eum secundum multitudinem misericordiarum suarum.

Et dedit eos in misericordias, sic ut grati fierent in conspectu omnium qui captiuos ceperant eos.

8. Quod quidem cum ita se habeat, saluos fac & nos, licet peccatores, ut supra dictum est, o Domine Deus noster: & congrega ac in vnum collige nos de variis nationibus ac gentibus, per quas dispersi sumus.

*Vt cum gratiarum actione confiteamur nomi-
ni sancto tuo, tibi omnia accepta ferentes: & gra-
riemur de nobis in laude tua, quod te Deum habu-
mus, & quotidie laudamus,*

*Dicentes: Benedictus Dominus Deus Israël
sæculo & vsque in sæculum: & respondens dicitur
omnis populus, Fiat, fiat.*

EXPLANATIO.

Reputatum ad iustitiam] Licet enim forma que Pharaonem Zambre occidebat, non omnino iusta erat; nam non est privati, vindictam publicam sumere; quia tamen reus se iusta erat, & zelus iustus: totum factum illi reputatum fuit ad iustitiam, sic vt parua iniustitia per magnam iustitiam regeretur.

Vexatus est Moyses] Quemadmodum vno facto Pharaonis placatus fuit Dominus toti populo peccanti: ita de conuulso leuissimum delictum iratus fuit Moysi in reliquis semper bene agenti. Ratio differentia est, quia primo in maiori grauius peccata amicorum ferimus, quam aliorum. Quia ira illa non absoluta est, vt ob id amici esse desinant; sed moderata, vt de Moysse accidit.

LIBER QVINTVS.

PSALMVS CVI.

Titulus.

Laudate Dominum, Alleluia.

Argumentum.

1. Adhortatur nos Propheta ad laudes Deo canendas, initio quidem in genere, deinde autem in specie. 2. Primum, quia extraxerat populum in deserto, in viam rectam deduxit. 3. Deinde, quia eundem a peccato liberavit. 4. Tum, quia eum ipsum corpus ob peccata a negotantem sanauit. 5. Post, quia in aqua periclitantem liberavit. 6. Addens deinceps, quantum aliis bonis populum suum affecit: in quem ingratum ad tempus quidem nonnumquam punxit, sed tunc in gratiam recipit. 7. Quæ omnia tam admirabilia vultum istum ac sapienter diligentem obiteruare, malum autem negligere aut. Notat dum autem in supradictis quatuor beneficiis specialibus, quate non in singulis ponit, necessitate, inuocationem, gratiarum & gratiarum actionem. Ex quibus versus inuocationis & gratiarum actionis sunt, qui intercalares apud Poetas vocantur.

1. *Confitemini Domino, & cum gratiarum actione omnia illi accepta referte: quoniam bonus & benignus, quoniam in æternum sæculum misericordia & clementia eius.*

Dicant nunc hymnos qui redempti sunt à Domino, quos redemit de manu inimici: etenim de terris & regionibus per quas dispersi erant, congregauit ac collegit eos.

A Solis ortu & occasu, ab Aquilone, & mari Australi.

2. *Qui errauerunt in solitudine in deserto in-
aquo-*

aquoso, & viam ciuitatis habitaculi ubi quisque mortalium degeret, aut ipsi degere possent, non inuenerunt.

Sed cum esuriētes & sitientes incederent, cura eorum in ipsis defecit ac collapsa est.

Et ideo clamauerunt ad Dominum cum tribularentur: & ille de angustiis & necessitatibus eorum eripuit ac liberauit eos.

Et iter aggredi fecit ac deduxit eos in viam rectam, ut irent in ciuitatem habitationis suae.

Quare confiteantur & cantent Domino, & benedicant, faciant eum ipse misericordiae, & benignae opera eius; & narrent inter se mortales eas ipsas misericordias & reliqua mirabilia facta eius, quae filiis hominum, Adami posteris, praestitit & exhibuit.

3. Quia satiauit animam inanem, & animam esurientem impleuit & satiauit bonis.

Sedentes in tenebris & in umbra mortis & qui uincti erant in egestate ac mendicitate ferro.

Quod ideo illis contigerat, quia exacerbauerunt & deseruerunt eloquia Dei, & consilium Altissimi irritauerunt & contempserunt.

Et ob hoc humiliatum & attritum est in labore & afflictione cor eorum, & infirmati lapsi sunt nec fuit qui adiuuaret.

Et ideo clamauerunt iterum ad Dominum cum tribularentur: & ille de angustiis & necessitatibus eorum eripuit ac liberauit eos.

Ereduxit eos de tenebris, & umbra mortis, & uincula eorum dirupit.

Ergo confiteantur & cantent Domino, celebrentque faciant eum ipse misericordiae & benignae opera eius; & narrent inter se mortales eas ipsas misericordias, & reliqua mirabilia facta eius, quae filiis hominum, Adami posteris, praestitit & exhibuit.

4. Ipse enim est qui contriuit portas aereas, & uictes ferreos confregit.

Suscepit eos de via iniquitatis & prauaricationis eorum, in qua stulti ambulabant: propter iniustitias enim suas, factum est ipsis quod humiliati & afflicti sunt.

Ad hoc quod praegritudine omnem escam abominata est anima eorum, & appropinquauerunt uigine ad portas mortis.

Et de nouo clamauerunt ad Dominum cum tribularentur, & de angustiis ac necessitatibus eorum eripuit ac liberauit eos.

Et misit uerbum suum salutare, & sanauit eos, & eripuit eos de interitionibus eorum, & quasi de ipso sepulchro ac fouea.

Quare confiteantur & cantent Domino, celebrentque faciant eum ipse misericordiae, & benignae opera eius; & narrent inter se mortales eas ipsas misericordias & reliqua mirabilia facta eius, quae filiis hominum, Adami posteris, praestitit & exhibuit.

Et sacrificent sacrificium laudis & gratiarum

*actionis: & annuncient ac pradicent opera eius
exultatione & laude.*

5. *Etenim qui descendunt mare in nauibus
facientes operationem & negotiantes in
illis vastissimis & multis,*

*Ipsi viderunt & vidēt quotidie opera Domini
& mirabilia eius in profundo.*

*Dixit enim vno verbo, & continuo excitauit
& stetit in mari spiritus ac ventus procella, &
altati sunt fluctus eius.*

*Ascendunt vsq; ad caelos, & descendunt vsq;
ad abyssos: vnde anima eorum, qui nani vehemēt
tur, in malis tabescebat, & quasi liquefiebat.*

*Turbati sunt & moti sunt in gyrum, nauibus
& vacillantes sicut ebrius: & omnis sapientiarum,
& peritia gubernādi, superante vi temporis
cessauit, & quasi deuorata & absorpta est.*

*Et rursum clamauerunt ad Dominum cum
bularentur, & de angustiis & necessitatibus
eorum eduxit eos.*

*Et mutauit ac statuit procellam eius in
tranquillam, & siluerunt ac conquisiuerunt fluctus
eius.*

*Et letati sunt illi, quia siluerunt ac conquisiuerunt:
& deduxit eos in portū voluntatis eorum,
quō iter instituerant.*

*Quare confiteantur & cantent Domino,
breuius, faciant eum ipse misericordia, & beneficia
facta eius, & narrent inter se mortales, eas ipsi*

*cordias, & reliqua mirabilia facta eius, quae filiis
hominum, Adami posteris, praestitit & exhibuit.*

*Et exaitent eum in ecclesia ac congregatione ple-
bis ac populi, & in cathedra ac confesso iuniorum
laudent eum.*

6. *Etenim mutauit ac posuit flumina in deser-
tum, & scaturigines ac exitus aquarum in siccita-
tem & sitim.*

*Petram ac terram fructiferam in saluginem ac
sterilitatem, praestitit & à malitia inhabitantium in ea.*

*Et è cōtra posuit desertum in stagna aquarum,
& terram siccā sine aqua in exitus aquarum.*

*Et collocauit illic esurientes, & constituerunt
ciuitatem habitationis.*

*Et seminauerunt agros, & plantauerunt vineas,
& fecerunt fructum & prouentum annuae natiui-
tatis & culturae.*

*Et benedixit eis Dominus, & multiplicati sunt
iumentis valde, & iumenta quoque eorum non mi-
serauerunt.*

*Et ingratos se praestantes, rursum ob peccata sua
iuncti facti sunt, & vexati afflictiq; sunt à tribula-
tione malorum, & affecti grauissimo dolore &
tristitia.*

*Effusa est contemptio super principes eorum,
& ut eos ipsi vilipenderent: & ita errare fecit eos
in saepe in deserto inuio, & non in via.*

*Et denno cum poenitentiam de peccatis agerent,
conuenit ac subleuauit pauperē de inopia, & posuit
eum in via.*

sicut oves & greges pecudum familias eorum.

7. *Hæc (tam admiranda) videbunt recti lætabuntur in tanta Dei providentia: & cuncta omnis iniquitas claudet & oppilabit os sanctorum harum rerum nihil intelligit.*

Nam quis ferè inter mortales est sapiens, & studiet ac observabit hæc, & intelliget misericordias & immensa beneficia Domini?

EXPLANATIO.

Tenebris & umbra mortis] Quoniam mors inferni gignis mundi est obscura; ideo tenebræ & umbra adhibentur. Estque duplex mors, una corporis quoad vitam altera animi, quoad virtutem.

Effusa est contemptio super principes] Cum populus suo vitio, siue ipsorum magistratum, siue utrorumque principes ac magistratus suos contemnit, certum est nocentiam rei publicæ imminere.

PSALMVS CVII.

Titulus.

Canticum psalmi ut canatur ipsi David

Argumentum.

1. **L**audes Dei prædicans vir sanctus, petit ab eo esse promissum, repetens verba eius in persona ipsius. 2. Quod omnino ita purat futurum, quoniam idem videtur, repetens verba eius in persona ipsius. 3. Videtur candum redit, ut victoria contra Idumæos potiri possit. Cuiusque hic Psalmus cum quinquagesimo sexto & nono.

1. **P**aratum cor meum Deus, (paratum meum) cantabo voce, & psallam instrum.

mentis in gloria, & pro omni parte virili mea.

Emigra & exurge mecum ô nablum & psalterium meum, & tu cithara mea: exurgam enim diluculo, ipsamque adeo auroram excitabo.

Et confitebor ac cum gratiarum actione omnia accepta feram tibi in populis & mediis eorum conventibus, ô Domine, & psallam tibi in cunctis nationibus.

Quia magna est & super cælos usque extenditur bonitas & misericordia tua in peccatis condonandis; & usque ad nubes porrigitur iustitia, & veritas tua in promissis præstandis.

Exaltare igitur super cælos Deus, & extendatur super omnem terram gloria & maiestas tua, ut liberentur ab omnibus malis dilecti tui.

2. *Saluum me fac dextera tua, & exaudi me, ac responde votis meis: quod sanè nihil dubito, quin ita sit facturum, quoniã Deus olim locutus est (& quasi promissum hoc nobis) in tabernaculo sancto suo.*

Exultabo, inquiens, & diuidam populo meo Sichimam, & conuallem tabernaculorum socchet dimiciar.

Meus est Galaad, & meus est Manasses, & Ephraim susceptio & fortitudo capitis mei.

Iuda rex, & dux, legiserq; meus: Moab, ita mihi habitus est, ut sit tamquam alla ac lebes spei mei, quando lassus lavare me cupiam.

In Idumæam super Edom extendam calciamentum meum, ut pedibus meis eos subiiciam: & iam

392 IOACHIMI HOPPERT
mihi *Philistæi*, alienigenæ, amici ac *subditi* facti
sunt, sic ut *triumphum de eis canam*.

3. *Qua quidem cum ita se habeant, ô Domine,*
quis deducet me in civitatem istam munitâ Edom,
quam tanto tempore teneo obsessam? quis deducet
me usque in Idumæam, cum qua tam diu bellum gero?

Nonne tu Deus qui *hactenus* repulisti nos? &
non exhibis vel tandem ad pugnam Deus in virtu-
tibus, & una cum exercitibus nostris?

Da igitur, obsecro, nobis auxilium de tribula-
tione: quia vana & fallax salus hominis.

Sed in Deo revera faciemus virtutem, & robur
nostrum ostendemus, & ipse conculcabit & ad ni-
hilum deducet inimicos nostros.

EXPLANATIO.

Gloria] Sic vocat vires animæ suæ, in qua omnis eius
gloria propter Dei similitudinem consistit. Unde & vni-
tam suam eam alibi appellat.

PSALMVS CVIII.

Titulus.

In finem, siue ad summum præfectum chorum-
sici, missus Psalmus David.

Argumentum.

1. Implorans David auxilium Dei contra Doeg, & alios obtu-
ratores suos, qui principem locum apud Saulem tenebant, enu-
merat mala quæ aduersum ipsum moluntur. 2. Qua de re ipsum
dignis suppliciis affici ac puniri optat, quemadmodum eum decet
qui falsò illi detraxerat. 3. Orans è contra pro se ut à malis, in
quibus

PARAPHR. IN LIB. PSAL. 393

quibus veteratur, à Deo liberari possit. 4. Quod cum fiet, se Deo
gratias acturum sicut. Genit hic David personam Christi de Iudæis
ac maxime quidem de Iuda proditore, conquerentis.

1. Deus, laus & gloria mea, quem solum laudi-
bus cano, & a quo uno gloriam omnem ac-
cipio; obsecro, laudem meam, qua tua est, ne tacue-
ris: quia os impij peccatoris, & os dolosi super me
aperturn est.

Locuti sunt aduersum me lingua mendaci ac
dolosa, & sermonibus odij circumdederunt me,
& expugnauerunt, præliati que sunt aduersum me
gravis, sine vlla causa.

Quoniam pro eo quod ipsos diligebam, & ratio dicta-
bat ut illi vicissim me diligerent, aduersabantur &
detrahebant mihi: ego autem undique circumuen-
tus ad te vnicum præsidium confugebam, & tam pro
illis quam pro me orabam.

Et sic ipsi posuerunt aduersum me mala pro
bonis, & odium pro dilectione mea.

2. Ad quod quidem grauissimum peccatum in-
gratitudinis rependendum, constitue super eum
peccatorem & impium, qui illi imperet: & diabo-
lus ipse ac Satan iter ipsi perpetuus aduersarius à
dextris eius.

Cum iudicatur, exeat cõdemnatus impietatis:
& oratio eius, qua pro se dicit ac deprecabitur, fiat
ac vertatur in grauius peccatum & odium iudicis
aduersum eum.

Fiant dies eius pauci, & episcopatum ac
præse-

praefecturam, eius accipiat alter.

Fiant filij eius orphani, & vxor eius vidua.

Nutantes & *instabiles* transferantur ac *vagentur sine certis sedibus* filij eius, & mendicent, & eiiciantur de *vastatis* habitationibus suis, & *quantant victum suum*.

Scrutetur & *manum iniiciat* scelerator & *exactor* in omnem substantiam eius, & diripiant alieni labores eius.

Non sit illi adiutor *qui misericordia erga eum commoueat*, nec sit qui misereatur pupillis eius.

Fiant nati ac *posteritas* & *desinant ultima* eius in interitum, in generatione vna *sola* deleatur nomen eius, *sic ut non perueniatur ad alteram*.

Et è *contra* retro in memoriam redeat iniquitas patrum eius in conspectu Domini, & peccatum matris eius non deleatur.

Fiant, *inquã*, contra Dñm, & *versentur ob oculos eius hac peccata* semper, & *si qua re est fecerint*, dispereat de terra memoria eorũ, pro eo quod *filii eorũ* nõ est recordatus facere misericordiam,

Verũ è *contrario* calumniatus & persecutus est hominem inopem & mendicum, *omni ope humana destitutum*, & *cõpunctum ac mæstum* corde, *conatus est occidere ac mortificare*.

Et dilexit maledictionem, & veniet ei: & noluit benedictionem, & elongabitur ab eo.

Et induit maledictionem sicut vestimentum *suum*, & intrauit sicut aqua in interiora *viscera* eius,

eius: & sicut oleum in ossibus eius.

Vnde fiat ei sicut *vestimentum ac pallium* quo operitur, & sicut *cingulum ac zona* qua semper præcingitur.

Sitq; hoc opus & *merces eorum quod à Domino* eis retribuatur, qui detrahunt mihi apud Dominum, & qui loquuntur mala aduersus animam & *vitam* meam.

3. Et tu autẽ Domine Domine fac & *sta* mecum propter nomen tuum, *ut facta tua illi respondeãt*: quia *id vtique inde deductum est*, quod bonus es & *benignus*, & quod suavis est misericordia tua.

Libera, *inquam*, me; quia egenus & pauper ego sum, & cor meum conturbatum & *vulneratum* est intra me.

Sicut *umbra serotina* cùm declinat, & *in tenebras noctis* euanescit, *praterij* & *ablarus* sum, & excussus sum, sicut *locustæ vagantes*, & *huc illucq;* salientes de *arboribus*, & *graminibus* vento ac frigore *decuti* solent.

Genua mea infirmata sunt & *vacillant* à ieiunio, *dum à te in cinere* & *sacco clamare* numquam *cesso*: & caro mea & *ipsa* prorsus immutata & *macilenta facta* est propter oleum & *pinguedinem* in hac *seruitute* quam patior ei *destralam*.

Et ego factus sum *indibrium* & opprobriũ illis: viderũt me, & *mox mouerũt per risum* capita sua.

Quod cùm ita sit, adiuua me Domine Deus meus, *saluũ* me fac *secũdũ* misericordiã tuam.

Et

Et sciant quia non ipsorum, sed manus tua est hæc, qua tum quidem usus, eorum operâ me affluxisti, tum verò iterum redemisti, & quod tu Domine fecisti eam.

Maledicent illi, & tu benedices: qui insurgunt in me, confundantur, seruus autem tuus letabitur.

Induantur qui aduersantur ac detrahunt mihi, pudore & ignominia, & operiantur, sicut pallio ac diploide, confusione sua.

4. Quod quidem cum fiet, confitebor & cum gratiarum actione salutem meam acceptam seram, & cantabo Dño nimis valde, quantum animo queam, in ore meo, & in medio multorum laudabo eum.

Quia adstitit à dextris pauperis, vt saluam faceret à persequentibus & falsis principum iudicis animam meam.

EXPLANATIO.

In memoriam] Deus in altera vita neminem punit, nisi ob peccata sua propria: in hac, etiam ob peccata eorum, quorum ipse pars est, vt liberi parentum, licet fiat infontes; sui autem fontes, & ob sua, & ob parentum peccata sæpe puniuntur, & hic & in futuro sæculo.

Quia oblitus est facere misericordiam] Animaduerte non aliud quàm immisericiordiã impio exprobrari: quia quemadmodum summa virtus est misericordia, vnde perfecti & misericordes in Euangelio dicuntur; ita summum vitium est, ab ea esse alienum, vnde euntibus in ignem æternum, non aliud quoque obiicitur, cum contra euntes ad vitam æternam à misericordia laudentur.

PSAL-

PSALMVS CIX.

Titulus. Psalmus Dauid.

Argumentum.

Celebrat hic vir sanctus triumphum Christi, introducens Deum Patrem, alloquentem ter Filium suum. 1. Ac primò quidem à dextris eum sedere iubet. 2. Deinde ex se ante mundi exordium genitum ait. 3. Tum sacerdotem eum vocat in perpetuum. 4. Vnde ad extremum Dauid teriò Christum quoque alloquens, omnino forte ait, vt demittis hostibus caput super omnes extollat.

1. Dixit Dominus, Deus Pater, Domino Deo meo, Filio suo unigenito ad calum redeunti, Sede à dextris meis, supra omnes res diuinas & humanas.

Donec extremo mundi tempore ponam inimicos tuos, diabolum, & omnem generationem eius, scabellum pedum tuorum, in inferno inferiori.

2. Virgam & sceptrum fortitudinis & virtutis tue, ð Domine Fili Dei, emittet & ostendet Dominus pater tuus ex Sion monte Ierusalem, vnde regni tui initium progredietur: itaq; dominare, vel inuis omnibus, in medio inimicorum tuorum.

Tecum enim semper est Pater tuus, rerum omnium principium, per quem principatum ac potestatem tuam ostendes in die virtutis ac fortitudinis tue, quo tempore populus tuus electus spontaneus aderit cum oblationibus liberalibus, in decore sancto. dicitur enim: ecce ex tenebris vterò tam me

rotamq³, mundi opificium, quam ipsius aurora virginis intacta genui te, & rorem natiuitatis tua diuinitus emisi.

3. Sed & iurauit tibi Dominus Pater tuus, & non poenitebit eum, dicens: tu qui sapientia mea es, non modo Rex es potentissimus, sed & sacerdos sanctissimus, idq³ non ad tempus, ut Aaron & filij eius, sed in æternum, secundum atque adeo supra morem & ordinem Melchisedech regis & sacerdotis, cuius initium & finis ignoratur.

4. Denique Dominus Pater tuus semper est à dextris tuis, qui rerum omnium potens, rebus sic exigentibus transfodiet ac cōfringet in gratiam tuam, quemadmodum saepe transfodit ac confregit in die iustissima iræ & vindictæ suæ reges ac principes.

Quinetiam iudicabit vnà tecum in nationibus ac gentibus tibi non parentibus, de quibus acerrimum sumet supplicium, sic ut cadaueribus implebit omnes ruinas ac valles, & conquassabit & abscondet capita eorum in terra, qui nunc multorum, & quasi uniuersi orbis tenent imperium.

Ac dum propter infinitas cades impiorū quasi flumina sanguinis ubiq³ current, ille manus suas lauans in sanguine peccatorum, tamquam leo rugiens de torrente sanguinis in via bibit, & propterea plenissimam victoriam nactus exaltabit caput, sic ut post omnia infima in hoc mundo perpeffa, & calicem obedientiæ usque ad mortem, mortem autem crucis, exhaustum, effertur supra omnia, beatque

EXPLANATIO.

[Melchisedech] Hoc verbum Regem iustitiæ significat, sic ut Christus rex & sacerdos sit, quod gratia est; & propheta, quod veritatis. Vtrumque autem in Melchisedech significatur per panem, ad cor hominis confirmandum, quod veritas efficit; & vinū vt lætificet cor hominis, quod gratia.

PSALMVS CX.

Titulus.

Laudate Dominum Alleluia.

Argumentum.

1. Pædicat Dominum vir sanctus ab admirabilibus operibus ipsi is quæ oculis conspiciuntur, & legibus eius quæ auribus percipiuntur. 2. Ostendens tum quidem quàm admirabiliter inter se sint coniuncta, & quæ cuiusque sit natura. 3. Tum autem quam vim habeant & effectum. Estque hic Psalmus vnus ex iis qui secundum ordinem litterarum apud Hebræos est compositus, quod legis symbolum esse, iam antè admonuimus.

1. Confitebor, & cum gratiarū actione omnia Caccepta feram, laudemq³ dicam (tibi) Domine in toto corde (meo,) tum quidem in arcano consilio principum & rectorum, tum verò in publico conuentu iustorum & congregatione.

Dicam: magna sunt opera Domini & exquisita, exoptataq³ iis qui toto studio perquirunt in omnes voluntates eius, vt tantorum & tam exquisitorum operum admiratione ad legum ipsius obseruationem incitentur.

Nihil dico, nisi mera gloria & cōfessio laudum, mensq³

merusq; decor, & magnificentia est opus eius, dum contemplatio illius ad laudandum & pradicandum homines incitat: & iustitia eius, unde lex procedit, manet in sæculum sæculi: sic ut opera eius, qua oculis spectantur, & mandata, qua auribus percipiuntur, inter se semper conueniant ac respondeant.

2. Nam quantum ad opera attinet, memoriam æternam fecit mirabilium suorum, sic ut nulla oblivione deleri possint: & quantum ad legem, misericors cum sit & miserator Dominus, etiam tanquam rapinam dedit, & semper dat timentibus se, & seruantibus mandata ipsius.

Atque ut pari passu circa utrumque semper procedat, memor erit in æternum sæculum testamenti ac fœderis sui, quod super lege sua, eiusq; obseruatione fecit, & robur ac virtutem operum suorum semper annuntiabit & ostendet populo suo.

Ut det illis beneficientibus hæreditatem & possessiones gentium, & re ipsa constet quod ante opera manuum eius semper versantur: atque ad eò opera eius sunt veritas in legibus ac fœderibus constituentis, & iudicium in exsequendis.

Etenim si leges spectes, fidelia sunt & rectissima omnia mandata eius, nec non stabilia & confirmata in sæculum sæculi, facta in veritate & equitate, sic ut iustum & æquum semper inter se misceantur.

Si verò opera, præterquam quod homines ab initio creauit, tum & eosdem vitio suo collapsis restituere volens, redemptionem misit populo suo, &

man.

mandauit in æternū satisfieri testamentum suum, ut id quod pacto suo promisit, re ipsa præstetur.

3. Denique cum inter omnia opera vel maxime sanctum simul & terribile sit nomen eius ad reuerentiam, qua ex timore & amore mixta, hominibus incutiendam; tum initium omnis sapientiæ est timor & obseruantia erga legem & voluntatem Domini, ad eos erudiendos.

Sic ut quantum ad legem pertinet, intellectus eius sit bonus omnibus faciendis secundum eum, & quantum ad opera Domini, duret per ea laudatio eius, & manet in sæculum sæculi.

EXPLANATIO.

Initium sapientiæ timor Domini] Nam principium intelligenti est, bene velle, ut in Euangelio à Domino ipso est proditum, cuius primus gradus est timor. Et Iob: Ecce timor Domini, ipsa est sapientiæ; & recedere à malo; intelligentia. Accipimus autem hîc timorem filialem (quæ vocant) non seruilem.

PSALMVS CXI.

Titulus.

Laudate Dominum Alleluia.
(Reuerſionis Aggæi & Zachariæ.)

Argumentum.

1. Describit primum Propheta beatitudinem viri iusti à potentia & diuitiis, gloria, qui sunt effectus iustitiæ. 2. Deinde opera eius in proximo iuando, & obloquitur & aliis rebus aduersis fortiter tolerandis. 3. Tum peccatoris a iustus eum inuidiam,

quæ

qua nihil efficit Esôque & hic Psalmus secundum ordinem litterarum compositus vsu superior, & eadem de causa.

1. **B**eatuſ vir qui timet Dominum, etenim ea re fiet quòd in mandatis eius volet, & delabitur nimis, dum verus timor filialis cum amore ſemper eſt coniunctus.

Unde potens in terra erit ſemen eius, quoniam generatio rectorum, quales ſunt qui Deum timent & mandat eius ſervant, benedicetur.

Gloria & diuitiæ rerumq; omnium abundantia in domo eius, & iuſtitia eius manet in ſeculũ ſeculi.

Sed & exortum eſt & affulget emicatq; ſemper vel in medijs tenebris lumen rectis, quoniam qui ſic ſe habet clemens eſt & miſericors animo, & pius miſerator opere in alijs iuuandis, & iuſtus in promiſſis præſtandis, rebusq; rectè diſponendis.

2. Quia idem re & iucundus bonuſq; eſt homo ille in omnibus factis ſuis, quippe qui miſeretur inopia illorum, & commodat eis ac dat mutuò, quod miſericordia eſt; & diſponit ac diſpenſat ſermones ſuos, & res in iudicio, certa ratione ac ſtabili, quod prudentia, conſtanſiſq; ac perpetua iuſtitia; quia in æternum non commouebitur.

Atque ita apud omnes celebris in memoria æterna erit iuſtus, omniumq; prædicatione extollitur: & ab auditione mala & obloquijs hominum, vel etiã denunciatione rei alicuius aduerſe nõ timebit.

Nam (quicquid ei obueniet, vel homines de eo dicent) paratum eſt ſemper cor eius ſperare ac cõſiderare

in

in Domino, confirmatum, inquam, eſt cor eius: unde non commouebitur nec timebit, donec deſpiciat illos obrrectatores inimicos ſuos, & videat in iis quod merentur & optat.

Quia enim diſperſit ac liberaliter diuiſit res ſuas, & dedit eas pauperibus, ideo iuſtitia eius, cuius vel nobiliſſima pars eſt liberalitas ac erogatio in egenos, manet in læculum ſæculi, & cornu eius exaltabitur in gloria.

3. Peccator autem impius hoc videbit, & inuidia commotus irafceſtur: dentibus ſuis fremet & luore tabeſcet ac liqueſcet, ſed nihil efficiet, quoniam deſiderium omnium peccatorum & impiorum funditus peribit.

EXPLANATIO.

In tenebris lumen rectus] Duplex in iuſto ſpectatur lumen, vt dictum eſt; Vnum intellectus, quod illi ſemper affulget; alterum claritatis vitæ, quod ab illo ſemper emicat, idque vel in medijs tenebris, dum alijs ignobilis & obſecurus minimeque ſapiens videretur.

PSALMVS CXII.

Titulus. Laudate Dominum Alleluia.

Argumentum.

1. ¶ Ncitat vir ſanctus ſeruus Dei ad eum laudandum ac prædicandum. 2. Idque quia excelsus eſt ſuper omnes, & ex humili loco in altum sæpe hominem extollit.

1. **L**audate o ſerui ac pueri Dominum, laudate nomen Domini.

Sit nomen Domini benedictum, *omniq; predicatione collaudatū*, ex hoc nunc & vsq; in seculū.

A Solis ortu vsque ad occasum *celebretur* laudabile nomen Domini.

2. *Etenim* excelsus super omnes gentes Dominus, & super caelos gloria eius.

Imò quis sicut Dominus Deus noster, qui *ascendens cum vult*, in altis *sedet & habitat*; & *contra*, *descendens cum vult*, humilia respicit in caelo *sursum*, & in terra *deorsum*, sic ut nihil sit quod non Deo sit plenum, eiusq; *providentiam euadat?*

Suscitans à terra & *imo puluere* inopem, & de stercore erigens pauperem.

Ut collocet & *sedere faciat* eum cum principibus, cum principibus populi sui.

Qui, *inquam*, habitare facit sterilem in domo, sic ut è sterili *fœcunda facta in familiam* excrescat, & *cum prius tristis ac solitaria* degeret, in matrem filiorum *lactantem ac hilarem euadat*.

EXPLANATIO.

Laudate] Vti David secundum litteram, ita Apostoli mysticè ex infimis summi facti sunt.

PSALMVS CXIII.

Titulus. *Laudate Dominum, Alleluia.*

Argumentum.

1. **C** Anihic initio Propheta quo pacto cum maximis miraculis educus fuerit populus Israeliticus ex Aegypto. 2. Quorum rerum non alium auctorem fuisse ait, quam Dominum ipsum, qui

qui solus verus est Deus, eum simul. hanc gentem, autem sint & ager eam. 3. Quibus optans similes fieri eos qui ea faciunt ac colunt, dicit populum Iudaicum non alium quam verum Deum agnoscere, à quo omnia semper beneficia accepit. 4. Quod ut & nanciat, optat, ut eam quam diu viuât, omnibus laudibus extollat.

1. **I**N exitu Israël de Aegypto, *in exitu* domus Iacob de populo barbaro & *externo*;

Tum facta est Iudæa, *ipsusq; adeo* populus Iudaicum, sanctificatio & *gens sancta* eius, Israël *speciale regnum ac dominium* siue potestas eius.

Id mare rubrum vidit & fugit, & Iordanis gyrans conuersus est retrorsum.

Montes *solitudinis agitati subsiluerunt* & exfulauerunt ut arietes, & colles sicut agni, *filij pecudum* ouium.

Sed quid est tibi mare, quod fugisti? & tu Iordanis, quia conuersus es retrorsum?

Et vos montes quod exultastis sicut arietes, & colles sicut agni ouium?

Equidè à facie Domini, *ob summi numinis presentiam, cum ad legem populo suo ferendam descenderet*, mota est ac *contremuit* terra *sub vobis*, à facie Dei Iacob.

Qui conuertit petram in stagna aquarum, & rupem ac *silicem* in fontes aquarum.

2. *Quarum quidem rerum tam admirabilem*, non nobis Domine, non nobis, *qui nihil promeriti sumus*, sed nomini tuo, *qui solus hæc operaris*, da gloriam.

Idq; ut intelligatur super misericordia tua, *qui*

cuncta nobis hac largiris : & veritate tua, qui promissa patribus nostris facta, re ipsa prestas, hac esse fundata; ne si id ignoretur quandoque dicant gentes, ubi est, quæso, Deus eorum?

Quibus equidem respondemus: Deus autem no-ster in cælo est, omnia quæcumque voluit fecit.

Cæterum simulacra vestra gentium, argentum sunt & aurum, opera manuum hominum filiorum Adam.

Os habent & non loquentur, oculos habent & non videbunt.

Aures habent & non audient, nares habent & non odorabunt.

Manus habent & non palpabunt, pedes habent & non ambulabunt, non clamabunt *nec vocem aut vel suspirationem ullam, nec loquelam edant in gutture suo.*

3. Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis.

(Domus) autem Israël speravit in Domino, adiutor eorum, & *tamquam scutum* protector eorum est.

Domus Aaron speravit in Domino, adiutor eorum, & *tamquam scutum* protector eorum est.

Qui timent Dominum, sperauerunt in Domino, adiutor eorum, & *tamquam scutum* protector eorum est.

Dominus *vsquequaque* memor fuit nostri, & benedixit nobis.

Bene-

Benedixit domui Israël, benedixit domui Aaron.

Benedixit omnibus qui timent Dominum, puillis cum maioribus.

4. *Quod quidem cum ita sit, pergat & adiciat cumulum benedictionis sua Dominus super vos, o domus Israël, super vos, inquam, & super filios vestros.*

Etenim benedicti vos estis & separatim dedicati Domino, qui fecit cælum & terram.

Et quidem cælum cæli uniuersum manet Domino, terram autem dedit filiis hominum, ut illum inde reuereantur ac colant.

Non enim mortui laudabunt & cantibus celebrabunt te Domine, neque omnes qui descendunt in sepulchrū & infernum, ubi alitum est silentium.

Sed nos (qui viuimus) benedicimus Domino, ex hoc nunc & vsque in sæculum.

EXPLANATIO.

Similis] Qualia quis pro Deo colit, iis non corporis quidem transmutatione, sed moribus animi similis euadit,

PSALMVS CXIII.

Titulus.

(Laudate Dominum Alleluia.)

Argumentum.

1. Dicitur vir sanctus se in vno Deo omnem amorem suum collocare, nec alium quam ipsum inuocare velle.

c 4

2. Quoniam

2. Quoniam nuper in graui periculo constitutus, ab illo fuit liberatus. 3. Quare animam suam alloquens, in vno Deo eam accepisse iubet.

1. **D**ilexi, & totum amorem meum in vno Deo collocavi, quoniam exaudiet Dominus vocem orationis meae.

Qui quidem quia semper inclinavit aurem suam mihi, numquam alio confugiam quam ad ipsum, & in cunctis diebus meis, per omnem vitam inuocabo eum.

Etenim circumdederunt me nuper tamquam funes, dolores mortis, & angustia ac pericula inferni inuenerunt me, sic ut mox in sepulchrum descensus viderer.

Tribulationem & dolorem inueni, & vide quia feci; nomen Domini continuo inuocaui.

Dicens, ô Domine, obsecro te, libera animam meam; quod cum fecissem, ecce quid consecutum fuerit: equidem clemens ille ac misericors Dominus cito supplices, & iustus in promissis seruandis erga eos qui fidunt illi, & denique Deus ipse noster qui nunquam non miseretur;

Sed semper custodiens est, & re ipsa custodit peccatulos ac simplices, quorum maxime delictatur essentia: inuitor ac Dominus: ille, inquam, mox ut vidit quia humiliatus & attenuatus, miserq; factus sum, suauit & liberauit me.

3. Quare conuertere anima mea, & deponi omnibus perturbationibus,redi in requiem tuam

PARAPHR. IN LIB. PSAL. 409
quia Dominus benefecit tibi, & persoluit pro te quod volebas.

Quia eripuit animam meam de morte, oculos meos à lachrymis, & pedes meos à lapsu.

Quare placebo Domino, & securus sanctusque ambulabo coram facie eius, in regione terrarum viuentium.

EXPLANATIO.

In regione viuorum] Tam hic quam in caelo, vbi vera sedes est vitae propter iustitiam, cum contra infernus sit sedes mortis, propter iniustitiam.

PSALMVS CXV.

Titulus.

(Laudate Dominum, Alleluia.)

Argumentum.

1. **A**te Propheta se Deo semper firmiter credidisse, & ob id adiutum fuisse. 2. Cuius rei causa conuiuium gratiarum actionis se instituitur um, & vota solutus dicit. 3. Quod & repeat.

1. **C**Redidi firmiter promissis Domini (propter) quod quam confidentissimè semper locutus sum, idq; nò solum rebus secundis, sed & plane aduersis: nam aliquando còtigit quòd ego (autem) afflictus & humiliatus sum nimis supra quam dici queat.

Et tum vel in media consternatione & praecipiti fuga ab hostibus, ego dixi semper in excessu meo, & mentis pra dolore alienatione, Omnis quidè homo mendax, caterùm Deus mentiri nequit, & sine

dubio quod promissit prestabit, quemadmodū & fecit.

2. *Quare, quid retribuam Domino pro omnibus beneficiis quæ retribuit ac contulit mihi?*

Adornato sacro conuiuio gratiarum actionis, calicem salutaris & saluationis prestita accipiam ac leuans bibam, & nomen Domini inuocabo.

Vota mea, quæ cum in periculo essem, vouebam Domino, soluam ac reddam coram omni populo eius: etenim licet de vita nos subinde periclitari permittit Dominus, nō tamen facile patitur occidi; nam preciosa in conspectu Domini mors sanctorum eius, quos misericordia sua est complexus.

Inter quos sanctos vt & ego habear, obsecro te, o Domine; scis enim quia ego seruus tuus, ego, inquam, seruus tuus, & filius ancillæ tuæ, sic vt vel ab ipsa natiuitate totus sum tuus.

3. *Tu soluisisti ac dirupisti vincula mea, quare tibi sacrificabo hostiam & sacrificium laudis, confitens, abs te vno salutē meam esse: & semper nomen Domini inuocabo, omnibusq; præconis celebrabo.*

Vota mea Domino reddam in conspectu omnis populi eius, in atriis domus Domini, in medio tui, o Ierusalem. Laudate Dominum, Alleluia.

EXPLANATIO.

Et filius ancillæ tuæ] Hoc dicit, vt significet se non aduentitium seruum esse, vt profelyti; sed vernam siue domesticum, vt Iudæi.

PSAL-

PSALMVS CXVI.

Argumentum.

1. **I**nuitat vir sanctus omnes quotquot vbiq; sunt morales, ad laudes Deo cantandas, propter misericordiam & veritatem, per Christum allaram.

1. **L**audate Dominum omnes gentes, laudate eum omnes non Israëliti modo, sed & quotquot vbiq; estis populi.

Quoniam multiplicata & per totum mundum diffusa, penitusq; præualuit & cōfirmata est super nos misericordia eius in peccatis condonandis: & veritas Domini in promissis prestandis (manet) in æternum. Laudate Dominum Alleluia.

EXPLANATIO.

Misericordia, veritas] Misericordia moderata: iustitiæ est, vt suprâ diximus, veritas rectæ: misericordia bonitatis, veritas prudentiæ: misericordia gratiæ, veritas perfectionis, sublato legis Mosaicæ velamine. Omnia Christo conueniunt, qui quidem gentibus ex misericordia, Iudæis ex veritate promissionis datus est.

PSALMVS CXVII.

Titulus. Laus Deo Alleluia.

Argumentum.

1. **H**ortatur Rex populum, vt Deo gratias agat. 2. Idque propter summa beneficia ipsi præstita. 3. Quorum causa templum se aditurum Deoque laudes cantaturum ait. 4. Introductuq; & populū id facientē, & sacerdotes respondentes, simulque diem

diem festum in templo vr̄a seculum (qui ad extremum iterum ipse loquitur) celebrantes. Ge. 4. ante Dom̄i personā Chr̄i, cui merita honorifice in Hierusalem, & alibi hæc omnia appin. e. congruē.

1. **C**onfitemini quotquot estis mortales, & p̄-
clām profitemini hoc de Domino, quoniam
bonus est, quoniam in sæculū misericordia eius.

Dicat nunc quoq; populus Israël, quoniā bonus,
quoniam in æternum sæculum misericordia eius.

Dicat nunc sacerdotalis domus Aarō, quoniam
bonus, quoniam in sæculum misericordia eius.

Dicant nunc omnes qui timent Dominū, quo-
niam in sæculum misericordia eius.

Etenim de tribulatione & angustia inuocaui
Dominū, & respōdens vocis meis exaudiuit me, &
posuit in latitudine me locoq; spacioſo Dominus.

Dominus adest mihi adiutor: nō timebo, quid
enim faciat mihi homo.

Dominus, inquam, mecum est mihi adiutor, &
ego despiciam inimicos meos, qui me odio prof-
quantur, optataq; videbo in eis.

Etenim bonum magis est confidere in Domi-
no, quā confidere in homine.

Bonum, dico, magis est sperare ac confidere in
Domino, quā sperare vel in principibus.

Quippe omnes quotquot sunt gentes, circue-
runt me aliquando, & vici in nomine Domini,
quia perimens vltus sum in eos.

Circudantes circudederūt me, & in nomine
Domini, quia vltus sum in eos.

Circun-

Circudederunt, inquam, me sicut apes, & ex-
arterunt subito: sed mox exstincti sunt sicut ignis
in spinis, qui facile inflammatur, & mox concidit;
& id in nomine Domini, quia virtute illius vltus
sum in eos.

Impullus ab hoste euersus propè sum vt cade-
rem: & ecce Dominus adiunxit ac suscepit me.

Fortitudo mea & materia cantici mei ac laus
mea Dominus, qui existit & factus est mihi in
salutem.

Quare vox exultationis & salutis in taberna-
culis est iustorū, vt ob meā salutē Deo gratias agāt.

Etenim dextera Domini fecit virtutem, osten-
dens fortitudinem suam: dextera Domini excelsa
exaltauit me; dextera, inquam, Domini fecit vir-
tutem, & ostendit robur suum.

Itaq; nō moriar, sed viuā, & narrabo opera Dñi.
Castigans quidem castigauit me aliquando Do-
minus, & tamen morti non tradidit me.

3. Quare aperite mihi portas templi vbi exer-
centur opera iustitiæ: ingressus in eas, confitebor
vt debeo Domino, illiq; de acceptis beneficiis gratias
agam: hæc enim est porta Domini; iusti qui se gra-
tos prestare volunt, intrabunt in eam.

Confitebor, inquam, & gratias agam tibi, quo-
niam vocis meis respōdens exaudiisti me, & factus
es mihi in salutem.

Quinimo lapidem (quem) reprobauerunt & di-
ficantes, dum me regem multi habere recusant, hic
factus

factus est in caput anguli, quod in regem sum constitutus.

Ceterum non ab hominibus, sed à Domino factum est istud qui omnia potest: & est mirabile in oculis nostris, dum tantarum rerum vim, que ab intelligentia nostra longè separata sunt, non percipimus.

Hæc est, dico, dies quam fecit Dominus, quam exultemus & lætemur in ea.

4. Dicat cunctus populus, eia ô Domine, obsecro, saluum me fac, eia ô Dñe bene prosperare: benedictus sit rex noster, qui venit in nomine Domini.

Et respondeant sacerdotes templi: benediximus vobis de domo Domini: verus Deus est Dominus noster, qui & illuxit & apparuit nobis, omniaque bona attulit.

Quare constituite diem solennem, cumq; celibrem facite in condensis frondibus arborum: & ligate agnum victimam vestram funibus in templo, tamen redimite vsque ad cornu altaris.

O Domine, Deus meus es tu, & cum gratiarum actione confitebor & accepta feram tibi omnia: Deus, inquam, meus es tu, & laudibus extollam & exaltabo te.

(Confitebor tibi, quoniam exaudisti me, & factus es mihi in salutem.)

Et vos quotquot estis ubique gentes, una mecum confitemini, ut initio dixi, Domino: & palam predicare, quoniam bonus est, quoniam in sæculum misericordia eius.

EXPLA.

EXPLANATIO.

Portas iustitia] Portæ iustitiæ sunt leges Domini, per quas intrans homo, iustus efficitur. Et quia suprema Lex est, Christus ipse solus vera porta est iustitiæ.

In capite anguli] Christus verus lapis est, cui tamquam firmissimo fundamento omnia inniuntur: Christus verum caput, à quo tamquam primo fonte omnia promanant. Christus verum caput anguli, ubi duo parietes concurrunt; quoniam Ethnicos & Iudæos, homines & Angelos, peccatores & Deum inter se coniunxit ac conciliauit.

PSALMVS CXVIII.

Argumentum.

TRACTANS in hoc diuinissimo Psalmo vitæ sanctus de lege Dei, tum quidem ipsam variis nominibus depingit, tum autem vim eius & effectum, tum verò quo pacto ad eam homo habere se debeat. Nomina legis quæ hic ponuntur (nam nullus est verus in quo non aliquid inueniatur) sunt Simplicia quatuordecim, & Coniuncta eorundem. Simplicia sunt: lex, veritas, verbum, eloquium, sermo; in quibus substantia legis consistit. Item, testimonium, mandatum, voluntas, ordinatio, in quibus virtus. Tum, iustitia, ad quam lex tendit, & iudicium per quod. Ad hæc, via, semita, iustificatio, quoniam in lege Dei ambulantes iusti sumus. Coniuncta sunt, iudicium iustitiæ, eloquium iustitiæ, via iustificationum, via veritatis, via mandatorum, semita mandatorum, verbum veritatis, æquitas iudicii, mandatum veritatis, iustitia testimonij, lex veritatis, æquitas testimonij, principium verborum veritatis, mandatum æquitatis. Vis autem & effectus legis est, vt iustum & prudentem, & consequenter omnem ex parte beatum & felicem hominem efficiat, & ab omnibus malis eum liberet, vt statim in ipso initio, tum autem per totum Psalmum videre licet. Ratio verò qua homo circa legem habere se debeat, est, vt tum quidem Deum, tamquam principem omnis iustitiæ causam, super eius participatione, obstaculis & aduersariis semotis, semperoret, tum autem seipsum tamquam concensam circa illam rememorandam, intelligendam, seruandam, & appetendam, & contraria repellenda omnibus cogitatis, dictis, factis semper exerceat, quorum plenus vbi que est hic Psalmus. Atque est quidem ordine iterarum per octonarios descriptus, quoniam legis hieroglyphicum sunt literarum nam

nam legis substantia in verbo, quod ex literis conitar, consistit vnde & reliqui psalmi ordine litera ū descripti, qui sunt vigesimus quartus, trigésimus tertius, trigésimus quintus, centésimus decimus, centésimus vndecimus, & centésimus quadragésimus quartus, de lege ferē tractant. Ac quantum ad octonarum numerum attinet, is iustitiæ est numerus, vt & supra diximus, quoniam iustitia non aliud est quàm concentus Diapason, qui per octo vocatur, vnde & beatitudines octo sunt numero, quibus octo Vx iniustitiæ opponuntur. Si autem quæ hęc de lege dicuntur, ad Christum transferas, qui vera demum & perfecta lex est, hoc est, verbum Patris, optimam eius interpretandi rationem instruetis.

Alaph. I. *Vita hominis beati.*

Beati sunt & verè felices, qui à malo recedentes, puri & immaculati irreprehensibilesque degunt, nulloq; scelere in hac via vita se inquinarunt: sed contrà, qui bonum prosequētes, ambulat in lege ac doctrina Domini, & secundum eam vivunt, quibus duobus plena perfectaq; hominis iustitia continetur.

Beati, inquam, qui omni vi rationis & intelligentiæ, scrutantur & custodiunt in animo testimonia & præcepta eius, quibus suam apud nos voluntatem testatur, ad intelligendum ea, & ubi intellexerint in toto corde, plena voluntate & amore exquirunt eum, sic vt intelligentiæ & voluntas in vnum conueniant, nec quidquam quod ad totius legis Dei observationem pertineat, omittant.

Non enim (qui) partē aliquam legis dumtaxat seruantes, in reliquis operantur iniquitatem, reuera eiusmodi dicendi sunt, quòd ita vt oportet in viis eius ambulauerunt:

Nam tu, ò Domine, mandasti mandata tua custo-

custodiri, non vulgari modo, sic vt quedam subinde emitti possint; sed nimis plenè & exactè, sic vt ne latum quidē unquam ab eis recedatur, aut vlla in parte vel minima claudicetur.

Quod quidem cum ita se habeat, vrinam hoc felicitatis mihi contingat, vt dirigantur per te, qui verus Deus & auctor es omnis iustitiæ humana, vice meæ, & firmentur gressus mei ad custodiendas omnes iustificationes & præceptiones tuas, in quibus fruendis tota iustitia & beatitudo nostra sita est.

Tunc enim non confundar unquam dolore, nec ab oprato sine salutis aberrabo, cum te iuuante perspexero & artētus ero in omnibus mandatis tuis, sic vt ea cuncta, siue parua, siue magna, nullis omissis, ob oculos semper habeam.

Sed contrà confitebor & laudem dicam tibi, & cum gratiarum actione in directione cordis puri & resti, acceptā tibi feram salutem meam, in eo quòd didici abs te iudicia iustitiæ tuæ, qua ab ea effluunt & rursum ad eam deducunt.

Et præter hoc, sic me comparabo, vt iustificationes tuas, & statuta quàm diligentissimè custodiam, & secundum ea omnes vitæ meæ actiones dirigam: tu modo, ò Domine, nō me derelinquas vsque quaque, certè quoad eius in hac vita fieri potest.

EXPLANATIO.

Beati] Ideo sic orditur vir sanctus, quia, vi supra demonstrauimus, perpetua felicitas ac beatitudo, vltimus

finis, & consequenter prima intentio est omnis actionis ac iustitię humanę: vnde & primi psalmi, & aliquot aliorum idem est initium.

Via] Vita humana, via vocatur, quia non habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. vocatur & lex diuina, eodem nomine, quoniam per eam ad Deum ac iustitiam, vt antè tactum est, tendimus, vnde & Dominus ipse viam & ostium se vocat: & in psalmis præcepta Dei, portę iustitię appellantur, vt modò diximus.

Qui ambulans] Suprà probatum est, duas partes iustitię esse, recedere à malo, & facere bonum, quod & alibi docet Dauid, cum ait: Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut requiescet in monte sancto tuo? Qui ingreditur sine macula & operatur iustitiam. Porrò vt iusti splendere dicuntur sicut Sol in regno patris sui; ita iniusti, impuri, & scelera fecerunt inquinati dicuntur.

Scrutantur] Iustitiam hominis, intelligentia pariter, & bona voluntate constare docet Propheta, cum ait: Sed in lege Domini voluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte. Accendit eodem quod de prudentia iustorum in Evangelio dicitur.

Nimis] Nam cum iuxta vetus dictum, plena perfectaque iustitia omnem omnino virtutem in se contineat; legitur qui in vno peccat, omnium esse reum, nec reuerentiam esse dicendum.

Non confundar] Quemadmodum inter effectus iustitię suprà enumeratos, vnus est gloria & honor, veluti cum dicit: Gloria & diuitiæ in domo eius, & iustitia eius manet in sæculum sæculi: ita è contrà præmium iniustitię pudor & ignominia, quod ostendit Dauid, cum ait: Confundantur & reuerentur, qui quaerunt animam meam.

Confitebor] Superius quoque ostensum est, prædicatorem laudum Dei, & gratiarum actionem vnā esse ex præcherrimis iustitię effectibus: nam vox confessionis, inquit Dauid, in tabernaculis iustorum.

Beth. 2. *Adolescens.*

IN quo, *quæso*, corrigit & emendat, ac purgat Laulescentior qui adhuc puer ac iuuenis est, & cum vitis consistatur, viam suam & semitam viam suam? certe nō alia re Domine, quàm in custodiendo & seruando diligenter sermones tuos, & verbum oris tui.

Quod quidem ego cum animo meo reputans, & re ipsa explere cupiens, in toto corde meo exequiui te: tu autem ne repellas me, amabo, nec aberrare sinas à mandatis tuis, quò minus ea, vt oportet, intelligam.

Nam quantum ad observationem attinet, in ipso penetris corde meo abscondi, & tamquam preciosissimum thesaurum reposui eloquia tua, vt non peccem tibi, vel aliter faciam quam oportet.

Benedictus es tu, o Domine, & apud omnes gentes omnibus laudibus predicaris ob benignitatem tuam, quam cunctis exhibes: quare & eundem te mihi ostendens, doce me iustificationes tuas, & statuta tua.

Etenim vt ad ea quoquo modo me præparem, in labiis meis pronunciaui & recensui, recitando ac legendo diligenter, omnia iudicia & stricta mandata oris tui, quę à lege tua procedunt; qui est primus gradus ad discendum.

Et quantum ad actiones attinet, in via testimoniorum tuorum quibus voluntatem tuam testatam facis,

delectatus ac latatus sum, sicut in omnibus dignitatibus, quas in iis scio esse repositas: qui est aliter gradum ad bene agendum.

Quare si tu porro hoc summi beneficii addere velis, ut me verè & exactè doceas iustificationes tuas; nam à nullo quàm abs te vno id potest expectari; ego meditans semper aliquid, & nitens comprehendere doctrinam tuam totis viribus, in cunctis mandatis & preceptis tuis loquens exercebor, & contemplan considerabo & expendam diligenter omnes vias tuas, quæ sunt misericordia & veritas.

Sed & in iustificationibus ac statutis tuis, quibus obseruandis, boni & iusti efficiamur, oblectabor & meditabor semper; & non obliuiscar vel in minimo verba & sermones tuos.

EXPLANATIO.

Nerepellas] Quemadmodum Dominus irasci, sicut obliuisci, odilicite & repellere dicitur. quod quidam accipiunt, quasi ad imitationem rerum humanarum hæc tribuatur. Cæterum haud paulo sublimius dici potest, reuera in Deo hæc inesse, & ab illo ad homines pertinere, ut supra tradidimus. Nam cum in diuinis hæc affirmantur, in se, scientia veri, amor boni, & memoria eius quod est verique & hæc negatiua in illis insunt, non scientia non veri, non amor non boni, & non memoria eius quod non est. Nā licet quidē tria illa semper sunt coniūcta, utiq; tamē secundum substantiam inter se sunt diuersa: nam neque scientia veri, est ipse amor boni; neque amor boni, ipsa memoria eius quod est: neque memoria eius quod est, ipsa scientia veri, & contrā. Vnde sequitur, & non scientiam non amorem, non memoriam in diuinis reperiri. Quæ

quidem cum latius producis, fit, ut & ignoratio, & odium, & obliuio ibidem inueniantur. Quamquam hæc non humano more pro nostra imbecillitate accipienda sunt, sed penitus diuino, pro summa illa. & inscrutabili Dei maiestate, quæ tenebræ eius sunt ut lumen eius, & nox sicut dies illuminatur. Et proinde vti de Deo, ita & de viro bono, qui imago Dei est, in bonam partem dicitur, eum odilicite viam iniquitatis, repellere malos ab se, cum similibus.

Doce] Hic obserua quod supra dictum est, hominem tum quidem intelligentia ad legem Dei se applicare, cum dilectum autem voluntate, cum in ea delectatur, ut paulo post dicitur; tum autem memoria, cum eam non obliuiscitur: & sic deinceps de aliis potentiis, passionibus, & habitibus hominis.

Gimel. 3. Seruus.

REtribue ac presta Domine hæc duo seruo tuo, primum viuifica me, sic ut viuam; & deinde sic ut custodiam verba & sermones tuos, sic ut bene viuam.

Ad quod efficiendū, aperi & reuela oculos meos, ac discute lumine tuo caliginem eorum, qua cooperiti sunt. & considerabo mirabilia de lege tua, in qua non quidem ad inferiora descendēdo, sed ad superiora ascendēdo, summa & intima mysteria totius sapientia tus sunt conclusa.

Et verò quia non ciuis, sed peregrinus dumtaxat & aduena seu incola ego sum in terra; nō propterea tamen abscondas & veles à me mandata ac precepta tua; sed contrā tanto magis ea me doce, ut videam, quæ via ad veram patriam ex hac peregrinatione mihi sit tendendum.

Etenim concupiuit, & debilitatis pro studio & amore viribus, quasi defecit anima mea, dum nunquam cessat desiderare iudicia & iustificationes tuas, ut secundum eas in omni tempore & sine ulla intermissione uiuat.

Verum quidem est quod reicere soles à cognitione mysteriorum tuorum, & increpasti saepe acriter homines superbos, & sua sapientia elatos; etenim maledicti, & quauis execratione digni sunt, qui suis inuentionibus nitentes declinant & aberrant à mandatis ac praeceptis tuis:

Sed quantum ad me attinet, scis utique non solum de numero eorum me non esse, sed quotidie ab illis eludi, & contumelias affici, propter te; itaque denique mihi quod postulo, ut uiuam scilicet, & custodiam mandata tua, aufer & reuolue à me, quae sunt opprobrium & contemptum quo me afficiunt ob id, quia non meam sapientiam, sed testimonia tua omni studio exquisiui & custodiri quoad potui.

Etenim, si cum illis comparandus ego sum, sederunt principes eorum in circulis & congregationibus suis, & aduersum me loquebantur, ridetes & maledicentes mihi: seruus autem tuus, qui sum ego, inter se meditabatur, & exercebatur in iustificationibus & statutis tuis.

Nam & testimonia tua meditatio & solatium oblectatioque mea est in otio: & in negotio consilium meum, & quasi senatores, & veri consiliarii mei sunt leges & iustificationes tuae, à quibus solis animi quid mihi sit agendum.

EXPLI

EXPLANATIO.

Retribue] Expressum hic exstat quod supra diximus, nempe omni iustitiae esse vitam beatam & aeternam, & contra maledictos iniustos. Vnde toties inter se opponuntur iusti & iniusti, veluti cum dicit: quia nouit Dominus uiam iustorum, iter autem impiorum peribit.

Reuela oculos meos] Auferendo caliginem quae ob peccatum illis obducta est, quo minus interiora mysteria legis Dei videre possint. Sic & Dominus ipse intelligentiam sacrarum scripturarum discipulis suis aperuisse scribitur.

Maledicti] Contrà, de viro bono dicit: & semen illius in benedictione erit.

Daleth. 4. Aegrotus.

Adhæsit pavimento ac pulucri anima mea, dum morbo animi, & corporis afflictus vix humi repo: igitur uiuifica me Domine, & restitue pristinae valetudini, secundum verbum ac promissum tuum.

Etenim vias meas enunciaui, & liberè tibi exposui, & confessus sum omnia delicta mea, ob quae in morbum incidi: & tu misericors mei, semper respondisti votis meis, & exaudisti me: quare ut promisso huic satisfacias, & nunc doce me statuta & iustificationes tuas, quibus custodiendis, animi & corporis morbi pelluntur.

Viam, inquam, preceptorum & iustificationum tuarum instrue me, sic ut non solum mandata ipsa per se extrinsecus, sed & interiorum scopum ac finem

d 4 corum

eorum intelligam: & ubi hoc consecutus fuero, exercebor loquendo ac meditando in mirabilibus tuis, quæ à sensu & intelligentia separata, in præceptis illis continentur.

Quam dum ob harum rerum ignorantiam aliter viuo quam oportet, dormitavit propè, & tanquam distillans liquefacta est anima mea præ tedio ac dolore, postquam ob delicta mea in graues hos morbos incidi: quare confirma ac reuoca me à malis istius agritudinum in verbis ac promissis tuis.

Atque hoc faciens, viam iniquitatis ac mendacitij amoue à me, abducendo à malo: & adducendo ad bonum, de lege tua miserere mei, vt secundum solitam bonitatem ac misericordiam tuam, illam mi doceas, eiusq; participem me facias.

Scis enim quod quantum in me fuit, viam veritatis semper elegi, & iudicia tua, quæ ex veritate tua procedunt, non sum oblitus, ponens ea semper ob oculos meos, & ad ea intelligentiam meam congruans & accommodans.

Quin non solum elegi illa & posui ante me, sed & adhæsi toto animo testimoniis tuis: quare, quæsi, Domine, noli me confundere, sic vt spe mea frustratus pudore afficiar.

Etenim vti semper viam mandatorum tuorum non solum ambulavi, sed & cum summa alacritate cucurri, cum ab angustiis aliquando dilatasti, & letitia affectisti cor meum: ita & nunc sum facturus, si ab anxietatibus istis, ac doloribus in quibus nunc

versor,

versor, me liberare ac recreare digneris.

EXPLANATIO.

Viam iniquitatis] Obserua hic pulchram Antithesim siue Oppositionem viæ iniquitatis, quæ est lex peccati & mortis; & legis Dei, quæ est iustitiæ & vitæ. Item viæ iniquitatis, & viæ veritatis.

He. 5. Diffidens suis viribus.

Legem pone mihi Domine, ac doce me viam iustitatorum, ac iustificationum tuarum, vt ipsam intelligam: & dabo operam vt exquiram ac seruam eam semper, & in memoria habeam, vestigiisque ipsius insistam per omnem vitam meam cursum, a capite vsque ad calcem.

Quin præter doctrinam da mihi etiam intellectum: & sic scrutabor omni studio legem ac doctrinam tuam, ad intelligendum: & custodiam illam in toto corde meo, ad rememorandum.

Iterum dico: Deduc me in leuitem, & in rectam intelligentiam mandatorum tuorum, quia utique scis quod ipsam semper volui & amavi.

Quin præter illustrationem rationis, & intelligentiam circa iustificationes & vias tuas, inclina etiam cor meum & voluntatem meam in testimonia tua, sic vt te vnum colam, qui solus verus es Deus: & non me sinus labi in auaritiâ ac proprii commodi pecuniarij, honoris, ac sapientia cupiditatem, quæ radix est, & lerna omnium malorum, dum seipsum & mammonam pro Deo quis colens, omnium

d 5

maximè

maximè detestandam idololatriam committit.

Atque hoc quidem cum circa appetitiones & cogitationes interiores facies, circa actiones exteriores, auerte ac celeriter fac transire oculos meos ne videant nec appetant vanitatem opum & honorum, qua ad nihilum & mortem tendens, à te, qui reuerentia existis, longissimè abest: sed contrà in via tua, qua ad te fontem vita ducit, viuifica me.

Et ut præter cogitata & facta, sermo quoque, mentis ita sit ut oportet, statue ac secundum promissa tua suscita ac confirma in seruo tuo eloquium tuum, in ore id semper habeat, non quidem leuiter & in vanum, sed cum summa reuerentia, & in sancto ac specialiter timore tuo.

Atque ita quidem tam mentis mee intelligentiam ac voluntatem, quam facta & dicta externa dirigens, amputa & auerte à me pudorem & opprobrium meum quod suspicatus sum, ac timui, si forte secundum rigorem iustitiæ tuæ orationem meam reuideres: quia iudicia tua non stricta sunt, sed iocunda, & omni clementia, bonitateque condita.

Ecce enim tu scis, quod semper omni desiderio concupiui mandata tua: quare in benigna illanstitia & æquitate tuâ non me perire sinas, sed viuifica me.

EXPLANATIO.

Quoniam ipsam volui] Voluntatis nomen generale est quo quidem modo iustitia dicitur constans & perpetua voluntas. Accipitur etiam specialiter pro eo quod non

meru prenar, nec spe præmij, sed sponte nostra volumus: quo significari habet in se tres gradus, dilectionem iusti, amorem pulchri, & charitatem siue eudociam boni.

Auaritiam] Quemadmodum iustitia, quæ est cum in Dei voluntate, voluntatem suam quis collocat, omnes virtutes comprehendit, quam lex Dei monstrat: ita auaritia, quæ est cum ad se cuncta quis refert, omnia vitia complectitur; quam lex peccati ostendit: idque siue animum spectes, cum sicut Deus quis esse cupit, sciens bonum & malum; siue corpus, cum ventrem pro Deo habet; siue res externas, cum diuitias, hoc est, mammonam, pro Deo quis colit. Vnde auaritia idolorum cultus à Paulo dicitur.

Vanitatem] Vanitas est quidquid à Deo abducit: qua significatione, omnia vanitas apud Salomonem dicuntur, si quis non quæ Dei, sed quæ sua sunt, in iis querat.

In timore tuo] Timor, alius seruilis, est malus, de quo dicitur: Oderunt peccare mali formidine poenæ. alius filialis bonus, de quo David: Initium sapientiæ timor Domini. Et in Euangelio timorati & iusti homines dicuntur. Dico autem initium, quoniam non ibi subsistendum, sed magis secundum gradus iustitiæ supradictos ascendendum esse docet Propheta, cum ait: Beatus vir qui timet Dominum, in mandatis eius volet nimis.

Concupiui] Sic esturire & sitire iustitiam in Euangelio dicitur: nam substantia iustitiæ in appetitione boni consistit.

Vau. 6. Contra calumniatores.

ET ut inceptum de benignitate tua sermonem continuum, veniat, queso, super me, & quasi manu me ducat, misericordia tua Domine, & consequenter salutare tuum, secundum eloquium tuum, quo salutem verè te innocantibus promisisti.

Et sic habebō quod respondebo exprobrantibus

& obicientibus mihi quotidie consuetum sermonem
& verbum meum, quo dicere soleo, certam mihi fere
salutem: quia speravi, & penitus confido in verbis
& sermonibus tuis, & quod sine ulla opem mihi
fis laturus.

Et secundum hoc ne auferas, rogo, nec permittas
ut recedat de ore meo, quod equidem fieres si peri-
rem, verbum illud quod dico, sed contra, ostende esse,
ut reuera est, verbum veritatis usquequaque: quod
vtique eo magis facere debes, quia expectans cum
patientia, & sine ulla querela, in iudiciis tuis plano
super speravi, certo confidens te quasi per sententiam
quam secundum me feres, dirempturum litem, que
cum exprobrantibus illis mihi est super veritate ver-
bi illius mei.

Et hoc cum tu facies, ego custodiam legem ac do-
ctrinam tuam, quam tam ratam ac fixam repero,
iugiter ac semper, in seculum, quamdiu ero in hac
vita, & quod est ultra, in seculum seculi, ubi ad
aliam vitam migrauero.

Nam ut paucis referam quo pacto cum exprobran-
tibus illis, & inimicis meis sum versatus, ego contem-
ptis illis semper liberè professus sum verbum illud
quod dixi, & ambulabam, non anxius & sollicitus,
sed in latitudine, & quasi per loca spatiosa animo
soluto & vacuo, quia nihil curans eorum maledicta,
sola mandata tua semper exquisiui.

Et loquebar de testimoniis ac legibus tuis, qui-
bus sanctam voluntatem tuam testificatus es, non
solum

solum apud communem plebem, sed & in conspectu
ipsorum Regum, & tamen non confundebar pu-
dore, nec quisquam erat qui me posset confutare.

Et meditabar ac mirum in modum delectabar
in mandatis tuis, quæ tantopere semper dilexi.

Et ad opus ipsum accedens, leuavi manus meas
ad reipsa præstandum mandata tua, quæ tantopere,
ut dico, dilexi. & mente ea reuoluens, oreque profitemens,
exercebar semper & meditabar ac loquebar in iu-
stificationibus ac statutis tuis.

EXPLANATIO.

Misericordia] Demonstratum est superius, iustitiã aliam
directam esse, secundum dictam in rationis; aliam laxam ac
moderatam, secundum viam bonitatis. Vtriusque hic &
passim in Psalmis fit mentio, sub veritatis & misericordiæ
nomine: Sic ut quidquid boni nobis contingit, tum qui-
dem secundum Dei bonitatem ac misericordiam fiat, quo
ad nos, quorum numquam misereri desinit; tum autem se-
cundum veritatem, quoad se, quatenus promissum suum
numquam deserit.

Salutare] Mercedem iustitiæ, perpetuam à malis salu-
em esse, supra ostensum est. Vnde David: Vox exulta-
tionis & salutis in tabernaculis iustorum.

Super speravi] Iustitiæ tres gradus esse, metum, spem,
& voluntatem, ante traditum est.

Zain. 7. Admonet Dominum promissi.

Memor esto Domine verbi tui, quod locutus
es seruo tuo, in quo salutis mihi spem &
expectationem dedisti.

Hæc

Hæc enim res sola me cōsolata semper est in humilitate & afflictione mea: quia cum propè eximius essem; eloquium illud tuum, & promissio tua, viuificauit me.

Superbi illi & contumaces homines, ac rerum diuinarum contemptores, iniquè quidem aduersus me semper agebant, & me deridebant vsquequaque ob spem quam in te habebam, & cultum quo te colebam: sed ego rebus iis nihil omnino commotus, à lege autem tua non declinaui, & ne latum quidem unguem recessi.

Etenim reputans cum animo meo res olim gestas, memor fui iudiciorum tuorum, quibus iam in deo primo sæculo bonos ac pios Domine ab hostibus suis semper vindicasti: & in hoc consolatus sum, nihil dubitans quin de me idem sit futurum.

Et contra, defectio tenuit me & cohorrui totum, pro peccatoribus & impiis derelinquentibus legem ac doctrinam tuam, recolens apud animum meum, quanam ab omni memoria premia scelerum suorum abs te reportarint.

Quare in te solo totum me oblectans, tanquam suauissimè hymni cātabiles mihi semper erāt iustificatio. nes tuæ, quibus calamitates meas solabar, in domo ac loco peregrinationis meæ, in tota hæc vita, nec nunquam ad hostium impetus euitados à patria abessem.

Et non contentus interdum te colere, & custodiri etiam de nocte nominis tui Domine, & custodiui ac reuolui cum animo meo legem tuam.

Atque

Atque hæc quidem tanta felicitas, quod in te solo me oblecto, & in omnibus rebus aduersis spem salutis mihi præbes, facta est mihi, quia præcepta & iustificationes tuas semper exquisiui & seruauit.

EXPLANATIO.

Pro peccatoribus] Iniusti varia in hoc psalmo sunt nomina, tam generalia quàm specialia, vt peccator, iniustus, malignus, præuaricator, calumniator, superbus, inimicus, persecutor, tribulator, princeps. Et ipsa iniustitia, iniquitas, vanitas, auaritia, iniustitia dicitur: quorum omnium rationem reddere non est difficile.

Cantabiles] Gaudium, vnum ex effectibus iustitiæ esse suprãtraditum est, quod per cantum hic Propheta significat. Cui accedit quod in cantici formam rem redigere, ad rectam doctrinam & memoriam mitificè conducit. Vnde summam totius legis Moyse in hymnum includebat.

Heth. 8. *Portio eius Dominus.*

Portio mea, & sors hereditatis meæ tu solus es Domine: quare, dixi, ac prorsus statim custodire verbum ac legem tuam.

Ad quod consequendum, deprecatus sum ante faciem tuam in toto corde meo: tu igitur misere mei secundum eloquium tuum, quo promissisti te opem omnibus inuocantibus te, laturum.

Nam si queras, quamnam diligentiam ego à parte meâ addiduerim: equidem cogitauit & recessit apud animum meum, vias meas & omnes vitæ præterite actiones, quas malas ac peruersas reperiens puduit continuo me mei, & conuerti pedes meos

in

in testimonia tua, vt non secundum antiquas vias meas, sed secundum eorum prescriptionē ambularem.

Ad quod executionis mandādum paratus, & instructus omnibus rebus, cum summa festinatione iter ingressus sum: & non sum vllis rebus turbatus, quæ moram mihi iniicerent, aut suspensum me cogitando tenerent, negligentiamue inducerent, non adspiciens ad aliud, quàm vt custodiam mandata tua.

Quin & funes impiorum ac peccatorum, qui quotidie inter se congregabatur ad me depredādum, circumplexi sunt me, vt me tanquam laqueis suis irretitum detinerent: & tamen legem ac doctrinam tuam non sum oblitus.

Sed contrā, vel media nocte surgebam ad confitendum, & gratias agendū tibi super iudicia iustificationis tuæ, quod ab impiis illis me vindicassis.

Etenim maximo tuo beneficio, particeps ego sum & coheres, vt antè dixi, & socius omnium timentium te, & custodientium mandata tua.

In qua re vt magis etiam ac magis progredi possim, ecce quoniam misericordia ac bonitate tua Domine plena est terra secundum eandem; alia porò statuta & iustificationes tuas doce me.

EXPLANATIO.

Portio mea] Duplex est hæreditas, vna iniustitiæ, cum sua propria virtute, ac inuentione, opibusque extra Deum, quis nititur: altera iustitiæ, cum re' iqua omnia quis detrens, solum Deum partem hæreditatis nanciscitur, ponens voluntatem suam in voluntate Dei. Atque hoc quidē opifacit,

facit, magnum illud sacrificium offerre dicitur, quod iustitiæ in psalmis vocatur, cum nimirum non oues, aut boues, sed se ipsum, & quid em optimam sui partem, voluntatem, Deo quis offert, vt iam antè admonuimus.

Teth. 9. Gratiarum actio cum precatione.

Bonitatem fecisti, & exercuisti cum seruo tuo Domine, quod secundum verbum ac promissum tuum omnibus beneficiis me es complexus.

Cuius rei nomine vt dignas tibi gratias agere possim, quæso, & bonitatem, vt libenter & cum bono gustu velim; & disciplinam, vt possim; & scientiam, vt norm, doce me: inuenies certè me docilem, quia, quod primum in discendo est, mandatis ac preceptis tuis semper credidi & fidem habui.

Certè priusquam rebus aduersis edoctus humiliarer, & dimitterem me ad te audiendum, & credendum doctrina tua, putans me aliquid per me sapere; ego sepe erraui ac deliqui: sed postea malo edoctus aliud sum expertus, & propterea ab eo tempore vsque nunc eloquium tuum semper custodiui.

In cuius quidem intelligentia erudiri cupiens non ausim ea de te compellare, si te difficilem aut morosum putarem: verum è contrā bonus es tu & beneficis: quare pro benignitate & in illa bonitate tua, doce me statuta & iustificationes tuas.

A quibus quidem vt me auerterent per falsas ac vanas doctrinas suas, proponebant mihi figmenta & mendacia sua impij, & multiplicata est planè super me iniquitas hominum superborum ac contempto-

rum Dei, dum me suis futilibus mendacibusque doctrinis onerare ac applicare student: ceterum ego autem omnino aliter constitui, nimirum quod in toto corde meo scrutabor & custodiam sola mandata tua.

Nam coagulatum & incrassatum est sicut lac & adeps cor eorum, dum à luce ad tenebras se convertentes nihil nisi infima ista & crassa sapiunt, & ad altiora plane stupidi fiunt: ego vero e contra legem tuam, qua in summa claritate versatur, medicatus sum, & in ea sola me oblecto.

Quod quidem considerans quantam felicitatem mihi adferat, nunc demum video, quam bonum mihi fuerit quia humiliasti, & rebus aduersis afflixisti me: nempe ut ea re commotus discam statim & iustificationes tuas.

Quas diligenter intuens, prorsus intelligo, & confiteor palam, quòd tale & tantum bonum mihi est lex oris tui, ut nihil cum eo comparari possit, & super omnia millia auri & argenti; quia melius modicum iusto, super diuitias peccatorum multum.

EXPLANATIO.

Coagulatum] Quemadmodum animus ad superiora erigens, non se solum, sed & corpus mundat, & diuina quodammodo reddit: ita è contrà ad inferiora & corporales demittens, & ipse corporalis ac crassus efficitur. Atque hinc quidem fit, ut alia sit sapientia carnalis huius mundi, alia animalis principum huius mundi, & alia spiritalis. Nec raro fit, ut aliò superior, aliò inferior sapientia eorum: & diuersis modis de rebus propositis iudicet.

Iod. 10. Factus à Deo, petit eius gratiam.

Manus tuæ Domine fecerunt & summo officio plasmauerunt, & firmauerunt me, quantum ad corpus attinet: da, quæso, porrò mihi intellectum, ut discam mandata tua, quantum ad animum.

Id enim si facias, veri Dei cultores, qui timent, & oculos habent intentos in te, videbunt me tantis beneficiis & rebus à te autum & ornatum, & lætabuntur, quoniam scient id non alia re mihi contigisse, quam quia in verba & promissa tua supersperavi, expectans abs te salutem cum omni patientia.

E quidem cognoui & scio Domine, quia nihil nisi ipsa iustitia & æquitas sunt iudicia tua, & quòd secundum hoc in veritate tua iusteq; ac merito humiliasti & afflixisti me.

Sed postquam iam tantum secundum iustitiam passus sum, & quidem propè ad desperationem; venit, quæso, tandem gratia, & fiat ac adsit mihi misericordia tua ut contibletur me, secundum eloquium & promissum tuum, quòd fecisti seruo tuo de veniè danda penitentibus.

Veniant, inquam, mihi miserationes tuæ, exsunt illo misericordiæ profluentes & in me deductæ, & viam: quia lex ac doctrina tua, in qua sola vita inest, meditatio & consolatio, delectatioq; mea est.

Et sic confundantur, & pudore afficiantur superbi illi, & contumaces rerum diuinarum con-

temptores & hostes: quia tamen si, quantum ad te attinet, iustus, ut dixi, passus sum; quantum tamen ad illos, ipsi iniuste & sine causa iniquitatem fecerunt in me, & per mendacium me opprimere studuerunt; quibus iustas pœnas tibi pendentibus, ego autem interrim tam dicto quam cogitato exercebor in mandatis tuis.

Atque hoc modo malis ac superbis è medio sublatiis, contra conuertantur mihi, & redeant ad me omnes boni ac humiles timentes te, & qui nouerunt & facti ipso cognoscunt testimonia tua.

Denique, quod summa est omnium, fiat per te cor meum perfectum & penitus immaculatum in obseruandis statutis ac iustificationibus tuis: nam si eueniet ut pudore non confundar, neque apud te, neque apud homines, sine bonos, sine malos.

EXPLANATIO.

Iniuste iniquitatem fecerunt] Vti iustitiam duobus modis exercemus; iuste, unde dicitur, Iudicia Dei iuste iudicet; & iniuste, ut si quis precio inductus iustam sententiam ferat, unde non nomina, sed aduerbia hominem saluum facere vulgò dicitur: ita iniustum partim iniuste fit, si qui sciens iniquam sententiam ferat; partim non iniuste, si per ignorantiam inculpata, ut nonnumquam fieri potest.

Immaculatum] Hoc nomine sacræ scripturæ læpethuminem plenè, perfectèque iustum solent describere; ut ille, cum ait: Integer vitæ, scelerisque purus.

Capl

Caph. II. In extremis malis constitutus.

Iam defecit & penitus labascit in expectando ac desiderando salutare tuum, anima mea, ô Domine, dum in te, & in promissum, ac verbum tuum semper cum summa expectatione supersperaui.

Sed & defecerunt oculi mei, in te, & eloquium ac promissum tuum semper cum omni desiderio intenti, dicentes: quando tandem consolaberis me?

Quia si ab una parte quæras, quoniam usque sum redactus; ecce factus iam sum, & præ summis miseris ita in rugas contracta est cutis mea, sicut vter in pruina, qui primùm madefactus, post ad ignem apponitur, aut in fumo suspenditur: si verò ab altera parte interroges, quo pacto in his calamitatibus me habeam; inuenies quòd tamen statuta & iustificationes tuas non sum ullo modo oblitus.

Et quòd adhuc amplius fortasse me probare, & auxiliũ tuũ differre statuis; quot sunt, quæso Domine, dies serui tui, cuius vita tam est breuis? & quando facies de persequentibus me iudicium, sumẽs meritam ab eis ultionem: an cum mortuus iam & extinctus ero?

Ne id fiat, considera, obsecro, Domine, in quibus malis verser, & quam constantè tamen tibi adhaream: etenim foderunt mihi latentes foveas, & sub pretectu vera religionis narrauerunt mihi iniqui illi, & superbi impij fabulationes, ac nugas suas artificiosè excogitatas: sed ego firmiter in tua doctrina

perstans nihil illis suis commotus, sciens non esse, vt lex tua, nec secundum precepta illius.

Item omnia mandata tua non solum vera sunt, sed, quod magis est, ipsa veritas: ea autem que iniqui illi qui inique persecuti sunt me, proferunt, falsa sunt & vana: quare ad illa superanda ac vincenda adiua me.

Certe paulo minus quam expletum fuit, qui consummauerunt & prostratum perdid. runt in terra: & tamen ego autem non dei eliqui mandata tua.

Eius igitur rationem habens, secundum misericordiam ac bonitatem tuam viuifica me, ne obliuiscer: & dabo opera, te hoc mihi dante, vt quem admodum semper feci, custodiam testimonia oris tui.

EXPLANATIO.

Fabulationes] Insignis hæc inter legem iustitiæ, quæ Dei est, & iniustitiæ quæ Diaboli, est differentia, quod vera solidaque & expressa est; hæc autem falsa & ficticia fabula, licet prima specie formam quandam, ac imaginem veritatis præ se ferre videatur. Et quidem hoc vltimum proprium est iniustitiæ, quod cum iustitiæ sit contrarium modo priuatiuè, quatenus est priuatio bonæ voluntatæ, & meram positiuè, quatenus est appetitio peruersa, ita eius figurato quandam externam assumat, sub qualitate angelus tenebrarum, qui se transfigurat in angelum, & hypocrita, qui foris veniens in vestibus ouium, intus lupus rapax.

Lamed. 12. Lex Dei perpetua & immensa.

IN æternum, ð Domine, siue maiorem mundum, siue minorem, hoc est, hominem respiciamus, lex & verbum tuum, quod vitam ac motum illis præbet, subsistit ac permanet, idq; vno & eodem semper modo in cælo, quod secundum legem Dei procedens nulli mutationi est obnoxium.

Et in rebus inferioribus, quamquam nulla ibi sit æternitas, tamen per decursum temporis, quod æternitatem imitatur, fit vt in generatione & generationem veritas tua quoque ducet, licet externas quasdam mutationes, res nonnumquam accipere videantur: & ideo, quoniam tu fundasti, & stare voluisti terram, ipsi parens legi tue stat, & permanet.

Atque ita ordinatione tua secundum voluntatem, ac iudicium tuum, tam terrestria, quam cælestia perseverant ac perstant in presentes vsque dies nostros: quoniam omnia seruiunt tibi; nec vnquam desunt noctes pariter ac dies, vices suas peragere.

Atque hæc quidem cum circa mundum maiorem & legem naturalem ita se habeant; quantum ad mundum minorem, nempe hominem, & legem moralem attinet; certè nisi (quod) suauissima lex tua quam tradidisti, meditatio ac delectatio, consolatioq; mea semper est, tunc cum tot malis vndequaque vigeret, forte periissem, & sine dubio obrutus fuissem in humilitate & afflictione mea.

Lam

Sed sanè in æternum non obliuiscar precepta ac

iustificaciones tuas : quia dum earum recordatione
in rebus illis aduersis me recreo , in ipsis uiuificasti,
& quasi ab inferis reuocasti me.

Quare totus tuus sum ego : tu autem saluum me
fac, quoniam mandata & iustificaciones tuas, in
quibus uitam ac salutem posuisti, exquisiui.

Insidias quidem posuerunt & me expectauerunt
peccatores & impij, ut lapsus in retia ipsorum
perderent me, si ad illorum uanitates me applica-
rem : sed ego aurem illis præbere nolens, & testimo-
nia tua considerans, intellexi ex illis quidnam uen-
ta mihi esset faciendum.

Etenim omnis perfectionis & consummationis
rerum inferiorum & à Deo creatarum, quam un-
cumque absoluta illa sint, semper uidi aliquē finem
sic ut tandem interirent, aut certe terminū aliquem
& limitem habeant : uerū ad te me conuertens, &
ad uerbum tuum, quo celi firmati sunt, & homo con-
ditus & creatus est, latum reperio mandatū tuum
nimis, sic ut nullus sit in eo finis nec interitus : si
quemadmodum initio dixi, in æternum duret ac per-
maneat in celo, & in terra ; & sine termino, omni-
quacunque sunt, amplitudine sua complectantur
coërceat.

EXPLANATIO.

Omnia seruiunt tibi] Quæcunque in mundo sunt, si
cælestia, siue terrestria, siue ratione prædita, ut Angeli
carentia, ut cælum ipsum & terra. quamquam hoc interea
quod quæ ratione prædita sunt, sua sponte mouentur,

PARAPHR. IN LIB. PSAL. 441
quod agunt, intelligunt, quæ non sunt, ut externa, sic ut quod
agunt, non diiudicent.

Latum mandatum tuum nimis] Sic ut neque temporis,
quod ad res ad spectabiles atinet; neque loci, quod an in-
ad spectabiles, finibus concludatur. Nā non quemadmodū
alia, lex Domini creatura aliqua est, sed ipsissima eius sub-
stantia, foris in res creatas infusa, quæ neque tempore pe-
rit, quoniam perpetua est; neque finibus ullis circumscribitur,
quoniam infinita. Quod utrumque in inferioribus le-
gibus humanis aliter se habet.

Mem. 13. Effectus legis Dei in homine.

Vide quomodo & quantopere dilexi legem
tuam (Domine?) etenim tota die meditatio
ac cogitatio mea in ea sola est, & est ipsa cogitatio
mea.

Quod quidem cum facio, super omnes inimicos
meos, & peccatores, qui licet sapientes sepe videan-
tur, uenera tamen non sunt, prudentem me fecisti
mandato tuo; quia semper & in æternum hoc mihi
uersatur ante oculos, & est in perpetua apud me me-
moriam, ne qua in te aberrem.

Sed & super omnes docentes me, qui mundi
huius sapientia instructi sunt, intellexi : propterea
quia testimonia tua meditatio mea est, dum non
aliud loquor aut cogito quam de illis.

Quia & super senes ipsos, qui principum huius
mundi sapientiam possident, intellexi, ob id, quia
mandata tua, in quibus diuina sapientia inest, que-
siui intelligere ac custodire.

Atque hac quidem cum circa intelligentiam mihi contigerint, vide etiam quid circa vitam, & mores vsu venerit: etenim ex quo legens tuam copiam diligere, ab omni via ac semita mala prohibui pedes meos, vt custodiam verba tua.

Sed & bonum proficiens, à iudiciis tuis non declinaui, & ne latum quidem unquam recessi, obuia quia tu legē posuisti mihi, docens & illuminas me.

Quin ad extremum, ecce quā dulcia fuerint palato, ac faucibus meis eloquia tua, certè super mel quod suauissimum est ori meo.

Quare vt omnia supradiicta in vnum concludam, quoniam à mandatis tuis in parte rationali illustratus, intellexi quid verum & rectum esset, aut non esset; propterea in parte appetibili odium omnem viam falsitatis & iniquitatis.

EXPLANATIO.

Prudentem me fecisti] Effectum legis diuinae esse, vt sapientiam hominem faciat, supra traditum est, & ostendit illud Davidis: Testimonium Domini fidele, sapientia parvulis: idque facit de simulata sapientia loquar inimicorum, siue inchoata docentium, siue progredientium, quas omnes lex Dei superat ac perficit.

Super mel ori meo] Inter ceteros effectus iustitiae, haec illi quoque tribuitur, quod dulcis sit & suavis, incundaque: quo Dominus iugum suum suauem, & onus suum leue et ait. Nam cum in lege Domini omnia pura sinceraque sint, nec quidquam in se à malo deductum, aut ad id respiciendum habeat, vt in legibus humanis contingit: fit vt omni ex parte re dulcis sit ac lenis; licet hominibus ob suam corruptionem secus subinde videatur.

Nun

Nun. 14. *Verbum Dei lucerna nostra.*

Lucerna est pedibus meis verbum tuum Domine, dum quoniam eundem mihi sit, demonstras, & lumen tenebris facis, dum quoniam eo perueniri possit, ostendit.

Quod ego considerans, iuravi, & votum tibi faciendum firmiter ita tui custodire iudicia iustitiae tuae, qua ab illa profluunt, & ad eam tendunt.

In quo quidem conatu quoniam miris in modum humiliatus & afflictus sum vehementer vsquequaque; tu Domine, viuifica, quaeso, & repara me secundum verbum ac promissum tuum, quo te querentibus auxilium es pollicitus.

Voluntaria, inquam, illa sacrificia & spontanea vota & iuramenta oris mei, qua de iudiciis tuis custodiendis feci, beneplacita fac, quaeso, Domine, & ostende ea tibi esse grata, & secundum hoc iudicia tua doce me.

Quod quidem eo magis facere debes, quoniam tamen si in summis periculis verser propter nomen tuum, adeo vt anima & vita mea in manibus meis sit semper, dum contra impetum hostium manu me, & vitam meam defendere compellor; tamen mandata & legem tuam non sum oblitus.

Etenim posuerunt impij & peccatores laqueum mihi ad me captandum, & à te abducendum: & tamen ego de mandatis tuis non erravi nec recessi.

Quod sanè non alia re factum est, quàm quia per
supra-

supradictum uorum & iuramentum, quasi hereditate acquisiui testimonia tua in æternum, sic ut nulla ratione à me auelli possint; quia gaudium & exultatio cordis mei sunt.

Et sic inclinaui & penitus inflexi cor meum ad faciendum, ac uiuendum secundum statuta & iustificationes tuas in æternum, & in seculum seculi, propter retributionem, & premium quod scio repositam esse diligentibus te, dum in te tanquam ubi mo rerum expectandarū sine, in perpetuum acquisiscui.

EXPLANATIO.

Lucerna] Lex & iustitia diuina duobus modis luxuatur, ut suprà traditum est: Primum, quia rationem ac intelligentiam illustrat, unde dicitur in psalmis, Præceptum Domini lucidum, illuminans oculos, & Dominus ipse lucem mundi se vocat. Secundò, quia præclaris uitæ actionibus hominem illustrat: unde dicitur in Euangelio, Lux uestra coram hominibus, ut videant opera uestra, & Tui iusti fulgebunt sicut sol in regno patris sui: Dauid, Et educet, inquit, sicut lumen iustitiam tuam, & iudicium tuum tanquam meridiem. Hic autem locus secundum priorum modum accipiendus est.*

Beneplacita] Iam suprà probatum est, aliud esse diligere quod infimi gradus est; aliud amare, quod secundum; aliud charum habere, quod summi est, cum quo & eudocia, sine beneplacitum esse censetur: unde Deus Pater in Euangelio in Filio suo beneplacitum sibi esse ait.

Samech. 15.

Declinandum à malo, & faciendum bonum.

Iniquos, & eorum vanas cogitationes, inuenitio-
nesque odio habui, ad fugiendum malum: & legem, doctrinamque tuam dilexi, ad faciendum bonum.

Etenim adiutor & susceptor meus, in quo iutus tanquam in latibulo abscondi, & à quo quasi scuto protegi possum, es tu: & in uerbum ac promissum tuum supersperavi, & fiduciam meam omnem collocavi.

Quare declinate & recedite à me improbi & maligni, ne ullum à uobis patiar impedimentum: & sic liber & expeditus scrutabor ac custodiam mandata Dei mei.

Et tu contra Domine, propius accedens, suscipe ac sustenta me secundum eloquium ac promissum tuum, & uiuam: & non confundas, nec cum pudore decidere me sinas ab expectatione & spe mea, quam in te habeo.

A diuina, inquam, & sustenta me, & saluus ero: & hoc cōsecutus meditabor ac delectabor in statutis ac iustificationibus tuis semper sine intermissione.

Etenim spreuisti, & quasi pedibus conculcasti omnes re ipsa, licet uerbis aliud simulent, discedentes & per sinistram interpretationem aberrantes à iudicij ac statutis tuis: quia iniusta & mendacio ac falsitate, hypocrisisque plena, fraudulenta cogitatio-
corum

eorum est, in qua suam sapientiā habet cōstitutam.

Quod quidē ego animaduertens, & videns quid tanquā scoriā, quā ab auro separatur, tu impios illos ab aliis segregasti, & cessare fecisti, vt tibi prædicātes, & dolosa interpretatione legem tuam corruptas reputari omnes peccatores terræ; & ideo dilexi pura puta testimonia tua.

In quibus vt verē proficere possim, confige talitudo filiali carnes meas, qualem subactō penitus corpore, & quasi clavis confixo eum intus habere oportet, qui verus Dei cultor est futurus: à iudiciis enim tuis exterioribus, quibus in peccatores tanquam grauitē te vidi animaduertere, sic timui timore cōmuni, qui principium est alterius timoris, vt eris. Et is pilis toto corpore corroborerem, & à mente quasi alienus essem.

EXPLANATIO.

Odio habui] Vti viri boni est, iustitiam diligere, in eiusdem est, iniquitatem odisse: vnde constat odium veri mali non esse, vt supra probatum est; nisi cum male quis vitur, quemadmodum & de dilectione contingit: in quibus dilectio ab eo quod est, odium ab eo quod non est proficiscitur.

Discedentes] Cū duobus modis à lege Dei discedatur, clarē & apertē, vt publici peccatores faciunt; vel tēte & obliuē, vt hypocritæ, qui sub specie sanctitatis, saluis verbis legis, sententiam eius circumueniunt; vtrique quidem mali sunt, sed ij odio digni maiore. Et quidem cū deicidē à bonis internoscatur; quā diligentissimē danda opera, vt tanquam scoriā ab auro separantur.

Ain

Ain. 16. Contra calumniatores.

Feci Domine iudicium quoad alios, & iustitiam quoad me, veritatē & innocentiam publicē pariter ac priuatē sequens: non tradas nec permittas me, quasi iniuriantibus ac calūniantibus me, qui actiones meas rectas sinistrae, & contra quā factæ sunt, per fraudem interpretantur.

Sed contra, suscipe cum suauitate ac dulcedine seruum tuum, & testem de ipso, ac sibi formam te præbe in bonum; vt non calumnientur me, & quasi per vim actiones meas contorquentes aliter quā oportet, si adulosē eas interpretentur homines superbi ac contumaces.

Ad quod abs te assequendum, oculi mei iam planē defecerūt, dum eleuatos eos habeo in salutare tuum, & in eloquium ac promissum iustitiæ tuæ.

Quare fac, obsecro, cum seruo tuo secundum misericordiam ac bonitatem tuam; & ne qua in parte iudicij ac vitæ peccem, statuta & iustificatio nes tuas doce me.

Dico autem cum seruo tuo, quia iam vtrique scis quod seruus tuus sum egrit aque doce me, inquam, & da mihi intellectuam, vt sciam testimonia tua.

Nec verō id ampliū differas, quia iam tempus tibi est faciendi Domine: etenim quia nemo est qui præcepta tua tueatur, & rectē interpretatur, impj illi ac scelerati homines dissipauerūt & peruersā interpretatione planē irritam fecerunt legem tuam.

Quibus

Quibus ut resistatur ac obuiam eatur, ideo dilexi madata tua super aurum obryzū purissimum, & topazion preciosum.

Propterea, inquam, ad omnia madata tua, quibus scumq; de rebus sunt, dirigebar; & è contrā omnē viam iniquam falsitatis ac mendacij odio habui.

EXPLANATIO.

Calumniantibus me] Cūm grauiissimum, quod vir bonus pati potest, sit calumnia, sic vt summæ perfectionis sit, non solum benefacere his qui oderunt nos, verū etiam orare pro prosequētib; ac calumniantibus nos; nihil magis veræ iustitiæ ac iudicio conuenit, quā calumnias depellere. vnde Dauid de vero Regis officio loquens, Iudicabit, inquit, pauperes populi, & saluos faciet filios pauperum, & humiliabit calumniatorem.

Super aurum & topazion] Legis Dei cultum, tum quidem diuitiis externis præferendum esse, per aurum significatur; tum autem honoribus, per topazion.

Phe. 17. *Vis legis diuina.*

Mirabilia testimonia tua Domine, & in communi captu longè separata, innumerabilibus mysteriis sunt plena: ideo scrutata est & custodiuit ea anima mea.

Etenim non modò interior declaratio, sed vel scriptum, ac prima reseratio sermonum & verborum tuorum illuminat hominem, & intellectum paruulū ac simplicibus, qui sua sapientia nequam elati dociles se præstant.

Cum quibus ego me coniungens, & ad sermonem

IHN

tuos, quasi anhelans os meum aperui, & attraxi spiritum, quemadmodum in magno estu ad captandum aërem fieri solet: quia dici non potest quanto peiore mandata tua desiderabam.

Quod tu utique non ignorans, verte te, & adspice, quasi, in me, & miserere mei secundum iudicium ac modum quo omnium diligentium nomen tuum, pro immensa bonitate tua soles misereri.

Et hoc faciendo, gressus meos dirige ac firma secundum eloquium tuum: & non dominetur mei omnis iniustitia, sic vt neque aliena, neque mea propria iniquitas imperium in me habeat.

Sed contrā redime & libera me à calumniis & iniuriis fraudibusq; hominum filiorum Adam: vt libere agens, custodiam mandata tua.

Quin faciem tuam, tamquam Solem clarum, illumina super seruum tuum: & sic doce me statuta & iustificationes tuas, vt eas custodiam.

Quoniam exitus & quasi riuos aquarum saepe deduxerunt ac profuderunt oculi mei: quia aliò quā oportet me auertentes, non custodierunt legem tuam.

EXPLANATIO.

Faciem tuam illumina] Quemadmodum enim Solem, nili per ipsum Solem eiusque radiis illustrati, videre non possumus: ita nec legem Dei, nisi per ipsum Deum possumus cognoscere. Nam quod in mundo ad spectabilem Sol est, hoc in mundo intelligibile est Deus: vnde in Apocalypsi, nouam Dei ciuitatem, non alium Solem, quā ipsum Agnum, habituram scribitur.

f

Sade.

Sade. 18.

Zelus contra violatores legis Dei.

Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum, quod ex iustitia tua procedit, & eò tendit.

Circa quod mandasti, ut tum quidem in iustitiam sint nobis testimonia tua, tum verò in prudentiam & veritatem tuam: ita ut nulla alia sit nostra iustitia, quam observatio; nulla prudentia, quam cognitio preceptorum tuorum, qua nò vulgari quidem modo, sed etiam atque etiam & nimis exactè præsepisti custodiri.

Quod ego considerans, rabelscere me fecit pro merore zelus meus, quem erga te & mandata tua habeo: quia video quòd obliu sunt verba tua inimici mei, qui me in angustias coniciunt.

Nam præterquam quòd planè purum purum, & omni ex parte probatum est verbum tuum, quare indignationem mihi mouet, quòd cum tam pulchrum sit, ab iis tamen negligatur; tum etiam ignitum & feruens est eloquium tuum vehementer: & seruum tuus, cum pulchritudine, tum calore eius inflammatus, dilexit illud.

Fateor quidem quòd adolescentulus & paruulus sum ego, & contemptus præ illis hostibus meis: sed de hoc autem audeo gloriari, quòd mandata & iustificationes tuas non sum oblitus, quemadmodum illi faciunt.

Etenim iustitia tua non quemadmodum hominum

est iustitia, qua cum temporibus commutatur, sed est iustitia in æternum, qua semper eodem modo se habet: & lex tua, non quemadmodum hominum est lex, qua imaginem ac similitudinem dumtaxat habet veritatis, sed est ipsa veritas.

Quare quotiescumque tribulatio & angustia circumcurstantes inueniunt me, ad mandata tua me retuli, in quibus semper omnis meditatio & oblectatio ac consolatio mea est.

Quippe non dico iusta & aequa, sed ipsa iustitia & æquitas sunt testimonia tua, idè, nò ad tempus, & quibusdam in rebus, & quibusdam non; sed simpliciter, & absolute, & in æternum: quare ad intelligendum ea, intellectum da mihi, & viam, quam verba visa aeterna habent.

EXPLANATIO.

Iustus es Domine] Iustus in sacris scripturis, tribus modis accipitur: vno plenè & perfectè, quod soli Deo conuenit, vnde in Euangelio Pater iustus dicitur. Item, Peccauit tradens sanguinem iustum. Nihil tibi, & iusto illi. & hic eodem modo accipi debet. Alterum per communicationem, quæ ratione homines iusti in Euangelio, & Psalmis, aliisque sacræ scripturæ locis dicuntur: veluti cum de Zacharia & eius vxore dicitur, quòd erant ambo iusti ante Deum. Et tertio, per simulationem: veluti cum dicitur in Euangelio, qui se simularent iustos. Et quidem cum primum diuinum sit, secundum humanum, tertium diabolium est.

Coph. 19. Oratio intensa.

Clamavi in toto corde meo, exaudi me, & *uotis meis responde Domine: ego statuta & iustificationes tuas requiram ac custodiam.*

Clamavi, *inquam*, ad te, *tu autem saluum me fac, ut custodiam mandata ac testimonia tua.*

Præueni *ipsum crepusculum, surgens summo mane*, in maturitate, *noctē intēpesta*, & clamavi, *dicens Inua me Domine*, quia in verba tua super speravi, *expectans promissiones tuas.*

Quin præuenerunt oculi mei *etiam ipsas noctū vigiliās*, sublatis ad te primo diluculo, *ut tacite mecum musitans*, meditarer eloquia tua.

Qua quidem cum ita se habeant, vocem meam, *quasi*, audi secundum misericordiam tuam Domine: & secundum *promissionis tue veritatem*, & iudicium tuum viuifica me.

Etenim quemadmodum appropinquauerunt persequentes me *iniuste iniquitati ac sceleri*, & a legem tuam longè facti sunt, *dum propriis suis cogitationibus & inuentis indulgent, eaq; sequuntur:*

Ita contra ego à scelere quam longissime abesse, & ad te quam proximè accedere, legemq; tuā sequor: nam cum propè es tu Domine, tum omnium ceterè se habent; & omnes viæ tuæ, & mandata tuæ ipsa sunt veritas.

Nam ab ipso statim initio scivi & cognoui iudicium testimonii tuis, quia non ad aliquod diuina

PARAPHR. IN LIB. PSAL. 453
tempus, & ex certo tempore, sed iam inde ab æterno & usque in æternum fundasti ac stabilisti ea.

EXPLANATIO.

Omnes viæ tuæ veritas.] Non debet autem moueri, quòd alibi omnes viæ Domini veritas dicuntur & misericordia, quia veritatis vocabulum subinde specialiter accipitur pro iustitia recta, quæ à benigna distinguitur: subinde generaliter, sic ut omnem omnino iustitiam comprehendat, ut hic. nam tamen quidem specialiter aliud iustitia recta veritas sit, aliud autem gratia siue misericordia: utiq; tamen generaliter misericordia non est sine ratione ac veritate, absque qua non misericordia est, sed zelus sine ficitaria; nec veritas siue benignitate, absque qua iudicium dicitur sine misericordia.

Res. 20. Contra hostes.

Vide humilitatem & afflictionem meam, & eripe me, quia legem ac doctrinam tuam non sum oblitus.

Iudica ac discepta causam & iudicium meum, & redime me ab iis qui iniuste me persequuntur: propter eloquium, *inquam*, ac promissum tuum viuifica me.

Etenim uti longè à peccatoribus, & impiis est salus, quia statuta & iustificationes tuas non exquiescunt:

Ita è diuerso misericordiarum tuarum multarum sunt, Domine, erga eos qui legem tuam sequuntur: quare secundum solitum ac iustum iudicium tuum viuifica me.

Quod quidem eo magis facere debes, quòd tamen multi sunt qui persequuntur me, & tribulant in angustias redigunt me, propè vsque ad desperationem; ego tamen à testimoniis tuis nò declinavi.

Sed è contrà ut vidi homines stultos ac peruerfos mendacesq; præuaricantes legem tuam, deficiunt animo, & penitus tabescebam præ dolore, quia cetera quia tua non custodierunt.

Quare eius rationem habès, vide, que so, & respice me, ó Domine: ac quoniam mandata tua dilexi, ideo in misericordia tua viuifica me.

Quoniam caput & principium verborum tuorum est veritas, vnde procedunt & durant in æternum omnia iudicia, & effectus iustitiæ ac bonitatis tuæ, quibus pro viribus in via iustitiæ ambulatibus & tuam porro misericordiam implorantibus, auxilium tuum es pollicitus.

EXPLANATIO.

Longè à peccatoribus salus] Iam suprà admonuimus salutem ac beatitudinem solis iustis, iniustis autè minime conuenire: quia contritio, inquit Apostolus, & infelicitas in viis eorum, & viam pacis non cognouerunt.

Domine in misericordia tua viuifica me] Coronans me corona iustitiæ, quæ propter rectè facta, quantum in me fuit, ex promissione tua debetur: & in misericordia ac benedictionibus, quatenus quæ mihi desunt, ex benignitate tua suppleantur.

Sin. 21. *Denictis hostibus.*

Princes huius mundi persecuti quidem sunt me, sed frustra & gratis: quoniã sciens sine in-

capit

causa id fieri, nihil eos timui: verùm à te Domine, & à verbis tuis semper formidauit cor meum, ne qua in parte aberrarem.

Et ideo, si, superato malo eorum praesidio, quid boni aliquando fecero, lætabor ego super eloquia tua reperia & custodita, sicut qui denictis hostibus inuenit spolia multa, cuius duplex est gaudium.

Etenim iniquitatem & mendacium ac falsam odio semper habui, & prorsus abominatus sum, ad malum vitadum; legem autem tuam dilexi, ad bonum faciendum.

Secundùm quam septies in die laudem dixi tibi super admirabilia iudicia & opera iustitiæ tuæ, per quam cuncta, raris ordinibus distincta regis ac gubernas.

Vnde fit, ut cessante omni confusione ac discordia, pax multa sit diligentibus legem tuam, & quòd non est nec accidit illis ullum scandalum, nec offensiculum, quo à quieto & tranquillo mentis statu dimoueantur.

Quod ego considerans, semper exspectabam salutare tuum Domine, contra hostes & inimicos meos: & mandata tua dilexi, & opere ipso compleui.

Custodiuit, inquam, anima mea testimonia tua, & dilexit ea vehementer.

Denique seruauit omnia mandata tua, & testimonia tua: quia scio quòd omnes viæ meæ in conspectu tuo sunt, & quòd tu omnium actionum, atque ipsa cogitationum mearum ceculatus testis es, & arbiter.

EXPLANATIO.

Septies in die laudem dixi tibi] Sacrificium laudis, iustitiae proprium esse, supra traditum est. Septenarius autem numerus ideo ei attribuitur, quia quaternario numero, qui iustitiae est, septenarius per quatuor unitates, & tria interualla inest, in quo tamquam in vero Sabbatho acquiescitur.

Pax multa] Pacem inter effectus iustitiae numerari, supra quoque docuimus: nam hinc iustitia & pax osculari dicuntur, & suscipere montes & colles iustitiam. Denique Angeli in Euangelio annunciant pacem hominibus bonae voluntatis, hoc est, iustis.

Tau. 22. *Peroratio ad impetrandum petita.*

E*Rgo cum omnia quae supradicta sunt, ita se habeant, appropinquet, quae se, & appareat clamor ac deprecatio mea in conspectu tuo Domine, sic ut eam videas & audias: & respondes, Domine, benignè votis meis, iuxta eloquium ac promissum tuum, quo cunctis inuocantibus te operam pollicitur, da mihi intellectum legis tuae.*

Intrere, inquam, postulatio mea in conspectu tuo, & secundum illud ipsum eloquium ac promissum, verbumque tuum, eripe me à malis istis & terribus, in quibus propter ignoracionem legis tuae numquam versor.

Etenim loquentur, & quasi suauiter quodam cum odore eruabunt ob abundantiam labia mea hymnum laudum tuarum, cum docueris me statuta & iustificationes tuas.

Et pronuntiabit ac cum gaudio cantabit lingua mea

PARAPHR. IN LIB. PSAL. 457
mei eloquiū tuum: quia omnia mandata tua ipsa
aequitas sunt & iustitia.

Quare iterum dico, fiat ac veniat super me manus tua, ut uiuet ac saluet me: quoniam utique scis quod mandata tua elegi,

Quodque concupiui salutare tuum Domine, & quod una lex tua meditatio ac delectatio mea est.

Et id quidem si facias, uiuet anima mea, quae nunc prope extincta iacet, ac mortua, & omnibus praeconiis laudabit te: & si qua fortè in eo deficere videar, iudicia tua, & vires bonitatis tuae adiuuabunt me, & supplebunt id quod mihi deest.

Quare, ut vel tertio te compellem, ecce ego erraui ab omni via prudentiae ac iustitiae, sicut agnus, siue ouis quae perit: tu obsecro, pro immensa tua bonitate ac misericordia, quaere seruum tuum, Domine: quia licet non verè fecerim quod debuerim, omnia tamen mandata tua non sum oblitus, sed ea semper, ut scis, expetui.

EXPLANATIO.

Erraui sicut ouis quae perit] Ea in montibus, siluisque oberrans, nulla ratione per se ad ouile redire potest, nisi si pastor eam quaerat ac reducat: quod utique eo magis facere debet, si eam sui non omnino oblitam sentiat, sed contrabulare, & reditum optare videat.

Titulus.

Canticum graduum ad sancta sanctorum, & locum illum in templo unde lex recitatur, & ascensionum ex captivitate Babylonica in Ierusalem, siue à rebus inferioribus ad superiores.

Argumentum.

1. **D**icit vir sanctus, ad Deum in tribulatione se elamasse, & sic se exaudium. 2. Unde ad hostem conuersus, nihil ei suam maledicentiam profuturam ait. 3. Addens ad extremum exclamationem, quòd tanto tempore inter inimicos sibi sit degendum.

1. **A**D Dominum in angustia mea, cum tribularet, clamaui: & respondens votis meis, exaudivit me.

Dicebam enim: Domine, libera animam meam à labiis iniquis & mendacibus, quibus nihil ad peccatum est nocentius; & à lingua dolosa, qua nihil est magis penetrans, quod & faciebat.

2. *Quare ad inimicum meum conuersus, in calumniator, inquit, & Sycophanta, quid detur tibi, aut quid apponatur addaturue tibi (ad) linguam tuam dolosam? quidue illa tandem tibi proderit quantumcumque acuta sit & ardens?*

Nihil profecto, nihil: nam sagittæ Dei potentis ac fortis, qui se mihi adiutorem præstat, magis sunt acutæ, quibus tu resistere non poteris, quo minus penetrant ac urant, tamquam cum carbonibus desolatoriis

solatoriis genistarum & iuniperorum, quorum vehementissimus est ardor.

3. *Verumtamen quamquam hoc ita sit, heu mihi tamè, quia peregrinatio & incolatus meus apud Mesech prolongatus est, & tanto tempore habitavi cum habitantibus in tabernaculis Cedar, multum certè incola & hospes fuit anima mea.*

Cum his qui oderunt pacem, contra ego eram pacificus: & cum aliquando de pace loquebar illis, ipsi è contra tanto magis incitabantur ad bellum, & impugnabant me gratis, sine ulla causa.

EXPLANATIO.

Ad Dominum] Potest etiam sic accipi hic Psalmus, vt sit imploratio auxilij cõtra calumniatores, addita ratione, quia nihil peius lingua dolosa, quæ vrit tamquàm carbones iuniperorù. Concludendo tandè per exclamationem, quòd tanto tẽpore cum id genus hominibus sibi sit viuendum.

PSALMVS CXX.

Canticum graduum.

Argumentum.

1. **A**t Propheta, se, omnibus circumspectis, non alibi quàm in vno Domino spem auxilij reperire: quod sibi adesse optat.

2. **A**d quod statim responderet, omnino ita futurum.

1. **L**euavi oculos meos in montes, circumspiciens vndique, & dixi, vnde veniet auxilium mihi? *Verum omnibus iustratis, deprebendi non aliunde auxilium*

auxilium meum esse, quàm à Domino, qui fecit
cælum & terram.

*Itaque tacitus apud me sic optabam: utinã non
det in commotionem neque vacillare sinat pedem
tuum, neque dormitet qui custodit te.*

2. *Quod cum mecum sic dixissem, continuo hu-
iusmodi mihi vox aderat: ecce non dormitabit
neque dormiet qui custodit Israël.*

Dominus custodit te, Dominus protectio &
quasi umbra tua, super manum dexteram tuam.

Per diem Sol non vret, nec percutiet te, neque
Luna per noctem.

Dominus custodit te ab omni malo, custodiat
animam tuam Dominus.

Dominus custodiet introitum tuum & exitum
tuum, & è cõtra exitum & introitum, ex hoc nunc
& usque in sæculum.

EXPLANATIO.

Dormitabit neque dormiet JDicit Dominum in populo
Israëlitico custodiendo non solum nõ dormiturum, quod
pleni somni est; sed ne dormitaturum quidem, quod leuiti,
cum oculi dumtaxat conuiuent.

PSALMVS CXXI.

Canticum graduum.

Argumentum.

1. **D**icit vir sanctus, se magno gaudio affectum fuisse, quod sibi
diceretur ad domum Domini esse eundem, que Hierosolyma
est: quæ sedem habens regiam, ædificiis & habitatoribus augeat.
2. Vnde

1. Vnde ad ciues tuos & ciuitatem euerfus, omnia bona illi optat.
Sive autem de prima ædificatione tẽpli, tempore Dauidis, psalmum
hunc accipias, sive de restauratione vrbls post captiuitatem Baby-
lonicam, proba est vtraque interpretatio.

1. **L**ætatus sum in his quæ dicta sunt, inque
illis qui dixerunt mihi, in domum Domini
ibimus.

Stantes enim iam tum erant pedes nostri in atriis
& portis tuis Hierusalem, in qua domus Domini
constituta est.

Hierusalem, inquam, quæ iam ædificatur ut ci-
uitas, sic ut domus iungantur domibus: cuius partici-
patione & archa confœderatio est ciuium eius inter
se, sic ut omnes conueniant, ac conspirent, simul in
idipsum.

Illuc enim adscenderunt tribus, tribus, inquam,
Domini, inter quas est testimonium & mandatum
quod factum est ipsi Israëli, ad confitendum ac can-
tandum nomini Domini.

Quia illic federunt, & collocata sunt sedes in iu-
dicio, ad iudicium exercendum: sedes, dico, & tribu-
nalia iudicialia, quæ vnã cum regia dignitate ve-
nerunt super domum Dauid.

2. Rogate ergo quot quot estis, & petite quæ ad
pacem sunt ciuitatis Hierusalem: & ut sit abun-
dantia & quies, rerumquæ omnium prospera successus
diligentibus te, ò sancta Dei ciuitas.

Fiat pax in virtute ac fortitudine tua, murisquæ, ac
manibus quibus praeingeris; & abundantia quiesquæ

ac felicitas in turribus, ac domibus palatiiſſis, tuis.

Etenim propter fratres meos, & proximos meos, *cives nempe qui te inhabitant*, loquebar semper pacem de te, *eamq; tibi optabam*.

Et propter domum Domini Dei nostri, *quia in se est*, quæ sui semper omnia bona tibi.

EXPLANATIO.

Pacem] Pacem hic ter optat Propheta civitati Hierosolymorum, quia pax effectus est iustitiæ, quæ est anima civitatis, vnde & Hierusalem tamquam visio pacis dicitur. Cum pace autem omnium rerum abundantiam coniunctam esse, quod & ipsum ter hic reperitur, iam supra diximus. Ac cum primùm generaliter vrbis bene preceatur, post specialiter ad cives suos id refert, quod iustitiæ est erga homines; & domum Domini, quod sanctitatis erga Deum.

PSALMVS CXXII.

Canticum graduum.

Argumentum.

1. **A**lloquens vir sanctus Dominum, ait se toto obtutu in eo hærere, expectans eius auxilium. 2. Quod ut præstare velit, habita ratione miseritæ & opprissionis à malis, in qua versatur, orat.

1. **A**D teleuavi oculos meos, qui habitas in cælis.

Ecce sicut oculi seruatorum in manibus sunt dominorum suorum, & ad eas semper respiciunt.

Sicut oculi ancillæ in manibus sunt dominæ suæ: ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri.

2. *Quare*

2. *Quare* miserere nostri Domine, miserere nostri: quia multum repleti, & planè saturati sumus despectione & contumelia.

Quia multum, *dico*, repleta est anima nostra, dum opprobrium nobis fit per illusionem ab opulentia & abundantibus, qui in diuitiis suis acq̄scent; & despectio ac contemptus à superbis, qui supra alios se efferunt.

EXPLANATIO.

Superbis] Sæpe superborum fit mentio in Psalmis, quoniam eorum grauissimum est peccatum, quo non modò supra homines, sed & supra ipsum Deum se efferunt.

PSALMVS CXXIII.

Canticum graduum.

Argumentum.

1. **D**icit sanctus populus primis quatuor versibus, nisi per Deum factum fuisset, eodè de se actum fuisset. 2. Vnde reliquis quat̄or gratias illi agit de auxilio præstato, tum quidem contra vim hostium, quæ per impetum aquæ significatur, tum auem contra dolum, qui per laqueum contritum.

1. **N**isi quia Dominus erat in nobis, dicat nunc Israël, nisi quia Dominus erat in nobis, cum exurgerent homines in nos, fortè tunc vivos utique deglutissent nos.

Cum irasceretur & excandesceret furor eorum in nos, forsitan tunc aqua utique obruisset & absorbuisset nos.

Cum

Cum effuso super nos flumine torrentem petran-
siuit anima nostra, forsitan, elatis nimium flumi-
bus, petransisset usque anima nostra aquam in-
tolerabilem, quam ob impetum furiosum ac super-
bum non potuisset sustinere.

2. Quare benedictus Dominus, qui non dedit
nos in captiorem & pradam dentibus eorum.

Etenim anima nostra sicut passer erepta est de
laqueo venantium.

Laqueus contritus est, & nos liberati sumus.

Quod quidem adiutorium nostrum, non opehu-
mana, sed in nomine Domini accidit, qui fecit
caelum & terram.

EXPLANATIO.

Passer] Quadruplex est usus animalium in sacris literis
vt supra tactum est. Primum ad usum vitæ, vt, Adhuc canes
erant in ore ipsorum. Deinde ad sacrificia, vt, Tunc impone
super altare tuum viculos. Tum ad exempla vitæ ac scien-
tiæ, vt, Ad similitudinem serpentis, obturantis aures suas.
Denique ad similitudines, vt hic: & supra, Quem admodum
desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita anhelat anima mea
ad te Deus.

PSALMVS CXXIIII.

Canticum graduum.

Argumentum.

1. A It Propheta, eos qui confidunt in Domino, oppugnati quide-
m posse, sed non vinci, ne & ipsi ex bonis mali fiant. 2. Quo-
modo ita contingat, orat.

1. Q Vi confidunt in Domino, erunt sicut
mons Sion, qui non commouebitur in
labi-

labetur in æternum, sed contra qui stat, & habitat,
durabit, perpetuo immobilis in Ierusalem.

Respectu cuius vsi montes sunt in circuitu eius,
& ita respectu piorum Dominus ipse in circuitu
est populi sui, ex hoc nunc & vsque in sæculum.

Quia tametsi quidem oppugnari eum nonnum-
quam fuit probandi causa, non relinquet tamẽ un-
quam (Dominus) virgam & sceptrum impietatis
ac peccatorum, vt requiescat super fontem iusto-
rum, nempe vt non extendant ac mittant ipsi iusti
ad iniquitatem manus suas.

2. Cuius quidem rei causa, benefac, quæso, Do-
mine bonis & rectis corde.

Declinantes autem in obliuationes, & deuia à
præcepto Domini, unde in prauitatum suarum obli-
gationes & vincula incidunt, adducet Dñs cum
operantibus iniquitatẽ, vt iisdem quibus ipsi poenis
afficiantur, ceterum pax verò iustitiæ sit super Israël.

EXPLANATIO.

Recti] His opponuntur qui in obliuationes descen-
dunt, nam cum iustitia recta via incedat, iniustitia tortuosa
est, & deuia querit.

PSALMVS CXXV.

Canticum graduum.

Argumentum.

1. Delectant læticiam suam, qui ex captiuitate domum redeunt.
2. Orantes Deum, vt & alii, qui adhuc in captiuitate manebant, idem possit contingere.

1. C Vm in conuertendo Dominus conuertere
captiuitatem Sion, facti sumus sicut con-

solati.

solati, & conualescentes è graui morbo, & quidem ad eum modum, vt præ letitias somnio nobis somnolis videretur.

Quinimo tunc penitus repletum est risu & gaudio os nostrum, & lingua nostra cantu laudis, & exultatione.

Et quidem dum paulatim è captiuitate domum reuertemur, tunc dicent inter gentes hi qui capti nos nos abduxerunt, ecce magnificauit Dominus facere cum eis, mirabiliaq; sua in ipsis ostendit.

Ac nos illis respondentes, certe magnificauit inquam, Dominus facere nobiscum, & ob hoc facti sumus latantes.

2. Quod cum ita sit, conuerte, quæso, Domine ex toto captiuitatem nostram: vt nostri inde latant magna multitudine & impetu reuertentes, sicut sicca torrens in austro, qui aqua pluuia & nivali in vento flante auctus, fertur concitatus, & habitatores terra arida ac deserta exhilarat.

Quod si facias, respisa ostendes quod qui seminant in lachrymis, in exultatione metent.

Euntes enim illi qui adhuc absunt in captiuitate, erant sicut qui ibant cum canistro seminis, & dabant, mittentes inde longè preciosa semina sua, quæ nesciebant vtrum excrescere deberent, nec ne.

Venientes autem inde, erunt sicut qui veniens venient cum exultatione, portantes manipulos suos, ex semine illo auctos.

EXPL

EXPLANATIO.

Seminant in lachrymis] Difficile quidem communiter est, ob naturam deprimatam, principium virtutis & iustitiae: cui accedit, quod ferè persecutionem patitur à malis, sed fructus eius longè iucundissimus.

PSALMVS CXXVI.

Canticum graduum Salomonis.

Argumentum.

1. Nisi Dominus adsit, frustra nos nidi, vir sanctus ait. 2. Ipse autem fauente, omnia ex animi iententia, cum dulci sobolis propagatione succedere.

1. Nisi Dominus ædificauerit domum, ac familiam constituerit, in vanum laborauerunt qui ædificant eam.

Nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat ac sollicitus est qui custodit eam: adeo tam priuata quam publica omnia solus Deus sustinet.

Imò (vt & de singulis quoque loquar) nisi Dominus adsit, vanum est vobis festinare, & vel ante lucem surgere, ad laborandum, vosq; mutuo cohortari, dicentes: surgite postquam iam satis sederitis ac tardaueritis, vos qui māducatis panem doloris, quem continuo manuum labore ac sollicitudine querere & parare debetis.

2. Caterùm cum ille adest ac fauet, & dederit dilectis suis pro labore ac sollicitudine pacem, & altam quietem tamquam somnum, tum omnia rectè

succedunt tam ipsis, quam liberis eorum: ecce enim hæreditas Domini sunt filij, & merces iustitia ipsius est fructus ventris eius.

Ac sicut sunt veloces sagittæ in manu hominis fortis ac potentis: ita sunt filij iuuentutis excussorum, qui leues & expediti, liberisq; suis comitati, contra quosuis se faciliè defendunt.

Et quidè beatus ille vir qui impleuit pharetram suam ex huiusmodi sagittis, & desiderium suum in ipsis: certè non confundetur aut pudore afficietur huiusmodi, cum, filiis illis suis comitati, loquatur cum inimicis suis in porta, ac iudicio publico.

EXPLANATIO.

In manu potentis] Siue vi certandum sit, quod hoc verò exprimitur; siue iure, quod sequenti; semper eum cui Deus fauet, superiorem fore ait.

PSALMVS CXXVII.

Canticum graduum.

Argumentum.

1. **D**escribit vir sanctus beatitudinem privatam viri pij. 1. Quæ ut ei & publicè contingere possit, optat.

1. **B**Eati omnes qui timent Dominum *animi bintus*; & qui ambulat in viis eius, opere ferit. *Etenim, Deo fauente, labores manuum tuarum quia manducabis, quisquis eiusmodi es, beatus es & bene tibi (erit.)*

Vix:

Vxor tua sicut vitis fructifera erit, & abundans, in lateribus domus tuæ.

Filij tui sicut nouellæ plantula oliuarum, in circuiu mensæ tuæ.

2. *Ecce sic benedicetur homo qui timeret Dominum.*

Benedicat tibi Dominus ex Sion, & videas bona Ierusalem omnibus diebus vitæ tuæ.

Et videas filios filiorum tuorum, & pacem super Israël.

EXPLANATIO.

Labores] Tria hic enumerantur præmia piorum: vnum in vita singulari, quòd labores manuum suarum manducabis: alterum in domo & familia, quòd habebit vxorem & liberos: & tertium in republica, cuius tres sunt gradus, arx Sion, ciuitas Ierusalem, quæ arcem Sion complectitur, & tota terra Israël, in qua Ierusalem sira est.

PSALMVS CXXVIII.

Canticum graduum.

Argumentum.

1. **I**nducit Propheta populum Israeliticum dicentem sæpe quidem oppugnatum se fuisse, sed nihil potuisse impios. 2. Quos pudore confundi, & tamquam fenem quod in tectis domorum cretens, per se arefcit, fieri optat.

1. **S**æpe ac multum expugnauerunt me, variisq; molestus & angustis affecerunt. iam inde à pueritia ac iuuentute mea, quo primùm in populum Dei sum cooptatus, dicat nunc Israël:

Sæpe expugnaverunt & aggressi sunt me à iu-
uentute mea, sed nihil effecerunt: etenim non po-
tuerunt mihi preualere.

Quin supra dorsum meum fabricauerunt pec-
catores, & tamquam aratores arauerunt: & sul-
cum suum ducentes, prolongauerunt iniquita-
tem suam.

2. Et tamen Dominus iustus concidit funes im-
piorum, & ceruices peccatorum: qui quidem oro vt
pudore confundantur, & conuertantur retro: sicut
omnes qui oderunt Sion.

Fiât sicut herba & scœnum tectorum, quod ter-
ra & radice caret, priusquam ab hominibus euella-
tur, vel etiam exsiliit, iam per se exaruit.

De quo, cum nihil sit, & nullius precij, non im-
pleuit manum suam qui metet, & vnam ac si-
num suum, qui manipulos colliget.

Et non dixerunt meretricibus, vt sit, hi qui præter-
ibant, benedictio Domini super vos, benedictio
mus vobis in nomine Domini.

EXPLANATIO.

Fœnum tectorum] Cum iustus palmæ ad aquam flori-
ti, & fructus producenti sit similis: iniustus scœno tectorum
quod radice carens, & terra & aqua defrutum, à se
mox comburitur, sic vt neque mortalibus proffit, neque be-
nedictio Dei super eo optetur, comparatur.

PSALMVS CXXIX.

Titulus. Canticum graduum.

Argumentum.

1. Inuocat vir sanctus Dei misericordiam de peccatis condonan-
dis, quod certè ita fore sperat. 2. Adhortans populum Israeli-
ticum, vt se in eo imitetur.

1. DE profundis malorum & angustiarum
Undis clamaui ad te Domine: Domine
exaudi vocem meam.

Fiant aures tuæ intendentes in vocem depre-
cationis meæ, vt mei miserearis.

Si enim iniquitates omnes nostras in memoria
semper habēs, rigidè obseruaueris, summoq; iure no-
biscum agas Domine, qui trinus es & vnus; ô Do-
mine, quis sustinebit, aut subsistere poterit?

Certe nemo, nemo, inquam, quia non apud nos in-
nocentia, sed apud te (secundum legem tuam, in qua
veniam penitentibus promittis) propitiatio est, &
remissio peccatorum: unde fit vt ab omnibus tamquam
bonus ac benignus colaris, & ego quoque propter
eandem benignam legem tuam semper sustinui &
expectavi, coluique cum timore & reuerentia te
Domine.

Sustinuit, inquam, & expectauit anima mea
sperans in verbo illo promissionis: cuius sperauit, dico,
anima mea in Domino meo, trino & vno.

2. In qua quidem re me inuitando à custodia

matutina vsque ad noctem speret Israël in Domino, anheletq; ad illum, haud secus atque custodes nocturni matutinum tempus exspectare, custodes dico nocturni, matutinum tempus exspectare solent.

Quia apud Dominum misericordia, in peccatis condonandis; & copiosa apud eum redemptio, in malis auferendis.

Et secundum hoc sine dubio ipse redimet Israël ex omnibus iniquitatibus & aduersitatibus eius.

EXPLANATIO.

Legem tuam] Legis nomine non solum iussa & vetita, sed & promissa intelliguntur de peccatis condonanda. Qua quidem vtiq; opus est, quia nemo tam perfectus esse potest in hac vita, vt non ea indigeat.

PSALMVS CXXX.

Titulus. Canticum graduum.

Argumentum.

1. **D**icit David, se neque ob regnum, superbia elatum, neque ad donum prophetiae, curiosum in secretis Dei perquirendis stum fuisse. 2. Offerens iustam poenam subire, nisi quam humiliter semper de se sentierit, & ab vno Deo totus penderet. 3. Quia vt totus populus Israeliticus inuenitur, optat.

1. **D**omine, non est exaltatum cor meum, neque elati ac superbi sunt oculi mei, quantum ad vitam & mores attinet.

Et quantum ad rerum intelligentiam, neque ambulauit in magnis, neq. in mirabilibus super me, quae vim ingenij mei excederent.

2. *In*

2. Imò reprehende ac castiga me acriter, si non contempseris & silere faciens me ipsum, humiliter de omnibus rebus lentiebam, equans & dimetiens intelligentiam meam ad legem Dei, eiq; me subiiciens; sed e contra exaltaui animam meam supra eam.

Si non, inquam, sicut puer qui primum ab lactatus est, & totus pendet super matrem suam, illius manuscula exspectans, ita & à me retributio & ab lactatio facta est in anima mea: vt non in se, sed in te solo & tuis donis acquiescat.

3. Quod quidem cum ita sit, sequens exemplum meum speret Israël in Domino, & exspectet ab illo solo omnia, ex hoc nunc & vsque in saeculum.

EXPLANATIO.

Magnis & mirabilibus] Magna in diuinis sunt, quae capacitatem ingenij humani excedunt, nec vilo modo cognosci possunt; mirabilia, quorum effectus quidem percipiuntur, sed rationes aciem ingenij nostri effugiunt, vnde admiratio nascitur.

PSALMVS CXXXI.

Titulus. Canticum graduum.

Argumentum.

1. **I**nuocans vir sanctus Dominum, ait se vniuersum, antequam locum templo ipsi edificando aptum inueniret. 2. Quum mox se inuenisset, dicens, rogat vt sua praesentia locum sanctificare velit, nec se à populo suo auertere. 3. Idque sum quidem ob promissionem ipsi Dauidi, & eius posteritati factam.

5 5

4. *Turn*

4. Tum verò quòd ipsemet Dominus montem Sion in perpetuam habitationem sibi elegit, ut ibi Dauidem & eius posteritatem illud Ret per Christum filium suum.

1. **M**emento Domine Dauid, & omnis afflictionis & māluctudinis eius, in patientia ea perseverando.

Nempe sicut illius qui iuravit Domino, votum vouit: potenti Deo Iacob.

Dicens, vide, si introiero in tabernaculum domus meæ, aut si ascendero in lectum strati mei:

Vel si dederò somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem, etiam lenissimam:

Et denique (requiem temporibus meis) donec inueniam locum aptum ad edificandum templum Domino, tabernaculum foris Deo Iacob: certum sum factururus, non faciam ullo modo.

2. Quia ecce iam audiui mus, locum, & arcam ad eam rem idoneam exstare in Ephrata Bertheleem inuenimus eam in campis siluæ.

Ibi introibimus in tabernacula eius, & inuati adorabimus scabellum in loco ubi steterunt pedes eius.

Tu modo surge Domine in perpetuam requiem tuam, tu, inquam, & arca sanctificationis & similitudinis tue, quæ hætenus incertis sedibus vagata.

Sacerdotes tui, qui circa eam versabuntur, induantur iustitia, tamquam veste ex omnibus virtutibus contexta, quæ totum corpus regit: & sancti

mores sacerdotum secuti, atq; sanctificati, exsultent, quod premium est iustitiæ.

Quinimo propter Dauid seruum tuum, quem tantopere diligis, non auertas, quæso, faciem, nec differas amplius aduentum Christi tui.

3. Iurauit enim Dominus Dauid veritatem, & cum sit fidelis, nõ frustrabitur eum, nec ipsam veritatem suam, dicens, de fructu ventris tui ponam super sedem tuam.

Et si custodierint filij tui testamentum & fœdus meum, & testimonia mea hæc (quæ) docebo eos.

Et filij quoque eorum vsque in æternum sæculum sedebunt super sedem tuam.

Quoniam elegit Dominus Sion, desiderauit & elegit eam in habitationem sibi.

4. Dicens, hæc est requies mea in sæculum sæculi: hæc habitabo, quoniã concupivi & elegi eam.

Viduam quæ in ea degit, & cibum, annonamque eius benedicens benedicam, & pauperes eius saturabo panibus.

Sacerdotes eius induam salutari, quod à iustitia proficitur: & sancti eius, quos gratia & misericordia sua complexus est, exultatione exsultabunt.

Illic & producam ac germinare faciam cornu & potentiam ipsi Dauid, & parati iam lucernam & perpetuum splendorem Christo meo, quem illi hæredem sum missurus.

Inimicos eius pudore affectos induam cõfusione, super

super ipsum autem effloreat sanctificatio mea,
& corona regni eius.

EXPLANATIO.

Induantur iustitia] Comparatur iustitia vestimentis: quoniam uti hoc corpus, ita illa anima ornatur. Estque vniuersalis, continens omnes in se virtutes. & est propria Sacerdotum, quemadmodum sapientia Prophetarum, & potentia Regum.

PSALMVS · CXXXII.

Titulus. Canticum graduum.

Argumentum.

1. **P**rezdicat Propheta vitam socialem, cum tamquam fratres plures concordantes inter se degunt.

1. **E**cce quam bonum & simul quam incundum, habitare ac sedere fratres concordantes in vnum.

Quantum enim ad incunditatem attinet, est sicut oleum & vnguentum optimum ac fragrantissimum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron.

Quod descendit, inquam, in oram superiorem vestimenti eius, cum in sacerdotem inungeretur: & quantum ad bonitatem, est sicut ros montis Hermon, qui de celo veniens, descendit quoque in montem Sion, & alios montes vicinos, tamquam fratres.

Quoniam uti illic per odoris suauitatem, & roru fertilitatem mandauit Dominus benedictionem,

dati.

dans rerum omnium fragrantissimarum abundantiam, & vitam usque in seculum: ita & inter fratres per concordiam contingit, ut in incunditate & bonitate perpetua, cum omni rerum abundantia, quæ soror est concordia, inter se viuant.

EXPLANATIO.

Bonum, incundum] Iungit vtrumque: quoniam multa speciatim sunt bona, quæ non sunt incunda; & multa specialiter incunda, quæ non sunt bona.

PSALMVS CXXXIII.

Titulus. Canticum graduum.

Argumentum.

1. **N**uitat David populum & sacerdotes ad Deo benedicendum: optans vice versa, ut & Deus illis benedicat.

1. **E**cce nunc, pace ab hostibus parta, benedicite Domino omnes serui Domini, Ac potissimum quidem vos sacerdotes, qui statis in domo Domini; & vos Leuitæ, qui versamini in atris domus Dei nostri.)

Et quidem non de die solum, sed & in noctibus singulis extollite manus vestras in sancta sanctorum, & benedicite Domino.

Quod quidem cum tu Israël, tuq; Pontifex maxime facies: benedicat te vnicuique Dominus ex Sion, qui fecit cælum & terram.

EXPLA-

EXPLANATIO.

Domo Domini] Omnes tres partes domus Domini hic enumerantur: Atrium, in quo Levitæ versabantur; Tabernaculū, in quo Sacerdotes; & Sanctum sanctorum, in quo Pontifex maximus semel in anno.

PSALMVS CXXXIII.

Titulus.

Laudate Dominum. Alleluia.

Argumentum.

1. **H**ortatur vit sanctus populum & sacerdotes ad Dei laudem celebrandas, idque tum quidem generaliter, quia bonus est & omnipotens: 2. Tum autem specialiter, ob res naturales quas facit in mundo: 3. Et supernaturales, quas circa populum suum Israeliticum. 4. Quod fecit acc. dat circa deos Gentium, qui non nisi argentum sunt & aurum, quibus similes fieri optat, qui fecerunt & colunt eos. 5. Iniurans populum Israeliticum, vt soli verò Deo suo benedicat.

1. **D**eum celebrantes, laudate nomen Domini, laudate serui Domini.

Qui itatis & versamini quotidie in domo Domini, in atriis domus Dei nostri.

Laudate, inquam, Dominum, quia bonus est Dominus: psallite nomini eius, quoniam suauis est.

Quoniam, dico, Iacob elegit sibi Dominus, Israël in propriam possessionem, & dilectum patrum suorum, sibi.

Quia, iterum dico, ego cognoui quod magnus est Dominus, & Deus noster præ omnibus diis.

2. Omnia enim quaecumque voluit Dominus fecit.

fecit in celo, & in terra, in mari, & in omnibus abyssis.

Educens & ascendere faciens nubem, qua supra est; ab extremo, & superficie, exhalationeque rix, qua infra; fulgura ignea, vt in pluuiam aquarum mutetur, illiq; tametsi contraria, admirabili ratione immisceantur, fecit.

Is est qui producit ventos de locis abditissimis, tamquam de thesauris suis: qui percussit primogenita Egypti, ab homine vsque ad pecus.

3. Qui emisit signa & prodigia in medio tui Egypte, in Pharaonem, & in omnes seruos eius.

Qui percussit gentes multas, & occidit reges fortes.

Seon regem Amorrhæorum, & Og, regem Basan, & omnia regna Chanaan.

Et dedit terram eorum hæreditatem, hæreditatem Israël populo suo.

Qua quidem re fit, Domine, quod nomen tuum in æternum manet: quodq; ð Domine, memoriale tuum in generationem durat & generationem.

Quia iudicabit, & patrocinio suo tuebitur, vici-seceturque Dominus populum suum, si quando ab aliis nationibus iniuria afficietur: & in seruis suis, si quando aduersum eum peccauerit, deprecabitur, & placabilem se ostendet, vt populum suum consoletur.

4. Caterum è contrà autem simulacra gentium argèrum sunt & aurum, opera manuum hominum.

Os habent, & non loquentur: oculos habent, & non videbunt.

Aures habent, & non audient: neque enim etiam est spiritus in ore ipsorum.

Similes illis fiant qui faciunt ea manibus, & omnes qui confidunt in eis corde.

5. *Ceterum vos domus & familia* Israël, benedicite Domino: domus Aaron, benedicite Dño.

Domus Leui, benedicite Domino: omnes qui timeris Dominum, benedicite Domino.

Benedictus denique Dominus ex Sion, qui habitat in Ierusalem.

EXPLANATIO.

Bonus] Bonitas Deo tribuitur, suauitas nomini eius: nam quemadmodum nomen à substantia, ita suauitas à bonitate profluit.

PSALMVS CXXXV.

Titulus. Laudate Dominum Alleluia.

Argumentum.

1. **I**ncitat hoc elegantissimo carmine populum Propheta ad Dei laudes decantandas, idque ob bonitatem, & perpetuam eius misericordiam, quæ à bonitate profluit, quam singulis versibus repetit: enarrans primo in genere quædam sit. 2. Deinde specialiter quo pacto mundum, & omnem eius ornatum creauit. 3. Et quod circa populum suum Israëliticum fecerit. 4. Vnde ad primam exhortationem, vnde ceperat, redit.

1. **C**onfitemini & cum laude gratias agite Domino, quoniam bonus, quoniam in æternum

æternum sæculum misericordia & gratia eius.

Confitemini Deo Deorum, qui *trinus est & unus*, quoniam in æternum misericordia eius.

Confitemini Domino Dominorum, quoniam in æternum misericordia eius.

2. Qui facit mirabilia magna, & ab intelligentia nostra penitus separata solus, quoniam in æternum misericordia eius.

Qui fecit cælos in intellectu, summo artificio ac sapientia, quoniam in æternum misericordia eius.

Qui expandit & firmavit terram super aquas, quoniam in æternum misericordia eius.

Qui fecit luminaria magna, quoniam in æternum misericordia eius.

Solem in potestatem ac dominium diei, ut illis presit, quoniam in æternum misericordia eius.

Lunam & stellas in potestatem noctis, quoniam in æternum misericordia eius.

3. Qui percussit Ægyptum cum primogenitis eorum, quoniam in æternum misericordia eius.

Qui eduxit Israël de medio eorum, quoniam in æternum misericordia eius.

In manu forti ac potenti, ac brachio excelso extentoque, quoniam in æternum misericordia eius.

Qui diuisit ac quasi discepsit mare rubrum (sive canna & arundinis rubra) in partes ac diuisiones, quoniam in æternum misericordia eius.

Et eduxit ac transire fecit Israël per medium eius,

eius, quoniam in aeternum misericordia eius;

Et excussit & evertēs submersit Pharaonem, & virtutē exercituum eius in mari rubro; quoniam in aeternum misericordia eius;

Qui traduxit & ambulare fecit populum suum per desertum; quoniam in aeternum misericordia eius;

Qui percussit Reges magnos, quoniam in aeternum misericordia eius;

Et occidit Reges fortes, quoniam in aeternum misericordia eius;

Seon Regem Amorrhzorū; quoniam in aeternum misericordia eius;

Et Og Regem Basan, quoniam in aeternum misericordia eius;

Et dedit terram eorum in hereditatem, quoniam in aeternum misericordia eius;

Hereditatē Israël seruo suo, quoniam in aeternum misericordia eius;

Quia in humilitate & afflictione nostra meminit nostri, quoniam in aeternum misericordia eius;

Et redemit nos ab inimicis nostris, qui iniquis suis nos affliciebant, quoniam in aeternum misericordia eius;

Qui dat panem & escam omni carni, quoniam in aeternum misericordia eius;

40. Ergo confitemini, dico, Deo caeli, qui super omnem naturam est positus; quoniam in aeternum misericordia eius;

(Coni)

(Confitemini Domino Dominorum, qui super omnes homines constitutus est; quoniam in aeternum misericordia eius.);

EXPLANATIO.

Domino] Nota ter hic Dei nomen pont, ad Trinitatē dei in modum. Primo quidem absolute per se & per nomen Tetragrammaton, quod Deus trinum & unum designat. Secundo autem, quod I. e. m. vocat Deum deorum, ut supra omnes Angelos in celo esse intelligatur. Tertio Dominum Dominorum, ut supra omnes homines in terra.

PSALMVS CXXXVI.

Titulus.

(Psalmus David, propter Ieremiam.)

Argumentum.

1. Nihilē propheta loquens eos qui capti in Babylonia detinebantur, & suspēnsi praecore in instrumentis auroeis, ad eam in dum a Babylonia per irrationem inuitabantur. 2. Quibus ipsi respondit, non posse ob mercedem patriae dimittere se in terra aliena. 3. Unde ad Deum deprecandum se conuertunt, ut liberari a iugum po sint. 4. Et ad ipsos Babylonicos, ut iustam de his affligendo sumant vindictam, quemadmodum fiebat in exilio regni Chaldeorum.

1. Super flumina Babylonis, illic sedimus, & auiamus, dum recordaremur tui Sion.

In salicibus quae sunt passim in Babylonia ad ripas fluminum, in ipso medio eius suspendimus cibaria & organa nostra.

Atque id quidem praesumo animi merore, quia illic interrogauerunt nos, & postulabant a nobis

b 2

nobis

nobis qui captiuos duxerunt nos, verba cationum.

Et qui abduxerunt nos citharis suspensis, nos deridentes, pro vltatū exquirebant hymnum & latitiam, dicentes: cantate nobis de canticis Sion.

2. Quibus autem nos respondebamus, quomodo cantabimus canticum Domini, extra patriam, in terra aliena, ubi verus Deus non agnoscitur?

Etenim si oblitus fuero tui Ierusalem, quae filia ciuitas sancta es, & veri Dei sedes; obliuioni demit vel propria dextera mea, ipsaq; obliuiscatur arua sua pulsandi citharam.

Et adhæreat lingua mea faucibus meis, ita ut prorsus nequeam cantare, si non meminero tui.

Si non, inquam, proposuero & extulero Ierusalem in capite ac principio lætitiæ meæ.

3. Quod cum ita sit; memor esto, quæso, vel ita dem Domine, hostium nostrorū, filiorum Edom & recordare quàm crudeliter concitatis Babyloni nos tractauerunt & dnm in die illa qua hostiliter diruebatur Ierusalem.

Qui, inquam, vti tum dicebant, ita adhuc hodie pergunt ac dicunt quotidie, exinanite, exinanite, diripite totam ciuitatem, eruite ipsam vsq; ad vltimum fundamentum quod est in ea.

4. O filia Babylonis que nunc exultas, quia afflixisti, quàm vicissim eris misera, & omni parte deuastata! beatus sanè qui iure rationis tenuit tibi retributionem tuam, quam retribuisti nobis.

Beatus, dico, qui te comprehensam tenebit, & raptos ab vberibus allidet paruulos liberos tuos ad petram.

EXPLANATIO.

Dauid propter Ieremiam] Hoc sic accipi potest, quòd hic Psalmus vel à Dauide spiritu prophético factus est, & à Ieremia tempore captiuitatis Babylonicæ decantatus: vel quòd à Ieremia factus est, ad imitationem Psalmorum Dauidis. apud Hæbreos nulla est inscriptio.

Supra omne nomen tuum] Sententia ex Hæbræo est, super omnia nomina Dei illud esse nobilissimū, quòd Deus Verbum dicitur: siue Verbum Domini, qui est Christus, supra omnia illius esse nomina.

PSALMVS CXXXVII.

Titulus.

Psalmus cantatus ipsi Dauid.

Argumentum.

1. Primum agit Deo gratias Dauid de præteritis, & Deinde orat pro futuris, ut tanto maiores gratias agat, nō ipse solum, sed & omnes principes cum eo. 3. Tum confidentiam suam in Deo commemorat, rogans vt quod bene ceptum est, perficiatur.

1. Confitebor & gratias agam tibi (Domine) in toto corde meo, quoniam audisti verba oris mei.

In conspectu deorum & Angelorum, indiciumque ac magnatum populi, psallam tibi: adorabo & incuruabo me ad templum sanctum tuum, & confitebor ac canam nomini tuo.

Idq; super misericordia tua, in peccatis condonandis

mandis, affectibusq; inuandis, & ueritate tua, in pra-
missis semper praestandis: quoniam magnificentissimè
celebre fecisti super omne id quod est, nomen lau-
dum tuum, & uerbum loquimurq; tuum.

2. Quod quidem nimis ita est, circa praeterita &
circa futura, & Domine, in quacumque die inuoca-
uero te, exaudi, quae so, me, uotis meis respondenti u-
eni si facias, multiplicabis in anima mea, & qua-
si: superadificabis uirtutem, ac fortitudinem, ad in-
magis ac magis predicandum.

Quod quidem opto ut non ego solus faciam, sed
una mecum confiteantur & canant tibi Domine
omnes Reges terrae, quia audierunt (omnia) uerba
& promissa oris tui, quae in nobis perfecisti.

Et ob id ad te se applicantes, contenti ambulanti
in uis Domini, ac dicant quoniam magna est glo-
ria Domini.

Quoniam excelsus Dominus, & humiliat
spicit, & alia à longè cognoscit.

3. Profectus sum ambulauero uel in medio tribu-
lationis, & angustia, tu uiuificabis me, & super-
iram ac furorē inimicorum meorum extendi-
uisti, ut sepe extendisti, manum tuam; & saluum me
faciet, uti frequenter fecit, dextera tua.

Dominus enim attribuet uis pro me, & per hoc
quod cepit: etenim Dñe, misericordia tua in seculum
durat, quare nos opera manuum tuarum non despu-
cias, & quod tam bene instituisti in me opus, non in-
mittas aut deseras, sed quemadmodum cepisti ipse

EXPL

EXPLANATIO.

Omnes Reges terrae] Optat ut Christi gloria per omnes
haec terrae diffundatur, quemadmodum fiet.

PSALMVS CXXXVIII.

Titulus.

In finem, sine ad summum praefectum chori mu-
sici, missus Psalmus David.

Argumentum.

1. A loquens uir sanctus Dominum, ait se exploratum ab eo
esse & penitus cognitum in omnibus cogitationibus, dictis, & fa-
ctibus. 2. Quod quidem ea res fieri dicit, quia iocatus Dominus
quae nobis incomprehensibilis est, infinita est, & per omnia nostra se
extendit, & peruadit. 3. Quare ad eum laudandum se conuer-
tent, ut se contemplatione operum Domini infinita delectent, 4. Et
quem admodum amicos eius honor: prosequitur, ut in uis, quae in-
to animo uisisset. 5. In qua re si quid est dubitationis, orat ut Do-
minus ipsum probeat, & si quid deesse uideatur, suppleat.

1. Domine tu probasti & inuestigasti me, &
cognouisti (me): tu cognouisti testionem
meam, & resurrectionem meam, quicquid omnino
am stans aut sedens agam.

Sed & intellexisti malas cogitationes meas de
longè, antequam in animum ipsum ueniant: semi-
tam meam, si qua in ambulare uelim; & funiculum
stratumq; meum; si quando uelim accumbere, inue-
litigasti, & quasi circumdediti dum semper circa me
uersaris, & locum meum ipse uentilas.

Denique rursus & omnes uias meas prauidisti,
sic ut nihil te fugiat, quia non est sermo, atque ad eo

h 4

790

ne verbulum quidem in lingua mea, quod tu non multo antè pronoueris.

2. Ecce enim Domine tu cognouisti omnia nouissima & antiqua, tu retrò & antè formasti me, & posuisti super me manum tuam, qua formam & figuram oris mihi dedisti.

Ad cuius quidem rei contemplationem me conuertens, mirabilis facta est scientia (tua,) & longè posita ex me, mirumq; in modum supra captum meum collocata: penitus confortata & exaltata est, & non potero ullo modo pertingere ad eam, propterea quod cum ego finitus sim, illa infinita est, & per omnia se extendens.

Nam quò ibo à spiritu tuo, ut illinc euadam, & quò à facie tua fugiam, ut ab eius conspectu lateam!

Si ascendero in cælum, tu illic es: si descendero ad infernum, ibiq; lectum mihi strauero, ades.

Si sumpsero pennas meas diluculo, easq; tamquam alas ipsius aurora, & sic vno quasi momento à Oriente volans ad Occidentem habitauero in extremis maris,

Nihil adhuc proficiam: etenim & illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua.

Quin & dixi aliquando, forsitan tenebræ concubabunt & obtegent me; & utens illis pro luce, nox erit mihi illuminatio mea in deliciis meis.

Et tamen nihil omnino proficiebam, quia tenebræ non sunt tenebræ, nec obscurabuntur à te, quo minus me videas: & nox sicut dies illuminabitur.

& sicut sunt tenebræ (eius,) ita est & lumen (eius.)

Quod quidè ideo fit, quia tu in ipsis intimis meis hærens, possedisti renes meos, & suscepisti me de utero matris meæ, ubi admirabilis quadam ratione me contexisti ac cooperuisti.

3. Quare confitebor & gratias agam tibi, quia terribiliter magnificatus es in me formando: & mirabilia sunt omnia opera tua, & anima mea cognosceret nimis, quàm omnia mea tibi sint curæ.

Non est enim occultatum vel vnum os meum à te, quod ipse fecisti in occulto cum textura & substantia mea, neruis & venis alijsq; rebus mirabiliter implicata, & quasi acu picta, per te fieret in intima vulua, tamquam in inferioribus terræ.

Imperfectum & infirmum adhuc factum meum viderunt oculi tui, & tum eo ipso tempore in libro tuo iam omnes artus & dies mei descripti erant, & in posterum perpetuò scribentur. Ac quamquam quidem per suos quique dies postea formabuntur, tu tamen eos omnes antè cognoscis, & nemo est, nullusq; dies in eis, quem tu non prius probè noris.

Quod quidem cum animo meo reputans, enim uero mihi autè nimis, & supra quàm dici queat precise & admirabiles cogitationes illa tua vise sunt, & honorificati mihi facti sunt amici illi tui, omninq; ex parte beneuoli actus, ô Deus: nimis, dico, confortatus & multiplex visus est principatus & summa eorum.

Nam si fortè repetitis principiis dinumerabo

eos, extendentur in infinitum, & super arcum multiplicabuntur: & si vigilans, exultare, foras se ut eos comprehendam, eque parum explicat: prope enim summo mane, & ecce imo hoc vesperare adhuc sum tecum, versans animum in omnem partem, nec aliud inveniens, quam tanta operum tuorum esse admirabilem, ut nullo ingenio humano comprehendi possim; sed veri pro viri officium esse, illis semper non ad penum intelligendum, sed colendum; cum summa venerentia adbarere, nec unquam te vel latam unquam discedere.

4. Quod quidem ego faciens, uti amicos tuos honoro, eorumque prosperum successum ac multiplicandam in summo precio habeo, ex suscitans me eare tantam quam ex summo, & tibi semper adbarens: ita e contra non passum non aduersus impios, qui tant opere negligunt ac contemunt, gravissime sepe comminari, dicant: si occideris, o Deus, peccatores, quam preciarum opus feceris, & vos viri sanguinum, qui confundendo sanguine delectamini, declinate. Et recedite a me.

Vos, inquam, qui scelerosi & abominabilia dicitis aduersum Deum in cogitatione vestra, suscitabit Dominus, ut accipiant & exsuscitent contra animum suum, sive velle effectum civitates, & vires quas frustra se opponant nomini suo.

In qua quidem verba quod prouenerunt, non aliter fit, quam zelum intersum, eos qui te persequuntur, nonne enim (nam tu id sis) qui oderunt te Domine, semper oderam, & super inimicos tuos,

qui

qui aduersum te insurgent, indignatus tabesceram? Enimvero perfectio, & ad summum usque terminum adducto odio oderam illos; & capitales inimici facti sunt mihi.

5. Et si quid dubitationis caedo, re esse, aut boni adhuc zeli deesse mihi videatur, proba me Deus, & scito penitus cor meum, & interroga & explora me, & cognosce fertitas ac cogitationes meas.

Et vide si via iniquitatis & irritationis derisoria, in me est, qualis est in illis impiis: & si ad inuenias, deduc me in via aeterna, corrigens me, quem admodum oportet; & si non obtemperem, vel morte me afficiens.

EXPLANATIO.

Amici tui ¶ Quobiam ista vel ad opera Domini, vel ad eius cultores refertur, ideo utriusque expositionem posuimus in Paraphrasi, vnam decimo sexto versu, alteram decimo octauo.

PSALMVS CXXXIX.

Titulus.

In finem, sive ad summum perfectum chori, manseriscant andus missus Psalmus David.

Argumentum.

1. Propter vii sanctus, auxilium contra calumniatores & hostes tuos. 2. Idque interpretato diapsalmate repetit. 3. Unde post aliam diapsalma, ad inueniendae precandam auerteritur. 4. Quo fit, post terquam diapsalma iam te exaudiuim, ait, forte que vi mali male peccant, boni autem Deo gratias agant.

1. Eripe me Domine ab homine malo a viro iniquo, & iniusto eripe a consuetudine me.

Ab

Ab illis, inquam, qui cogitauerunt mala & iniquitates in corde, & tota die congregabantur & constituebant praelia.

Qui acuerunt linguas suas sicut serpentes, & venenum aspidum sub labiis eorum. Ita profectus res est, Sela.

2. Custodi me Domine de manu peccatoris impij, & ab hominibus violentis & iniquis eripe me.

Ab his, dico, qui cogitauerunt supplantare ac subuertere gressus meos: nam absconderunt homines contumaces ac superbi rete siue laqueum mihi.

Et funes extenderunt in rete ac laqueum pedibus meis, ac iuxta iter, quâ transeundum mihi est, scandalum ac offendiculum & tendiculas posuerunt mihi. Sic sanè se habet, Sela.

3. Quod vidēs, dixi Domino, Deus fortis meus es tu: exaudi Domine vocem deprecationis meæ.

O Domine Deus, Domine qui es virtus ac firmitudo salutis meæ, & obumbrasti super caput meum, idq; semper protexisti in die belli:

Ne tradas me nunc tu, dico, Domine à desiderio, prout impij optant, hosti meo peccatori: & qui cogitauerunt contra me, ne, quaeso, perficias, aut in opus educi sinas: neque derelinquas me, ne, si forte id facias, exal:entur, & superbia se efferant. Verum etia etia, Sela: extollamus vocem.

4. Ecce enim iam Dominus exaudiuit me ipse princeps ac caput circuitus & cœtus eorum qui mi

circum-

circumdare student: sub suis propriis machinis peribit, & labor ac virtus labiorum ipsorum, quod in me stare conantur, operiet eos.

Cadent super eos carbones ardentes, in ignem deiicies eos: in foveas profundas abs te detrusi, in miseriis suis non subsistent, nec unquam emergent aut resurgent ex ipsis foveis.

Denique vir linguosus, & vaniloquus verbis, non dirigetur nec stabilietur unquam in terra, & virum iniustum factis mala tamquam venatores persequuntur, & capient eum in interitu, ad perpetuam ruinam & internicionem ipsius.

Scio enim, & planè cognoui, quia licet tardare nonnumquam videatur, faciet tamen ad extremum Dominus iudicium & ultionem inopis, & vindictam pauperum, sic ut scelerati & impij confundantur & pereant.

Verumtamen è contrâ iusti confitebuntur & gratias agent nomini tuo, & habitabunt recti cum vultu tuo, sedentes ac versantes coram facie tua.

EXPLANATIO.

Faciet Dominus] Pulchra est anthithesis præmij malorum & bonorum, quorum finis est, Deo perpetuas gratias agere, & cum eo habitare.

PSALMVS. CXL.

Titulus. Psalmus David.

Argumentum.

1. **P**etit David exaudiri orationem suam, ne quid mali faciat ut cogitet, vel cum malis se iungat. 2. Dicens, se a consuetudine illorum peccatorum abhorrere: quoniam licet bonos subinde audire videantur, reuera tamē semper aliquid aduersum ipsos machinatur. 3. Quare aduersum eos custodiri, & liberari ab iis optat.

1. **D**omine clamavi ad te, festina, & exaudi me: intende voci meæ, cum clamauero ad te.

Dirigatur oratio mea sicut intensum suffragium: in conspectu tuo, & eleuatio mentium mearum sit tanquam sacrificium vespertinum, quod quia absum, offerre non possum.

A quietā quidem ut recte faciam, & quemadmodum oportet orem, pone, quæso, Domine cultus diam ori meo, & serua ositum circumstantiæ labiis meis: ne aliter orando offerar quam debet, am aliquem offendam.

Ac non declines cor meum in verba & in malitiæ, nec ad cogitandum ac tentandum res malæ & impias, & excusandas excusationes in peccatis. Neque ad versandam cum hominibus operantibus iniquitatem, & comedendum ex deliciis earum: nam non communicabo prorsus cum clericis & principibus eorum.

2. Imò corripiet me iustus in misericordia & benigni-

beniuidiæ, & increpabit percutietque me, & erit mihi gratum: ceterum oleum autem peccatoris vel praestantissimum non volo ut impinguet caput meum: adeo a bonis castigari, quam a malis vngi, malo.

Quoniam hoc est quod semper peto, & adhuc peto, & ad hoc tendit hac oratio mea, ne vniquam delictor in beneplacitis eorum, & ut liberer a malitia eorum: etenim ob peccata sua absorpti sunt tanquam iuncti petrae, allidentes ad scopulum in mari iudices, ac principes, doctoresque eorum.

Audient quidem illi nonnumquam verba mea, quoniam nam cum decora sint & suauia, id poterunt aliquando ab se impetere: sed quid id prodest? etenim sicut agricola profumens ac secans agrum, ratiōdo terra fungosa erupta est super terram, propter fissuras & subactionem eius.

Ita illi nos persequentibus, dispersa ac dissipata sunt ossa nostra tegens infernum, dum ad vsum usque mortis ac sepulchri deducimur idque ob id quia ad te, o Domine, Domine, respiciant oculi nostri: equidem in te sperant, non auferas, quæso, nos dissipari sinus animam meam.

3. Sed contra custodi me à laqueo quem staterant ac tendorunt mihi, & serua me à scandalis ac tendiculis operantium iniquitatem.

Enimvero, quantumcumque dux eorum malo mihi machinetur, confido per te, quod cadent in reticulo eius ipsi impij & peccatores: quodque dux singula-

singulariter & separatus ab iis sum ego, ipse in-
micem conficiendis occupati erunt, donec ego interim
saluus transeam.

EXPLANATIO.

Excusandas excusationes] Cùm pergraue sit peccare,
tamen omnium grauissimum est, excusare peccatum tam-
quam non factum; vel, quod deterius est, tamquam bene
factum; ac maximè quidem apud seipsum, quod omnium
pestimum.

PSALMVS CXLI.

Titulus.

Intellectus, siue carmen eruditum David,
eiusq₃, cùm esset in spelunca, oratio.

Argumentum.

1. David in spelunca latitans, solum Deum se inuocare ait, reli-
qua ope humana omni destitutus. 2. Ad quem se conuer-
tens, illius auxilium implorat.

1. **V**Oce mea ad Dominum clamaui, voci
mea ad Dominum deprecatus sum.

Effundo in conspectu eius eloquium & oratio-
nem meam, & tribulationem & angustiam meam
ante ipsum coram facie eius pronuncio.

Idèq₃ in deficiendo ex me spiritum meum, dum
ille morore & anxietate collabitur: & enim tu co-
gnouisti semitas meas, & innocentiam meam, &
quam dura tamen præter meritum patiar.

Quippe in via hac qua ambulabam, absconde-
runt laqueum mihi, ad me capiendum.

Qui

Quod ego animaduertens, considerabam ad dexte-
ram, huc & illuc me vertens, & videbam ane quis
esset qui opem ferret, & non erat qui cognosceret
me, ut & ipse videbis, si animaduertas.

Denique perit prorsus fuga à me, sic ut omni
effugio destituatur, & non est qui requirat animam
meam, vel aliquam meam curam gerat.

2. Quare clamaui ad te Domine, dixi, tu es
spes mea: reliquis amissis, tu solus mansisti mihi
vera pars & portio mea in terra hac uiuentium.

Intende, quasi, ad clamorem ac deprecationem
meam, quia humiliatus, & afflictus, atenuatus sum
nimis.

Libera me à persequentibus me, quia per me
nihil possum: quoniam præualuerunt viribus, & con-
fortati sunt super me.

Educ de carcere, & custodia, speluncaq₃, hac, in
qua conclusus lateo, animam meam, ut causam ha-
beam ad confitendum nomini tuo, tibiq₃, gratias
agendi: etenim me expectant omnes boni ac iusti,
donec retribuas ac beneficia mihi, ut lati ad me
accurrant. meque studio gratulandi tamquam co-
rona circumdenti, æstimantes meam retributionem,
suam esse coronationem.

EXPLANATIO.

Retribuisti] Quemadmodum Deus iustitiam à nobis
exigit, na & præmium ei rei proposuit.

i

PSAL-

PSALMVS CXLII.

Titulus.

Psalmus David (quando persequebatur cum
Absolon, filius eius.)

Argumentum.

1. **C**onstitutus David in periculo ob peccata sua, implorat Dei misericordiam: quoniam si iure agatur, non posset condonari. 2. Dicens, se, dum has persecutiones patitur, memorem facti patrum antiquorum, quo pacto semper à Deo ex omnibus malis fuerunt liberati. 3. Quare & ipse ad illum se conuertens, opera eius implorat. 4. Quod in aere omnino confidit.

1. **D**omine exaudi orationem meam, aures tuas percipe obsecrationem meam, in veritate tua, qua promisisti veniam & misericordiam poenitentibus, exaudi me; & in tua iustitia, qua promisisti seruas, responde votis meis.

Et non intres in iudiciū, exigendo exacte rationem omnium debitorum, cum seruo tuo: quia non facias, non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens, nemoq; mortalium plenè perfectèq; iustus insons reperietur.

2. Etenim quia persecutus est inimicus animam meam, & humiliavit ac contrivit interitum vitam meam:

Sic ut, dum hoc & illuc fugio, collocavit & habitare me fecit in obscuris speluncis, sicut mortui sæculi, qui iam à multis annis defuncti in sepulchris abditi iacent: & anxius ac mœrore affectus

super me spiritus meus, & in me, ac medio moi, turbatum est & obstupuit cor meum:

Ideo memor fui dierum & patrum antiquorum; & meditatus sum in omnibus operibus tuis, quibus seruis tuis semper opem tulisti: & in admirabilibus illis factis manuum tuarum, quæ pro illis prestabis, tacite mecum musitans, meditabar.

Atque ea considerans, ipse quoque auxiliū tuum implorans, expandi manus meas ad te, fuitq; anima mea sicut terra sine aqua, sitiens ad te, & tibi tota adhaerens, vel usque ad lassitudinem, sicut terram nimium subacta. Ita profectò res est, Sela.

3. Dixi, festina, velociter exaudi me, & responde votis meis Domine, defecit enim spiritus meus.

Non auertas nec abscondas faciem tuam à me: id enim si facias, mox periero, & similis ero descendentibus in lacum ac sepulcrum.

Audiram fac mihi sine mora, primo statim mânere misericordiam ac clementiam tuam, ut sentiam eam, quia in te speravi.

Et notam fac mihi viam in qua ambulem, ad hostium animi & corporis insidias euitandas, quia ad te leuaui animam meam.

Denique eripe me de inimicis meis Domine, ad te enim confugi, ac clamaui, ut in te me absconderem: & ne ampliùs peccem. doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu.

4. Secundùm quod Spiritus tuus bonus deducet me, scio, & planè confido, in terram rectam,

per viam, qua declinatis omnibus hostibus, sine circumspectione ad teitur, & propter nomen Domine, quod à bonitate ac iustitia deducitur, vivificabis me in æquitate ac iustitia tua, praestando promissa; ut hac ratione, facta nomini tuo respondeam.

Educes, inquam, de tribulatione & angustia animam meam, & in misericordia ac bonitate tua disperdes inimicos meos.

Et perdes omnes qui tribulant & affligunt animam meam, quoniam ego servus tuus sum.

EXPLANATIO.

Non iustificabitur] Neminem in hac vita tam iustum esse, quin misericordia Dei indigeat, iam antè dictum est. Iustum tamen esse posse aliquosque, & opera eius Deo placere, infinita scripturæ loca declarant; inter cætera, opus Zacharias & Elizabeth ambo iusti ante Deum dicuntur. Ioseph vir iustus, cum similibus.

PSALMVS CXLIII.

Titulus.

Psalmus David (adversus Goliath.)

Argumentum.

1. Imploraturus Dei auxilium vir sanctus contra hostes, primò laudes illius prædicat, suumque refugium: eum vocat, non merito quidem suo, quoniam homo per se nihil est, sed per summam eius bonitatem. 2. Unde post a'orandum se convertens, rogat Dominum ut hostes suos conficere velit. 3. Quæ verum Deum non agnoscente, summum bonum in multitudine liberorum, fructuum terræ, & pecorum, immunitateque ab hostibus.

abus, fame, & penitentia, ponere sic. 4. Cum contra, verum tantum in bonum, veraque beatitudo sit, veri Dei cultus & agnitio.

1. **B**enedictus Dominus fortis petra mea, & Deus meus, qui docet ac instruit manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum.

Qui est misericordia mea, & arx, ac refugium meum: susceptor meus, à quo robur accipio; & liberator meus, qui salutem mihi præstat.

Qui tamquam scutum protector meus est, & in quo ipso semper speravi: qui subdit populū meum sub me, ut mihi obediat, idque non pro merito meo, sed pro summa ipsius bonitate.

Nam per se, Domine, quid est homo, quia innotuisti ei, eumque ipse agnoscis? (aut) quid est filius hominis, quia reputas eum?

Certe si ex verò expendenda res est, homo vanitati ipsi ac nihilo similis factus ac creatus est: dies eius sicut umbra solis occidentis prætereunt, adeò ut nihil habeat, nisi abs te.

2. Quod quidem cum ita sit, ô Domine, egoque iam ab hostibus premar; inclina, quaeso, cælos tuos, & descende; tange montes istos altos, homines impios ac superbos, & fumigabunt, ac tamquam pulvis evanescent.

Fulgura coruscationem, & continuo dissipabis eos: emitte sagittas tuas, & conturbabis & penitus consumes eos.

Emitte manum tuam de alto: eripe me, & libera me de aquis & undis adversitatum multis, & de manu

manu filiorum à vero Dei cultu alienorum.

Quorum os locutum est vanitatem ac mendaciam, quantum ad dicta; & dextera eorum, dextera est falsitatis & iniquitatis, quantum ad facta.

Quod si facias, ô Deus, canticum nouum cantabo tibi, ob noua beneficia præstita: in psalterio & decachordo psallam tibi:

Dicens te illum esse, qui das salutem Regibus, & qui redemisti Dauid seruum tuum: de gladio maligno, ergo iterum dico, eripe, obsecro, me.

Et erue me de manu filiorum illorum abitu alienorum, quorum os, ut dixi, locutum est vanitatem, & dextera eorum, dextera iniquitatis.

3. Quorum summum votum in hoc tamquam summo bono ac beatitudine consistit, ut filij eorum sint sicut nouellæ arborum plantationes, quæ celeriter crescunt in iuuentute sua.

Et filiarum eorum compositæ, & circumornate vt similitudo columnæ angularis templi, quæ eleganter incisa, & multis donariis ornata est.

Item vt anguli & promptuaria eorum pleni sint, eructantia nidorem cibi, & superfundentia frumentum, quod in iis redundat, ex hoc penam in illud.

Porro vt oues eorum fœtosæ sint, sic vt multi pariant; & abundantes, sic vt in multa millia crescant, & appareant in ingressibus, & compatiuntur plateis suis: nec non boues eorum crassæ, & ad laborem valide.

Quis

Quibus & hoc accedat, quod non est ruina vel constructio, ne vnus quidem (maceriæ) in muris eorum per vim hostilem; neque transitus aut emigratio ab vno loco ad alium, ob famem ac sterilitatem, vel abortionem animalium ipsorum; neque denique ululatus aut clamor in plateis, propter morbos pestilentes, & mortes eorum.

4. Enimvero beatum dixerunt illi populum cui hæc sunt: verum nobis autem ille demum beatus est ac dicitur populus, cuius Dominus celi & terra est Deus eius, quod caput est omnium, cum reliqua non nisi adiectitia, & per se vana sint, nisi ad Deum referantur.

EXPLANATIO.

Vanitati similis factus est] Creatus enim est ex nihilo, cuius naturam per se refert, nisi à Deo essentiam accipiat.

PSALMVS CXLIIII.

Titulus.

Laudatio Domini, scripta ipsi Dauid.

Argumentum.

1. Dicens Propheta se laudes Domini cantaturum, primum de illius tractat omnipotentia, seipsum loquentem introducens.
2. Deinde de bonitate, vbi pios loquentes facit.
3. Tum de prudentia & regno, vbi opera ipsa loquantur.
4. Post quæ omnes simul tum quidam sapientiam eius, & bonitatem canunt in miseris subleuandis, & alendis cunctis.
5. Tum aurem iustitiam &

i 4 mise.

misericordiam erga eos qui verè illum inuocant, & colunt. 6. Post quod rediens Propheta ad id vade cœperat, perperuò se Deum laudaturam ait.

1. **E**Xaltabò & laudibum efferam te Deus meus Rex, & benedicam nomini tuo in sæculum æternum, & si quid ultra est, in sæculum sæculi.

Per singulos dies benedicam tibi, & laudabo apud me nomen tuum in sæculum, & in sæculum sæculi.

2. *Dicens*, magnus Dominus, & laudabilis nimis, & magnitudinis eius non est finis, nec plena inuestigatio aut inuentio.

Generatio & generatio laudabit opera tua & narrans ea altera alteri, fortitudinem ac potentiam tuam amba pronuncia bunt.

Magnificentiam ac decorem gloriæ sanctitatis tuæ loquentur, & mirabilia facta tua narrabunt, & ego tacitè vnà cum illis.

Et virtutem ac fortitudinem terribilium operum tuorum dicent, & magnitudinè tuam narrabunt.

Memoriã multitudinis & abundantie suauitatis ac bonitatis tuæ loquentur, & quasi eru etabunt, & in iustitia tua exultabunt, eamq; vbiq; predicabunt.

3. *Dicentes*, clemens ac miserator & misericors Dominus; patiens, ac tardus ad iram, & multum promptus vt sit misericors.

Quinimo suavis quidem ac bonus est Dominus vniuersis: caterum misericordia & miseratione eius extendunt se & efferunt super omnia opera

tua.

eius, ita vt omnium operum ipsius sit supremum, ac latissimè diffusum.

Quod cum ita sit, confiteantur, & laudem dicant tibi Domine omnia opera tua: & sancti tui, quos misericordiã complexus es, benedicant tibi.

4. *Quod cum facient*, gloriam regni tui dicent, & fortitudinem ac potentiam tuã loquentur. Vt notam faciant filiis hominum potentiam ac fortitudinem tuam, & gloriam magnificentie ac decoris regni tui.

Regnum enim tuum, regnum est omnium sæculorum & orbium, & dominatio ac potestas tua in omnem generationè & generationè se extendit.

5. (*De te verè omnes vnà dicimus*, fidelis & verax Dominus in omnibus verbis suis, & sanctus ac bonus in omnibus operibus suis.)

Alleuat ac sustentat Dominus omnes nutantes, qui corruunt; & erigit omnes elisos, qui iam sunt collapsi.

Oculi omnium in te sperant ac spectant (Domine:) & tu das ipsis escam illorum in tempore opportuno.

Aperis tu manum tuã, & implet ac satias omne animal benedictione, refectiõneq; ei conuenienti.

Nam verissimum est quod de te dicitur, iustus Dominus in omnibus viis suis. tribuens vnicuique quod ei conuenit: & præter hoc etiam bonus, ac sanctus misericorsq; in omnibus operibus suis, condonans facitè si quid peccatur.

Etenim propè est Dominus omnibus inuocantibus eum, omnibus, dico, inuocantibus eum in veritate, & ex animo, eaq; fide, puritate, & pietate qua decet.

Quod cum fiet, volùtatem timentium se faciet, & clamorem ac deprecationem eorum exaudiet, & saluos faciet eos.

Custodit quippe Dominus omnes diligentes se: & cõtra, omnes peccatores & impios disperdet.

6. *Quod cum ita se habeat, laudationem Domini loquetur os meum: & dicet, benedicat omni caro nomini sancto eius in sæculum æternum, &c. quid est ultra, in sæculum sæculi.*

EXPLANATIO.

Super omnia opera eius] Suauitas Domini ex bonitate eius est, qua omnes superat in rebus creandis; misericordia autem suprema pars bonitatis, qua etiam seipsum superat in peccatis condonandis: sic vt nullum maius eius sit opus, quam exercitium misericordiæ.

PSALMVS CXLV.

Titulus.

Laudate Dominum. Alleluia, carmen Aggei & Zachariæ.

Argumentum.

1. *DE*um se perpetuo laudaturum vir sanctus ait. 2. *D*icens, non esse confidendum in hominibus: 3. *S*ed in vno Deo, qui omnia facit solus.

1. *L*auda anima mea Dominum, laudabo Dominum in tota vita mea, psallam et cantabo.

cantabo Deo meo in omni opere meo, quamdiu fuero: eo enim solo nitior, ac fido.

2. *Nam quod alibi auxilium se quisquam putet inuenturum, enimvero nolite confidere in principibus; in filiis, dico, hominum, in quibus vtique non est salus.*

Exibit enim spiritus eius vitalis, & reuertetur in terram suam: & in illa die peribunt (omnes) cogitationes eorum.

3. *Ceterum beatus autem cuius Deus, Deus Iacob est: & cum is adiutor, & in auxilio eius est, vicissim sic se parat, vt spes eius sit in illo vero Domino ac Deo ipsius, qui fecit cælum & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt.*

Qui custodit, inquam, veritatem, & seruat fidem in sæculum perpetuum, facit iudicium iniuriam per vim & calumniam patientibus, & dat panem & escam esurientibus.

Dominus enim soluit vinctos per iniuriam, ac compeditos, Dominus illuminat cæcos animo, & oculis quos aperit.

Dominus erigit elisos ac collapsos, Dominus diligit iustos.

Dominus custodit aduenas, pupillum & viduam suscipiet ac subleuabit, & vias impiorum ac peccatorum distorquebit ac disperdet.

Denique regnabit Dominus in sempiterna sæcula, qui est Deus tuus, ô Sion, in generatione & generationem. Laudate Dominum, Alleluia.

EXPLANATIO.

Aggai & Zacharia] Carmen est Dauidis, cantatum vulgo temporibus horum Prophetarum.

PSALMVS CXLVI.

Titulus.

Laudate Dominum, Alleluia.

Argumentum.

1. **H**ortatur Dauid ad laudes Deo canendas, enumerans illius beneficentiam, sapientiam, & potentiam erga bonos, & malos, pro cuiusque merito. 2. Unde iterum ad conhortationem rediens, dicit eum illum esse: qui omnia creat ac producit, ad quem tunc colendum, non exteriora, sed interiora sunt spectanda.

1. **L**audate Dominum, quoniam bonus est *omnis cantus ac psalmus qui fit Deo nostro: quoniam, inquam, iucunda decoraque est omnis laudatio qua fit de eo.*

Quippe ædificans ac restaurans nunc Ierusalem Dominus, disperiones, & passim iam disiectos filios Israël, in vnum congregabit.

Is enim est qui sanat contritos corde, & alligat plagas ac contritiones, & lenit dolores eorum.

Qui nihil ignorans, numerat multitudinē stellarum, & omnibus eis nomina vocat.

Magnus enim est Dominus noster, & magna virtus ac fortitudo eius, & sapientiæ intelligentiæ eius non est numerus.

Ac suscipiens mansuetos Dominus, subleua-

eat: humilians autem peccatores & impios, deprimat eos usque ad terram.

2. *Quod quidem cum ita sit, præcinite, dico, ac cantate Domino, quot quot estis pii, in confessione beneficiorum ab eo acceptorum: psallite Deo nostro, psallite ei in cithara.*

Ipse enim est qui operit cælum nubibus, & preparat terræ pluuiam.

Qui per eam germinare facit ac producit vel in summis montibus fœnum & herbam (seruituti hominum.)

Qui dat nimirum iumentis, qua hominibus seruiunt, panem & escam ipsorum; & pullis quoque coruorum inuocantibus & clamantibus ad eum, cum à parentibus deseruntur.

Ad quem rectè colendum, non ille quidem in fortitudine equi gaudebit, aut voluntatem habebit, nec in tibiis viri beneplacitum erit ei, ut huius mundi principes solent:

Sed beneplacitum est Domino super timentes eum, quod primi gradus est; & in eis qui sperant super misericordia eius, quod secundis.

EXPLANATIO.

Cælum nubibus] Nota pulchram gradationem: Ex nubibus pluuia est, ex pluuia herba, ex herbis aluntur iumenta ad seruitium hominum.

Titulus.

Laudate Dominum, Alleluia.

Argumentum.

1. Adhorratur vir sanctus laudare Dominum, primùm à ciuitate Hierosolyma in pace constituta. 2. Deinde ab omnipotentia eius circa pluias, niuem, & grandinem inducendam, eamque rursùm soluendam. 3. Tum à lege sua populo Israelitico data.

1. **L**auda Ierusalem Dominum, lauda Deum
Latum Sion.

Quoniam confortauit seras ac velles portarum tuarum: benedixit filiis tuis, qui sunt in eis, & in medio tui versantur.

Is est qui posuit terminos ac fines tuos pacem, vt tranquillii sint ab hostibus: & adipe frumentum, optimiq; tritici, satiat te, qui effectus est pacis.

2. Qui cum emittit eloquium suum terræ, ac pluuiam inducendam, velociter currit sermo eius, sic vt statim fiat quod dicit.

Qui dat niuem suam sicut lanam, & nebulam ac pruinam sicut cinerem spargit.

Qui cum vult, mittit ac deicit de celo glaciem, & crytallum suam per grandinem frustatim sicut buccellas: & ante faciem frigoris eius quis stabit ac sustinebit?

Et cum contrà vult, emittet verbum suum inducendo calorem, & liquefaciet ea; flabit ventus ac spiritus eius, & fluent aquæ.

3. Q

3. Qui denique, quod omnium maximum est, annunciat voluntatem & verbum suum Iacob; iustitias, ac statum, & iudicia sua Israël.

Certe non fecit taliter omni alij nationi, & iudicia sua non manifestauit eis, vt quemadmodum nos, ea cognoscerent. Laudate Dominum, Alleluia.

EXPLANATIO.

Verbum] Cum substantia legis diuinæ in verbo Dei consistat, fons eius est iustitia, vnde profluit; & effectus iudicium, per quod omnia perficit.

PSALMVS CXLVIII.

Titulus.

Laudate Dominum, Alleluia.

Argumentum.

1. Naitat Dauid ad laudes Deo cantandas, primùm Angelos & spiritus cælestes, qui mundum inaccessibilem inhabitant: 2. Deinde totum mundum adspectabilem, superiorem patiter & inferiorem: 3. Tum hominem, ex utroque mundo acceptum ac delibatum.

1. **L**audate Dominum quotquot oriundi estis
de cælis: laudate eum quotquot habitatis
in excelsis.

Laudate eum omnes Angeli eius, laudate eum omnes virtutes & exercitus eius.

2. Laudate eum Sol & Luna, laudate eum omnes stellæ, & lumen quod inde profluit.

Laudate eum cæli cælorum, qui super omnes sunt.

sunt calos, & aquæ quæ super cælos inferiores sunt, laudent nomen Domini.

(Quia ipse dixit vno verbo quod voluit, & facta sunt) omnia illa vestra superiora; ipse mandauit, & creata sunt.

Et statuit ea firmiter in æternum, & in seculum sæculi: arctum præceptum ac legem posuit ac dedit eis, & non præteribit nec euanesceat vniquam.

Atque hæc quidem cum circa superiora sua habeant; vos inferiora quoque laudate Dominum de terra, in qua degitis, vos dracones, dico, & omnes abyssi.

Ignis, grando, nix, vapor, & glacies, visus, spiritus ac venti procellarum ac turbinum, quæ cuncta estis inter ea quæ faciunt verbum eius, pronuntiauerit.

Vos montes, & omnes colles, ligna fructifera, & omnes cedri.

Bestiæ, & vniuersa pecora, inuenta, serpentes reptiles, & volucres pennatæ.

3. Quin & præter res supernaturales & naturales, superiores & inferiores, Reges quoque terræ, & omnes populi, principes & omnes iudices terræ.

Inuenes & virgines, senes cum pueris ac iunioribus, sic vt nullus sexus, nullaque ætas omittatur omnes vno ore laudent nomen Domini, qui exaltatum & verè suspiciendum est nomen eius solius.

Confessio & gloria eius super cælum est terra

terram: & præter hoc exaltabit quoque cornu, & gloriam populi sui.

Quare hymnus & laus ei cantetur ab omnibus sanctis eius, qui in ipso & eius nomine acquiescunt; ac maxime quidem à filiis Israël, populo appropinquanti sibi, eius præ cæteris familiari.

EXPLANATIO.

Reges] Constat quæque respublica vniuersa ex Rege, qui præcitat & populo, qui parat, & magistratibus mediis inter eos interiectis: qui abj principes sunt, qui rebus politis præstant; alij iudices, qui libris disceptandis.

PSALMVS CXLIX.

Titulus.

Laudate Dominum, Alleluia.

Argumentum.

EXultat Propheta populum Israeliticum ad laudes Deo canendas, ob beneficentiam suam in illos, & salutem datam ab hostibus. 1. Quia quidem de te voce illos Dominum laudauerunt, manu autem, nullas secundum legem penas ab hostibus inoptatos.

Cantate Domino canticum nouum, sit clausus in ecclesia ac congregatione sanctorum, quos sua misericordia complexus est.

Letetur Israël in eo qui fecit eum, & filij Sion gaudeant & exultent in Rege suo.

k

Lau-

Laudent nomen eius in choro: in tympano, & psalterio, citharaq^{ue}, psallant ei.

Quia beneplacitum est Domino in populo suo: & exaltabit humiles ac mansuetos in salutem, dans eis gloriam & honorem, cum perpetua saluti contra hostes.

2. *Qua quidem de re exultabunt sancti, quos misericordia sua complexus erit, in gloria: & lætarentur ac laudabunt Dominum in cubilibus suis.*

Exaltationes fortis Dei erunt in gutture eorum: & gladij ancipites, qui vtrinque acuti sunt, in manibus eorum.

Ad faciendam vindictam in nationibus à quibus oppressi fuerant: & increpationes ac castigationes in populis ac regnis, à quibus fuerant vexati.

Ad alligandos, dico, ac vinciendos Reges eorum in compedibus, & proceres ac nobiles eorum in manicis ac cathenis ferreis.

Ut faciant in eis iudicium conscriptum, penam illas ab ipsis exigentes, qua in lege ea de re scripta sunt: quod cum accideret, gloria hæc est & erit omnibus sanctis eius, qui se illi dedicarunt, in ipsiq^{ue} tenacities acquiescunt. Laudate Dominum, Alleluia.

EXPLANATIO.

In populis] Diuiditur quoque respublica in Regem, cuius est eam regere; milites, quorum est eam armis defendere; & plebem, cuius est vitæ necessaria ei parare. Quæ membra omnia hic ponuntur.

P SAL-

Titulus. Laudate Dominum, Alleluia.

Argumentum.

Exhortans pro conclusione vir sanctus ad laudes Deo canendas, 1. Primum ostendit in quibus rebus sit laudandus. 2. Deinde quibus instrumentis. 3. Tum à quibus, nempe ab omni eo quod quoquo modo spiritum trahit, aut sonum edit.

1. **L**audate Dominum fortem in sanctis factis, **L**veraq^{ue}, sanctitate eius, laudate eum in firmamento celorum, quod per omnia patens, opus est fortitudinis ac virtutis eius.

Laudate eum in cunctis virtutibus & omnipotentia eius: laudate eum secundum multitudinem magnitudinis eius.

2. Laudate eum in sono & clangore tubæ ac buccinæ: laudate eum in psalterio & cithara.

Laudate eum in tympano & choro: laudate eum in chordis ad numerum digestis, & organo.

Laudate eum in cymbalis bene sonantibus: laudate eum in cymbalis gaudij & iubilationis.

3. Atq^{ue}, hoc quidem non vos solum homines rationales facite: sed omnis omnino spiritus, & quicquid ubique, quoquo modo spirat, & animam trahit, summe edit, laudet Dñm. Laudate Dñm, Alleluia.

EXPLANATIO.

In sono tubæ] Omnis lætitia publica tum quidem choro constat tripudiationis, tum autem voce iubilationis, tum vero instrumentis varij generis, quæ vtriusque seruiunt. & sunt spiritalia, pulsantia, & in chordis.

FINIS.

LIBELLVS
DE VSV PSALMORVM.

PSALMORVM diuinissimo libro per Dei gratiam breuiter strictimque exposito, vbi de singulis, quantum instituti nostri ratio, & tenuis facultas tulit, egimus; è re facturi videmur, si eandem denuò implorantes, de vsu eorum in vniuersum nonnihil differamus: ne quidquam, quantum in nobis est, quod ad rem pertinere videatur, omittamus. Atque vt ordine progrediamur: Primùm generaliter de libro Psalmorum, & eius vsu dicemus: deinde specialiter de Psalmorum diuisione ac differentia: tum particulatim de eorum vi & effectu, quæ tria alia neçtuntur ex aliis.

De

De libro Psalmorum.

LIBER Psalmorum est, qui tamquam nodus vniuersæ sacre scripture a Dauide potissimum, Rege & Propheta singulariter à Deo electo, & ad hoc à summo Pontifice vincto, vt ex eius semine Christus verus Rex, Propheta, & Sacerdos nasceretur, sub medium ætatis mundi, Spiritu sancto dictante, conscriptus, omnem omnium ætatum memoriam, doctrinam, prophetiam, circa res præteritas, presentes, ac futuras, pulcherrimis Psalmis ac Canticis ex versibus contextis descriptam, ad Dei, qui trinus est & vnus, laudem hominum circa animi, corporis, & externa bona utilitatem; & Christi Dei & hominis predicationem, continet. Dico nodum esse vniuersæ sacre scripture, quia Legē & Prophetas inter se connectēs, & tam quæ noui quàm veteris Testamenti sunt comprehendens, omnia omnino complectitur. Vnde Dominus in Euangelio, in Legē, Prophetas, & Psalmis, qui vtriusque sunt generis, de se scriptum esse ait. Adde à Dauide potissimum fuisse conscriptum, vt intelligatur, non à quouis, sed ab omnium mortalium præstantissimo homine, maiore ex parte (nam quidam Psalmi aliis adscribuntur, de qua re suis locis diximus) fuisse compositum: qui tum quidem potentia regali, tum autem scientia prophetica, tum verò virtutis excellentia cunctos antecessit, sic vt ad Christum è sanguine suo producendum dignus sit habitus.

Atque additio autem nominatim, Dictante Spiritu sancto: ut ostendam, non tam hominis, licet præstantissimi, quam ipsius Dei esse opus. *Alio autem, Sub medium ætatis mundi: quia cum ea statuatur sex millium annorum, nempe duorum millium sine lege, duorum millium sub lege, & duorum millium sub gratia, quæ diuersorum respectu lex est & non est. Dauid non longè ab anno ter millesimo, nempe post annum bis millesimum nongentesimum, floruit, sive ut bis mille annos sine lege, & mille fere sub lege ante se habuerit, post autem mille sub lege & bis mille sub gratia. de quibus omnibus in hoc libro agim.* Quo quidem pertinet quod mox subiicitur, omnium omnium ætatum memoriam, doctrinam, & prophetiam circa res præteritas, præsentis & futuræ, hunc librum continere. Nam si tempus ante legem spectet, quo mundus & homo conditus est; multi passim se referunt Psalmi quibus ea de re agitur. Si tempus gratiæ, quo Christus Dei Filius in hunc mundum uenit, suamque Ecclesiam & Apostolos constituit; omnia tam exactè in hoc libro describuntur, ut non narrata, sed geri videantur. Si tempus medium sub lege, quod ab Abrahami migratione in Canaanam, quo tempore lex cœpit, usque ad Christi mortem, per quam velum legis scissum est, durat, & tum quidem Patriarcharum & Iudeorum gestis, tum autem Regum, tum verò Pontificum in captiuitate Babylonica, & post liberationem ea continetur, omnia passim clare & aperte in Psalmis depinguntur, ut mox singulatim videbimus. Ac quæ

tum ad ipsam legis doctrinam attinet, nullus est generis philosophiæ, siue de Deo, siue de mundo, siue de homine, cuius non manifesta hic impressa sunt vestigia, idque siue res Physicæ, quæ cælo ac terra cum suis animalibus, plantis, & fossilibus continentur: siue morales, quæ ad Regem, ac rempublicam, familiamque, & singulos homines pertinent, ut sanctitate ac iustitia imbuatur; cuius partes sunt fides, spes, charitas, item prudentia, fortitudo, temperantia, ad hæc lex, iudicium, & iustitia minor, gradus, metus, spes, dilectio, firma, rectum, durum, leue, unde benignitas, æquitas, misericordia: siue denique rationales, quæ orationis vim & suauitatem continent. quæ quidem in his Psalmis tanta est, ut non solum nullis verbis exprimi, sed nec ingenio ullo humano comprehendere possit. Atque eo quidem pertinet, quod dicimus pulcherrimis Psalmis ac Canticis ex versibus contextis, hunc librum consistare: quod genus orationis proprium est tum quidem eorum hominum qui extra scripturam, diuino numine afflantur; tum autem earum rerum, quas semper in memoria ad agendum, & in oculis intellectus ad contemplandum, & in ore ad se & alios circa utrumque commendari habere oportet: Unde Moyses post totam legem soluta oratione descriptam, tandem sanctissimo Hymno totam eam comprehendit ac concludit, quem pro inuoluto (nam verba carminum non tam facile quam in soluta oratione corrumpuntur) & generali totius populi Israelitici, cuiuscumque sexus, ordinis, aut ætatis esset, & perpetua ac sempiterna

sempiterna doctrina esse voluit. Nam cum ea sit natura diuina Poëseos ac Musica, vt totam rempublicam suis versibus cōtineat: ea mutata, ipsam mutari, cōseruata, cōseruari necesse est. Adde ad extremum, Ad Dei laudē, Christi prædicationem, & hominum vtilitatem: vt demonstrē quis proprius his Psalmis sit propositus finis, nempe vt per eos Deum laudemus, eiusq; Filium Iesum Christum Dominum nostrum (vti multis Psalmis fieri mox ostendemus) & nobis omne bonū procuremus, tam circa res externas, quæ ad vitam sunt necessaria; quàm circa corporis bonam valetudinem, liberorumq; ex vxore procreationē, & educationem; nec non, & quidem maximē, circa animi bona, vt ille omni virtute erga Deum, Christum, & homines sit ornatus, idq; tum quidem precando, tum autem nos exercēdo, tum denique gratias agendo, quorum omnium hic liber Psalmorum est plenus.

De Psalmorum diuisione ac differentia.

DIVISIO Psalmorū in duo summa genera ducitur: laudū, & precatiorum. Laudes sunt, quibus fama & gloria celebratur: precatiorum, quibus aliquid petitur. Laudes, alia Dei sunt, alia hominum, alia Christi, qui Deus est & homo: precatiorum partim ad bonum adipiscendum pertinent, partim ad malum amouendum, partim ad vtrumque, cum circa hostes versatur oratio. Nos de singulis ordine explicabimus: & cuius generis quique Psalmi sint, ostendemus, addētes qui suam omnium sit vni.

Et quidem cum tanta sit in his exuberantia Spiritus sancti, vt sepe vnus & idem Psalmus diuersarum sit generum: haud raro accidet, vt eosdem Psalmos, atque versuum respectu, diuersis locis ponamus.

Laudes Dei.

PSALMI laudum Dei, duorum omnino sunt generū. nam vel sunt præconia, vel gratiarū actiones. Præconia sunt, quæ in mera Dei laude ac prædicatione versantur, vnde sacrificium laudis appellatur: gratiarum actiones, quibus de beneficio aliquo speciali accepto gratias agitur. At rursum præconia alia sunt, quibus Deus in se laudatur, & variis modis extollitur; alia, quibus à rebus conditis; alia, quibus à lege; alia, quibus à rebus gestis.

Primi generis sunt:

Psalmus nonagesimus quartus, cuius initium est, Venite exultemus Domino.

Nonagesimus quintus, Cantate Domino canticum nouum, cantate Domino omnis terra.

Nonagesimus septimus, Cantate Domino canticum nouum, quia mirabilia fecit.

Nonagesimus octauus, Dominus regnauit, irascantur populi.

Nonagesimus nonus, Iubilate Deo omnis terra.
Centesimus, Misericordiam & iudicium cantabo.

Centesimus secundus, Benedic anima mea Domino,

Domino: & omnia quæ intra me sunt, nomini sancto eius.

Centesimus tertius, Benedic anima mea Domino: Domine Deus meus, magnificatus es vehementer.

Centesimus duodecimus, Laudate pueri Dñm.

Centesimus decimus sextus, Laudate Dominum omnes gentes.

Centesimus decimus septimus, Confitemini Domino, quoniam bonus.

Centesimus tricesimus tertius, Ecce nunc benedicite Dominum.

Centesimus tricesimus quartus, Laudate nomen Domini.

Centesimus tricesimus quintus, Confitemini Domino, quoniam bonus.

Centesimus quadragesimus tertius, Benedic Dominus Deus meus.

Centesimus quadragesimus quartus, Exaltabo te Deus meus.

Centesimus quadragesimus octauus, Laudate Dominum de cælis.

Centesimus quinquagesimus, Laudate Dominum in sanctis eius.

Atque in his quidem laudibus, & aliis, de quibus post dicitur, cantandis, subinde Deum alloquitur Prophetæ, subinde seipsum, subinde alios, nempe Angelos, homines, calos, terram, & maria, & omnia quæ in eis sunt: quæ cuncta excitat ad præconia ista Ducantur.

cantanda, voce, variis instrumentis, & cum chorea.

Qui à mundo, homine, & aliis rebus conditis ac creatis Deum laudant, Psalmi (quos secundi generis esse diximus) sunt:

Octauus, Domine Dominus noster.

Decimus octauus, Cæli enarrant gloriam Dei.

Vicesimus tertius, Domini est terra.

Vicesimus octauus, Afferte Domino filij Dei.

Vicesimus nonus, Exaltabo te Domine.

Tricesimus secundus, Exultate iusti in Dño.

Nonagesimus primus, Bonum est confiteri Domino.

Nonagesimus secundus, Dominus regnavit.

Nonagesimus quartus, Venite extulemus Domino.

Centesimus tertius, Benedic anima mea Dño.

Centesimus decimus, Confitebor tibi Dñe.

Centesimus tricesimus quartus, Laudate nomen Domini.

Centesimus tricesimus quintus, Confitemini Domino, quoniam bonus.

Centesimus tricesimus octauus, Domine probasti me.

Centesimus quadragesimus quartus, Exaltabo te Deus meus.

Centesimus quadragesimus sextus, Laudate Dominum, quoniam bonus est psalmus.

Centesimus quadragesimus septimus, Lauda Ierusalem Dominum.

Quibus

Quibus omnibus Psalmis admirabilis vis inest, ut rebus creatis contemplandis ad Dei creatoris admirationem ac laudem excitemur, qui est verum et sumum usus.

Quæ à lege ac bonitate, pulchritudineq; domini Dei cantatur Domino laudes, quibus ipsa quoque lex, & bonitas, domusque & civitas Dei celebrantur, his Psalmis continentur:

Decimo octavo, Cæli enarrant gloriam Dei.

Octogesimo tertio, Quàm dilecta tabernacula tua Domine.

Octogesimo quarto, Benedixisti Domine terram tuam.

Octogesimo sexto, Fundamenta eius in montibus sanctis.

Octogesimo octavo, Misericordias Domini in æternum cantabo.

Centesimo, Misericordiã & iudicium cantabo.

Centesimo secundo, Benedic anima mea Domino.

Centesimo decimo, Confitebor tibi Domine.

Centesimo decimo sexto, Laudate Dominum omnes gentes.

Centesimo decimo septimo, Confitemini Domino, quoniam bonus.

Centesimo decimo octavo, Beati immaculati in via.

Centesimo tricesimo quarto, Laudate nomen Domini.

Cente-

Centesimo tricesimo quinto, Confitemini Domino, quoniam bonus.

Centesimo quadragesimo tertio, Benedictus Dominus Deus meus.

Centesimo quadragesimo quarto, Exaltabo te Deus meus.

Centesimo quadragesimo quinto, Lauda anima mea Dominum.

Centesimo quadragesimo sexto, Laudate Dominum, quoniam bonus est psalmus.

Centesimo quadragesimo septimo, Lauda Ierusalem Dominum.

In quibus Psalmis tum quidem sapientia Dei predicatur, vnde lex manat; tum autem voluntas, vnde bonitas; tum vero potentia, qua per civitatem eius ac domum significatur.

LAVDES Dei à rebus gestis ductas, tum quidem generaliter, circa totum populũ Israëliticum; tum autem specialiter, circa certas victorias, liberationes, tuitiones, continet Psalmi sequentes, partim historici, partim alij. Prioris generis, nempe generales sunt:

Septuagesimus septimus, Attendite popule meus legem meam.

Centesimus quartus, Confitemini Domino, & invocate nomen eius.

Centesimus quintus, Confitemini Domino quoniam bonus,

Cente-

Centesimus sextus, Confitemini Domino, quoniam bonus.

Centesimus decimus tertius, In exitu Israël de Ægypto.

Centesimus quadragesimus quartus, Laudate nomen Domini.

Centesimus tricesimus quintus, Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia eius.

Posterioris generis, hoc est, speciales, sunt:

Tricesimus nonus, Expectas expectaui Dñm.

Quadragesimus sextus, Omnes gentes plaudite manibus.

Quadragesimus septimus, Magnus Dominus & laudabilis nimis.

Septuagesimus quintus, Norus in Iudæa Deus.

Octogesimus, Exultate Deo adiutori nostro.

Octogesimus octauus, Misericordias Domini in æternum cantabo.

Nonagesimus tertius, Deus vltionum Dñs.

Centesimus decimus quartus, Dilexi, quoniam exaudiet Dominus.

Centesimus vicefimus sextus, Nisi Dominus edificauerit domum.

Centesimus quadragesimus septimus, Lauda Ierusalem Dominum.

Centesimus quadragesimus octauus, Laudate Dominum de cælis.

Quintus

Quibus quidem Psalmis partim historia populis Israëlitici contextitur, quantum ad priores attinet; partim varij euentus cum laude Domini enarrantur, quantum ad posteriores.

CÆTERVM cùm præconia hoc modo se habeãt, veniamus nunc ad gratiarum actiones, quæ tum quidem generales sunt, tum autem speciales. Generales sunt, quibus generaliter Deo gratia aguntur, partim ob ipsismet, partim ob mundi creationem, partim ob populum ex Ægypto eductum, ad ciuitatem Ierusalem reductum, ex captiuitate Babylonica liberatum, cum similibus. de quibus sunt Psalmi:

Octogesimus, Exultate Deo adiutori nostro.

Nonagesimus quartus, Venite exultemus Domino.

Centesimus secundus, Benedic anima mea Domino.

Centesimus septimus, Paratum cor meum.

Centesimus duodecimus, Laudate pueri Dominum.

Centesimus decimus tertius, In exitu Israël de Ægypto.

Centesimus vicefimus primus, Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi.

Centesimus vicefimus tertius, Nisi quia Dominus erat in nobis.

Centesimus vicefimus quintus, In conuertendo Dominus captiuitatem Sion.

Cente-

Centesimus tricesimus quartus, Laudate nomen Domini.

Centesimus tricesimus quintus, Confitemini Domino, quoniam bonus.

Qui quidem Psalmi omnes pleni sunt gaudio & latitia.

SPECIALIA gratiarum actiones sunt, primum ob victoriam, qua de re sunt Psalmi:

Nonus, Confitebor tibi Domine.

Decimus septimus, Diligam te Domine.

Sexagesimus septimus, Exsurgat Deus.

Centesimus septimus, Paratum cor meum.

DEINDE ob liberationem ab hostibus, morbis, & aliis malis, rebusq; aduersis, quò pertinet Psalmi:

Quartus, Cùm inuocarem, exaudiuit me Deus iustitiæ meæ.

Vicesimus nonus, Exaltabo te Domine.

Tricesimus tertius, Benedicam Dominum in omni tempore.

Tricesimus nonus, Expectans expectaui Dominum.

Quadragesimus quintus, Deus noster refugium & virtus.

Quadragesimus sextus, Omnes gentes plaudite manibus.

Sexagesimus primus, Nonne Deo subiecta erit anima mea?

Sexage-

Sexagesimus secundus, Deus Deus meus.

Sexagesimus quintus, Iubilare Deo omnis terra.

Septuagesimus quartus, Confitebimur tibi Deus.

Centesimus decimus quartus, Dilexi, quoniam exaudiet Dominus.

Centesimus decimus quintus, Credidi, propter quod locutus sum.

Centesimus vicesimus tertius, Nisi quia Dominus erat in nobis.

Centesimus vicesimus quintus, In conuertendo Dominus captiuitatem Sion.

Centesimus tricesimus quartus, Laudate nomē Domini.

Centesimus tricesimus quintus, Confitemini Domino, quoniam bonus.

Centesimus tricesimus septimus, Confitebor tibi Domine.

Centesimus quadragesimus nonus, Cantate Domino canticum nouum.

TVM verò ob beneficentiam ac tuitionem, in qua sepenitus confidere dicit.

Psalmus decimus, In Domino confido.

Vicesimus secundus, Dominus regit me.

Vicesimus sextus, Dominus illuminatio mea.

Quadragesimus quintus, Deus noster refugium & virtus.

l

Quadra-

Quadragesimus sextus, Omnes gentes plaudite manibus.

Sexagesimus primus, Nōne Deo subiecta erit anima mea.

Sexagesimus secundus, Deus Deus meus.

Centesimus secundus, Benedic anima mea Domino.

Centesimus decimus quintus, Credidi, propter quod locutus sum.

Centesimus viceesimus tertius, Nisi quia Dominus erat in nobis.

Centesimus tricesimus septimus, Confitebor tibi Domine.

Laudes hominis.

QVI ad hominis laudes pertinent Psalmi, alij generales sunt, & speciales alij. Generales sunt, quibus dignitas hominis describitur, ut

Octauus, Dominus Dominus noster.

Et formatio eius in utero, ut

Centesimus tricesimus octauus, Domine probasti me, & cognouisti me.

Speciales, qui tum quidem descriptionem viri boni continent, tum autem laudes eius, tum verò oburgationem malorum.

DESCRIPTIONEM viri boni continent, qui propriū eius opus ac munus depingūt, nec non prama
que

qua eo nemine percipit, posita subinde ab altera parte, ad maiore elucidatione, descriptione viri mali & impij, cum suis premijs. Ac sunt quidē huius generis:

Psalmus primus, Beatus vir qui non abiit.

Nonus, Confitebor tibi Domine.

Decimus, In Domino confido.

Decimus tertius, Dixit insipiens in corde suo.

Decimus quartus, Domine quis habitabit in tabernaculo tuo?

Decimus quintus, Conserua me Domine.

Vicesimus secundus, Dominus regit me.

Vicesimus tertius, Domini est terra.

Tricesimus quintus, Dixit iniustus ut delinquat.

Quadragesimus, Beatus vir qui intelligit.

Quadragesimus octauus, Audite hæc omnes gentes.

Octogesimus tertius, Quam dilecta tabernacula tua.

Nonagesimus, Qui habitat in adiutorio altissimi.

Nonagesimus primus, Bonum est confiteri Domino.

Centesimus, Misericordiam & iudicium.

Centesimus undecimus, Beatus vir qui timet Dominum.

Centesimus decimus octauus, Beati immaculati in via.

Centesimus viceſimus quartus, Qui confident in Domino.

Centesimus viceſimus ſextus, Niſi Dominus ædificauerit domum.

Centesimus viceſimus ſeptimus, Beati omnes qui timent Dominum.

Centesimus triceſimus, Domine non eſt exaltatum cor meum.

Quibus quidem Pſalmis partim exageticòs, partim dramaticòs boni & mali, & eorum premia, ut dictum eſt, deſcribuntur.

LAVDES bonorũ, & vituperationes malorũ, non conſolationes piorum de impiorum proſpero ſucceſſu, & eorum antitheſes, hiſ Pſalmis deſcribuntur.

Quinto, Verba mea auribus percipe Domine.
Duodecimo, Viquequo obliuiſceris me Dñe.
Decimo quarto, Domine quis habitabit in tabernaculo tuo?

Viceſimo tertio, Domini eſt terra.

Triceſimo tertio, Benedicã Dominum in omni tempore.

Triceſimo quinto, Dixit iniuſtus vt delinquat.
Triceſimo ſexto, Noli æmulari in malignantibus.

Quadrageſimo, Beatus vir qui intelligit.

Quadrageſimo nono, Deus decurũ Dominus.

Quinquageſimo primo, Quid gloriaris in malitia.

Septua.

Septuageſimo ſecundo, Quãm bonus Deus Iſraël hiſ.

Septuageſimo quarto, Cõfitebimur tibi Deus.

Octogefimo tertio, Quãm dilecta tabernacula tua.

Nonageſimo, Qui habitat in adiutorio altiſſimi.

Nonageſimo primo, Bonum eſt confiteri Domino.

Centefima, Miſericordiam & iudicium cãtabo.

Centefimo undecimo, Beatus vir qui timet Dominum.

Centefimo decimo octavo, Beati immaculati in via.

Centefimo viceſimo quarto, Qui confident in Domino.

Centefimo viceſimo ſexto, Niſi Dominus ædificauerit domum.

Centefimo viceſimo ſeptimo, Beati omnes qui timent Dominum.

Centefimo triceſimo ſecundo, Ecce quãm bonum.

Centefimo quadrageſimo tertio, Benedictus Dominus Deus meus.

OBIVRGATIONEM malorum de tyrannide, hypocrifi, & aliis vitiis eorum, necnon triumphum de illis, continent hi Pſalmi:

Quintus, Verba mea auribus percipe Domine.

l 3

Nonus,

Nonus, Confitebor tibi Domine.

Decimus, In Domino confido.

Tricesimus quintus, Dixit iniustus vt delinquat.

Quadragesimus, Beatus vir qui intelligit.

Quadragesimus nonus, Deus deorū Dominus.

Quinquagesimus primus, Quid gloriaris in malitia.

Quinquagesimus secundus, Dixit insipiens in corde suo.

Quinquagesimus septimus, Si verè vtique in-
finitiam loquitur.

Septuagesimus quartus, Confitebimur tibi
Deus.

Octogesimus primus, Deus stetit in synagoga
deorum.

Nonagesimus primus, Bonum est confiteri
Domino.

Nonagesimus tertius, Deus vltionū Dominus.

Nonagesimus sextus, Dominus regnauit.

Centesimus vicesimus octauus, Sæpe expugna-
uerunt me.

Centesimus quadragesimus tertius, Benedictus
Dominus Deus meus.

Laudes Christi Dei & hominis.

DE Christo in Psalmis esse proditum; ipse Do-
minus in Euangelio testatur; idq; sine specu-
liter loquere de vita eius, morte, & triumpho; sine
generaliter.

Vino

VITAM in grauisissima persecutione hostium &
calumnia eum transegisse, atq; adeò à proprio Apo-
stolo tandem proditum fuisse, docent:

Psalmus secundus, Quare fremuerunt Gentes.

Tricesimus septimus, Domine ne in furore tuo.

Tricesimus octauus, Dixi custodiã vias meas.

Quadragesimus, Beatus vir qui intelligit.

Quinquagesimus primus, Quid gloriaris in
malitia.

Quinquagesimus quartus, Exaudi Deus ora-
tionem meam.

Septuagesimus, In te Domine speraui.

Octogesimus quintus, Inclina Domine aurem
tuam.

Octogesimus octauus, Misericordias Domini in
æternum cantabo.

Centesimus octauus, Deus laudem meam ne
tacueris.

MORTEM Domini describunt Psalmi qui de
passione eius & cruce loquuntur, qui sunt:

Vicesimus primus, Deus Deus meus, respice
in me.

Tricesimus, In te Domine speraui.

Tricesimus septimus, Dñe ne in furore tuo.

Quadragesimus, Beatus vir qui intelligit.

Quinquagesimus quartus, Exaudi Deus ora-
tionem meam.

Quinquagesimus octauus, Eripe me de inimi-
cis meis.

l 4

Sexa-

Sexagesimus octauus, Saluum me fac Deus.

Septuagesimus, In te Domine speraui.

Octogesimus quintus, Inclina Domine aurem tuam.

Octogesimus septimus, Domine Deus salutis meæ.

Centesimus octauus, Deus laudem meam ne tacueris.

TRIVMPHYM Christi, veripelicani, à natiuitate, resurrectione, adscensione in calum, hostibus omnibus superatis, quos in extremo iudicio cõdemnabit, regnans cum beatis in aeternum, canunt Psalmi sequentes:

Secundus, Quare fremuerunt gentes.

Octauus, Domine Dominus noster.

Decimus quintus, Conserua me Domine.

Vicesimus secundus, Dominus regit me.

Vicesimus tertius, Domini est terra.

Tricesimus nonus, Expectans expectaui Dominum.

Quadragesimus sextus, Omnes gentes plaudite manibus.

Quinquagesimus octauus, Eripe me de inimicis meis.

Sexagesimus septimus, Exsurgat Deus.

Septuagesimus, In te Domine speraui.

Septuagesimus quartus, Confitebimur tibi Deus.

Octo-

Octogesimus quintus, Inclina Domine aurem tuam.

Octogesimus sextus, Fundamēta eius in montibus sanctis.

Octogesimus octauus, Misericordias Domini.

Nonagesimus quintus, Cantate Domino canticum nouum.

Nonagesimus sextus, Dominus regnauit.

Nonagesimus septimus, Cantate Domino canticum nouum.

Nonagesimus octauus, Dominus regnauit.

Centesimus, Misericordiam & iudicium.

Centesimus primus, Domine exaudi orationem meam.

Centesimus nonus, Dixit Dominus Domino meo.

Centesimus decimus sextus, Laudate Dominum omnes gentes.

Centesimus decimus septimus, Confitemini Domino, quoniam bonus.

Centesimus decimus octauus, Beati immaculati in via.

ATQVE hæc quidem cum specialiter ita se habeant, generaliter omnes Psalmi de Christo intelligi possunt. Ac nominatim quidem de ipso, & eius regno, sponſaq; Ecclesia, nec non de ciuitate pacis per eum constituta, tractant. Psalmi:

Decimus septimus, Diligam te Domine.

↓ 5

Decimus

Decimus octavus, Cæli enarrant gloriam Dei.
Decimus nonus, Exaudiat te Deus.

Vicesimus, Domine in virtute tua.

Quadragesimus, Beatus vir qui intelligit.

Quadragesimus quartus, Eructavit cor meum.

Quadragesimus quintus, Deus noster refugium
& virtus.

Quadragesimus sextus, Omnes gentes plaudi-
te manibus.

Quadragesimus septimus, Magnus Dominus,
& laudabilis nimis.

Quinquagesimus nonus, Deus repulisti nos.

Septuagesimus primus, Deus iudicium tuum
Regi da.

Octogesimus sextus, Fundamenta eius in mon-
tibus sanctis.

Nonagesimus secundus, Dominus regnavit, de-
corem indutus est.

Nonagesimus sextus, Dominus regnavit, exsul-
tet terra.

Centesimus tricesimus primus, Memento Do-
mine David.

*Quibus quidem omnibus Psalmis vel Deus Pa-
ter introduciunt loquens ad Filium, aut de illo; vel
Deus Filius ad Patrem, aut homines; vel ipse Pro-
pheta ad Filium, aut alios de Filio. Ac tractant
quidem omnes vel de Christo tantum; vel secundum
literam de Davide aut aliis, & mystice de Christo,
vel de vtrisque.*

Preca-

Precaiones ad bonum adipiscendum.

IAM quantum ad preces attinet, cum ex iis
prima sunt, quibus de bono à Deo adipiscendo agi-
tur, generales in hoc genere preces continent:

Psalmus vicesimus sextus, Dominus illumina-
tio mea.

Sexagesimus sextus, Deus misereatur nostri.

Sexagesimus nonus, Deus in adiutorium meum
intende.

Octogesimus quintus, Inclina Domine aurem
tuam.

*Speciales autem, vel sunt populi pro Rege, vel
Regis pro populo, vel singulorum pro seipsis.*

Primi generis sunt:

Decimus nonus, Exaudiat te Dominus.

Vicesimus, Domine in virtute tua.

Septuagesimus primus, Deus iudicium tuum
Regi da.

Secundi generis sunt:

Tertius, Domine quid multiplicati sunt.

Quartus, Cum inuocarem.

Quinquagesimus nonus, Deus repulisti nos.

Sexagesimus quartus, Te decet hymnus Deus
in Sion.

Sexagesimus quintus, Iubilat Deo omnis terra.

Centesimus primus, Domine exaudi orationem
meam.

Cent-

Centesimus quintus, Confitemini Domino, quoniam bonus.

Centesimus vicefimus septimus, Beati omnes qui timent Dominum.

Centesimus tricesimus tertius, Ecce nunc benedicite Dominum.

Tertij generis sunt:

Decimus octauus, Caeli enarrant gloriam Dei.

Vicefimus sextus, Dominus illuminatio mea.

Quinquagesimus nonus, Deus repulisti nos.

Sexagesimus, Exaudi Deus deprecationem meam.

Sexagesimus quartus, Te decet Deus hymnus in Sion.

Octogesimus tertius, Quam dilecta tabernacula tua Domine.

Centesimus septimus, Paratum cor meum Deus.

Centesimus tricesimus primus, Memento Domine David.

Centesimus tricesimus octauus, Dñe probasti me.

Precationes ad malum amouendum.

QUAE ad malum amouendum preces pertinent, vel animi sunt, ad peccatum eluendum; vel corporis, ad morbos depellendos; vel vtriusq; ad varias calamitates amouendas.

Primi generis sunt septem Psalmi pœnitentiales, nempe:

Sextus, Domine ne in furore tuo.

Trice-

Tricesimus primus, Beati quorum remissa sunt iniquitates.

Tricesimus septimus, Domine ne in furore tuo.

Quinquagesimus, Miserere mei Deus.

Centesimus primus, Domine exaudi orationem meam.

Centesimus vicefimus nonus, De profundis clamaui ad te Domine.

Centesimus quadragesimus secundus, Domine exaudi orationem meam.

Secundi generis sunt:

Sextus, Domine ne in furore tuo.

Tricesimus septimus, Domine ne in furore tuo.

Octogesimus nonus, Domine, refugium factus es nobis.

Tertij generis sunt:

Sextus, Domine ne in furore tuo.

Vicefimus primus, Deus Deus meus, respice in me.

Vicefimus quartus, Ad te Deus leuaui.

Tricesimus septimus, Domine ne in furore tuo.

Sexagesimus octauus, Saluum me fac Deus.

Septuagesimus sextus, Voce mea ad Dominum clamaui.

Octogesimus quintus, Inclina Domine aurem tuam.

Octogesimus septimus, Dñe Deus salutis meae.

Octo-

Octogesima octauus, Misericordias Domini in aeternum cantabo.

Centesimus quintus, Confitemini Domino quoniam bonus.

A T Q V E hi quidem Psalmi cum sint speciales, per quos generaliter malum amoueri petitur, sunt partim idem ipsi, partim alij, vt

Sextus, Domine ne in furore tuo:

Vicesimus quartus, Ad te Domine leuau animam meam.

Sexagesimus nonus, Deus in adiutorium meum intende.

Septuagesimus, In te Domine speraui.

Septuagesimus sextus, Voce mea ad Dominum clamaui.

Octogesima quintus, Inclina Domine aurem tuam.

Octogesima septimus, Dñe Deus salutis meae.

Octogesima octauus, Misericordias Domini in aeternum cantabo.

Centesimus decimus nonus, Ad Dominum, cum tribularer, clamaui.

Centesimus vicesimus, Leuau oculos meos in montes.

Centesimus vicesimus secundus, Ad te leuau oculos meos.

Centesimus vicesimus quartus, Qui confidunt in Domino.

Centesimus quadragesimus, Dñe clamaui ad te.

Preca-

Precaationes circa hostes.

QVAE circa hostes versantur precaationes generales, et totum populum Israeliticum respiciunt, his Psalmis continentur:

Vndecimo, Saluum me fac Domine.

Vicesimo sexto, Dominus illuminatio mea.

Trigesimo quinto, Dixit iniustus vt delinquat.

Quadragesimo, Beatus vir qui intelligit.

Quadragesimo primo, Quemadmodum desiderat ceruus.

Quadragesimo tertio, Deus auribus nostris audiuius.

Quinquagesimo octauo, Eripe me de inimicis meis.

Septuagesimo tertio, Vt quid Deus repulisti.

Septuagesimo octauo, Deus venerunt Gentes.

Septuagesimo nono, Qui regis Israël intende.

Octogesimo quinto, Inclina Domine aurem tuam.

Centesimo primo, Domine exaudi orationem meam.

Centesimo quinto, Confitemini Domino, quoniam bonus.

Centesimo vicesimo secundo, Ad te leuau oculos meos.

Centesimo vicesimo octauo, Saepe expugnaerunt me.

Centesimo tricesimo sexto, Super flumina Babylonis.

Spe-

Speciales preces circa hostes sunt querela, orationes pro liberatione, & orationes pro victoria contra illos.

QUERELA contra hostes, sunt de iniustitia & improbitate eorum; qua commoti, homines iustos & innocentes, & qui nihil eiusmodi meriti sunt vexant, & multis iniuriis afficiunt. qua de re sunt Psalmi:

Quartus, Cùm inuocarem.

Quintus, Verba mea auribus percipe Domine.

Septimus, Domine Deus meus.

Nonus, Confitebor tibi Domine.

Decimus sextus, Exaudi Dñe iustitiam meam.

Vicesimus quintus, Iudica me Domine.

Tricesimus quartus, Iudica Dñe nocentes me.

Quadragesimus, Beatus vir qui intelligit.

Quadragesimus secundus, Iudica me Deus.

Quinquagesimus quartus, Exaudi Deus.

Quinquagesimus septimus, Si verè utique.

Quinquagesimus octauus, Eripe me de inimicis meis.

Sexagesimus octauus, Saluum me fac.

Septuagesimus tertius, Vt quid Deus repulisti.

Centesimus octauus, Deus laudem meam.

Centesimus decimus nonus, Ad Dominum, cùm tribularer, clamaui.

PRECATIONES quibus ab hostibus & eorum machinationibus liberari cupimus, his Psalmi continentur:

Quinto

Quinto, Verba mea auribus percipe Domine.

Septimo, Domine Deus meus.

Nono, Confitebor tibi Domine.

Duodecimo, Vtiquequo Domine.

Decimo sexto, Exaudi Domine iustitiã meam.

Vicesimo quarto, Ad te Domine leuaui animam meam.

Tricesimo, In te Domine speraui.

Tricesimo quarto, Iudica Domine nocentes me.

Tricesimo octauo, Dixi custodiam vias meas.

Tricesimo nono, Expectans expectaui Dominum.

Quadragesimo primo, Quemadmodum desiderat ceruus.

Quadragesimo secundo, Iudica me Deus.

Quadragesimo tertio, Deus auribus nostris audiuimus.

Quinquagesimo tertio, Deus in nomine tuo.

Quinquagesimo sexto, Miserere mei Deus.

Quinquagesimo octauo, Eripe me de inimicis meis.

Sexagesimo tertio, Exaudi Deus orationem meam.

Sexagesimo octauo, Saluum me fac Deus.

Septuagesimo, In te Domine speraui.

Centesimo decimo nono, Ad Dominum, cùm tribularer, clamaui.

Centesimo tricesimo nono, Eripe me Domine.

Centesimo quadragesimo, Dñe clamaui ad te.

Centesimo quadragesimo primo, Voce mea ad
Dominum clamaui.

Centesimo quadragesimo secundo, Domine ex-
audi orationem meam.

*VICTORIAM ac triumphum de hostibus pe-
tunt Psalmi:*

Tertius, Domine quid multiplicati sunt.

Quintus, Verba mea auribus percipe Domine.

Septimus, Domine Deus meus.

Nonus, Confitebor tibi Domine.

Vicesimus septimus, Ad te Domine clamabo.

Tricesimus, In te Domine speravi.

Tricesimus nonus, Expectās expectaui Dñm.

Quinquagesimus quintus, Miserere mei Deus.

Quinquagesimus octauus, Eripe me de inimicis
meis.

Sexagesimus octauus, Saluum me fac Deus.

Sexagesimus nonus, Deus in adiutoriū meum.

Octogesimus secundus, Deus quis similis erit tibi.

Nonagesimus tertius, Deus vltionū Dominus.

Centesimus octauus, Deus laudem meam.

Centesimus vicesimus octauus, Sæpe expugna-
uerunt me.

Centesimus tricesimus sextus, Super flumina
Babylonis.

Centesimus quadragesimus tertius, Benedictus
Dominus Deus meus.

DE

VSVS *supradictæ* diuisionis Psalmorum est tri-
plex. Primum quod admonent Deum lau-
dandum & orandum esse. Deinde quod exegeticè
docēt quo pacto id fieri debeat. Tum quod re ipsa dra-
maticè id præeunt, sic vt nullum argumentum secun-
dum ea quæ dicta sunt offerre se possit, ad quod non
aliqui Psalmi accommodati reperiantur. Quibus
tractandis tum quidem cor accenditur, tum autem
os ad Deum predicandum commouetur, tum verò
externa corporis actiones incitantur, sic vt nihil pe-
nitus sit in homine, quod non per eos impellatur: idq;
sue Deus orandus sit, vt quod bonum est det, quod
malum est auferat, & ab hostium tentatione nos li-
beret, quod cum posteriore parte orationis Dominice
congruit, & ad corporis pariter & animi, externaq;
bona refertur: siue idem laudāndus, & cum gratiarum
actione predicāndus, tam ipse quàm Filius eius Chri-
stus, necnon imitator eius vir bonus, Spiritu sancto
repletus, quod priori parti respondet, vbi nomen
Dei Patris sanctificari, regnū Filij aduenire, & vo-
luntas eius ab omnibus afflatu Spiritus sancti fieri
optatur. Ad qua quidem omnia certis generibus
distincta, & in suas species deducta, quinam Psalmi
pertineant, iam est expositum, quibus, prout quisque
Deum laudare vel orare velit, vti potest.

DE VI ET EFFECIV PSALMORVM.

VIS & effectus Psalmorum tum quidem ad
Deum refertur, tum autem ad proximū, tum
verò ad nos ipsos. Ad Deum refertur, quod iis verè &

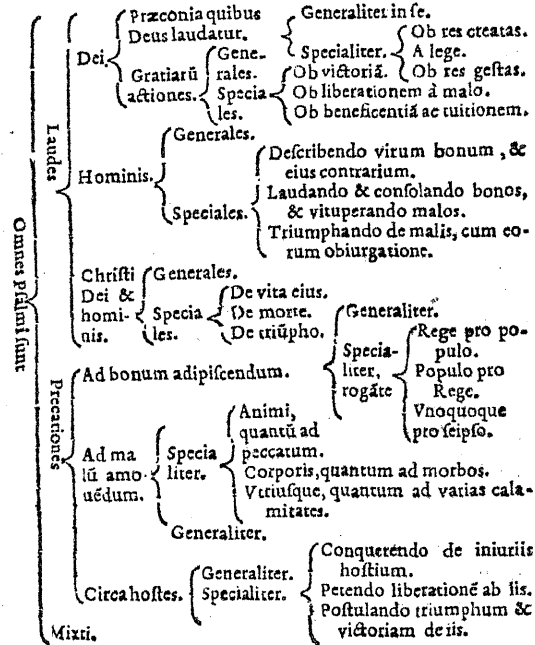
ex animo recitandis, legēdis, ac cantandis ipsum nobis propitium ac beneuolū reddimus, sic ut pro omni genere sacrificiorum sint, quae homo Deo offert. Nam cum ea tria sint numero, holocaustum, quod ad veram Dei laudem offertur, unde & sacrificium laudis dicitur; huius generis sunt omnes Psalmi, quos laudis Dei Christi & hominis esse diximus: hostia pacifica, quae pro gratiarum actione est, vel re aliqua impetranda; ad hoc genus pertinent Psalmi illi, quos gratiarum actiones vocauimus, & ad bonum ali- quod impetrandū, & ad hostes pertinere ostendimus: & sacrificium pro peccato, quo malum expiatur; huc referuntur Psalmi poenitentiales, & alij, quibus ad malum amouendum, & Deum nobis placandum, secundum ea quae supradicta sunt, utimur. Proximum autem spectat, primum uniuersaliter, quod nulla re magis tota respublica quam Psalmorum modulatio- ne, quae omni aetati, loco, & temporī, ab Ecclesia pulcherrimè accommodata est, cōtinetur. Deinde genera- liter, quod omnes sanctorū hominum societates nulla magis in re sunt fundata, quam ut Psalmis modulandis die ac nocte certis horis deit operam. Tum verò specialiter, quod cum Psalmos quis legit aut canit, auditorem eodem ferè modo quo seipsum afficit, ad virtutem in eum inducendam. Ad nos ipsos pertinet, quod attentā lectio, recitatio vel cantatio Psalmorū, triplicem omnino vim & effectum in animis nostris producit. Prima est, quod ad virtutis exercitationem, memoriā nobis conseruat Dei, & operum ac benefa-
ctorum

etorum eius. Idē, tum quidē uniuersaliter per omnes Psalmos, tum autem generaliter per certos Psalmos, quibus creationē mundi & hominis, necnon historiam rerū gestarū contineri diximus; tum verò specialiter certis Psalmorum versibus, qui passim & vbique se offerunt. Altera, quod ad Dei ac virtutis cognitionem admirabilis in Psalmis doctrina existat, non solum generaliter per omnes, sed & specialiter in iis ubi de viri boni officio, & mali cum eo comparatione agitur, necnon particulatè in versibus qui frequen- ter occurrunt, veluti cum dicitur: Venite filij, audite me, timorem Domini docebo vos, cum similibus. Reliqua, quod ad Dei & virtutis amorem excitandum Psalmi mirificè animum commouent, & in omnes partes flectunt, siue omnes simul spectes, siue singulos, qui suam quique ferè mouendi vim habent, siue certos in iis versus ac locos. Ac sunt quidem omnes motus vel voluptatis, vel doloris (qui sunt duo eorum fontes) vel vtriusque. Voluptatis sunt, spes futuri boni: ut, In te Domine speraui, non confundar in aeternum. laetitia: ut, Laetatus sum in his quae dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus. & amor vtriusque cum desiderio & delectatione cōiunctus: ut, Dilexi, quoniam exaudiet Dominus vocem orationis meae. Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarū: ita desiderat animi mea ad te Deus. In via testimoniorum tuorū delectatus sum, sicut in omnibus diuitiis.

Ac de horum quidem genere sunt plerique omnes

Psalmi praconiorum Dei, & gratiarum actiones, precationū pro bono adipiscendo, cum nonnullis aliis. Doloris sunt, metus futuri mali: vt, Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Tristitia ob praesens malū: vt, Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me. Et odium vtriusque cum defectioe animi & zelo coniunctū: vt, Iniquos odio habui, & legem tuam dilexi. Defectio tenuit me, pro peccatoribus dereliquentibus legem tuam. Tabescere me fecit zelus meus, quoniam oblitus sunt verba tua inimici mei. Atque haec quidem pertinent Psalmi poenitentiales contra hostes, contra Christi & bonorum persecutores, & alij aliquot. Vtriusque, tam voluptatis quam doloris, sunt, fiducia in futurum: vt, In Domino confido: quomodo dicitis animae meae, transmigra in montem sicut passer. Patientia circa praesens: vt, Ab ipso enim patientia mea. Et consolationes circa vtrumque: vt, Renuit consolari anima mea. Ac referuntur quidem haec Psalmi de Christo, de bonorum & malorum comparatione, orationes ad malum amouendum, cum quibusdam aliis. Et verò cum hi nouem primi sunt motus, qui à voluptate, ac dolore, & utroq; profluunt: ab iis manant multi alij secundarij, qui ad hos tamquam ad sua capita facile reuocantur. Quibus quidem per Psalmorū continerem lectionem commotus animus, mirifice ob latentem vim Spiritus sancti, qui in iis inest, ad Deum creatorem suum incitatur. Cui trino & vni stans, honor, & gloria, per omnia saecula saeculorum.
A M E N.

DIVISIO PSALMORVM secundum eorum qualitates.

DE SINGLORVM Pſalmorum ex ordine, ſecundum ſupradicta, qualitate.

1. **B**eatuſ vir qui non abiit] Lauſ & deſcriptio viri boni, & contra.
2. **Quare fremuerunt gentes**] Lauſ Chriſti à perſecutionibus in vita: item triumphuſ Chriſti.
3. **Domine quid multiplicati ſunt**] Precatio Regiſ pro populo: item pro victoria & triumpho de hoſtibus.
4. **Cum inuocarem**] Gratiarum actio ob liberationē à malis: item precatio Regiſ pro populo: item quereloſa de hoſtibus.
5. **Verba mea**] Lauſ bonorum, & vituperationes malorum: item obiurgatio malorum, & triumphuſ de iis: item precatio quereloſa de hoſtibus: item pro liberatione ab iis: item victoria & triumphuſ de iis.
6. **Domine ne in furore tuo**] Precatio pœnitentiſ pro peccato: item contra morbum: item contra varias calamitates: item ad malum amouendum in genere.
7. **Domine Deus meus**] Precatio pro liberatione ab hoſtibus.
8. **Domine Dominuſ noſter**] Præconium laudiſ Dei à rebus conditiſ: item lauſ hominiſ in genere: item triumphuſ Chriſti.
9. **Conſitebor tibi Domine**] Gratiarum actio ob victoriã: item lauſ & deſcriptio viri boni: item precatio quereloſa de hoſtibus: item pro liberatione ab iis: item pro victoria & triumpho de iis.
10. **In Domino conſido**] Gratiarum actio ob beneficentiã: item lauſ & deſcriptio viri boni: item obiurgatio malorum, & triumphuſ de iis.
11. **Saluum me fac Domine**] Precatio contra hoſteſ in genere.

12. *Vſque.*

12. **Vſquequo Domine**] Lauſ bonorum, & vituperationes malorum: item precatio pro liberatione ab hoſtibus.
13. **Dixit inſipiens in corde ſuo**] Lauſ & deſcriptio viri boni, & contra.
14. **Domine quiſ habitabit**] Lauſ & deſcriptio viri boni: item lauſ bonorum, & vituperationes malorum.
15. **Conſerua me Domine**] Lauſ & deſcriptio viri boni, & contra: item triumphuſ Chriſti.
16. **Exaudi Domine iuſtitiã meã**] Precatio quereloſa de hoſtibus: item pro liberatione ab iis.
17. **Diligam te Domine**] Gratiarum actio ob victoriã: item de Chriſto & Eccleſia in genere.
18. **Calenarrant gloriã Dei**] Præconium laudiſ Dei à rebus conditiſ: item à lege & bonitate: item de Chriſto & Eccleſia in genere: item pro bono ſibi adipiſcendo in ſpecie.
19. **Exaudiat te Dominuſ**] Idem de Chriſto: item precatio populi pro Rege.
20. **Domine in virtute tua**] Idem: item precatio populi pro Rege.
21. **Deuſ Deus meuſ**] Lauſ Chriſti à paſſione & morte illiuſ: item precatio contra varias calamitates.
22. **Dominuſ regit me**] Gratiarum actio ob beneficentiã: item lauſ & deſcriptio viri boni: item triumphuſ Chriſti.
23. **Domini eſt terra**] Præconium laudiſ Dei à rebus conditiſ: item lauſ & deſcriptio viri boni: item lauſ bonorum, & vituperationes malorum: item triumphuſ Chriſti.
24. **Ad te Domine leuaui animã meã**] Precatio contra varias calamitates: item ad malum amouendum in genere: item pro liberatione ab hoſtibus.
25. **Iudica me Domine**] Precatio ad Dominum, vt cum probet: item vt duplici igne cum vrat.
26. **Dominuſ illuminatio mea**] Gratiarum actio ob beneficentiã: item precatio pro bono adipiſcendo in genere: item in ſpecie pro ſe: item precatio contra hoſteſ in genere.
27. **Ad te Domine clamabo**] Precatio pro victoria & triumpho de hoſtibus.

m 5

28. *Aſſerta*

28. *Afferte Domino filij Dei*] Præconium laudis Dei à rebus conditis.

29. *Exaltabo te Domine*] Præconium laudis Dei à rebus conditis : item gratiarum actio ob liberationem à malis.

30. *In te Domine speravi*] Laus Christi à passione & morte illius : item precatio pro liberatione ab hostibus : item pro victoria & triumpho de iis.

31. *Beati quorum remissa*] Precatio pœnitentialis pro peccato.

32. *Exsultate iusti in Domino*] Præconium laudis Dei à rebus conditis.

33. *Benedicam Dominum in omni tempore*] Gratiarum actio ob liberationem à malis : item laudes bonorum, ac vituperationes malorum.

34. *Iudica Domine nocentes me*] Precatio querelosa de hostibus : item pro liberatione ab iis.

35. *Dixit iniustus ut delinquat*] Laus & descriptio viri boni, & contrà : item laudes bonorum, & vituperationes malorum : item obiurgatio malorum, ac triumphus de iis : item precatio contra hostes in genere.

36. *Noli emulari in malignantibus*] Idem.

37. *Domine ne in furere tuo arguas me*] Laus Christi à persecutionibus in vita, item à passione & morte illius : item precatio pœnitentialis pro peccato : item contra morbum : item contra varias calamitates.

38. *Dixit quodiam vias tuas*] Laus Christi à persecutionibus in vita : item precatio pro liberatione ab hostibus.

39. *Exspectans expectaui Dominum*] Præconium laudis Dei à rebus gestis in specie : item gratiarum actio ob liberationem à malis : item triumphus Christi : item precatio pro liberatione ab hostibus : item pro victoria & triumpho de iis.

40. *Beatus vir qui intelligit*] Laus & descriptio viri boni : item laudes bonorum, & vituperationes malorum : item obiurgatio malorum, & triumphus de iis : item laus Christi à persecutionibus in vita : item à passione & morte illius : item precatio querelosa de hostibus.

fectionibus in vita : item à passione & morte illius : item de Christo & Ecclesia in genere : item precatio contra hostes in genere : item querelosa de iis.

41. *Quemadmodum desiderat cervus*] Precatio contra hostes in genere : item pro liberatione ab iis.

42. *Iudica me Deus*] Precatio querelosa de hostibus : item pro liberatione ab iis.

43. *Deus auribus nostris audiuimus*] Precatio contra hostes in genere : item pro liberatione ab iis.

44. *Eruitavit cor meum*] De Christo & Ecclesia in genere.

45. *Deus noster refugium & virtus*] Gratiarum actio ob liberationem à malis : item ob beneficentiam : item de Christo & Ecclesia in genere.

46. *Omnes gentes plaudite manibus*] Præconium laudis Dei à rebus gestis in specie : item gratiarum actio, vt proxime supra : item triumphus Christi : item de Christo & Ecclesia in genere.

47. *Magnus Dominus, & laudabilis nimis*] Idem.

48. *Audite hæc omnes gentes*] Laus & descriptio viri boni, & contrà.

49. *Deus deorum Dominus locutus est*] Laudes bonorum, & vituperationes malorum : item obiurgatio malorum, & triumphus de iis.

50. *Miserere mei Deus*] Precatio pœnitentialis pro peccato.

51. *Quid gloriaris in malitia*] Laudes bonorum & vituperationes malorum : item obiurgatio malorum, & triumphus de iis : item laus Christi à persecutionibus in vita.

52. *Dixit insipiens in corde suo*] Obiurgatio malorum, & triumphus de iis.

53. *Deus in nomine tuo*] Precatio pro liberatione ab hostibus.

54. *Exaudi Deus orationem meam*] Laus Christi à persecutionibus in vita : item à passione & morte illius : item precatio querelosa de hostibus.

55. *Miserere mei Deus, quoniam conculcauit*] Precatio pro victoria & triumpho de hostibus.

56. *Miserere mei Deus, miserere mei*] Precatio pro liberatione ab hostibus.

57. *Si verè utique iustitiam loquimini*] Obiurgatio malorum, & triumphus de iis: item precatio querelosa de iis,

58. *Eripe me de inimicis meis*] Laus Christi à passione & morte illius: item triumphus Christi: item precatio contra hostes in genere: item querelosa de iis: item pro liberatione ab iis: item pro victoria & triumpho de iis.

59. *Deus repulisti nos*] De Christo & Ecclesia in genere: item precatio Regis pro populo: item precatio pro bono sibi adipiscendo in specie.

60. *Exaudi Deus deprecationem meam*] Precatio pro bono sibi adipiscendo in specie.

61. *Nóme Deo subiacta erit anima mea*] Gratiarum actio ob liberationem à malis: item ob beneficentiam.

62. *Deus Deus meus*] Idem.

63. *Exaudi Deus orationem meam*] Precatio pro liberatione ab hostibus.

64. *Te decet hymnus Deus in Sion*] Precatio Regis pro populo: item pro bono sibi adipiscendo in specie.

65. *Iubilate Deo omnis terra*] Gratiarum actio ob liberationem à malis: item precatio Regis pro populo.

66. *Deus misereatur nostrí*] Precatio ad adipiscendum bonum in genere.

67. *Exsurgat Deus*] Gratiarum actio ob victoriam: item triumphus Christi.

68. *Saluum me fac Deus*] Laus Christi à passione & morte illius: item precatio contra varias calamitates: item querelosa de hostibus: item pro liberatione ab iis: item pro victoria & triumpho de iis.

69. *Deus in adiutorium meum intende*] Precatio pro bono adipiscendo in genere: item ad malum amouendum in genere: item pro victoria & triumpho de hostibus.

70. *In*

70. *In te Domine speravi*] Laus Christi à persecutionibus in vita: item à passione & morte illius: item triumphus Christi: item precatio ad malum amouendum in genere: item precatio pro liberatione ab hostibus.

71. *Deus iudicium tuum Regi da*] De Christo & Ecclesia in genere: item precatio populi pro Rege.

72. *Quàm bonus Israël Deus*] Laudes bonorum & vituperationes malorum.

73. *Vt quid Deus repulisti in finem*] Precatio contra hostes in genere: item querelosa de iis.

74. *Confitebimur tibi Deus*] Gratiarum actio ob liberationem à malis: item laudes bonorum, & vituperationes malorum: item obiurgatio malorum, & triumphus de iis: item triumphus Christi.

75. *Notus in Iudaa Deus*] Praeconium laudis Dei à rebus gestis.

76. *Voce mea ad Dominum clamaui*] Precatio contra varias calamitates: item ad malum amouendum in genere.

77. *Attendite popule meus legem meam*] Praeconium laudis Dei à rebus gestis in genere.

78. *Deus venerunt Gentes in hereditatem tuam*] Precatio contra hostes in genere.

79. *Qui regis Israël intende*] Idem.

80. *Exsultate Deo adiutori nostro*] Praeconium laudis Dei à rebus gestis in specie: item gratiarum actio in genere.

81. *Deus stetit in synagoga deorum*] Obiurgatio malorum, & triumphus de iis.

82. *Deus quis similis erit tibi*] Precatio pro victoria & triumpho de hostibus.

83. *Quàm dilecta tabernacula tua Domine*] Praeconium laudis Dei à lege, bonitate, & habitatione illius: item laus & descriptio viri boni: item laudes bonorum, & vituperationes malorum: item precatio pro bono sibi adipiscendo in specie.

84. *Benedixisti Domine terram tuam*] Idem.

85. *Inclina Domine aurem tuam*] Laus Christi à persecutionibus

tienibus

tionibus in vita : item à passione & morte illius : item triumphus Christi : item precatio pro bono adipiscendo in genere : item precatio contra varias calamitates : item ad malum amouendum in genere : item precatio contra hostes in genere.

86. *Fundamenta eius in montibus sanctis*] Præconium laudis Dei ad habitationem ipsius : item triumphus Christi : item de Christo & Ecclesia in genere.

87. *Domine Deus salutis mea*] Laus Christi à passione & morte illius : item precatio contra varias calamitates : item ad malum amouendum in genere.

88. *Misericordias Domini in aeternū cantabo*] Præconium laudis Dei à rebus gestis in specie : item laus Christi à persecutionibus in vita : item triumphus Christi : item precatio contra varias calamitates : item ad malum amouendum in genere.

89. *Domine refugium factus es nobis*] Præconium laudis Dei à bonitate ipsius : item precatio contra morbum.

90. *Qui habitat in adiutorio altissimi*] Laus & descriptio viri boni : item laudes bonorum, & vituperationes malorum.

91. *Bonum est confiteri Domino*] Præconium laudis Dei à rebus conditis : item laus & descriptio viri boni : item laudes bonorum, & vituperationes malorum : item obiurgatio malorum, & triumphus de iis.

92. *Dominus regnavit, decorem indutus est*] Idem : item de Christo & Ecclesia in genere.

93. *Deus ultionum Dominus*] Præconium laudis Dei à rebus gestis in specie : item obiurgatio malorum, & triumphus de iis : item precatio pro victoria & triumpho de iis.

94. *Venite exsultemus Domino*] Præconium laudis Dei in se : item à rebus conditis.

95. *Cantate Domino canticum nouum*] Idem : item triumphus Christi.

96. *Dominus regnavit, exsultet terra*] Obiurgatio malorum, & triumphus de iis : item triumphus Christi : item de Christo & Ecclesia in genere.

97. *Can-*

97. *Cantate Domino canticum nouum*] Præconium laudis Dei in se : item triumphus Christi.

98. *Dominus regnavit, irascantur populi*] Idem : item triumphus Christi.

99. *Iubilate Deo omnis terra*] Idem.

100. *Misericordiam & iudicium cantabo tibi Domine*] Idem : item à bonitate : item laus & descriptio viri boni : item laudes bonorum, & vituperationes malorum : item triumphus Christi.

101. *Domine exaudi orationem meam*] Precatio Regis pro populo : item penitentialis pro peccato : item contra hostes in genere.

102. *Benedic anima mea Domino, & omnia*] Præconium laudis Dei in se : item à bonitate : item gratiarum actio in genere : item ob beneficentiam.

103. *Benedic anima mea Domino, Domine Deus*] Idem : item à rebus conditis.

104. *Confitemini Domino, & inuocate*] Præconium laudis Dei à rebus gestis in genere.

105. *Confitemini Domino, quoniam bonus*] Idem : item precatio Regis pro populo : item precatio contra varias calamitates : item contra hostes in genere.

106. *Confitemini Domino, quoniam bonus*] Idem.

107. *Paratum cor meum Deus*] Gratiarum actio in genere : item ob victoriam : item precatio pro bono sibi adipiscendo in specie.

108. *Deus laudem meam ne tacearis*] Laus Christi à persecutionibus in vita : item à passione & morte illius : item precatio querelosa de hostibus : item pro victoria & triumpho de iis.

109. *Dixit Dominus Domino meo*] Triumphus Christi.

110. *Confitebor tibi Domine*] Præconium laudis Dei à lege & bonitate.

111. *Beatus vir qui timet Dominum*] Præconium laudis Dei à rebus conditis : item laus & descriptio viri boni : item laudes bonorum, & vituperationes malorum.

112. *Laudate pueri Dominum*] Præconium laudis Dei in se: item gratiarum actio in genere.

113. *In exitu Israël de Ægypto*] Præconium laudis Dei à rebus gestis in genere, & in specie: item gratiarum actio in genere.

114. *Dilexi, quoniam exaudivit Dominus*] Idem in specie: item gratiarum actio ob liberationem à malis.

115. *Credidi, propter quod locutus sum*] Idem quoad gratiarum actionem: item ob beneficentiam.

116. *Laudate Dominum omnes gentes*] Præconium laudis Dei in se: item à lege & bonitate: item triumphus Christi.

118. *Beati immaculati in via*] Idem à lege & bonitate: item laus & descriptio viri boni: item laudes bonorum, & vituperationes malorum: item triumphus Christi.

119. *Ad Dominum, cum tribularer, clamaui*] Precatio ad malum amouendum in genere: item querelosa de hostibus: item pro liberatione ab iis.

120. *Leuaui oculos meos in montes*] Idem.

121. *Latus sum in his qua dicta sunt mihi*] Gratiarum actio in genere.

122. *Ad te leuaui oculos meos*] Precatio ad malum amouendum in genere: item contra hostes in genere.

123. *Nisi quia Dominus erat in nobis*] Gratiarum actio in genere: item ob liberationem à malis: item ob beneficentiam.

124. *Qui confidunt in Domino*] Laus & descriptio viri boni: item laudes bonorum, & vituperationes malorum: item precatio ad malum amouendum in genere.

125. *In conuertendo Dominus captiuitatem Sion*] Gratiarum actio in genere: item ob liberationem à malis.

126. *Nisi Dominus adificauerit domum*] Præconium laudis Dei à rebus gestis in specie: item laus & descriptio viri boni: item laudes bonorum, & vituperationes malorum.

127. *Beati*

127. *Beati omnes qui timent Dominum*] Laus & descriptio viri boni: item laudes bonorum, & vituperationes malorum: item precatio Regis pro populo.

128. *Sape expugnauerunt me*] Obiurgatio malorum, & triumphus de iis.

129. *De profundis clamaui ad te Domine*] Precatio penitentialis pro peccato.

130. *Domine non est exaltatum cor meum*] Laus & descriptio viri boni.

131. *Memento Domine Dauid*] De Christo & Ecclesia in genere: item precatio pro bono sibi adipiscendo in specie.

132. *Ecce quàm bonum & quàm iucundum*] Laudes bonorum, & vituperationes malorum.

133. *Ecce nunc benedicite Dominum*] Præconium laudis Dei in se: item precatio Regis pro populo.

134. *Laudate nomen Domini*] Idem: item à rebus conditis: item à lege & bonitate: item à rebus gestis in genere: item gratiarum actio in genere: item ob liberationem à malis.

135. *Confitemini Domino, quoniam bonus*] Idem: item à rebus conditis: item à lege & bonitate: item à rebus gestis in genere: item gratiarum actio in genere: item ob liberationem à malis.

136. *Super flumina Babylonis*] Precatio contra hostes in genere: item pro victoria & triumpho de iis.

137. *Confitebor tibi Domine*] Gratiarum actio ob liberationem à malis: item ob beneficentiam.

138. *Domine probastime*] Præconium laudis Dei à rebus conditis: item laus hominis in genere: item precatio pro bono sibi adipiscendo in specie.

139. *Eripe me Domine*] Precatio pro liberatione ab hostibus.

140. *Domine clamaui ad te*] Precatio ad malum amouendum in genere: item pro liberatione ab hostibus.

141. *Vox mea ad Dominum clamaui*] Precatio pro liberatione ab hostibus.

142. *Domine exaudi orationem meam*] Precatio penitentialis pro peccato : item pro liberatione ab hostibus.

143. *Benedictus Dominus Deus meus*] Praeconium laudis Dei in se : item à lege & bonitate : item laudes honorum, & vituperationes malorum : item oburgatio malorū, & triumphus de iis : item precatio pro victoria & triumpho de hostibus.

144. *Exaltabo te Deus meus*] Idem : item à rebus conditis : item à lege & bonitate.

145. *Lauda anima mea Dominum*] Idem à lege & bonitate.

146. *Laudate Dominum, quoniam bonus est psalmus*] Praeconium laudis Dei à rebus conditis : item à lege & bonitate.

147. *Lauda Ierusalem Dominum*] Idem : item à lege & bonitate : item à rebus gestis in specie.

148. *Laudate Dominum de caelis*] Praeconium laudis Dei in se : item à rebus gestis in specie.

149. *Cantate Domino canticum novum*] Gratiarum actio ob liberationem ab hostibus.

150. *Laudate Dominum in sanctis eius*] Praeconium laudis Dei in se.

FINIS.

A d Dominum, cum tribu-	Deus Deus meus, ad te. 62.	229.
larer. <i>Psal.</i> 110. pag. 458.	Deus Deus meus, respice 21.	76.
Adhaesi pavimento. 423.	Deus in adiutorium meū. 69.	257.
Ad te Domine clam. 27.	Deus in nomine tuo. 53.	201.
Ad te Domine leuaui. 24.	Deus iudicium tuū regi. 71.	263.
Ad te leuaui oculos. 122.	Deus laudē meam ne. 108.	393.
Afferre Domino. 28.	Deus miseretur nostri. 66.	241.
Appropinquet de peccato. 456.	Deus noster refugium. 45.	175.
Attendite popule meus. 77.	Deus quis similis erit tibi. 82.	311.
Audite haec omnes. 48.	Deus repulisti nos. 59.	221.
Beati immaculati. 118.	Deus stetit in synagoga. 281.	309.
Beati omnes qui. 127.	Deus uenerunt gentes. 78.	300.
Beati quorū remissiō sunt. 31.	Deus uisionū Dominus. 91.	345.
Beatus qui intelligit. 40.	Dilexi quoniam exaudi. 114.	405.
Beatus uir qui non abiit. 1.	Diligam te Domine for. 17.	57.
Beatus uir qui timet. 111.	Dixi, custodiā uias meas. 38.	147.
Benedicam Dominū. 33.	Dixit Dominus Dñō. 109.	397.
Benedic anima mea. 101.	Dixit iniustus ut delinq. 35.	124.
Benedic anima mea. 103.	Dixit insipiens in corde. 13.	44.
Benedictus Dñs Deus. 143.	Dixit insipiens in corde. 52.	199.
Benedixisti Dñs : tetram. 84.	Domine clamaui ad te. 140.	494.
Bonitatem fecisti. 433.	Domine Deus meus, in te. 7.	21.
Bonū est confiteri Dño. 91.	Domine Deus salutis. 87.	324.
Et in enarrat gloriā. 18.	Domine Dominus noster. 8.	26.
C antate Domino. 95.	Domine exaudi orat. 101.	365.
Cantate Domino. 149.	Domine exaudi orat. 142.	498.
Cantate Domino. 97.	Domine in uirtute tua. 10.	74.
Clamaui in toto corde. 452.	Domine ne in furore tuo. 6.	18.
Constitibimur tibi. 74.	Domine ne in furore tuo. 37.	143.
Constitet tibi Domine. 9.	Dñe non est exaltatum. 130.	472.
Constitet tibi Domine. 110.	Domine probasti me. 138.	487.
Constitet tibi Domine. 137.	Domine quid multiplicati. 3.	8.
Constitemini Domino, & inuocare. 103.	Domine quis habitabit. 14.	47.
Constitemini Dño, quon. 105.	Domine refugium facti. 89.	335.
Constitemini Dño, quon. 106.	Domini est terra, & plen. 23.	85.
Constitemini Dño, quon. 117.	Domini illuminatio mea. 26.	95.
Constitemini Dño, quon. 135.	Domini regit me. 22.	82.
Conferua me Domine. 15.	Domini regnauit dec. 91.	343.
Credidi propter quod. 115.	Domini regnauit exul. 96.	352.
Cum inuocatis exaudiuit. 4.	Dñs regnauit irascatur. 91.	356.
D e profundis clam. 129.	Eccc nunc bened. 133.	477.
Defecit in salutare. 437.	E cce quam bonum. 132.	476.
Deus auribus nostris. 43.	Eripe me de iniuricis. 58.	217.
Deus deorum Dominus. 49.	Eripe me Domine ab. 139.	491.
	Erucauit cor meum. 44.	170.

INDEX PSALMORVM.

Et veniat super me.	427.	Memor esto verbi tui.	429.
Exaltabo te Deus meus.	144. 504.	Mirabilia testimonia tua.	448.
Exaltabo te Domine.	29. 104.	Miserere mei Deus.	16. 217.
Exaudi te Dominus in.	19. 72.	Miserere mei Deus, quoniam.	15. 208.
Exaudi Deus deprecat.	60. 224.	Miserere mei Deus, sec.	50. 192.
Exaudi Deus orationem.	54. 203.	Misericordias & iudicium.	100. 319.
Exaudi Deus orationem.	63. 232.	Misericordias Domini.	88. 327.
Exaudi Domine iustitiam.	16. 52.	N isi Dominus edificauerit	
Expectans expectaui.	39. 152.	domum.	126. 467.
Exultate Deo adiutori.	80. 306.	Nisi quia Dominus.	123. 463.
Exultate iusti in Domino.	32. 116.	Noli emulari.	16. 134.
Exurgat Deus, & dissip.	67. 243.	Nonne Deo subiecta.	61. 226.
F eci iudicium & iustitiam.	447.	Notus in Iudæa Deus.	75. 282.
Fundamenta eius in.	86. 322.	Omnes gentes plaudite.	46. 177.
I n æternum Domine.	439.	P aratum cor.	107. 390.
In quo corrigit.	419.	Portio mea Domine.	431.
Inclina Domine aurem.	85. 319.	Principes persecuti sunt.	414.
In conuertendo Dñs.	125. 461.	Q uam bonus Israel.	72. 268.
In Domino confido.	10. 38.	Quam dilecta.	83. 313.
In exitu Israël de.	113. 405.	Quare fremuerunt.	2. 4.
Iniquos odio habui.	445.	Quam modum desider.	41. 160.
In te Domine speraui.	30. 107.	Qui confidunt in Dño.	124. 464.
In te Domine speraui.	70. 259.	Quid gloriaris in malitia.	1. 196.
Iubilate Deo omni. terra.	65. 238.	Qui habitant in adiutorio.	90. 338.
Iubilate Deo omni terra.	99. 358.	Qui regis Israël.	79. 303.
Iudica Domine nocentes.	34. 124.	Quomodo dilexi.	441.
Iudica me Deus.	42. 164.	Retribuere tui.	421.
Iudica me Domine. quoniam.	25. 92.	S epe expugnauerunt me à iu-	
Iustus es Domine.	410.	uenture mea.	128. 469.
L ætatus sum in his quæ dicta		Saluum me fac Deus.	68. 211.
sunt mihi.	121. 461.	Saluum me fac Domine.	11. 40.
Lauda anima mea.	145. 506.	Si verè vtique iustitiam.	57. 214.
Lauda Hierusalem.	147. 510.	Super flumina Babyl.	136. 483.
Laudate Dñm de cælis.	148. 511.	T E decet hymnus Deus in	
Laudate Dominum in.	150. 515.	Sion.	64. 234.
Laudate Dñm omnes.	129. 411.	V enite exultemus.	94. 348.
Laudate Dñm, quoniam.	146. 508.	Verba mea auribus.	14.
Laudate nomē Domini.	134. 478.	Vide humilitatem.	453.
Laudate pueri Dominum.	112. 403.	Voce mea ad Dominum.	76. 285.
Legem pone.	425.	Voce mea ad Dominum.	141. 496.
Leuaui oculos meos.	120. 459.	Viquequo Domine.	12. 43.
Lucerna pedibus meis.	443.	Vt quid Deus repulisti.	73. 275.
M agnus Dominus.	47. 179.		
Manus tuæ fecerunt.	435.		
Memento Domine.	131. 474.		

FINIS.

APPROBATIO.

HAEC in librum Psalmorum Paraphrasis, cum suis argumentis ac summaris, auctore clarissimo viro D. Ioachimo Hoppero, erudita admodum ac pia, clara etiam ac solida, non sine magno fructu, pluribus communicanda, praelo committetur. Datum Antuerpiæ, 16. Calendas Octobris. 1587.

Siluefter Pardo, S. Theologiæ Licentiatus, Cathedral. Ecclesiæ Antwerp. Canonicus, Librorumque Censor.